

ՎԱՂԻՆԱԿ ՎՐԴ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

Ե՛Ս ԵՄ ՃԱՄԲԱՆ,
ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿԵԱՆՔԸ

ՊԷՐՈՒՔ
2006

ՉՕՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆՈՆՑ՝ ՈՐՈՆՔ

ԿԸ ՍԻՐԵՆ ՅԻՍՈՒՍԸ

*** «Ե՛Ս ԵՄ ՃԱՄԲԱՆ»

«Ե՛ս եմ ճամբան» (Յհ 14.6): Երբեմն մարդիկ կը յաւակնին ըսելու թէ բոլոր կրօնքներուն ճամբաներն ալ Աստուծոյ կիսառաջնորդեն: Այս խօսքը ճշմարիտ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ մենք միայն Քրիստոսով «*գտանք մեր արդարութիւնը, սրբութիւնը եւ փրկութիւնը*» (Ա.Կր 1.30): Մէ՛կ Փրկիչ կայ, եւ հետեւաբար, փրկութեան մէ՛կ ճամբայ կայ միայն:

Աստուծոյ գալու համար Քրիստոսէ զատ ուրիշ ճամբայ կամ ուրիշ միջոց չկա՛յ, որովհետեւ «*աշխարհի մէջ միակն է անհկա, որ Աստուած մարդոց տուաւ, որպէսզի անոր անունով կարենանք փրկուիլ*» (Գրծ 4.12): Ուրիշի մը անունով չենք կրնար փրկուիլ, որովհետեւ Քրիստոսէ զատ ուրիշ մէկը իր արիւնը չթափեց մեր փրկութեան համար:

Քրիստոս մեր կեանքին դիմաց բացուած բազմաթիւ ճամբաներուն շարքին այլ ճամբայ մը չէ: Քրիստոս փրկութեան առաջնորդող ճամբաներէն մէկը չէ, այլ մէկ եւ միակ ճամբան է: Քրիստոս չըսաւ. «*Ես ճամբայ մըն եմ*», այլ՝ «*Ես եմ ճամբան*»: Ի՛նքն է միակ ճամբան սիրոյ եւ սրբութեան: Ի՛նքն է միակ ճամբան փառքի եւ փրկութեան: Ի՛նքն է միակ ճամբան հաւատքի եւ յաղթութեան: Ի՛նքն է միակ ճամբան կեանքի:

Բոլոր կրօնքներուն հիմնադիրները քարոզեցին գերեզմանէն անդին գոյութիւն ունեցող կեանքին մասին, բոլոր հիմնադիրները ճամբաներ որոնեցին, ճշդեցին ու առաջարկեցին մոլորած մարդկութեան համար՝ որպէսզի կարենային յաղթանակ տանիլ մահուան բերած սարսափին վրայ, բայց միայն մէ՛կ հոգի՝ Քրիստոս ի՛նք, գերեզման տարուելէ ետք՝ վերադարձաւ գերեզմանէն, վերադարձաւ կենդանացած ու կենդանացնող Աստուած իբրեւ, եւ ստով իսկ ան դարձաւ միակ ճամբան յարութեան ու կեանքի, միակ ճամբան անմահութեան ու յաւիտենականութեան:

Աշխարհի պատմութիւնը կերտող մարդիկ խօսեցան տեսակ-տեսակ ճամբաներու մասին, բայց անոնցմէ ո՛չ ոք համարձակեցաւ ինքզինք «ճամբայ» կոչել, Քրիստոս սակայն, առաջնորդը աշխարհի պատմութեան, չխօսեցաւ ճամբու մը կամ ճամբաներու մասին, այլ ինքզինք հռչակեց իբրեւ ճամբայ, եւ անով իսկ ստիպեց աշխարհի բոլոր մարդոց, խօսելու իր մասին

Եւ զինք ներկայացնելու իբրեւ ճամբան բոլոր ճամբաներուն, ճամբան բոլորին՝ մեծին ու փոքրին, հարուստին ու աղքատին, հանրաձանօթին եւ անձանօթին:

Աստուած անսահմանօրէն սիրեց մեզ, ահա թէ ինչո՛ւ ան չուզեց մեր փրկութիւնը վստահիլ հրեշտակի մը, մարգարէի մը, կամ առաքեալի մը, այլ ուզեց ինք անձամբ գալ եւ մեզ առաջնորդել փրկութեան: Հրեշտակները կ'աշխատին փրկութեան ճամբուն մէջ պահել մեզ, բայց իրենք չեն ո՛չ փրկութեան ճամբան եւ ո՛չ ալ փրկութեան առաջնորդող ճամբան: Քրիստոս ի՛նքն է հաւատացեալին փրկութեան ճամբան եւ ճամբորդակիցը: Քրիստոս ի՛նքն է փրկութեան առաջնորդող ճամբան եւ ի՛նքն է ճամբան որուն կ'առաջնորդուինք մենք՝ փրկուածներս: Քրիստոս մեզ իր անձով եւ իր անձին կ'առաջնորդէ: Քրիստոս մեզ իր անձին քաշելէ ետք՝ կը ներկայացնէ մեզ մեր երկնաւոր Հօր:

Քրիստո՛ւ է երկինք առաջնորդող ճամբան: Առանց Քրիստոսի մենք չենք կրնար մեր երկնաւոր Հօր գալ: Ան ըսաւ. *«Միայն ինձմով կարելի է Հօրս երթալ»* (Յհ 14.6): Իսկ Պօղոս՝ հաստատեց թէ Քրիստոս *«կրնայ վերջնականապէս փրկել անոնք՝ որոնք իր միջոցաւ Աստուծոյ կու գան»* (Եբր 7.25): Որդիին միջոցաւ Հօրը եկողը՝ պատուած կ'ըլլայ Որդին: Փրկութեան տարբեր ճամբայ փնտռողը՝ անպատուած կ'ըլլայ Աստուծոյ Որդին, իսկ Աստուծոյ Որդին անպատուողը՝ չի փրկուիր:

Քրիստոս խաչին վրայ իր թափած արիւնով դարձաւ միակ ճամբան երկրաւորները դէպի երկինք առաջնորդող: Երկնաւոր Սրբարանին ճամբան Քրիստոսի արիւնով բացուեցաւ (Եբր 9.12): Քրիստո՛ւ է ճամբան Աստուած եւ մարդ հաշտութեան: Քրիստոսի անձին մէջ է որ Աստուած եւ մարդ իրարու հանդիպեցան ու փարեցան: Մարդ ու Աստուած երբեք պիտի չկրնային ու չեն կրնար իրարու հանդիպիլ առանց Քրիստոսի միջամտութեան ու միջնորդութեան:

Սուրբերն ու հրեշտակները նաեւ կրնան բարեխօսել եւ միջնորդել մեզի համար մեր երկնաւոր Հօր առջեւ, բայց անոնք Աստուծոյ ցոյց տալիք բան մը չունին, սակայն Քրիստոս ցոյց կու տայ Աստուծոյ իր վերքերն ու խոցերը ու կը պահանջէ անկէ որ քաւութիւն շնորհէ գղջումի եւ ապաշխարութեան կեանք

ապրողներուն: Այո՛, Քրիստոս մարդոց համար քաւութիւն պահանջող մըն է եւ ո՛չ թէ խնդրող մը:

Սուրբեր եւ հրեշտակներ մարդոց համար քաւութիւն չեն պահանջեր, այլ կը խնդրեն: Քաւութիւն կրնայ պահանջել ա՛ն միայն որ Աստուծոյ արդարութեան պահանջքը գոհացուց, իսկ Աստուծոյ արդարութեան պահանջքը լրացնողը Քրիստոս ի՛նք եղաւ: Աստուծոյ արդարութիւնը կը պահանջէր որ արիւն թափուէր մեղքի ջնջումին համար:

Ոմանք հարց կու տան ըսելով. *«Եթէ Քրիստոս ի՛նքն է ճամբան, հապա ինչո՞ւ այնքան խոչընդոտներու կը հանդիպինք»:* Սա խօսքով մենք Քրիստոսէ պահանջած կօրլանք բան մը որ ինք չխոստացաւ: Ան չխոստացաւ մեզի հեզասահ եւ անփորձանք կեանք մը, բայց խոստացաւ հոգեւոր յաղթանակներով ու նուաճումներով լեցուն կեանք մը: «Յաղթանակ» եւ «նուաճում» բառերը կը պարզեն այն՝ որ մենք հոգեւոր պայքարի մէջ ենք: Հոգեւոր պայքարի մէջ եղող մէկը խոչընդոտներու ներկայութեան պէտք չէ զարմանայ:

Քրիստոս եւս ծանր պահերէ անցաւ: Ան սակայն իր ուշադրութիւնը չկեղորոնացուց Գողգոթայի նեղ ճամբուն վրայ, այլ կեղորոնացուց այդ ճամբուն աւարտին յարութեան բոցկլտացող լոյսին վրայ, որովհետեւ յարութեան այդ լոյսին մէջ ան տեսաւ յարութիւնն ու յաղթանակը ամբողջ մարդկութեան: Մե՛նք ալ սիրելիներ, մեզ շրջապատող տառապանքներուն մէջ լոկ տառապանք չտեսնենք, այլ այդ տառապանքին ետին կանգնող յաւիտենական կեանքն ու աստուածային օրհնութիւնները տեսնենք:

***«Ե՛Ս ԵՄ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Աշխարհ լի է կեղծիքներով ու կեղծաւորներով, սուտերով եւ ստախոսներով, այս բոլորը տեսնելով՝ ճշմարտութիւնը սիրող ու փնտռող հաւատացեալ մարդուն հոգին կը տոչորի, եւ աւելի ուժգնօրէն կը փարի ոտքերուն անոր որ յայտարարեց. «Ե՛ս եմ ճշմարտութիւնը» (Յհ 14.6):

Այո՛, Քրիստոս ի՛նքն է ճշմարտութիւնը: Առանց Քրիստոսի եւ Քրիստոսէ հեռու՝ ամէն բան սուտ ու դատարկ է, ամէն բան փուճ ու կեղծ է: Քրիստոսէ հեռու եղող մարդը՝ ճշմարտութենէն է որ հեռու կը ըլլայ: Եթէ սիրենք ճշմարտութիւնը՝ զՔրիստոս է որ սիրած կը ըլլանք: Եթէ հալածենք ճշմարտութիւնը՝ Քրիստոսի սիրտն է որ արինած կը ըլլանք: Եթէ քարոզենք ճշմարտութիւնը՝ զՔրիստոս է որ փառաւորած կը ըլլանք:

Ան որ կը հաւատայ Աստուծոյ գոյութեան կամ ան որ կը հաւատայ թէ Աստուած ճշմարիտ է՝ պատուած ու մեծարած չըլլար զԱստուած: Ի՞նչ օգուտ երբ կը հաւատանք թէ Աստուած ճշմարիտ է ու ճշմարտութիւն, բայց մեր կեանքն ու գործը անհունօրէն հեռու են ճշմարիտէն ու ճշմարտութենէն: ԶԱստուած փառաւորած կը ըլլանք միայն ա՛յն ատեն՝ երբ փորձենք իր Որդիին ճշմարիտ սիրոյ կեա՛նքը ապրիլ երկրի վրայ:

Այո՛, ճշմարիտ էր ու է Յիսուսի սէրը, ճշմարիտ է անոր տազնապը, ճշմարիտ է անոր զօրութիւնն ու զոհողութիւնը, ճշմարիտ է անոր խաչն ու խաչելութիւնը, ճշմարիտ էին Գեթսեմանիին պարտէզին մէջ անոր թափած քրտիւնքներն ու արցունքները, ճշմարիտ է աշխարհ բերած իր փրկութիւնը մեզի համար, ճշմարիտ է անոր սէ՛րը մեզի հանդէպ, անոր մա՛հը մեր սիրոյն ու մեր փոխարէն, անոր յարութի՛ւնը մեր կեանքին մէջ:

Ո՞ւր է Քրիստոսի յարութեան զօրութիւնը մեղքի աշխարհէն յարութիւն առած քրիստոնէաներու կեանքին մէջ: Ո՞ւր է Աստուծոյ ճշմարտութիւնը Աստուծոյ ճշմարտութեան հաւատացողներու կեանքին մէջ: Ո՞ւր է մեր կեանքերուն մէջ Աստուծոյ ճշմարտութեան Հոգին. այն Հոգին՝ որ մեր յարաբերութիւնները Աստուծոյ եւ մեր նմաններուն հետ կը դարձնէ ճշմարիտ, իրական, խորունկ ու ջերմ:

Աստուծոյ Հոգիին ճշմարտութեամբ տոգորուած ու համակուած հաւատացեալը՝ պէտք է Յիսուսի ճշմարիտ սիրոյ ճշմարիտ ճառագայթումը դառնայ, ճիշդ այնպէս ինչպէս արեւին լոյսով լեցուած լուսինը՝ լոյս կը սփռէ իր չորս դին:

Եթէ Քրիստոս ինքն է ճշմարտութիւնը, ապա ճշմարտութեան վկան՝ քրիստոնեայ մարդը ինք պէտք է դառնայ: Ա՛յս է հրահանգը Քրիստոսի. *«Իմ վկաներս պիտի ըլլաք»* (Գրծ 1.8): Ինչ աւելի գեղեցիկ ու գերիվեր բան կայ քան ըլլալ վկա՛ն ճշմարտութեան, վկա՛ն Փրկիչ Էմմանուէլին, վկա՛ն Քրիստոսի զօրութեան ու յաղթանակին:

Բայց վա՛յ մեզի եթէ երբեք ճշմարտութեան համար վկայելու կանչուածներս սո՛ւտ խօսինք, ստութեան կեա՛նք ապրինք, անօրէնին կողքին եւ անօրէնութեան կողմնակից ըլլանք: Աստուած կը յայտարարէ որ *«Ճշմարտութեան վկան սուտ չի խօսիր»* (Առ 14.5): Ինչպէս կրակէն կարելի չէ ջուր դուրս բերել, այնպէս ալ Սուրբ Հոգիին «մաքուր ջուրով» (Եզ 36.25) մաքրուած քրիստոնեայէն ստութիւն պէտք չէ դուրս գայ:

Քանի որ քրիստոնեայ մարդը վկա՛ն է Քրիստոսի ճշմարտութեան, ստութեամբ լի այս աշխարհին մէջ, բնական երեւոյթ է որ ան կրնայ հալածանքի ենթարկուիլ: Անբնականը եւ անընդունելին սակայն այն է՝ որ քրիստոնեայ հաւատացեալը իր հաւատակից եղբօր կամ քրոջ կողքին չի կենար երբ կը տեսնէ անոր հալածուիլը ի խնդիր ճշմարտութեան:

Ան որ իսկապէս ճշմարտութեան վկան է, ան մնայուն կերպով պատրաստ պէտք է ըլլայ եւ ակնկալէ բաղխում ունենալ այս աշխարհին հետ: Ընդհարում ու անհամաձայնութիւն ունենալը աշխարհին հետ՝ անխուսափելի է: Մեզի կը մնայ քաջութիւնը ունենալ ոտքի՛ կանգնելու ի խնդիր ճշմարտութեան, որպէսզի մարգարէին ըսած խօսքը մեզի համար նաեւ ըսուած չըլլայ. *«Ճշմարտութեան համար երկրի վրայ քաջութիւն չունին»* (Եր 9.3):

Որպէսզի կարենանք ճշմարտութեան համար քաջութեամբ ոտքի կանգնիլ, բացարձակ պայման է նորոգուած ըլլալ Քրիստոսի խաչով: Քրիստոս ինքն է որ մեր մէջ ապրելով, զօրութիւն կու տայ մեզի բարձրադադակ յայտարարելու ճշմարտութիւնը: Ո՛չ որ կրնայ Քրիստոսի պարգեւած ազատութեան վկա՛ն ըլլալ երբ ինք ստրուկ մըն է մեղքին:

Քրիստոսով ազատագրուող մա՛րդը միայն կրնայ հսկայ վկան դառնալ հոգեւոր ազատագրութեան: Իսկ Քրիստոսով ազատագրուելու համար պէտք է ճանչնալ ճշմարտութիւնը, համաձայն նոյնինքն Ազատարարին խօսքին. «*Ճշմարտութիւնը պիտի ճանչնաք եւ ճշմարտութիւնը ձեզ պիտի ազատէ*» (Յհ 8.32):

Ի՞նչն է ազատաբեր այն ճշմարտութիւնը որ մարդը պէտք է ճանչնայ: Մարդը պէտք է գիտնայ որ առանց Քրիստոսի ինք առ յաւէտ կորսուած մըն է: Պէտք է զՔրիստոս ճանչնայ ու յայտարարէ իբրեւ մէկ ու միակ ճամբան փրկութեան (Գրծ 4.12):

Միրելի՛ ընթերցող եղբայր եւ քոյր, «*Ե՛ւ եւմ ճշմարտութիւնը*» յայտարարող աստուածորդին սուտ չի խօսիր: Ի՛նքն իսկ կը վկայէ ըսելով. «*Ես՝ Տէրս՝ արդարութիւն կը խօսիմ եւ ճշմարիտ բաներ կը յայտնեմ*» (Ես 45.19): Ան ինչ որ կը յայտնէ եւ ինչ որ կը բռնէ՝ ճշմարիտ են: Ճշմարիտ են ապագային վերաբերեալ իր բոլոր ըսածները: Ճշմարիտ են յաւիտենական կեանքին ու դժոխքին կապակցաբար իր բոլոր հաստատումները: Ճշմարիտ են իր համբերատարութեան, իր սիրոյն եւ իր քաղցրութեան մասին իր խօսածները:

Հաւատա՛ իր խօսքերուն եւ կանչէ զինք: «*Տէրը մօտ է այն ամենուն՞ որ ճշմարտութեամբ զինք կը կանչեն*» (Սղ 145.18): Ուստի, ճշմարտութեամբ կանչէ Տիրոջ, այսինքն՝ ամբողջ սիրտովդ եւ հոգիովդ փափաքիր Աստուծոյ Որդիին յանձնուիլ եւ իր փառքին համար աշխատիլ:

«*Ինձի եկէ՛ք*» (Մտ 11.28): Այս հրաւերը քեզի՛ եւ ինձի՛ ուղղուած է: Եթէ կողմնակից ենք ճշմարտութեան՝ պիտի ընդառաջենք իր հրաւերին, քանի ի՛նք ըսաւ. «*Ով որ կողմնակից է ճշմարտութեան՝ անհկա իմ խօսքս կը լսէ*» (Յհ 18.37): Չվախնանք կողմնակից ըլլալու ճշմարտութեան: Չվախնանք աշխարհին ըսելու թէ մենք կը սիրենք Յիսուսը:

«Ե՛Ս ԵՄ ԿԵԱՆՔԸ»

«Ե՛ս եմ կեանքը» (Յհ 11.25, 14.6): Եթե Քրիստոս է կեանքը եւ եթե Քրիստոս է կեանքի արարիչն ու տուիչը, այդ կը նշանակէ որ զՔրիստոս ունեցող մարդը՝ կեա՛նք ունի, Աստուծոյ շո՛ւնչը ունի, Աստուծոյ Հոգի՛ն ունի, Աստուծոյ գթութիւնը ունի:

Աստուած իր Որդիին միջոցաւ կեա՛նք շնորհեց մեղքով մեռած մարդկութեան, նո՛ր կեանք, յաւիտենակա՛ն կեանք, յաղթո՛ղ կեանք: Հոն ուր չկա՛յ Քրիստոս՝ հոն չկա՛յ կեանք ու կենսունակութիւն, հոն չկա՛յ յաղթութիւն եւ անմահութիւն:

Առանց Որդիին ո՛չ ոք կեանք ունեցաւ կամ պիտի ունենայ: Յովհաննէս առաքեալ կիրսէ. *«Աստուած յաւիտենական կեանք տուաւ մեզի, եւ այդ կեանքին աղբիւրը Որդին ինքն է: Հետեւաբար, ով որ Աստուծոյ Որդին իր մէջ ընդունած է՝ այդ կեանքը ունի. իսկ որ չունի Որդին՝ յաւիտենական կեանք ալ չունի»* (Ա.Յհ 5.11):

Քրիստոս ո՛չ միայն աղբիւրն է կեանքին, այլեւ կեանքն իսկ է: Ի՛նքն է կեանք աղբերացնողը եւ ի՛նքն է աղբերացունող կեանքը: Ի՛նքն է կեանք տուողը եւ ի՛նքն է տրուած կեանքը: Այս իմաստով, ժառանգել յաւիտենական կեանքը, կը նշանակէ ժառանգել Քրիստոսի անձը, եւ այդ Անձին մէջ թաքնուած ամբողջ սէրն ու սրբութիւնը, ամբողջ փառքն ու գեղեցկութիւնը, ամբողջ զօրութիւնն ու խաղաղութիւնը:

Յաւիտենական կեանքը նոյնինքն Աստուծոյ կեանքն է: Ուստի յաւիտենական կեանքը ժառանգելը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Աստուծոյ կեանքին մասնակցիլ մը: William Barclay կիրսէ. *«Աստուծոյ մէջ խաղաղութիւն կայ, ուստի "յաւիտենական կեանք" կը նշանակէ հանդարտութիւն եւ ազատագրութիւն ամէն տեսակ վախերէ: Աստուծոյ մէջ զօրութիւն կայ, ուստի "յաւիտենական կեանք" կը նշանակէ յաղթութիւն մեր տկարութեանց եւ պարագաներուն վրայ: Աստուծոյ մէջ սրբութիւն կայ, եւ հետեւաբար, "յաւիտենական կեանք" կը նշանակէ յաղթանակ ընդդէմ մեղքին եւ ընդդէմ աշխարհի պղծող ազդեցութեանց: Աստուծոյ մէջ սէր կայ, ուստի "յաւիտենական կեանք" կը նշանակէ վախճան դառնութեան եւ ատելութեան: Աստուծոյ մէջ կեանք կայ, ուստի "յաւիտենական կեանք" կը նշանակէ պարտութիւն մահուան»:*

Ան որ ունի Յիսուս-կեանքը իր սրտին մէջ՝ իր սիրտը կը դառնայ կեանքով բարախուն, զօրութեամբ լեցուն, յոյսով եռուն, եռանդով զեղուն: Սիրտ մը որուն մէջ Յիսուս-կեանքը կը բնակի՝ կը վերածուի խնկաբոյր տաճարի, նո՛ր Բեթլեհէմի, սիրոյ արդիւրի, սրբութեան սեղանի: Սիրտ մը որ իր դռները կը բանայ Յիսուսի կենսագործող ներկայութեան դիմաց՝ կը դառնայ երկինքէն աւելի մաքուր, աստղի նման անհպելի, ձիւնէն աւելի սպիտակ, կրակէն աւելի ջերմ:

Մէկը որ սիրտը կը բանայ Յիսուսի սիրտէն հոսող սիրոյն դիմաց՝ այդ սիրով կ'իսկառի, կը մեծնայ, կը բիրեղանայ, կը կայտառանայ, կը թարմանայ ու կը զուարթանայ: Յիսուսի սիրտէն հոսող սիրոյն դիմաց՝ մարդուն սիրտը կը վերածուի երգի՝ ու երգարանի, քաղցրալից սկիհի, փառաբանութեան խորանի, լուսաճաճանչ արեգակի:

Քրիստոս է կեանքը որովհետեւ Քրիստոս յաղթեց մեղքին ու մահուան: Քրիստոնէական հասկացողութեամբ իսկական մահը մարմնաւոր մահը չէ, այլ հոգեւոր մահը: Մեղքի կեանքը ապրող ու սիրող մարդը՝ հոգեւորապէս մեռած մարդ է: Անառակ որդին հոգեւորապէս մեռած մըն էր այնքան ատեն երբ հեռու կը մնար իր հօրմէն, բայց երբ իր հօրը վերադարձաւ, հայրը ըսաւ. *«Իմ այս զաւակս մեռած էր՝ ողջնցաւ»* (Ղկ 15.24):

Իզնատիոս Վարդապետ կը հաստատէ թէ պարարտ հորթին զենումը կրտսեր զակին վերադարձին առիթով նախապատկերացումն էր Քրիստոսի գոհագործական մահուան: Այս իմաստով, կրտսեր զաւակը (հասարակ խաւին պատկանող Հրեաներն ու հեթանոս աշխարհը), կենդանացաւ եւ Աստուծոյ հետ հաշտուեցաւ Քրիստոսի մահուամբ:

Յիշենք Ադամին օրինակը եւս: Աստուած անոր պատուիրեց. *«Պարտէզին բոլոր ծառերէն համարձակ կ'եր. բայց բարիի ու չարի գիտութեան ծառէն մի՛ ուտեր, որովհետեւ այն օրը որ անկէ ուտես, անշուշտ պիտի մեռնիս»* (Ծն 2.16-17): Հո՛ւ նաեւ իսօքը հոգեւոր մահուան մասին է, փաստօրէն այն օրը որ արգիլեալ ծառին պտուղէն կերան՝ մարմնապէս չմեռան:

Ադամ պատուիրանագանց գտնուելէ ետք, Աստուած զինք փնտռեց եւ ըսաւ. *«Ո՛ւր էս»*: Եւ անիկա պատասխանեց. *«Պարտէզին մէջ քու ձայնդ լսեցի ու վախցայ, որովհետեւ մերկ էի*

ու պահուրտեցայ» (Ծն 3.10): Այստեղ խօսքը հոգևոր մերկութեան մասին է:

Ադամ Աստուծոյ դէմ մեղանշելէ ետք, մերկացաւ ու զրկուեցաւ այն սիրալիր կեանքէն որ ունէր ու կը վայելէր Աստուծոյ հետ, մերկացաւ Աստուծոյ պաշտպանարար եւ առաջնորդող ներկայութենէն, մերկացաւ անմահութեան եւ սրբութեան պատմուճանէն: Ադամ իր մեղանշումէն ետք, սկսաւ փախիլ ու խուսափիլ Աստուծոյ ներկայութենէն, եւ ասիկա փաստ մըն է, որ ան կորսնցուցած էր իր հոգևոր կենսունակութիւնը: Աստուծոյ ներկայութիւնը կենսաւորող ու կենսագործող ներկայութիւն է: Աստուծոյ ներկայութենէն խուսափիլը ապացոյց մըն է որ մենք Քրիստոսով չենք ծածկած մեր մերկութիւնը եւ չենք հաշտուած իր հետ:

Լսեցէ՛ք Աստուծոյ խօսքը. *«Զիս գտնողը կեանք կը գտնէ ու Տիրոջմէ շնորհք կը ստանայ: Բայց ինծի դէմ մեղանշողը իր հոգիին անհրաւութիւն կ'ընէ: Բոլոր զիս ատողները մահը կը սիրեն»* (Առ 8.35-36): Այս բառերը եւս ցոյց կու տան որ մեղք գործելը՝ մեր հոգիները անհրաւել է եւ կեանքի փոխարէն մահը սիրել է: *«Զիս գտնողը կեանք կը գտնէ»*: Միրելի՛ բարեկամ, գտա՞՞ծ ես Քրիստոս՝ կեանքդ:

Առանց Քրիստոսի մա՛հ է բաժինդ: Առանց Քրիստոսի խաւա՛ր է կեանքդ ու յաւիտենականութիւնդ: Քու եւ յաւիտենականութեան միջեւ քայլ մը միայն կայ: Այդ քայլը մարմնաւոր մահն է: Զգոյշ եղի՛ր որ չըլլայ թէ պարտադրուի քեզի այդ քայլը առնելու, եւ դուն յաւիտենականութեան անցնիս առանց Քրիստոսի: Գերեզմանէն անդին Քրիստոսէ զատ ուրիշ պաշտպան չունիս: Գերեզմանէն անդին զՔրիստոս ունենալու համար իբրեւ պաշտպան ու պահապան, պէտք է այսօր իսկ յանձնուիս իրեն:

«Ե՛Ս ԵՄ ԱՇԽԱՐՀԻ ԼՈՅՍԸ»

«Ե՛ս եմ աշխարհի լոյսը: Ով որ ինձի կը հետևի՝ խաւարի մէջ պիտի չքալէ, այլ պիտի ունենայ այն լոյսը որ կեանքին կ'առաջնորդէ» (Յհ 8.12): Մե՛ղքն է որ խաւարով պատեց մարդուն կեանքը: Մե՛ղքն է որ մարդուն սիրտին մէջ շիջեցուց արդարութեան լոյսը: Մե՛ղքն է որ աղօտացուց լոյսը մեր հոգիներուն: Մարդը կորսնցուց յաւիտենական կեանքին առաջնորդող ճամբան երբ կամովին մարեց այդ ճամբուն լոյսը:

Յաւիտենական կեանքին առաջնորդող լոյսը Քրիստոս ի՛նքն է: Խզել մեր կապը Քրիստոսի հետ, կը նշանակէ մերժել մեզ կենսաւորող լոյսը: Առանց Քրիստոսի խաւա՛ր է մարդուն կեանքը ու մեռա՛ծ է անոր հոգին: Առանց Քրիստոս-Լոյսին մարդուն միտքը տարտարոսներուն մութին մէջ կը խարխափէ, մարդուն սիրտը իր խաղաղութիւնը կը կորսնցնէ, իսկ մարդուն հոգին առ յաւէտ աղիողորմ ճիչեր կ'արձակէ:

«Ով որ ինձի կը հետևի՝ խաւարի մէջ պիտի չքալէ»[®]: Արդարեւ, խաւարի մէջ չքալեցին Եգիպտոսէն ելլող Իսրայէլացիները որոնք *«ամպին առաջնորդութեան եւ պահպանութեան տակ էին եւ բոլորն ալ Կարմիր ծովէն անցան, եւ Մովսէսի հետեւելով՝ բոլորն ալ մկրտուեցան ամպին եւ ծովուն մէջ»* (Ա.Կր 10.1-2): Ամպը որուն մասին կը խօսի առաքեալը, ակնարկութիւն է անապատին մէջ Իսրայէլի ժողովուրդը առաջնորդող ամպի եւ կրակի սիւնին (Ել 13.21-22): Իսկ ամպի եւ կրակի սիւնին մէջ մենք Քրիստոսի ներկայութիւնն է որ կը տեսնենք: Ինչպէս Քրիստոս անցեալին Իսրայէլի ժողովուրդը առաջնորդեց Սինայի անապատներէն ու Կարմիր ծովէն, այնպէս ալ այսօր, ան մեզ կ'առաջնորդէ ներկայ կեանքի տաժանալից անապատներէն ու մրրկալից ծովերէն:

Սիրելի՛ բարեկամ, ինչպէս Իսրայէլացիները առանց անցնելու Սինայի անապատէն ու Կարմիր ծովէն պիտի չկրնային հասնիլ խոստացեալ Քանանու երկիրը, այնպէս ալ մենք չենք կրնար հասնիլ Աստուծոյ խոստացած թագաւորութեան եթէ նախ չանցնինք կեանքի անապատներէն ու ծովերէն: Իսկ կեանքի անապատներէն ու ծովերէն կարենալ անցնելու համար՝ անհրաժեշտօրէն մեզի հետ ու մեր կողքին ունենալու ենք զՔրիստոս:

Կեանքի անապատն ու ծովը լեցուն են վայրի գազաններով ու անտեսանելի սողուններով: Հո՛ւն է Սատանան իր ծուղակներով ու հրապուրիչ երեւոյթներով: Հո՛ւն են չար ոգիները իրենց պատրաստած անհամար փորձութիւններով: Առանց Քրիստոսի չե՛նք կրնար յաղթանակ տանիլ անոնց դէմ: Պետք ունինք Քրիստոս-Սիւնին որպէսզի իրեն կրթնինք, իրմով զօրանանք, իրմով ու դէպի իրեն առաջնորդուինք: Չարին կողմէ նիւթուած չարաբնոյթ ծրագիրները միայն Քրիստոս-Լոյսին դիմա՛ց կը խափանուին, եւ Աստուծոյ փառաւոր ու փառաւորիչ լոյսը պայծառօրէն հանդէս կու գայ:

Մենք չենք երթար Քրիստոսի որպէսզի անկէ լոյս առնենք, այլ որպէսզի՝ զայն ընդունինք մեր կեանքերուն մէջ իբրեւ լոյս: Ան ոչ միայն մեր հոգիները լուսաւորող է, այլեւ լոյսն է մեր հոգիներուն: Քրիստոս-Լոյսն է որ արդարութեան ճամբան կը ցուցնէ: Քրիստոս-Լոյսն է որ ճշմարտութիւնը երեւան կը բերէ: Առանց Քրիստոս-Լոյսին ճշմարտութիւնը ծածկուած կը մնայ մեզմէ: Քրիստո՛ս է ճշմարտութիւնը, եւ հետեւաբար, Քրիստոսէ հեռացողը ճշմարտութենէն է որ հեռացած կ'ըլլայ: Լոյսը ճշմարտութիւնն ու իրականութիւնը հանդէս բերելու յատկութիւնը ունի:

Արդարեւ, լոյսը չէ՞ որ ամէն բանի ինքնութիւնը, ամէն առարկայի ինչութիւնը, ամէն երեւոյթի իսկութիւնը երեւելի կը դարձնէ: Ինչպէս երբ արեւը ծագի մութին ու խաւարին մէջ ծածկուած, անձանօթին ու անորոշին ետին պահուրտած բոլոր մարդիկն ու առարկաները երեւան կու գան իրենց ճշմարիտ պատկերով, այնպէս ալ երբ Քրիստոս իբրեւ լոյս ծագի մեր սիրտերուն ու հոգիներուն մէջ, այն ատեն է որ մեր իսկական ինքնութիւնը պիտի բացայայտուի, պիտի անդրադառնանք որ կորսուած ենք մեղքի խաւարին մէջ եւ շուտով Քրիստոսի ոտքերուն պիտի փաթթուինք:

Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ. *«Աստուած ինք, որ ըսաւ՝ "Խաւարին մէջ լոյս թող ծագի", ինք մեր սիրտերուն մէջ ծագեցաւ, որպէսզի լուսաւորուինք եւ Աստուծոյ փառքը ճանչնանք Յիսուս Քրիստոսի անձին մէջ»* (Բ.Կր 4.6): Յիսուս Քրիստոսի լոյսով էր որ մենք ճանչցանք Աստուծոյ փառքը: Յիսուս Քրիստոսով մենք լուսաւորուեցանք եւ դարձանք երկինքի լոյսը երկրի վրայ տարածող երկնառաք դեսպաններ:

Առանց Քրիստոսի լոյսին մենք թշնամի կը մնանք երկինքին: Առանց Քրիստոսի լոյսին մենք մնայուն կերպով վախի եւ անորոշութեան գիրկին մէջ կ'ըլլանք: Այո՛, խաւարին մէջ վա՛խն է որ կը հանգչի, խաւարին մէջ վտա՛նգն է պահուրտած, խաւարին մէջ Սատանա՛ն է դարանակալ նստած: Մութին մէջ քալողը ո՛չ մխիթարութիւն ունի եւ ո՛չ ալ խաղաղութիւն, ո՛չ հանգիստ եւ ո՛չ ալ ապահովութիւն:

Քրիստոս ի՛նքն է որ այս բոլորէն մեզ ազատագրեց: Ի՛նքն է որ մեզ անհաւատութեան խաւարէն դուրս բերաւ եւ հաւատքի որդիներ դարձուց: Ի՛նքն է որ մեզ տգիտութեան ճիրաններէն ձերբազատեց եւ առաջնորդեց ճշմարիտ գիտութեան որ նոյնինքն աստուածգիտութիւնն է: Ի՛նքն է որ մեզ խաւարին մէջ թաղուած մեռելոտի կեանքէն դէպի յաղթական կեանքի առաջնորդեց:

Կեանք ունենալ, կը նշանակէ ունենալ այն լոյսը *«որ խաւարին մէջ կը փայլի»* (Յհ 1.5): Այն Լոյսը փայլեցաւ ու կը շարունակէ փայլիլ ամբողջ աշխարհի մարդոց վրայ, որովհետեւ ամբողջ աշխարհի մարդոց վրայ տիրեց մեղքի խաւարը: Այն Լոյսը միայն Հրեաներուն համար չեկաւ աշխարհ, այլ ողջ մարդկութեան համար (Յհ 12.46): Ինչպէս արեւը բոլորին վրայ կը ծագի, այնպէս ալ արեւին Ստեղծիչը պատրաստ է *«մահուան աշխարհին ու շուքին մէջ ապրողներուն վրայ»* ծագելու (Մտ 4.16):

Սիրելի՛ ընթերցող, ինչպէս երբ արեւի լոյսը ծագի, աշխարհը պատող խաւարը կը փարատի, այնպէս ալ, թոյլ տուր որ Քրիստոսի լոյսը ծագի սիրտիդ մէջ, որպէսզի ցրուի էութիւնդ պատող անհաւատութեան մեզր:

«Ե՛Ս ԵՄ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

«Ե՛ս եմ յարութիւնը» (Յհ 11.25): Քրիստոսի յարութիւնը մեծագոյն ապացոյցն է յաւիտենական կեանքի գոյութեան: Իր յարութեամբ մահը դարձուց ճամբայ՝ յաղթական կեանքի առաջնորդող: Իր յարութեամբ երկինքը երկրի վրայ հաստատեց: Իր յարութեամբ մեզ արդար Աստուծոյ արդար զաւակները դարձուց (Հռ 4.25):

Իր յարութեամբ խնդացուց երկինքն ու երկնքին նայիլ սիրողները, եւ ահի մատնեց Չարն ու չարագործները: Իր յարութեամբ մեղքով անապատացած մարդուն հոգին Աստուծոյ շնորհքներով լի ծաղկաստանի վերածեց: Իր յարութեամբ ցնձացուց ննջեցեալներու աշխարհը:

Իր յարութեամբ սորվեցուց մարդուն յարութիւն առնել մեղքի գերեզմանէն ու յաղթանակ տանիլ չար Վիշապին վրայ: Իր յարութեամբ դարձաւ զօրացնողը սարսափահար առաքեալներուն եւ զօրագլուխը հաւատացեալներուն: Իր յարութեամբ վիմափոր գերեզմանէն՝ դարձաւ Վեմ գերեզմանէն վախցող մարդկութեան:

Իր յարութեամբ փաստեց թէ ինքն է Տէրն ու տուիչը կեանքին: Իր յարութեամբ գօտեպնդեց հաւատքը անոնց՝ որոնք հաւատքի ջահակիրներ պիտի դառնային ամենուրեք: Իր յարութեամբ փաստեց թէ Աստուած ի՛նքն է որ կօծիլէ երկնքի մէջ ու երկրի վրայ եւ ո՛չ թէ Չարին զօրութիւնը:

Իր յարութեամբ Քրիստոս մեզի համար պատրաստած եղաւ յաւիտենապէս անեղծ ժառանգութիւն մը: Եթէ Քրիստոսի մարմինը եղծանելի ըլլար եւ փտութիւն տեսներ՝ մեզի խոստանալիք իր ժառանգութեան անեղծութեան վերաբերեալ մենք կասկածամտութեամբ պիտի մօտենայինք: Ճիշդ է որ Քրիստոս իր յարութեամբ վերջ չդրաւ փորձութիւններուն եւ Փորձիչին գործունէութեան, բայց ան ամրապնդեց ու յոյսով զօրացուց իր հետեւորդները ընդդէմ Սատանային:

Եթէ Քրիստոս յարութիւն չառնէր, ո՞վ պիտի կրնար ամբողջ հոգիով ու սիրտով պայքարիլ Սատանային ու անոր չար արքանեակներուն դէմ: Եթէ Քրիստոս յարութիւն չառնէր, ո՞վ պիտի կրնար իր վստահութիւնն ու հաւատքը ամբողջութեամբ հաստատել իր վրայ: Ան իր յարութեամբ դարձաւ վստահութեան

աղբիւրը իր հաւատացեալներուն: Իր յարութեամբ դարձաւ ապաւենն ու պաշտպանը բոլոր անոնց՝ որոնք իրենց հայեացքը սեւեռած դէպի երկինք, կը սպասէին աստուածային միջամտութեամբ մը ազատագրուիլ անյուսութեան անդունդէն:

Քրիստոսի յարութիւնը երաշխիքն է մեր յարութեան: Եզնիկ Կողբացի կերտէ. *«Քրիստոս իր յարութիւնը մեր յարութեան ճշմարիտ օրինակը դարձուց»*: Եթէ Քրիստոս ըսաւ թէ ինք պիտի մեռնէր ու դարձեալ յարութիւն պիտի առնէր (Մտ 20.19), եւ իր ըսածը կատարուեցաւ, մենք պատճառ մը չունինք չհաւատալու իր խոստումին, թէ՛ մենք ալ յարութիւն պիտի առնենք (Մտ 22.30, Յհ 5.28-29): Իր յարութիւնը պատճառ մըն է որ մենք հաւատանք արտասանած իր բոլոր միւս խօսքերուն:

Երբ կը խօսինք մեռելներու յարութեան մասին, բնականաբար անոնց մարմիններուն յարութեան մասին է որ խօսած կ'ըլլանք եւ ո՛չ թէ հոգիներուն յարութեան մասին: Մարդուն հոգին յարութիւն առնելու պէտք չունի քանի որ անկաւ ըլլա՛յ փրկուած, ըլլա՛յ կորսուած, երբեք չի մեռնիր: Եթէ Քրիստոսի նմանողութեամբ է որ յարութիւն պիտի առնենք, ուրեմն յստակ է որ յարութիւնը մարմնաւոր յարութիւն է, քանի որ Քրիստոս մարմինով յարութիւն առաւ: Անոր հոգին կենդանի մնաց իր մարմինին մահէն ետք եւ *«հոգիով ալ՝ զնաց քարոզեց բանտարկուած հոգիներուն»* (Ա.Պտ 1.19):

Ոմանք կը դժուարանան հաւատալ եւ հարց կու տան թէ ինչպէ՞ս Աստուած պիտի կարենայ յարութիւն տալ մեռելներուն որոնք ամբողջովին փոշիացած ու մոխրացած են: Այդպէս մտածողներուն կը յիշեցնենք թէ *«ամէն ինչ կարելի է Աստուծոյ համար»* (Մր 10.27): Եթէ Աստուծոյ համար կարելի եղաւ ոչինչէն ստեղծել աշխարհը, կամ գետնին հողէն ստեղծել մարդը (Օն 2.7), հապա ինչո՞ւ անկարելի պիտի ըլլայ իրեն համար հող ու փոշի դարձած մարդկութեան յարութիւն տալ: Եթէ մարդուն համար կարելի է ամբողջովին փլատակուած շէնք մը վերակառուցել, Աստուծոյ համար ինչո՞ւ անկարելի պիտի ըլլայ ամբողջովին մոխրացած մարդկութեան յարութիւն պարգեւել:

Բնութիւնը անգամ կ'իսկապացուցանէ յարութեան իրական ըլլալը: Այո՛, յարութեան խոստումին մասին մենք միայն Աստուածաշունչին կամ այլ գիրքերու մէջ չէ որ կը կարդանք, այլ նաեւ բնութեան մէջ: Եթէ անշունչ ծառեր որոնք ձմռան լիովին կը

չորնան եւ կենդանութեան շունչն իսկ չի մնար անոնց մօտ՝ կրնան գարնան ու ամռան վերստին ծաղկիլ ու կանաչիլ, հապա որքա՛ն աւելի Աստուած, կարողութիւնը ունի ննջածները վերստին կեանքի կոչելու: Պօղոս առաքեալ կիրսէ. «Եթէ ընդունինք թէ մեռելները յարութիւն չեն առներ, ըսած կիրլլանք նաեւ՝ թէ Աստուած Քրիստոսը չյարուցանեց» (Ա.Կր 15.15):

Կիւարտեմ Կիւրեղ Երուսաղէմացիին խորիմաստ խօսքով. «Եթէ արմատէն կտրուած ծառը կրնայ վերստին աճիլ եւ ծաղկիլ՝ արդեօք մարդը վերստին պիտի չծաղկի: Եթէ սերմանուած սերմերը վերստին աճելով եւ հնձուելով կը պատրաստուին կալի, մարդ արարածը ինքն ալ վերստին կալի չի՞ պատրաստուիր: Եթէ այգիներէն կամ ծառերէն կտրուած ոստերը ուրիշ տեղ տնկուած ըլլալով վերստին կիւստին, մարդը ինքն ալ հողի մէջ դրուելէ ետք, վերստին պիտի չկենդանանայ:

Ռուն դատէ ու տես թէ ո՞ր մէկը աւելի մեծ է. նոր ստեղծել ամենեւին չստեղծուածը, թէ՛ ինկածն ու կործանուածը վերստին ձուլել եւ ստեղծել անկէ նոր պատկեր: Արդ, եթէ Աստուած իր շունչով ստեղծած է մեզ, միթէ կարող չէ՞ ստեղծուածին եւ ինկածին յարութիւն պարգեւել: Աստուած գիտէ քու թերահաւատութիւնդ, ահա թէ ինչո՛ւ ան այնպէ՛ս ըրաւ, որ դուն տեսնելով անշունչ եւ անմռունչ բնութեան վերյառնումը՝ հաւատաս շնչաւոր եւ բանական էակներու յարութեան»:

«Ե՛Ս ԵՄ ԻՐԱԻ ՀՈՎԻԻԸ»

«Ե՛ս եմ իրաւ հովիւր» (Յհ 10.11): Իրաւ հովիւր մէկիկ-մէկիկ կը ճանչնայ իր ոչխարները իրենց անուններով (Յհ 10.3): Քրիստոս իրա՛ւ հովիւ է, որովհետեւ մեզ կը ճանչնայ մեր տկարութիւններով, խեղճութիւններով, թերութիւններով եւ առաւելութիւններով: Իրա՛ւ հովիւ է, որովհետեւ գիտէ թէ ի՛նչ բաներու կարիքը ունինք, ի՛նչ բաներէ կը վախնանք, ի՛նչ բաներ կը փափաքինք, ի՛նչ բաներ մեզ կը մտահոգեն ու կը տազնապեցնեն, ի՛նչ բաներէ պէտք է ազատինք կամ կ՛ուզենք ազատիլ:

Քրիստոս ի՛նքն է մեր իսկական հովիւր, որովհետեւ մեզ կը ճանչնայ մեր իսկութեան, բնութեան եւ ինքնութեան մէջ: Ան գիտէ որ մեր ինքնութիւնը երկնային ծագում ունի: Քանի որ մեզ կը ճանչնայ՝ ուրեմն կրնայ մեզ հասկնալ, եւ քանի որ մեզ կը հասկնայ՝ ուրեմն կրնայ մեզ բուժել: Ինչպէս հիւանդին հիւանդութիւնը ճանչցող բժիշկը միայն կրնայ զանիկա բուժել, այնպէս ալ մեր հոգիներուն ցաւը ճանչցող Տէր Յիսուսը միայն կրնայ հոգեկան անդորրութիւն եւ հանգիստ պարգեւել մեզի:

Ան իրա՛ւ հովիւ է, որովհետեւ թոյլ չի տար որ կարօտութեան մէջ իյնանք. «Տէրը իմ հովիւս է, ես բանի մը կարօտութիւն պիտի չունենամ» (Սղ 23.1): Խօսքը հարկաւ նիւթական կարօտութեան մասին չէ, այլ՝ հոգեւոր: Քրիստոս կը կշտացնէ իր ոչխարներուն հոգիները, կը յազեցնէ անոնց սիրտերուն ծարարը: Ան զանոնք կրթառաջնորդէ դէպի խոտաւէտ արօտավայրեր, դէպի հանդարտ ու զուլալ ջուրեր (Սղ 23.2):

Այո՛, ան մեզ կրթառաջնորդէ դէպի խոտաւէտ արօտավայրեր եւ ո՛չ թէ խոտագորկ արօտավայրեր, հանդարտ ջուրերու քով եւ ո՛չ թէ մրրկայոյզ ջուրերու քով: «Խոտաւէտ արօտավայրերը» կը ներկայացնեն աստուածատուր այն օրհնութիւնները, պարգեւներն ու շնորհքները, որոնցմով Աստուած կը զարդարէ իր հետեւորդներուն հոգիները: Իսկ «հանդարտ ջուրերը» կրնան պատկերացնել երկու բան. *առաջին*.- այն ներքին խաղաղութիւնը որ Յիսուս կը շնորհէ իր հետեւորդներուն մնայուն կերպով, բայց մանաւանդ երբ փորձանքի հանդիպին, եւ *երկրորդ*.- ուշագրաւ իրողութիւն է որ ոչխարները կը վախնան ուժգնութեամբ հոսող

ջորին մօտենալ եւ խմել անկէ: Ահա թէ ինչո՛ւ հովիւր կը ջանայ «*հանդար ջուրերու քով*» առաջնորդել զանոնք:

Ինչպէս հովիւ մը չի ծիծաղիր իր ոչխարին վրայ ու չբայպաներ զայն իր վախկոտութեան համար, այնպէս ալ Քրիստոս, նկատի կ'բառնէ մեր տկարութիւնները եւ երբեք չբատիպեր որ դիմակալենք փորձութիւններ որոնք մեր կարողութենէն վեր են (Ա.Կր 10.13): Ան երբեք մեզ չբառաջնորդեր խռովայոյզ ջուրերու քով, այսինքն՝ հոն՝ ուր ահ ու սարսափ առթող երեւոյթներ կան: Քրիստոս մեզ «*հանդար ջուրերու քով*» կը տանի, այսինքն՝ մեր կարողութեան համեմատ կը վերաբերի մեր հետ:

Երբ նեղութեան մէջ իյնանք մարդիկ կը լքեն մեզ, բայց Քրիստոս իրա՛ւ հովիւ է, որովհետեւ եթէ «*մահուան շուքի ձորին մէջ*» անգամ իյնանք՝ տէր կը կանգնի մեզի եւ կը պաշտպանէ իր «ցուպով» ու «գաւազանով» (Սղ 23.4): Յուպն ու գաւազանը խորհրդանիշ նկատուած են երեք բաներու. *առաջին*.- կը խորհրդանշեն այն պաշտպանութիւնը որ Քրիստոս կը շնորհէ մեզի երբ աղէտներու հանդիպինք: Ինչպէս հովիւներ միշտ իրենց հետ կ'իյնան այն գաւազաններ, իրենք զիրենք եւ իրենց ոչխարները պաշտպանելու համար յարձակող գազաններու դիմաց, այնպէս ալ Քրիստոս մեզ կը պաշտպանէ սատանայական ամէն տեսակի յարձակումներու դիմաց:

Երկրորդ.- ուրիշներ ցուպ ու գաւազան բառերուն ետին, կ'իւրզեն տեսնել Աստուծոյ կողմէ մեզի պարգեւուած Չարին գլուխը ջախջախելու իշխանութիւնն ու զօրութիւնը: *Երրորդ*.- ցուպն ու գաւազանը նաեւ նշանակ նկատուած են աստուածային առաջնորդութեան: Աստուած գիտէ որ մարդ արարածը կեանքի այս քառսին մէջ պէտք ունի իր առաջնորդութեան, ահա թէ ինչո՛ւ Քրիստոս կը հաստատէ թէ ինք անձամբ մեզ կ'առաջնորդէ (Յհ 10.4): Եւ պատահական տեղեր չէ որ կ'առաջնորդէ, այլ «*արդարութեան ճամբաներու մէջ*» (Սղ 23.3): Ան սխալ ճամբաներէ եւ դէպի սխալ ճամբաներ չբառաջնորդեր, այլ դէպի արդարացում, յաղթանակ, աստուածապաշտութիւն եւ սրբութիւն:

Շատ մը կենդանիներ եթէ կորսնցնեն իրենց տէրը՝ կրնան տուն վերադառնալ: Նոյնը չէ պարագան ոչխարին: Ոչխարը եթէ կորսնցնէ իր հովիւը եւ չլսէ անոր ձայնը, անկարելի է որ

կարենայ տուն դառնալ: Սա ցոյց կու տայ որ եթէ Քրիստոս մոլորած ոչխարներս չփնտռէ, չգտնէ ու դէպի տուն չդարձնէ՝ մենք չենք կրնար մեր սեփական ճարտարութեամբ ու միջոցներով դառնալ Աստուծոյ: Այս իրողութիւնը կը պարզուի նաեւ կորսուած ոչխարին առակին մէջ. «Չի՛ր թար կորսուածին ետեւէն, մինչեւ որ գտնէ զայն» (Ղկ 15.4): Այո՛, Քրիստոս կիերթայ ամէն մէկ կորսուած մարդու ետեւէն եւ չի դադրիր զայն փնտռելէ մինչեւ որ գտնէ զայն:

Քրիստոս իրա՛ւ հովիւ է, որովհետեւ ինչ որ ըսաւ, տուաւ ու պիտի տայ՝ իրաւ է: Ան իրաւամբ իրա՛ւ է, որովհետեւ «*իրաւ հովիւը իր կեանքը կու տայ ոչխարներուն համար*» (Յհ 10.11): Մարդիկ իրենք զիրենք կը գոհէին իրենց չաստուածներուն համար, մինչ մեր Աստուածը՝ Քրիստոս, ինքզինք գոհեց մեզի համար: Պատմութեան ընթացքին ո՞ր չաստուածը գոհուած է իր հետեւորդներուն համար:

Քրիստոս իր սեփական արինով ձեռք ձգեց հովուապետութեան իր պաշտօնը (Եբր 13.21): Ան եղաւ այն իրա՛ւ հովիւր, հովիւր այն բոլոր հովիւներուն, որ ո՛չ միայն իր կեանքը գոհեց ոչխարներուս համար, այլ՝ ինքզինք դարձուց մեր կեանքը:

Քրիստոս մեզ պաշտպանելու եւ ազատելու համար զայլերէն, յանձն առաւ իբրեւ անպաշտպան ոչխար յանձնուելու անոնց ճիրաններուն (Յհ 10.11-15): Եբր նման փառաւոր ու մեծ Աստուած մը ունինք Տէր Յիսուսի նման, ինչո՞ւ կը տնտնանք եւ ի՞նչ կը սպասենք, իսկոյն Դաւիթի նման մեր հոգիները անոր ձեռքը յանձնենք (Սղ 31.5), որպէսզի հովիւի պէս արածէ մեզ եւ առաջնորդէ կեանքի աղբիւրի կենսատու ջուրին, եւ Աստուած մեր աչքերէն ամէն արցունք սրբէ (Յյտ 7.17):

«Ե՛Ս ԵՄ ՈՉԽԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴՈՒՌԸ»

«Ե՛ս եմ ոչխարներուն դուռը» (Յհ 10.7): Աշխարհի մէջ գոյութիւն ունին հարիւրաւոր կրօնքներ, որոնք երկինք առաջնորդող հարիւրաւոր ճամբաներ ու դռներ ցոյց կու տան մեզի: Փրկութեան հասնելու համար հազարաւոր միջոցներ կը ներկայացուին, ինչպէս օրինակ, անդամ ըլլալ այսինչ կամ այնինչ եկեղեցիին, յաճախել այսինչ կամ այնինչ հոգեւոր ժողովարանը, թղթիկի մը վրայ գրել թէ մենք որոշած ենք մեր կեանքը Յիսուսի տալ, «պարտադրուիլ» Սուրբ Հոգիին լեզուներով խօսիլ, մնայուն կերպով եկեղեցի յաճախել ամէն Կիրակի, այս եւ նման շատ մը բաներ կը ներկայացուին իբրեւ փրկութեան պայման կամ միջոց:

Այս բոլորը մարդոց կողմէ հաստատուած բաներ են: Սակայն Աստուածաշունչը տարբեր բան կը հաստատէ: Աստուածաշունչը բնա՛ւ չըսեր թէ որոշ եկեղեցիի մը անդամ պէտք է ըլլալ որպէսզի փրկուինք, ո՛չ ալ Սուրբ Հոգիին լեզուներով խօսիլը փրկութեան ապացոյց կը նկատէ: Աստուածաշունչը երբե՛ք չըսեր թէ թղթիկի մը վրայ պէտք է արձանագրել թէ մենք կը փափաքինք մեր կեանքերը Քրիստոսի յանձնել: Ես չեմ ըսեր թէ այս բոլորը ընելը սխալ է. բայց սխալ կը դառնայ երբ մարդոց խօսինք եկեղեցի գալուն մասին բայց չխօսինք Քրիստոսի գալուն մասին: Սխալ կը դառնայ երբ մեր անունները թղթիկի վրայ գրելով՝ կարծենք որ Կենաց Գիրքին մէջ գրուեցան անոնք: Շեշտը Քրիստոսի անձին վրայ պէտք է դնել: «Ինձի՛ եկէք»[®] ըսաւ Քրիստոս (Մտ 11.28):

Աստուածաշունչի համաձայն միայն մե՛կ Ճամբայ, մե՛կ Դուռ, մե՛կ Անուն կայ որով կրնանք փրկուիլ: Պետրոս կը հաստատէ. «Միայն անո՛վ կրնաք փրկուիլ: Աշխարհի մէջ միակն է անիկա, որ Աստուած մարդոց տուաւ, որպէսզի անոր անունով կարենանք փրկուիլ» (Գրծ 4.12): Փրկուիլ ի՞նչ բանէ: Առաջին հերթին փրկուիլ մեղքի ծառայութենէն: «Ով որ մեղք կը գործէ՛ ծառայ է մեղքին» (Յհ 8.34): Քրիստոսէ զատ ուրիշ ո՛չ ոք կրնայ մեզ ազատել մեղքի ծառայութենէն, համաձայն իր իսկ խօսքին. «Եթէ Որդին ձեզ ազատէ, այն ատեն իրապէս ազատ պիտի ըլլաք» (Յհ 8.36): Քրիստոս ի՛նքն է դուռը այդ ազատութեան, յաւիտենական ու աստուածապարգեւ ազատութեան:

«Իր արինով մեր մեղքերուն շղթաները փշրեց» (Յտ 1.5): Մեր մեղքերուն շղթաները փշրելու ուրիշ միջոց կամ ուրիշ անձ չկա՛յ: Մեղքի ստրկութենէն ձերբազատիլը պայման է որպէսզի կարենանք երկինք մտնել: Եթէ առանց մեր մեղքերէն ձերբազատելու չենք կրնար մուտք գործել երկինք, եւ եթէ Քրիստոսէ զատ ուրիշ մէկը չի կրնար սրբել մեր մեղքերը, ուրեմն, այս իմաստով, Քրիստոս կը դառնայ մէկ եւ միակ դուռը երկրաւորները դէպի երկինք առաջնորդող:

Զգո՛յ՞ ըլլանք փրկութեան տարբեր միջոցներ քարոզելէն կամ քարոզողներէն: Երբեմն մեզի հարց կը տրուի թէ քրիստոնէութենէն զատ միւս բոլոր կրօնքները սխա՞լ են արդեօք: Այո՛, սխա՛լ են եւ հազար անգամ սխալ: Որեւէ կրօնք որ չբուսուցանէր թէ Քրիստոս ի՛նքն է միակ դուռը փրկութեան, միակ դուռը Աստուծոյ տանող, այդ կրօնքը սխա՛լ է, եւ հազար անգամ սխալ: Պօղոս առաքեալ կիրսէ. *«Ով որ մեր քարոզածէն տարբեր աւետարան մը քարոզէ ձեզի, ո՛վ ալ ըլլայ՝ նոյնիսկ մենք կամ երկինքէն հրեշտակ մը՝ անհծեալ ըլլայ: Ահա ըսի եւ կը կրկնեմ. ով որ ձեզի աւանդուածէն տարբեր աւետարան մը քարոզէ՝ անհծեալ ըլլայ»* (Գղ 1.8-9): Հարց կու տամ ձեզի սիրելի՛ ընթերցողներ, միւս կրօնքները Պօղոս առաքեալին քարոզած աւետարանէն տարբեր աւետարան չե՞ն քարոզեր:

Առաքեալը անէծքի արժանի կը տեսնէ բոլոր այն կրօնքները, անձերը, հաստատութիւնները, որոնք Քրիստոսով իրագործուած փրկութեան վրայ չեն դներ շեշտը: Այո՛, անէծքի ենթակայ են, որովհետեւ կը փակեն դո՛ւռը օրհնութեան, դո՛ւռը սրբութեան, դո՛ւռը փրկութեան, եւ կը բանան տարբեր դռներ, անյուսութեան դռներ, յուսախաբութեան դռներ, դէպի կորուստ ու դժոխք տանող դռներ:

«Ե՛ս եմ ոչխարներուն դուռը»: Այս խօսքը ո՛չ միայն ցոյց կու տայ թէ Քրիստոս է մէկ եւ միակ դուռը փրկութեան, այլեւ ցոյց կու տայ, թէ ինքն է մեր միակ միջնորդն ու բարեխօսը մեր երկնաւոր Հօր առջեւ: «Դուռը» հետեւաբար, մատնացոյց կիրսէ Քրիստոսի բարեխօսի եւ միջնորդի հանգամանքը: Պէտք է Քրիստոս-դուռէն անցնիլ հասնելու համար Աստուծոյ: Պօղոս կը վկայէ թէ Աստուծոյ փափաքն է որ բոլոր մարդիկ գիտնան *«թէ՛ մէկ Աստուած կայ միայն, եւ Աստուծոյ ու մարդոց միջեւ միակ միջնորդ մը՝ Յիսուս Քրիստոս մարդը, որ ինքզինքը իբրեւ*

փրկագին տուաւ բոլոր մարդոց համար» (Ա.Տմ 2.3-6 Հմմտ Ա.Յհ 2.1):

Թէ ինչո՛ւ «Աստուծոյ ու մարդոց միջեւ միակ միջնորդը» Քրիստոս է, տուեալ համարը պատասխանը կու տայ: Քանի որ Քրիստոս «*ինքզինքը իբրեւ փրկագին տուաւ բոլոր մարդոց համար»*: Քրիստոսէ զատ ուրիշ ո՛չ ոք կրնայ մեր միջնորդը ըլլալ Աստուծոյ առջեւ՝ որովհետեւ Քրիստոսէ զատ ուրիշ ո՛չ ոք իր արիւնը թափեց մեր փրկութեան համար: Ճիշդ է որ սուրբերը իրենք եւս միջնորդ ու բարեխօս են մեզի համար, բայց անոնք տարբեր հանգամանքով կը ներկայանան: Նիւթէս դուրս է խօսիլ սուրբերու բարեխօսութեան մասին, բայց կօուզեմ մէկ բան հաստատել, այն՝ թէ Քրիստոս Աստուծոյ առջեւ կենալով անկէ կը պահանջէ մեր փրկութիւնը, իսկ սուրբերը՝ չեն պահանջեր, այլ կը խնդրեն:

Դուրը նաեւ Յիսուսի պարզեւած պաշտպանութեան նշան է: Ինչպէս մեր տան դուրը մեզ հեռու կը պահէ արտաքին փորձանքներէն, այնպէս ալ Յիսուս իբրեւ մեր դուրը, մեզ հեռու կը պահէ կործանիչ պատահարներէն: Յիսուս-դուրը մեզ չարիքէն բաժնող իրականութիւնն է:

Ոչխարներուն փարախը ունի իր դուրը, եւ դուրը Քրիստոսն է: Ան որ «*փարախը (երկինք) դռնէն (Քրիստոսի միջոցաւ) չի մտնէր, այլ ուրիշ տեղէ կը մագլցի, անիկա գող է եւ աւազակ»* (Յհ 10.1): «*Ե՛ս եմ դուրը: Ով որ ինձմէ անցնելով ներս մտնէ՝ պիտի փրկուի՞»* (Յհ 10.9): Ուրիշի մը մեջէն անցնելով ո՛չ միայն չենք փրկուիր, այլ թշնամի կերլլանք Փրկիչին:

«Ե՛Ս ԵՄ ՃՇՄԱՐԻՏ ՈՐԹԱՏՈՒՆԿԸ»

«Ես եմ ճշմարիտ որթատունկը» (Յհ 15.1): Քրիստոս կեանքով ու զօրութեամբ լեցուն յաւիտենական որթատունկ մըն է: Եթէ մենք ճիւղերու նման միացած ըլլանք Քրիստոս-որթատունկին՝ մեր ներսիդին կը հոսի այն կեանքն ու զօրութիւնը, այն սէրն ու սրբութիւնը, այն հոգին ու ոգին, այն քաղցրութիւնն ու գեղեցկութիւնը որ ան ունի իր ներսիդին: Ճիւղ մը իր մէջ կ'իյնանայ այն կեանքը որ որթատունկ մը ունի իր մէջ: Սա կը նշանակէ որ մենք Քրիստոսի կեանքը ունինք մեր կեանքերուն մէջ, որովհետեւ որթատունկը Քրիստոս է, իսկ մենք՝ իր վրայ հաստատուած ճիւղերը (Յհ 15.5):

«Ինչպէս որ ճիւղը ինք առանձին պտուղ չի տար՝ եթէ որթատունկին միացած չըլլայ, նոյնպէս ալ դուք չէք կրնար պտուղ տալ՝ եթէ ինծի միացած չըլլաք» (Յհ 15.4): Երբ Քրիստոս մեզ կը նմանցնէ իր վրայ հաստատուած ճիւղերու, շատ յստակ է որ ըսել կ'ընդհանրէ, թէ մեր կեանքը իրմէ կախեալ է: Ինչպէս ծառէն հեռացող ճիւղը՝ կը չորնայ, աղբիւրէն հեռացող գետը՝ կը ցամքի, աստղերէն պարպուող երկինքը՝ կը մթննայ ու կը տգեղնայ, այնպէս ալ Քրիստոս-որթատունկէն հեռացող մարդը՝ հոգեւորապէս կը տգեղնայ, կը մթննայ ու կը մեռնի:

«Ով որ ինծի միացած է եւ ես անոր՝ անիկա առատ պտուղ պիտի տայ, որովհետեւ առանց ինծի դուք ոչինչ կրնաք ընել» (Յհ 15.5): Քրիստոնեայ մարդուն կեանքին պտղաբերումը պայմանաւորուած է անոր Քրիստոսի միացած ըլլալով ու մնալով: Հակառակ Քրիստոսի խօսքին, «առանց ինծի դուք ոչինչ կրնաք ընել», շատեր կը փորձեն իրենց սեփական ճիգով ու միջոցներով յառաջ տանիլ իրենց առաքելութիւնը:

Շատ քրիստոնէաներ հիմնուելով իրենց ճարպիկութեան ու խօսքի ճարտարութեան վրայ՝ կը ջանան մարդիկը Քրիստոսի բերել: Ան որ կը փորձէ իրեն յատուկ միջոցներով փրկութեան հրաւիրել մարդիկը՝ կը նշանակէ թէ ան կ'ընդունայ Քրիստոսի փրկութեան միակ միջոցը ըլլալու հանգամանքը: Երբ կը փորձենք առանց Քրիստոսի բան մը գործել կամ իրագործել՝ այդ ցոյց կու տայ որ մենք չենք հաւատար Քրիստոսի խօսքին, թէ՛ «առանց ինծի դուք ոչինչ կրնաք ընել»:

Ո՛չ որ կրնայ օգտակար դառնալ հոգեւորապէս ծարաւ մարդուն, եթէ ինք բաժնուած է կեանքի աղբիւրէն՝ Քրիստոսէ: Նկատի պէտք է առնել որ ճիւղերը իրենց կարգին իրենց վրայ հաստատուած ճիւղեր ունին: Եթէ մենք Քրիստոսի վրայ հաստատուած ճիւղեր ենք՝ միայն այն ատեն կրնանք օգտակար դառնալ մեր վրայ հաստատուած ճիւղերուն: Բայց բնականօրէն երբ կը յաջողինք նոր ու նորոգուած կեանքի մը առաջնորդել մեզի դիմող անհատը՝ պէտք է ընդունիլ որ մենք չէ որ զայն առաջնորդեցինք նոր կեանքին, այլ նոյնինքն Քրիստոս ինք՝ տուիչը նոր կեանքին:

Մենք չենք կրնար պարծիլ եւ ըսել. *«Մե՛նք է որ օգտակար դարձանք մեր վրայ հաստատուած ճիւղերուն»*, որովհետեւ, մենք ալ մեր կարգին, Քրիստոս-որթատունկին վրայ հաստատուած ճիւղեր ենք: Մենք պարզապէս ճիւղեր ենք, այսինքն՝ միջոցներ, եւ ո՛չ թէ որթատունկեր: Ինչպէս որ լուսինը որ իր լոյսը կ'առնէ արեւէն չի կրնար հպարտանալ որ ինքն է բաշխիչն ու հեղինակը լոյսին, այնպէս ալ մենք որ մեր հոգեւոր սնունդը կ'առնենք Քրիստոս-որթատունկէն, չենք կրնար յայտարարել որ մենք ենք տէրն ու տուիչը այդ սնունդին:

Ինչո՞ւ Քրիստոս ինքզինք կը նմացնէ որթատունկի եւ ո՛չ թէ ուրիշ ծառի մը: Առաջին հերթին նկատի պէտք է առնել այն՝ որ որթատունկի մը ճիւղերը կը տարածուին չորս կողմ եւ կը մագլցին ուր որ կարելիութիւն գտնեն: Ինչպէս որթատունկը կը տարածուի ամէն կողմ, այնպէս ալ Քրիստոսի փրկութիւնը կը տարածուի աշխարհի չորս կողմերը ու մուտք կը գործէ մարդոց սիրտերէն ներս եթէ ընդունելութիւն գտնէ:

Քրիստոս չի նմանիր այն որթատունկին որ որոշ ամիսներ միայն պտուղ կու տայ, ահա թէ ինչո՞ւ ինքզինք կը կոչէ *«Ճշմարիտ որթատունկը»*: Ճշմարիտ որթատունկ է, որովհետեւ տարին տասներկու ամիս պտուղ կու տայ (Հմմտ Յտ 22.2): Ճշմարիտ որթատունկ է, որովհետեւ չի խաբեր ու յուսախաբ չընէր իրեն եկողները: Մատթէոս մեզի կ'ըսէ թէ Յիսուս անօթեցած ըլլալով մօտեցաւ տերեւախիտ թզենիի մը պտուղ ուտելու համար անկէ, *«բայց տերեւէ զատ ոչինչ գտաւ»* (Մտ 21.18-19):

Յիսուս այնպիսի որթատունկ մը չէ որուն մօտենան հոգեւորապէս անօթի մարդիկ եւ յուսախաբ մեկնին: Յիսուս-

որթատունկը մէկն է որ քովը եկողին համար կիրսէ. *«Չեմ ուզեր զիրենք անօթի տուն դրկել»* (Մտ 15.32): Այո՛, Յիսուս իրեն դիմող մարդը անօթի տուն չի դրկէր: Ան ամբողջապէս կը կշտացնէ անոր սիրտն ու հոգին:

Քրիստոս է այն *«Ճշմարիտ որթատունկը»*, որ *«իբ պատմուճանը գինիով»* լուաց եւ *«իբ հանդերձը խաղողի արիւնով»* (Ծն 49.11): Պատմուճանը գինիով լուալն ու հանդերձը խաղողի արիւնով լուալը նախապատկերացումն էին այն արինլուայ վիճակին որուն Քրիստոս պիտի մատնուէր մեր փրկութեան համար: Քրիստոս է *«Ճշմարիտ որթատունկը»*, որովհետեւ իրեն եկողները կը ստանան արիւնով լուացուած արդարութեան ու փրկութեան պատմուճանը: Աստուած օր մը անոնց վերաբերեալ պիտի յայտարարէ. *«Անոնք իրենց պարեգօտները լուացին եւ ձերմկցուցին Գառնուկին արիւնով»* (Յյտ 7.14):

Տակաւին, Քրիստոս է *«Ճշմարիտ որթատունկը»*, որուն տակ մարդիկ ապահովութեամբ կրնան նստիլ (Գ.Թգ 4.25): Թզենին եւ որթատունկը Եբրայական մտածողութեան մէջ խաղաղութեան եւ ապահովութեան խորհրդանիշ իբրեւ կը ներկայանան: Քրիստոս մարդոց ապահովութեան երաշխիքն է, խաղաղութեան իշխանն է (Ես 9.6): Հոգեպէս խռոված եւ անապահովութեան զգացումներով բռնուած մարդիկ կրնան դիմել Քրիստոս-որթատունկին եւ գտնել իրենց խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը: Ուստի, եկո՛ւր եւ միացիր Քրիստոս-որթատունկին, որպէսզի անոր խաղաղութիւնը հոսի սրտիդ մէջ:

«Ե՛Ս ԵՄ ԿԵԱՆՔԻ ՀԱՅՈՂ»

«Ե՛ս եմ կեանքի հացը» (Յհ 6.48): Քրիստոս ի՛նքն է յաւիտենական կեանք ու մնայուն կենսունակութիւն պարգեւող հացը: Ի՛նքն է ներքին խաղաղութիւն եւ ուրախութիւն շնորհող հացը: Ի՛նքն է մեր առջեւ բազմահազար օրհնութեանց ու պարգեւներու դուռը բացող հացը: Ի՛նքն է մեզ զօրութեամբ ու արիւթեամբ լեցնող հացը: Ի՛նքն է մեզի վստահութիւն եւ ապահովութիւն ներշնչող հացը: Ի՛նքն է երկինքի դուռը բացող եւ երկինքը կշտացնող հացը: Ի՛նքն է մեր հոգիները լիացնող միակ հացը: Առանց Քրիստոս-հացին դատա՛րկ է երկինքը: Առանց Քրիստոս-հացին աղքա՛տ ու անօթի՛ է մարդկութիւնը: Երկինք երկնաէջ Հացով է հարուստ: Երկիր երկնաէջ Հացով է օրհնեալ ու սրբեալ:

Սուրբ Օգոստինոս կիրսէ. «Առանց Աստուծոյ մենք չենք կրնար, իսկ առանց մեզի Աստուած ի՛նք պիտի չընէ»: Օգոստինոսի այս կարճ, եւ սակայն իմաստալից բառերը օգտագործելով, կրնանք ըսել, թէ առանց երկնքի միջամտութեան, առանց երկնաէջ անձրեւին ու երկնապարգեւ արեւին, մէկ խօսքով, առանց Աստուծոյ՝ մենք չենք կրնար հաց պատրաստել, եւ առանց մեզի ու մեր գործակցութեան, Աստուած ո՛չ թէ չի կրնար, այլ չիուզեր հաց պատրաստել ու չի պատրաստեր:

Ինչպէս հացագործին աշխատանքին յաջողութիւնը կախեալ է երկնաէջ անձրեւէն ու երկնապարգեւ արեւէն, այնպէս ալ մեր հոգեւոր կեանքին աճումն ու զարգացումը, կախեալ է երկնաէջ հացէն՝ Քրիստոսէ (Յհ 6.51): Հացագործը իր ամբողջ յոյսը կը դնէ երկնքին վրայ: Ան գիտէ որ առանց երկնքին դատապարտուած է ձախողութեան եւ սնանկութեան: Ուստի, երբ Քրիստոս ինքզինք հաց կը կոչէ, իրականութեան մէջ, մեր անձերուն իր Անձէն կախեալ ըլլալն է որ կը հրապարակէ:

Քրիստոս ինքզինք հաց կոչելով՝ կապ մըն է որ ստեղծած կամ հաստատած կըրլայ երկնքին ու երկրին միջեւ: Ինչպէս նիւթական հաց պատրաստողները իրենց հայեացքը մի՛շտ դէպի երկինք կը սեւեռեն, այնպէս ալ աննիւթական Հացը փնտռողները, իրենց հայեացքը պէտք է Քրիստոսի վրայ սեւեռեն:

Ան ինքզինք հացի նմանցնելով, խորքին մէջ ինքզինք յայտարարած կըրլայ մեր կեանքին ամենէն կենսական բանը:

Մարդուն Ֆիզիքական գոյութեան պահպանման համար՝ անհրաժեշտութիւն մըն է նիւթական հացը, իսկ մարդուն հոգեւոր կեանքին պահպանման համար՝ բացարձակ անհրաժեշտութիւն է աննիւթական Հացը՝ Քրիստոս: Առանց Քրիստոսի մարդը սովամահ կ'ըլլայ հոգեւորապէս: Մի՛այն Քրիստոս կրնայ կշտացնել Աստուծոյ բնակութեան համար ստեղծուած մեր սիրտը:

Նիւթական հացն ու նիւթական ամէն բան սահմանուած են կորսուելու: Անոնք որոնք նիւթականին ու նիւթական հացին փնտրտուքը իրենց համար դարձուցած են առաջնահերթութիւն՝ անոնք եւս սահմանուած են կորսուելու, որովհետեւ եթէ անցաւոր բաներու կապէնք մեր յոյսը՝ մենք ալ անոնց հետ կ'անցնինք ու հետք չենք ձգեր: Ահա թէ ինչո՛ւ Յիսուս ըսաւ. *«Փոխանակ կորստական ուտելիքը փնտրելու, ջանացէք ապահովել այն կերակուրը որ յաւիտենական կեանքի մէջ կը մնայ: Այդ կերակուրը Մարդու Որդին պիտի տայ ձեզի, որովհետեւ Հայրն Աստուած իր հաւանութեան կնիքը դրաւ անոր վրայ»* (Յհ 6.27):

Քրիստոս հարկաւ չի պատուիրեր որ չաշխատինք բնական հացին համար. անոր ըսածը այն է՝ որ մեզի համար առաջնահերթը պէտք չէ ըլլայ աշխարհայինը, այլ՝ աստուածայինը: Կորստական ուտելիքը սահմանուած է կորսուելու: Կորստական ուտելիք ըսելով միայն հացը չենք հասկնար, այլ ամէն բան որ աշխարհէն կու գայ եւ մեր հոգին կը սպաննէ: Կորստական ուտելիք են փառքն ու մեծութիւնը, հարստութիւնն ու այլազան գանձերը, դիրքն ու աթոռները: Ասո՛նք նաեւ սահմանուած են փճանալու ու փճացնելու: Երբեմն մարդիկ այսպիսի բաներ կը փնտրեն ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս անօթի մը հաց պիտի փնտրէր:

Քրիստոս կը թելադրէ չվազել գնայունին, անկայունին, անորոշին, անապահովին, խաբուսիկին, անարժեքին եւ մեզ արժեզրկողին ետեւէն: *«Չանացէք ապահովել այն կերակուրը որ յաւիտենական կեանքի մէջ կը մնայ»*: Այն կերակուրը Քրիստոս ի՛նք կու տայ բոլոր փափաքողներուն. կերակուր մը՝ *«որ յաւիտենական կեանքի մէջ կը մնայ»*:

Ինչ որ Քրիստոս տայ մեզի յաւիտենական են ու յաւիտենական պիտի մնան: Յաւիտենական են անոր տուած խաղաղութիւնն ու երջանկութիւնը, հանգիստն ու

անդորրութիւնը, յաղթանակն ու մեծութիւնը, սէրն ու սրբութիւնը: Մենք Քրիստոս-հացով է որ կը մեծանք ու կը սրբուինք: Քրիստոս-հացով է որ կը գեղեցկանանք ու կը փառաւորուինք: Քրիստոս-հացով է որ կը դառնանք անմահ զաւակները անմահ Աստուծոյ:

Այս իրողութիւնը մենք չէ որ կը հաստատենք Քրիստոսի վերաբերեալ, այլ մեր երկնաւոր Հայրը ինք. *«Հայրն Աստուած իր հաւանութեան կնիքը դրաւ անոր վրայ»*: Քրիստոսի կատարած բոլոր հրաշքները ու խօսած բոլոր խօսքերը, ցոյց կու տան որ *«Հայրն Աստուած իր հաւանութեան կնիքը դրաւ անոր վրայ»*: Մկրտութեան պահուն Սուրբ Հոգիին էջքը Յիսուսի վրայ եւ Աստուծոյ երկնաբուլիս վկայութեան ձայնը անոր համար, կիսապացուցանեն որ *«Հայրն Աստուած իր հաւանութեան կնիքը դրաւ անոր վրայ»*:

Երբ Քրիստոս կը յայտարարուի իբրեւ Փրկիչը աշխարհի ու ճշմարիտ ազատարարը մեղաւոր մարդկութեան, սա ինքնին ապացոյց մըն է որ *«Հայրն Աստուած իր հաւանութեան կնիքը դրաւ անոր վրայ»*: Երբ Քրիստոս կը ծանուցուի *«Աստուծոյ եւ մարդոց միջեւ միակ միջնորդ»* իբրեւ (Ա.Տմ 2.5), եւ երբ կը հաստատուի թէ մեր *«Հօրը քով բարեխօս ունինք միակ Արդարը Յիսուս Քրիստոսը»* (Ա.Յհ 2.1), սա անհերքելի վկայութիւն մըն է որ *«Հայրն Աստուած իր հաւանութեան կնիքը դրաւ անոր վրայ»*: Միրելի՛ ընթերցող, *«Լայն բաց քու բերանդ»* եւ զանիկա Աստուած ի՛նք պիտի լեցնէ. պիտի լեցնէ իր Որդիին անմար կրակով, անոր հրաբխային սիրով, եւ անոր կարեկցող հոգիով:

ԳՈՐԾԱԾԵՆՔ ԱՅՆ ԻՆՉ ՈՐ ՈՒՆԻՆՔ

«Աստուծոյ շնորհքը իւրաքանչիւրիս տարբեր պարգեւ մը տուած է, որ պէտք է գործածենք» (Հո 12.6): Եթէ մարդիկ անդրադառնան այս իրողութեան, անոնք պիտի դադրին զիրար բամբասելէ եւ մեղադրելէ: Յաճախ մարդիկ իրենք զիրենք կը բաղդատեն ուրիշներու հետ եւ կ'իսկական ուրիշներէն ընել այն ինչ որ իրենք կ'իբրնեն:

Մէկը կրնայ լաւ քարոզիչ մը ըլլալ, ուրիշ մը կրնայ վարչական կարողութիւններով օժտուած ըլլալ: Ո՛չ քարոզիչը պէտք է մեղադրէ վարչական կարողութիւններ ունեցող մարդը՝ լաւ քարոզիչ չըլլալուն համար, եւ ո՛չ ալ վարչական կարողութիւններ ունեցող մարդը պէտք է այպանէ քարոզիչը՝ վարչական կարողութիւններէ զուրկ ըլլալուն համար: Անոնք որոնք ծառայելու շնորհքը ունին թող ծառայեն առանց բամբասելու իրենց սենեակները քաշուած եւ ստեղծագործող մարդիկը, եւ փոխադարձաբար:

Պօղոս առաքեալ կ'իբրսէ. *«Եթէ մարգարէութեան պարգեւը ունինք՝ պէտք է պատգամենք մեր հաւատքին համեմատ: Եթէ ծառայելու շնորհքը տրուած է՝ պէտք է ծառայենք: Եթէ ուսուցանելու ձիրքը ունինք՝ պէտք է ուսուցանենք: Եթէ յորդորելու կարողութիւնը ունինք՝ պէտք է յորդորենք: Իր ունեցածը ուրիշներուն բաժնողը առատօրէն թող բաշխէ: Վերակացու եղողը եռանդագին թող աշխատի: Ողորմութիւն ընողը խնդութեամբ թող ընէ»* (Հո 12.6-8):

Առաքեալը այստեղ մէկ տեսակ պարգեւի մասին չէ որ կը խօսի, այլ տեսակ-տեսակ պարգեւներու մասին: Եթէ տեսակ-տեսակ պարգեւներ կան, ուրեմն տեսակ-տեսակ կարողութիւններով օժտուած մարդիկ կան: Եւ եթէ տեսակ-տեսակ կարողութիւններով օժտուած մարդիկ կան, ուրեմն մենք իրաւունք չունինք պահանջելու ուրիշներէն որ մեզի նմանին եւ մեր ունեցած կարողութիւնները յայտնաբերեն իրենց անձերուն վրայ:

Ինչպէս թուզ բերող ծառը չի կրնար մեղադրել որթատունկը թուզ չբերելուն համար, այնպէս ալ մարդիկ պէտք չէ մեղադրեն ուրիշները եթէ երբեք անոնք իրենց նոյն պարգեւները կամ ձիրքերը չունին: Ամէն մարդ որոշ պարգեւ մը, ձիրք մը կամ

կարողութիւն մը ունի տրուած իրեն Աստուծոյ կողմէ: Մարդ իրաւունք չունի անտեսելու իր ունեցած պարգեւներն ու ձիրքերը եւ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու իր չունեցածին վրայ: Երբեմն մարդիկ այնքա՛ն կը մտածեն իրենց չունեցածին մասին որ իրենց ուշադրութենէն կը վրիպի իրենց ունեցածը:

Ճիշդ է որ Աստուած իր ստեղծած մարդը օժտած է զանազան պարգեւներով ու կարողութիւններով, բայց միւս կողմէն, անուրանալի է որ Աստուած ամէն մէկ մարդու կեանքին մէջ դրած է տեսակ-տեսակ պակասութիւններ, տկարութիւններ եւ կարիքներ, որպէսզի մարդիկ սորվին օգտուիլ իրարմէ: Իւրաքանչիւր մարդ եթէ փորձէ գործածել աստուածատուր իր պարգեւները, մարդոց կեանքին մէջ գոյութիւն ունեցող շատ մը նեղութիւններ կը վերնան, պակասութիւններ կը լրացուին, կարիքներ կը գոհացուին եւ խոչընդոտներ կը վերցուին:

Ո՛չ ոք կրնայ բոլորովին անկախ ապրիլ ուրիշներէն: Իւրաքանչիւր մարդ թէ՛ տալիք ունի մարդոց եւ թէ՛ առնելիք: Աստուած մեզ այնպէս ստեղծած է որ մենք կախեալ ըլլանք իրարմէ: Օրինակ, հարուստն ու աղքատը փոխադարձաբար իրարու պէտք ունին: Աղքատը պէտք ունի հարուստին օգնութեան որպէսզի կարենայ իր մարմնաւոր պէտքերը գոհացնել, իսկ հարուստը պէտք ունի աղքատին որպէսզի անոր օգնելով, կարենայ հոգեկան գոհունակութիւն եւ գոհացում ձեռք ձգել:

Բարօր ու յաջողութեամբ լի կեանքի մը տիրանալու համար՝ մարդիկ իրարու կարիքը ունին: Ո՞ր մարդուն յաջողութիւնը կախեալ չէ ուրիշէն: Ո՞ր մարդուն ուրախութիւնը կախեալ չէ ուրիշէն: Ո՞վ կրցած է գիտնական ըլլալ առանց ուսումնասիրելու կեանքն ու գործը այլ գիտնականներու: Ո՞վ կրցած է իշխող կոչուիլ առանց շուրջը ունենալու իշխուող դասակարգը: Մարդիկ իրարմով է որ կը բարձրանան, իրարմով է որ կը հարստանան, կը զօրանան ու դժուարութիւններ կը նուաճեն:

Երբ կը խօսինք Աստուծոյ կողմէ մեզի տրուած պարգեւներուն, կարողութիւններուն եւ այլ տեսակի շնորհքներուն մասին, չենք կրնար չմտաբերել Քրիստոսի եկեղեցին: Առաքեալին վերոյիշեալ խօսքը առնչութիւն ունի բոլոր մարդոց հետ, բայց յատկապէս սերտ աղերս ունի Քրիստոսի եկեղեցիին հետ:

Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ կան հոգեւորապէս խակերը, որոնք կարիքը ունին հոգեւորապէս հասուն հաւատացեալներու յորդորներուն: Կան տկարները, որոնք պէտք ունին մեր զօրակցութեան եւ գօտեպնդիչ ներկայութեան: Կան հիւանդները, որոնց պէտք է այցելութիւն տալ եւ հոգ տանիլ: Կան սգաւորները, որոնց միախորտութեան պէտք է փութանք: Կան հոգեւորապէս սղեւները, որոնց պէտք է առաջնորդել աստուածգիտութեան: Կան անփորձառուները, որոնք կարիքը ունին մեր փորձառութեան:

Ամէն մէկ մարդ բայց մասնաւորաբար ամէն մէկ քրիստոնէայ պատասխանատու է Աստուծոյ առջեւ իրեն շնորհուած պարգեւներուն եւ այլազան ձիրքերուն համար: Յիսուս կը պատմէ թէ *«մարդ մը կար, որ երբ ուրիշ երկիր պիտի երթար, կանչեց իր ծառաները եւ անոնց յանձնեց իր ստացուածքը որ շահարկեն: Համաձայն անոնց կարողութիւններուն, մէկուն տուաւ հինգ հարիւր ոսկի դրամ, միւսին՝ երկու հարիւր եւ ուրիշի մը՝ հարիւր»* (Մտ 25.14-15):

Հինգ եւ երկու հարիւր ոսկի դրամ ունեցողները իրենց դրամները շահարկութեան դրին եւ աւելին շահեցան, իսկ հարիւր ոսկի դրամ ունեցողը դատապարտուեցաւ եւ *«չար ու ծո՛յլ ծառայ»* կոչուեցաւ իրեն տրուած գումարը շահարկութեան դրած չըլլալուն համար (Մտ 25.25-27): Յստակ է որ ոսկի դրամները Աստուծոյ կողմէ մարդուն տրուած զանազան պարգեւներն են: Աստուածատուր այդ պարգեւները իր եւ ուրիշին բարիքին համար չօգտագործող մարդը *«չար ու ծո՛յլ ծառայ»* մըն է Քրիստոսի իսկ բառերով:

ՀԵՂԻ, ՍԱՄՈՒԷԼ ԵՒ ՄԵՆՔ

Հեղի քահանան թէև աստուածատուր իր քահանայական կոչումը բժախնդրութեամբ կիրնէր, բայց իր սխալը կը կայանար անոր մէջ, որ ան չէր յանդիմաներ իր երկու որդիները՝ Ոփնի եւ Փենէհէս քահանաները իրենց ապրած անօրէն կեանքին համար (Ա.Թգ 3.13):

Հեղի քահանան սկսած էր տարիքը առնել եւ իր աչքերուն ալ տեսողութիւնը սկսած էր տկարանալ: Աստուած ուզեց ընտրել մէկը որ կարենար իր պատգամախօսը դառնալ: Ան չէր կրնար ընտրել Ոփնին կամ Փենէհէսը, որովհետեւ անոնք անօրէն մարդիկ էին: Ուստի, Աստուծոյ ընտրութիւնը կեղրոնացաւ Սամուէլին վրայ:

Եւ գիշերով մը երբ Սամուէլ *«տաճարին մէջ կը քնանար, ուր Աստուծոյ տապանակը կար»* (Ա.Թգ 3.3), Աստուած կանչեց զայն երեք անգամ եւ երեք անգամներուն ալ Սամուէլ կարծելով որ Հեղին էր զինք կանչողը՝ քովը գնաց եւ հարցուց թէ ի՞նչ կ'իջուկէր: Հեղի գիտցաւ որ Տէրն էր Սամուէլը կանչողը, ուստի անոր պատուիրեց որ եթէ Տէրը անգամ մը եւս զինք կանչէր, թող անոր ըսէր. *«Ո՛վ Տէր, խօսէ՛, քանզի քու ծառայ մտիկ կ'իրնէ»* (Ա.Թգ 3.9):

Ուշագրաւ երեւոյթը այս բոլորին մէջ այն է, որ փոխանակ Հեղի քահանան խօսելու Սամուէլին, Սամուէլը ի՛նք խօսեցաւ Հեղի քահանային: Եւ խօսեցաւ, որովհետեւ Աստուած ինք Սամուէլին էր որ խօսեցաւ եւ ո՛չ թէ Հեղիին: Եւ վստահաբար, բաւական ժամանակէ ի վեր Աստուած չէր խօսած Հեղիին (Ա.Թգ 3.1-2):

Այստեղ հանդէս կու գայ Հեղիի նկարագրային գիծերէն մէկը որ որոշ չափով մը կը պարզէ անոր վեհանձնութիւնը: Աստուած դադրած էր Հեղիին խօսելէ: Հակառակ ասոր, երբ Հեղի լսեց որ Աստուած սկսաւ խօսիլ Սամուէլին, ո՛չ միայն չնախանձեցաւ եւ ո՛չ միայն չփորձեց Սամուէլը տաճարէն հեռացնել, այլ հակառակը, փորձեց օգնել իրեն Աստուծոյ հետ իր յարաբերութեան մէջ: Հեղի ի՛նքն էր որ սորվեցուց Սամուէլին ինչպէ՛ս լսել Աստուծոյ ձայնն ու խօսքը: Ան պատուիրեց Սամուէլին որ եթէ Աստուած անգամ մըն ալ խօսի, ըսել իրեն. *«Ո՛վ Տէր, խօսէ՛, քանզի քու ծառայ մտիկ կ'իրնէ»*:

Պահ մը կապենք այս ճշմարտութիւնը մեր այսօրուան կեանքին: Այսօր եկեղեցոյ կեանքին մէջ կան Սամուէլներ, քայց Հեղինէր չկա՛ն կամ գրեթէ չկան: Եթէ կան՝ պատի՛ւ անոնց: Այո՛, կա՛ն Սամուէլներ, որոնց կը խօսի Աստուած, որոնք կը լսեն Աստուծոյ ձայնը եւ կ'իփառնեն երկնային պատգամներ, քայց ո՞ւր են Հեղինէրը: Ո՞ւր են այն մեծերը՝ որոնք նեցուկ պէտք է կանգնին ներկայ ժամանակի Սամուէլներուն: Ո՞ւր են անոնք՝ որոնք երբ տեսնեն անհատ մը կը փորձէ հաւատարմութեամբ Քրիստոսի հետեւիլ, քաջալերեն եւ զօրավիզ կանգնին անոր:

Հեղի քահանան չոխորտաց ու չըսաւ թէ ինք աւագ քահանայ մըն է եւ թէ իր իրաւունքն է ստանալ աստուածային պատգամները: Աստուած իր պատգամը կու տայ որո՛ւ որ ուզէ: Աստուծոյ պատգամը ստանալը կախում չունի մեր ունեցած կարգէն, տարիքէն, հանգամանքէն կամ փորձառութենէն, այլ կախում ունի Աստուծոյ նկատմամբ մեր ունեցած հաւատարմութենէն, մեր հաւատքէն, Յիսուսի հանդէպ մեր ունեցած սէրէն ու կապուածութենէն:

Դիւրին չէ Հեղի մը ըլլալը: Հեղի կը տեսնէր որ Սամուէլ շուտով զինք պիտի գերազանցէր: Ան չփորձեց Սամուէլը հեռացնել ճշմարտութենէն, չփորձեց խափանել անոր դիմաց Աստուծոյ ձայնը լսելու ճամբան: Եթէ այսօրուան Հեղինէրը, այսինքն՝ դիրքով, հանգամանքով կամ տարիքով մեծ եղողները, տեսնեն որ կարգ մը անձեր յառաջ կ'երթան իրենց հաւատքի գնացքին մէջ, յառաջ կ'երթան ուսումնական գետնի վրայ, կրնա՞ն չնախանձիլ անոնց, կրնա՞ն իրենց խաղաղութիւնը եւ հանգիստը չկորսնցնել անոնց պատճառով, եւ մանաւանդ, կրնա՞ն զօրակցութիւն յայտնել անոնց:

Նայեցէ՛ք Հեղիին: Դիտեցէ՛ք անոր վերաբերմունքը: Ան եթէ ուզէր խաբել Սամուէլին՝ կրնար խաբել: Եթէ ուզէր արգելքներ դնել անոր դիմաց՝ կրնար դնել: Բայց ան լաւ գիտէր որ եթէ նման քայլ մը առնէր՝ յաջողութիւն պիտի չգտներ: Այսօրուան Հեղինէրը կ'իփառադառնա՞ն արդեօք որ զուր է Աստուծոյ զաւակներուն դիմաց արգելքներ շարելու ամէն ջանք: Աստուած արգելքները խափանող Աստուած է: Երանի՛ թէ ներկայ դարուս Հեղինէրը իրենք եւս ընդօրինակէին Հեղի քահանային վերաբերմունքը եւ չաշխատէին ծուղակներ լարել Աստուծոյ զաւակներուն ոտքերուն առջեւ:

Առաւօտուն Հեղի կանչել տուաւ Սամուէլը եւ հարցուց անոր թէ Աստուած ի՛նչ ըսաւ իրեն: Ան ուզեց գիտնալ ճշմարտութիւնը պատանի Սամուէլին բերնէն, եւ գիտցաւ: Ան նուաստութիւն չհամարեց ճշմարտութիւնը լսել իրմէ աւելի փոքրին բերնէն: Ո՞ւր են այսօրուան Հեղիները, որոնք խոնարհութիւնն ու վեհանձնութիւնը ունենան ներկայ Սամուէլներուն հարցնելու ճշմարտութեան վերաբերեալ: Ո՞ւր են անոնք՝ որոնք նուաստութիւն ու անարգանք չեն համարեր ճշմարտութիւնը լսել Սամուէլներուն, այսինքն՝ իրենցմէ աւելի փոքրերուն, նուազ փորձառուններուն եւ համեստ կարգի պատկանողներուն բերնէն:

Ճշմարտութիւնը լսելը քաջութի՛ւն կ'ընդլայնէ: Հեղի գիտէր որ Աստուած բարկացած էր իրմէ իր որդիներուն նկատմամբ իր ցուցաբերած անփոյթ եւ թոյլատու վերաբերմունքին պատճառով: Ան գիտէր որ Աստուած սպառնացած էր զինք պատժել (Ա.Թգ 2.29-34), հակառակ ասոր, ան չվախցաւ Սամուէլին հարցնելու թէ Աստուած ի՛նչ ըսաւ իրեն: Երբ Սամուէլ Հեղիին պատմեց Աստուծոյ կողմէ իր վրայ գալիք հարուածին մասին՝ Հեղի չբարկացաւ Սամուէլին, այլ ըսաւ՝ *«Անհկա Տէրն է: Իր աչքերուն հաճոյ երեւցածը թող ընէ»* (Ա.Թգ 3.17-18):

Ներկայ ժամանակի Հեղիները իրենք եւս կրնա՞ն խոնարհիլ փոքրիկ Սամուէլներուն միջոցաւ յայտնուած ճշմարտութիւններուն դիմաց:

«ԱՆՕԹԻ ԷՒ ԵՒ ԶԻՍ ԿԵՐԱԿՐԵՑԻՔ»

«Անօթի էի եւ զիս կերակրեցիք» (Մտ 25.35): Քրիստոսս ինքզինք անօթիին մէջ անօթի կը տեսնէ: Քրիստոսս անօթիին տրուած կերակուրը իրեն տրուած կը նկատէ. «Որովհետեւ իմ այս փոքր եղբայրներէս մէկուն ըրիք, ինծի ըրած եղաք» (Մտ 25.40): Բայց զգոյ՛ջ: Աստուած մեր նիւթական հացին պէտք չունի: Աշխարհի բոլոր հացերն ու հացագործները Աստուծոյ սեփականութիւնն են: «Տիրոջն է երկիրն ու անոր լիութիւնը: Տիրոջն է աշխարհն ու անոր բնակիչները» (Սղ 24.1): Այլուր, Աստուած կ'իրսէ. «Եթէ անօթենամ՝ քեզի պիտի չդիմեմ. որովհետեւ աշխարհն ու անոր լիութիւնը իմս է» (Սղ 50.12):

«Անօթի էի եւ զիս կերակրեցիք»: Փորձենք հոգեւոր իմաստով մը բացատրել այս բառերը, մեր միտքը ամփոփելով չորս կէտերու մէջ.-

1- Ո՞վ է իսկական անօթին կամ ի՞նչ կը նշանակէ անօթին կերակրել: Աստուած ո՛չ միայն «հաց կու տայ անօթիներուն» (Սղ 146.7), այլ նաեւ ինքզինք կու տայ իբրեւ կեանքի հաց. «Ե՛ւ եմ կեանքի հացը» (Յհ 6.48): Անօթին կերակրել հետեւաբար, կը նշանակէ զայն առաջնորդել կեանքի Հացին՝ Քրիստոսի, որպէսզի Քրիստոսով կշտանայ, եւ անոր մարմինէն եւ արիւնէն ճաշակելով՝ բնակի Աստուծոյ մէջ եւ Աստուած իր մէջ (Յհ 6.56):

2- Անօթին նաեւ այն մարդն է որ չի սնանիր Աստուծոյ խօսքով: Անօթին կերակրել, կը նշանակէ զանհկա առաջնորդել Աստուծոյ խօսքին՝ Աստուածաշունչին: «Մարդ միայն հացով չխապրիր, այլ բոլոր այն խօսքերով, որ Աստուած խօսած է» (Մտ 4.4): Այս խօսքը բացայայտօրէն ցոյց կու տայ, որ մարդ արարածը լոկ Տիգրիսական գոյութիւն մը չէ: Մարդ արարածը կիանդրանցնի մարդկայինը, որովհետեւ ան գործակիցն է Աստուծոյ, տաճարն է Աստուծոյ, բնակարանն է Աստուծոյ:

3- Աստուած Եսայի մարգարէին ճամբով կ'իրսէ. «Եթէ անօթին յօժարութեամբ կերակրես, եւ եթէ կարօտ եղող մարդուն հոգին կշտացնես, այն ատեն քու լոյսդ խաւարի մէջ պիտի ծագի ու քու խաւարդ կէտօրուան պէս պիտի ըլլայ» (Ես 58.10): Մարդուն հոգեկան կարօտութիւնը կարելի չէ նիւթական ուտելիքով գոհացնել: Ի՞նչ կը նշանակէ «կարօտ եղող մարդուն հոգին

կշտացնել», կամ որո՞նք են հոգեկան կարօտութեան մէջ եղողները:

Հոգեկան կարօտութեան մէջ եղողները անոնք են՝ որոնք պարպուած են Աստուծոյ Հոգիէն, եւ իրենց կապը ամբողջովին խզած են երկինքին եւ երկինքի Բնակիչին հետ: Անկարօտ Աստուծմէ հեռացողը անկասկած որ կարօտի մէջ կ'իյնայ: Մարդուն ստեղծիչը միայն կրնայ լեցնել մարդուն հոգիին մէջ գոյութիւն ունեցող դատարկութիւնը: Ուրիշ ո՛չ ոք եւ ոչինչ կրնայ զանհկա լեցնել:

Տակաւին, հոգեկան կարօտութեան մէջ եղողները անոնք են՝ որոնք մեր գութին եւ կարեկցութեան, մեր գործին եւ գործակցութեան պէտք ունին, որպէսզի կարենան վերադառնալ Աստուծոյ, որուն կը պատկանէին նախապէս, ինչպէս Աստուած ի՛նք կ'ըսէ. *«Բոլոր հոգիները իմն են»* (Եզ 18.4):

Այո՛, բոլոր հոգիները Աստուծոյ կը պատկանին: Ճշմարիտ քրիստոնէայ մարդը ո՛չ մէկ հոգիի նկատմամբ պէտք է անտարբեր ըլլայ: Ընդհակառակը, ան բոլոր հոգիներուն փրկութեան համար ժրաջանօրէն պէտք է աշխատի: Քրիստոնէայ մարդը հոգեւոր բժիշկ պէտք է դառնայ կորսուած հոգիներուն համար: Քրիստոսի արինով բժշկուած մարդը անպայման պիտի ուզէ որ ուրիշներն ալ ծանօթանան իր Բժիշկին՝ Յիսուսի:

4- Վերջապէս, անօթին կերակրել, կը նշանակէ օգնել անոր գործադրելու Աստուծոյ կամքը եւ իր լրումին հասցնելու Աստուծոյ կողմէ իրեն յանձնուած գործը, համաձայն Քրիստոսի խօսքին. *«Իմ կերակուրս այն է՝ որ գործադրեմ զիս ղրկողին կամքը եւ լրումին հասցնեմ անոր գործը»* (Յհ 4.34):

Ինքզինք Աստուծոյ կամքին յանձնած մէկը չի կրնար ամբողջացնել այն գործը որ Աստուած իրեն յանձնած է: Հետաքրքրական է որ Քրիստոս իր երկնաւոր Հօր կամքին կատարումը կը նկատէ իր կերակուրը: Անոր ըսել ուզածը այն է, որ Աստուծոյ կամքին կատարումը մեր սնունդն է: Աստուծոյ կամքին կատարումով է որ մենք հոգեպէս կ'իւրանք եւ կը մեծնանք:

Սիրելի՛ հաւատացեալ, երբ փրկութենէ հեռու եղող մը Փրկիչին կ'առաջնորդէս ո՛չ միայն զինք կերակրած կ'ըլլաս, այլեւ զՔրիստոս, որովհետեւ *«անօթի էի եւ զիս կերակրեցիր»* խօսքը, Քրիստոսի՛ նաեւ կը վերաբերի: Քրիստոս կ'ըսէ

մարդիկը փրկել: Քրիստոս մարդիկը իրմով իր Հօրը հետ
հաշտեցնելու փափաքն ունի: Քրիստոս անօթի է: Չայն
կշտացնելու համար պետք է կորսուած հոգիները անոր բերել:

Բանա՛նք մեր հոգիներուն ականջը եւ լսենք Քրիստոսի
ձայնը ուղղուած իւրաքանչիւրիս.

Անօթի՞ ես՝ զի՛ս կեր (Յհ 6.51):

Մե՞րկ ես՝ թեւերուս տակ մտիր (Ղկ 13.34):

Զո՞հ կրուզես՝ յիշէ որ ես քեզի համար մեռայ (Ա.Թս 5.10):

Հիւա՞նդ ես՝ ես քեզ կը բժշկեմ (Մտ 8.7)»:

Ծարա՞ւ ես՝ ինձի՛ եկուր եւ խմէ (Յհ 7.37):

Աղքա՞տ ես՝ ես քու գանձդ եմ (Եփ 3.8):

Յոզնա՞ծ ես՝ ես քեզի հանգիստ կու տամ (Մտ 11.28):

Մեղքի ստրո՞ւկ ես՝ ես կրնամ քեզ ազատել (Յհ 8.36):

Տնագո՞ւրկ ես՝ մի՛ մոռնար որ երկինքի մէջ քեզի համար տեղ
պատրաստած եմ (Յհ 14.2): Շուտով կու գամ եւ քեզ իմ քովս
կիւանեմ, որպէսզի ըլլաս հոն՝ ուր ես կը գտնուիմ (Յհ 14.3) եւ
այնուհետեւ ինձի հետ միասին ըլլաս յաւիտեան (Ա.Թս 4.17):

«ԾԱՐԱԻ ԷՒ ԵՒ ՋՈՒՐ ՏՈՒԻՔ»

«Ծարաւ էի եւ ջուր տուիք»: Դարձի եկող մը Քրիստոսի ջուր տուող մըն է: Եւ սակայն, Քրիստոսի ծարաւը յագեցնելու միակ կերպը անձնապէս Քրիստոսի դառնալը չէ միայն, այլ ուրիշներն ալ դարձի բերելն է: Ահա թէ ինչո՛ւ Քրիստոս ըսաւ. *«Որովհետեւ իմ այս փոքր եղբայրներէս մէկուն ըրիք, ինձի ըրած եղաք»* (Մտ 25.40): Այո՛, մարդկութեան ծառայողը Քրիստոսի՛ է որ ծառայած կ'ըլլայ: Եթէ երբեք նիւթական ջուր տալը ողորմութիւն կը նկատուի, որքա՛ն աւելի մեծ ողորմութիւն պիտի նկատուի երբ աննիւթական ջուրի Աղբիւրին առաջնորդենք մեղքի իբրեւ հետեւանք ծարաւցած մարդիկը:

Հետեւաբար, ծարաւին ջուր տալը, անոր նիւթական ջուր տալն է այո՛, բայց մանաւանդ, զայն աստուածճանաչողութեան առաջնորդելն է: ԶԱստուած չճանչցող մարդուն հոգին ծարաւէն կը ցամքի: *«Իմ ժողովուրդս Տէրը չճանչնալով՝ գերի կ'ընենք ու անոր մեծամեծ մարդիկը սով կը կրեն, բազմութիւնը ծարաւէն կը ցամքի»* (Ես 5.13):

Եսայի մարգարէն Տէրը չճանչցող մարդոց բաժինը կը նկատէ գերութիւնը, սովն ու ծարաւը: Արդարեւ, Ազատարարէն հեռացողը՝ գերի կը բռնուի Սատանային կողմէ: Կեանքի Հացէն չուտողը՝ հոգեպէս սովամահ կը դառնայ: Կենաց Աղբիւրէն չխմողը՝ յաւիտենապէս ծարաւ պիտի մնայ:

«Իմ ժողովուրդս Տէրը չճանչնալով»[®] ծարաւէն կը ցամքի: ԶԱստուած ճանչցող մարդիկը անոնք են, որոնք սերտ եւ սիրոյ յարաբերութեան մէջ են Աստուծոյ հետ: Անոնք են, որոնք կը վայելեն Աստուծոյ բարեկամութիւնը: Խզել մեր յարաբերութիւնը Աստուծոյ հետ, պիտի նշանակէր սովի մատնել մեր հոգիները եւ ծարաւով տանջել մեր սիրտերը: Մեր սիրտերը ստեղծուած են Աստուծոյ կողմէ եւ Աստուծոյ համար, եւ հետեւաբար, մի՛այն Աստուած կրնայ զանոնք լեցնել:

Ինչպէս ամէն օր պէտք ունինք նիւթական ջուրի եւ հացի որպէսզի կարենանք ապրիլ մեր երկրաւոր կեանքը, նոյնպէս ալ ամէն օր պէտք ունինք Քրիստոսապարգեւ աննիւթական ջուրին՝ Սուրբ Հոգիին, որպէսզի կարենանք երկրի վրայ երկնաւոր կեանք մը ապրիլ: Ստանալու համար աննիւթական ջուրը՝ Սուրբ Հոգին, մեզմէ դրամ չի պահանջուիր, մեզմէ արիւն եւ քրտինք

չբսպասուիր. մեզմէ ակնկալուածը կամեցողութիւնն է, զօրաւոր փափաքն ու վճռակամութիւնն է: Սուրբ Հոգիին ջուրը ձրի կերպով մեզի կը տրուի: Ասիկա Քրիստոսի խոստումն է. «*Ես ծարաւին կեանքի ջուրի աղբիւրէն ձրի ջուր պիտի տամ*» (Յլտ 21.6 Հմտտ Ես 55.1):

Մեզմէ պահանջուածը ընդառաջելն է Քրիստոսի կոչին. «*Ով որ ծարաւ է՝ թող ինծի գայ եւ խմէ: Ով որ ինծի հաւատայ, ինչպէս Սուրբ գիրքը կը ըստէ՝ անոր սիրտէն կենսատու ջուրի գետեր պիտի բղխին*»: Յիսուս ասիկա կը ըստէր Հոգիին համար, որ իրեն հաւատացողները պիտի ընդունէին» (Յհ 7.37-39): Հետաքրքրական է որ այստեղ Սուրբ Հոգին ջուրի խորհրդանիշով կը պատկերանայ: Եսայի մարգարէութեան մէջ նաեւ ջուրը կը ներկայացուի իբրեւ խորհրդանիշ Սուրբ Հոգիին. «*Քանզի ծարաւին վրայ ջուր պիտի թափեմ*»: Քու սերունդիդ վրայ իմ Հոգիս պիտի թափեմ» (Ես 44.3):

Ինչո՞ւ ջուրը կը ներկայացուի իբրեւ խորհրդանիշ Սուրբ Հոգիին: Աշխարհի մէջ երկու տեսակ կրակ գոյութիւն ունի՝ նիւթական կրակը եւ մեղքի կրակը: Նիւթական կրակը ջուրով կը շիջեցուի, իսկ մեղքի կրակը՝ Սուրբ Հոգիին ջուրով: Ինչպէս ջուրը անբերրի արտերը կը խորոզէ եւ զանոնք բերրի կը դարձնէ, այնպէս ալ Սուրբ Հոգին կը արգասաւորէ մեր անպտղաբեր հոգիները եւ կեանք կը շնորհէ մահամերձ մեր սիրտերուն:

Դարձեալ, ինչպէս երկիրը առանց անձրեւի ջուրին փուշ ու տատասկ բուսցնող անապատի կը վերածուի, նոյնպէս ալ երկրաբնակ մարդիկը առանց Սուրբ Հոգիի օրհնաբեր հեղումին՝ կեանքի ցօղէն զրկուած անապատներու կը վերածուին: Ուրեմն, ծարաւ մարդուն ջուր տալ, կը նշանակէ առաջնորդել զինք հոգեւոր անպտղաբերութենէ դէպի հոգեւոր պտղաբերութիւն եւ անապատացեալ վիճակէ դէպի Եդեմական վիճակ:

Քրիստոս ի՛նքն է մեր անապատացեալ հոգիները դրախտանման դարձնողը: Պօղոս խօսելով Մովսէսի առաջնորդութեամբ Եգիպտոսէն ելլող Իսրայէլացիներուն մասին, կը ըստէ. «*Բոլորն ալ նոյն հոգեւոր ուտելիքը կերան եւ բոլորն ալ նոյն հոգեւոր ըմպելիքը խմեցին, որովհետեւ խմեցին հոգեւոր ժայռէ մը՝ որ իրենց հետ կը երթար. եւ այդ ժայռը Քրիստոս ինքն էր*» (Ա. Կր 10.3-4):

Ինչպէս Քրիստոս ի՛նքն էր անապատներուն մէջ Իսրայէլացիներուն ընկերացողն ու անոնց ծարարը յագեցնող ժայռը, այնպէս ալ Քրիստոս ի՛նքն է այն ժայռը որ կիրնկերանայ մեզի ներկայ աշխարհի անապատին մէջ եւ կը յագեցնէ մեր հոգիներուն ծարարը Աստուծոյ եւ աստուածայինին: Հետեւաբար, ծարարին ջուր տալ, կը նշանակէ անոր քայլերը ուղղել դէպի Քրիստոս-ժայռը՝ այդ ժայռէն ցայտող ջուրով յաւիտենական յագեցում եւ յաւիտենական կեանք ստանալու համար (Յհ 4.13-14):

Քրիստոս միայն ջուր չէ որ կու տայ ծարար մարդուն, այլեւ՝ իր արիւնը (Յհ 6.54): Ուրեմն, ծարարին ջուր տալը՝ զայն Քրիստոսի արեան պաշտպանութեան տակ բերելն է: Աշխարհ մեզ իր ուտելիքն ու խմելիքը կը դարձնէ, իսկ աշխարհի ստեղծիչը՝ Քրիստոս, ինքզինք մեր ուտելիքն ու խմելիքը կը դարձնէ: Այո՛, Քրիստոս մեզի համար գոհուող Աստուած է եւ ո՛չ թէ մեզ գոհող Աստուած մը:

Սիրելի՛ ընթերցող, չե՞ս ուզեր քիչ մը գոհողութիւն յանձն առնել Քրիստոսի սիրոյն, որ քեզ *«փրկելու համար ինքզինքը Աստուծոյ ընծայեց որպէս անուշահոտ ընծայ եւ գոհ»* (Եփ 5.2): Չե՞զ ուզեր ապաշխարութեանդ արցունքներով յագեցնել ծարար Փրկիչիդ:

Վերջապէս, դուն ալ կրնա՞ս Սաղմոսագիրին նման ըսել. *«Հոգիս ծարարի է Աստուծոյ, կենդանի Աստուծոյն. ե՞րբ պիտի գամ ու երեւնամ Աստուծոյ առջեւ»* (Սղ 42.1-2): Պատրաստ ես երեւնալու Աստուծոյ առջեւ եւ անկէ լսելու. *«Ծարար էի եւ ջուր տուիր ինձի»*:

«ՕՏԱՐԱԿԱՆ ԷՒ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵՑԻՔ ԶԻՍ»

«Օտարական էի եւ ընդունեցիք զիս» (Մտ 25.35): Որո՞նք են օտարականները: Մեր միտքը ամփոփենք հինգ կէտերու մէջ.-

1- Օտարականները այն մարդիկն են, որոնք մեղքի պատճառով օտարացան Աստուծոյ արքայութենէն, անոր սէրէն եւ ընկերակցութենէն, անոր սփոփարար ներկայութենէն, անոր շնորհած պաշտպանութենէն եւ պահպանութենէն, անոր զօրութենէն եւ զօրակցութենէն:

Մարդիկ նախապէս իբրեւ սիրելի զաւակները Աստուծոյ, կրօնապէս անոր ներկայութեան մէջ եւ ամբողջապէս կը վայելէին անոր սէրը: Մեղքը մարդիկը խորթացուց Աստուծոյ եւ դուրս շարտեց զանոնք անոր ներկայութենէն եւ օտարական դարձուց զանոնք Աստուծոյ եւ իրարու: Մէկը պէտք էր որ մեզ վերստին դարձնէր մեր երկնաւոր Հօր եւ հաշտեցնէր անոր հետ: Եւ այդ մէկը եղաւ Քրիստոս, որ իր սո՛ւրբ արհնով սրբեց մեր մեղքերը եւ մեզ հաշտեցուց մեր երկնաւոր Հօր հետ (Հո 5.10, Բ.Կր 5.18, Եփ 2.16, Կղ 1.20):

Ուրեմն, օտարականը ընդունիլ, կը նշանակէ օգնել անոր որ դառնայ Աստուծոյ սիրոյն, դառնայ իր Հօրենական տունը: Օտարականը ընդունիլ, կը նշանակէ ջանալ վերականգնել Աստուծոյ եւ իր միջեւ այն Հօր եւ որդիական յարաբերութիւնը որ նախապէս կար երբ մեղքը չկար:

2- Օտարական մարդը իր ինքնութիւնը կորսնցուցած մարդն է: Մեղքով մարդը օտարացաւ ինքնիր բնութեան, հեռացաւ իր արմատներէն, կորսնցուց իր աստուածային պատկերն ու նմանութիւնը, եւ զանոնք կորսնցնելով՝ կորսնցուցած եղաւ իր ինքնութիւնը: Ահա թէ ինչո՛ւ Աստուծոյ Որդին մարդկային մեր բնութիւնը առաւ, որպէսզի վերադարձնէ մարդը իր ճշմարիտ բնութեան, իր իսկական ինքնութեան, եւ վերականգնէ անոր մէջ Աստուծոյ պատկերն ու նմանութիւնը:

Այս ճշմարտութիւնը պարզելու համար էր որ Քրիստոս պատմեց կորսուած դրամին առակը (Ղկ 15.8-10): Փռշիին մէջ կորսուած դրամը կը պատկերացնէ մեղքին մէջ կորսուած մարդը, իսկ դրամը փնտռող կինը՝ նոյնիսկ Քրիստոս: Անցեալին դրամներուն վրայ Հռոմի կայսրին պատկերը կը լրար: Ինչպէս երբ մէկը գտնէր կորսուած դրամ մը, կը մաքրէր անոր վրայի

փոշին որպէսզի կայսրին պատկերը յայտնաբերէր, այնպէս ալ Քրիստոս աշխարհ «եկաւ կորսուածը փնտռելու» (Ղկ 19.10) եւ անոր մէջ վերստին յայտնաբերելու Աստուծոյ պատկերը: Ուրեմն, օտարականը ընդունիլ, կը նշանակէ օգնել անոր որ դառնայ իր ինքնութեան, իր աստուածային պատկերին եւ նմանութեան:

3- «Օտարականը մի՛ նեղէք, վասն զի օտարականին սիրտին վիճակը գիտէք, որովհետեւ դուք ալ Եգիպտոսի մէջ օտարական էիք» (Ել 23.9): Ո՞վ է այն հաւատացեալը որ Քրիստոսով դո՛ւրս եկած է Եգիպտոսէն՝ (իր անապաշխարութեան վիճակէն), եւ չի ճանչնար օտարականին, այսինքն՝ տակաւին իր անապաշխար վիճակին մէջ յամեցող մարդուն սիրտին վիճակը: Քրիստոսով մեղքի պատճառած տառապանքէն ազատողը պարտի հասկացողութիւն ցուցաբերել անոնց նկատմամբ՝ որոնք տակաւին գուր տեղ կը շարունակեն իրենց սեփական ճիգերով ձերբազատիլ մեղքի հեղձուցիչ ներկայութենէն:

Սիրելի՛ ընթերցող, Աստուծոյ առաջնորդութեամբ դուրս եկա՞ծ ես Եգիպտոսի գերութենէն, այլ խօսքով, ազատա՞ծ ես մեղքի ստրկութենէն: Մեղքը քեզ օտար մը դարձուցա՞ծ է Աստուծոյ եւ զԱստուած քեզի: Քու եւ Աստուծոյ միջեւ փոխադարձ ճանաչողութիւն կա՞յ, թէ օտարութիւնն է որ կը տիրէ սիրտիդ մէջ:

Հարց կու տամ քեզի, արդեօ՞ք ոչխար մըն ես որ կը ճանչնաս Հովիւդ եւ Հովիւդ քեզ կը ճանչնայ (Յհ 10.14): Հոն ուր փոխադարձ ճանաչողութեան հարց կայ, հոն չի՛ կրնար օտարութեան հարց ծագիլ, հոն չի՛ կրնար խորթութեան մասին խօսք ըլլալ: Հոն ուր փոխադարձ ճանաչողութեան պարագայ կայ, հոն մտերմութիւնն է որ կ'իջիւնէ, սէրն է որ կը թագաւորէ, անկեղծութիւնն է որ կը բոցկլտայ:

4- Օտարականը նաեւ տառապած ու վշտակիր մարդն է: Վշտակիր մարդը ընդունիլը, լոկ խօսքով անոր վշտակցիլը չէ, այլ օգնելն է անոր դուրս գալու վիշտի անդունդէն: Տանջուած օտարականը ո՛չ դասախօսի պէտք ունի եւ ո՛չ ալ խրատողի: Ան իր ձեռքէն բռնողի պէտք ունի: Ան զինք ոտքի կանգնեցնողի պէտք ունի: Օտար մարդը մի՛շտ վախի մէջ կ'ըլլայ, մի՛շտ մտահոգ կ'ըլլայ: Օտար մարդը մի՛շտ անվստահութեան եւ անապահովութեան զգացումներով շրջապատուած կ'ըլլայ:

Օտար մարդը ենթակայ է լքուելու, մոռցուելու եւ իրաւազրկուելու:

Մեզմէ ո՞վ այս փուլերէն չբանցնիր երբ կիբապրի օտար երկրի մը մէջ եւ շրջապատուած է արտասովոր բնաւորութիւն ունեցող մարդոցմով: Ուրեմն, օտարականը ընդունիլ, կը նշանակէ ապահովութիւն ներշնչել անապահովութեան զգացումով գերուածին, նեցուկ կանգնիլ տապալելու վրայ եղողին, հոգ տանիլ մտահոգին, հետապնդել իրաւունքը՝ իրաւազրկուածին, դատը անարդարութեան զոհ գացածին:

5- Ի վերջոյ, օտարականը նաեւ կրնայ ըլլալ ոեւէ մէկը, որ մեր հաւատքէն տարբեր հաւատք եւ մեր համոզումներէն տարբեր համոզումներ ունի: Պէտք չէ օտարականի աչքով նայինք մեզմէ տարբեր եղողներուն եւ երեւցողներուն, գործողներուն եւ մտածողներուն: Քրիստոնէայ մարդը իր նմանները ընդունող մարդ պէտք է ըլլայ: Աղքատ է իր նմանները աղքատ սեպողը: Խեղճ է իր եղբայրները խեղճ նկատողը:

Սիրելի՛ ընթերցող, անապաշխար եւ անզիղջ մարդը օտարական մըն է Աստուծոյ համար: Օտարական մարդը երկինք պիտի չմտնէ: Օտարական մարդը պիտի ուրացուի Աստուծոյ կողմէ. *«Բնա՛ւ ձեզ չեմ ճանչնար»* (Մտ 7.23): Ի՛նչ ահաւոր բան է ուրացուիլ Արարիչին կողմէ: Որո՞ւ պիտի աղաղակենք երբ մարդոց աղաղակները Լսողը փակէ իր ականջները մեր աղիողորմ ճիչին առջեւ: Նման անել կացութեան չմատնուելու համար, ապաշխարութեամբ դառնանք Աստուծոյ եւ ան որդիի յատուկ պատմուճան պիտի շնորհէ մեզի:

«ՄԵՐԿ ԷԻ ԵՒ ՀԱԳՑՈՒՑԻՔ ԻՆԾԻ»

«Մերկ էի եւ հազցուցիք ինձի» (Մտ 25.36): Ո՞վ է մերկ մարդը: Մերկը Աստուծոյ արդարութենէն եւ սրբութենէն մերկացած մարդն է: Մերկը աստուածապարզեւ անմահութիւնը կորսնցուցած անհատն է: Մերկը Աստուծոյ ներկայութեան կանգնելու փափաքէն եւ հաճոյքէն դատարկուած էակն է: Մերկը Աստուծոյ հետ ամէն տեսակի կապ, հաղորդակցութիւն եւ յարաբերութիւն դադրեցուցած արարածն է:

Մերկ կը նկատուին բոլոր անոնք՝ որոնք իրենց անհաւատութեան եւ անհնազանդութեան պատճառով չեն վայելեր Աստուծոյ ընկերակցութիւնն ու պաշտպանութիւնը: Մերկը ուրեմն, անպաշտպան, անպահապան, անընկեր եւ երեսի վրայ ձգուած անհատն է: Մեղաւոր մարդը մերկ մարդ մըն է, իսկ մերկ մարդը՝ ենթակայ է չար ու պիղծ ոգիներուն ձաղկումին եւ ծաղրանքին առարկան դառնալու:

Ան որ Քրիստոսով շնորհուած արդարութեան պատմուճանով չի ծածկեր իր հոգեւոր մերկութիւնը՝ ան մնայուն թիրախը կը դառնայ Սատանային կողմէ արձակուած մեղքի նետերուն: Հետեւաբար, մերկը հազցնել, կը նշանակէ առաջնորդել զայն Քրիստոսի, որպէսզի անկէ ստանայ լաւագոյն պատմուճանը (Ղկ 15.22):

Մարդկութիւնը հոգեւոր մերկութիւնը ժառանգեց Ադամէն: Ահա թէ ինչո՞ւ այդ մերկութիւնը յաճախ կոչուած է «*Աղամական մերկութիւն*»: Աստուած չստեղծեց Ադամը հոգեւորապէս մերկ: Ադամ այդ հոգեւոր մերկութեան մէջ ինկաւ Սատանային եւ անոր պիղծ ու չար ոգիներուն ձեռքով: Ասոր փաստը կը գտնենք բարի Սամարացիին առակին մէջ: Հոն կը կարդանք. «*Մարդ մը Երուսաղէմէն Երիքով կրիչներ: Ճամբան աւազակներու ձեռքը ինկաւ, որոնք կողոպտելով՝ մերկացուցին զինք®*» (Ղկ 10.30): Որո՞նք են այստեղ յիշուած աւազակները որոնք կը յարձակին մարդուն վրայ եւ կը մերկացնեն զինք: Ս. Գրիգոր Նարեկացի, Իգնատիոս Վարդապետ, Ստեփանոս Միւնեցի եւ ուրիշներ, կը հաստատեն որ աւազակները կը ներկայացնեն Սատանան եւ անոր չար գունդերը:

Աստուածորդին գթաց մարդուն վրայ եւ աշխարհ գալով մերկացաւ մարդուն ձեռքով եւ մարդուն համար (Մտ 27.28),

որպէսզի ազատագրէ մարդը Ադամական մերկութենէն: Քրիստոս Լաւողիկիայի եկեղեցիին կիրսէ. *«Դուն ողորմելի մըն ես, խեղճ ու աղքատ, մերկ եւ կոյր: Ուստի քեզի հետեւեալ խորհուրդը կու տամ.- Կրակէն անցած զուտ ոսկի գնէ ինձմէ, որպէսզի հարստանաս, եւ ճերմակ հագուստներ առ՝ հագնելու համար, որպէսզի մերկութեանդ ամօթը ծածկես»* (Յյտ 3.17-18):

Ճերմակ հագուստը պատկերացումն է Քրիստոսապարզեւ արդարութեան, սրբութեան եւ անմեղութեան: Այդ հագուստը լուացուած եւ ճերմկցուած է Գառնուկին արիւնով (Յյտ 7.14): Մերկը հագցնելը ուրեմն, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ուղղել մեր նմանին քայլերը խաչին վրայ մեռած Գառնուկին, որպէսզի Աստուած այդ Գառնուկին բուրդով ծածկէ անոր մերկութիւնը եւ Գառնուկին շունչով ջերմացնէ անոր սիրտն ու հոգին:

Ինչպէս Ֆիզիքապէս մերկ մարդը չիուզեր իր նմաններուն ներկայութեան կանգնիլ, այնպէս ալ հոգեւորապէս մերկ եղող մարդը բնա՛ւ չիուզեր Աստուծոյ ներկայութեան բերուիլ: Դարձի չեկած մարդը չիուզեր լսել Քրիստոսի աշխարհ վերադառնալուն մասին: Իր երկրաւոր կեանքի ընթացքին շնորհքի անիմանալի լոյսով չլուսաւորուած մէկը պիտի չկրնայ կանգնիլ լոյս Աստուծոյ առջեւ: Քրիստոսով չարդարացած մարդը կը սարսափի երբ լսէ Աստուծոյ արդար դատաստանին մասին: Մեղքը մարդը կը դարձնէ վախկոտ եւ անհամարձակ:

Քրիստոսի կողմէ մեզի շնորհուած «ճերմակ պարեգօտները» կը փարատեն մեր ներսիդէն վախկոտութիւնը եւ համարձակութիւն կու տան մեզի կանգնելու մեր երկնաւոր Հօր առջեւ: Փրկութեան պատմուճանը մեզ համարձակ կը դարձնէ մեղքին դէմ մղած մեր պայքարին մէջ: Մեղքի կեանքը սիրող մարդը անհամարձակ կ'ըլլայ: Իսահակ Ասորի կ'ըսէ. *«Անկարելի է որ մարմնաւորին կապուած մարդը աղօթքի ժամանակ կարենայ համարձակութիւն ձեռք ձգել»:*

Սիրելի՛ ընթերցող, մինչեւ այսօր քանի՞ հոգիներ կրցած ես հագցնել: Քանի՞ մարդ առաջնորդած ես Քրիստոսի խաչին: Քանի՞ անհատներ յաջողած ես հաւաքել Քրիստոսի պաշտպանարար թելերուն տակ: Չըլլայ որ այլոց փրկութեան պատճառ ըլլալու փոխարէն կորստեան պատճառ ըլլաս: Չըլլայ որ դուն ալ պատկանիս անոնց շարքին՝ որոնք փոխանակ ծածկելու իրենց

նմաններուն մերկութիւնը (մեղքերը), ընդհակառակը կը հրապարակեն զանոնք:

Լաւ բան է մեղքերը հրապարակելը եթէ երբեք ատոնք քու մեղքերդ են: Ուրիշին մեղքերը հրապարակելու իրաւունք չունիս: Ուրիշին մեղքերուն մասին կրնաս խօսիլ մի՛այն եւ մի՛այն մեղքերու Քաւիչին՝ Քրիստոսի:

Որպէսզի կարենաս հոգեւորապէս մերկ եղողները առաջնորդել Քրիստոսի արդարութեան պատմութեանին, նախ դուն ի՛նքդ պետք է արդարացած ըլլաս Քրիստոսի արինով: ԶՔրիստոս իբրեւ Փրկիչ ընդունելուդ պէս ճամբայ մի՛ իյնար ուրիշներուն փրկութեան աւետիս տալու: Նախ թոյլ տուր որ Սուրբ Հոգին թրծէ ու եփէ քեզ հոգեւոր կեանքին մէջ, եւ ուշադիր եղիր չկորսնցնելու փրկութեանդ հագուստը: Այդ հագուստը կորսնցնելու կարելիութիւնը միշտ ի գօրու է: Ահա թէ ինչո՛ւ Քրիստոս կ'իբրսէ. *«Ահա ես գողի պէս կու գամ: Երանի՛ անոնց՝ որոնք արթուն կը մնան եւ իրենց հագուստները կը պահեն, որպէսզի մերկ չշրջին եւ իրենց ամօթոյքը չերելի»* (Յտ 16.15):

Աստուած արդար եւ փրկութեան արժանի կը նկատէ մերկը հագցնող մարդը (Եզ 18.5-9): Մերկը հագցնելը անոր մարմինին համար հագուստ տալը չէ միայն, այլ նաեւ Տիրոջ խօսքով անոր հոգին ջերմացնելն է: Զերմացուր սիրտդ Սուրբ Հոգիին կրակով, որպէսզի դուն քու կարգիդ դառնաս ջերմութիւն մեղքով ցրտահար դարձած այս աշխրհին մէջ:

«ՀԻՒԱՆՂ ԷՒ ԵՒ ՀՈԳ ՏԱՐԻՔ ԻՆԾԻ»

«*Հիւանդ էի եւ հոգ տարիք ինծի*» (Մտ 25.36): Որո՞նք են հիւանդները: Չանոնք կարելի է բաժնել հինգ խումբի.-

1- Հիւանդները բոլոր անոնք են՝ որոնք հեռու են եկեղեցիէն, աղօթքէն, Աստուծոյ խօսքէն, Քրիստոսի մարմինէն եւ արիւնէն, Սուրբ Հոգիին ներգործութենէն եւ ամէն բանէ որ զիրենք կրնայ մօտեցնել Աստուծոյ: Եկեղեցիին (վերածնած հաւատացեալներուն եւ հոգեւոր հովիւներուն) պարտականութիւնն է այցելել իրենց տուններուն մէջ նստած եւ հաւատացեալներէն ու հոգեւոր հովիւներէն մոռցուած, անտեսուած ու չայցելուած անհատներուն եւ զիրենք առաջնորդել եկեղեցի եւ եկեղեցոյ ընդմէջէն՝ Աստուծոյ:

2- Հիւանդները անոնք են՝ որոնց սիրտը կոտրած է ու հոգին տրտմած, ուրիշներուն կողմէ իրենց կրած նեղութիւններուն եւ նախատինքին պատճառով: Դաւիթ մարգարէն կ'ըսէ. «*Նախատինքը սիրտս կոտրեց ու հիւանդացայ. գթացող մը փնտռեցի բայց չկար, եւ մխիթարութիւն տուողներ որոնեցի բայց չգտայ*» (Սղ 69.20):

Ուրիշը նախատել եւ անարգել, կը նշանակէ կոտրել անոր սիրտը: Քննադատող եւ դատապարտող լեզուն կործանիչ ու քանդիչ է: Քրիստոնէաներուս կոչումն է քաջալերող եւ մխիթարող լեզու ունենալ, գթացող եւ կարեկցող սիրտ ունենալ: Հիւանդին հոգ տանիլը, կոտրած սիրտ եւ տրտմած հոգի ունեցողները վերականգնելն ու վերաշխուժացնելն է:

3- Հիւանդ մարդը յուսահատ մարդն է: Քիչ չէ թիւը այն մարդոց որոնք կը փորձեն պայքարիլ մեղքի դէմ, եւ սակայն, Չարին կողմէ իրենց ստացած նետահարումներուն իբրեւ հետեւանք՝ յուսահատ գետին կ'իյնան եւ ալ չեն ուզեր ոտքի կանգնիլ ու պայքարիլ: Հիւանդին հոգ տանիլ, կը նշանակէ նեցուկ կանգնիլ եւ պատերազմակից դառնալ բոլոր անոնց՝ որոնք մեղքին դէմ իրենց մղած պայքարին մէջ հետզհետէ սկսած են ընկրկիլ եւ նահանջել: Մեր առաքելութիւնն է Քրիստոսով զօրացնել տկարները եւ սորվեցնել անոնց որ պէտք չէ ճկիլ փորձութեանց դիմաց: Փորձիչը տեղի կու տայ երբ ընդդիմադիրներու հանդիպի:

4- Հիւանդ մարդը սխալ հոգեւոր սնունդ ստացող մարդն է: Ինչպէս սխալ դեղ ստացող մարդը հիւանդ ու անհանգիստ կիրլլայ Ֆիզիքապէս, այնպէս ալ թիւր եւ մոլորեցուցիչ հոգեւոր ուսուցումներու ուշադրութիւն դարձնող մարդը՝ հոգեւորապէս հիւանդ կ'իսկ: Մեզմէ պահանջուածը այն է, որ ճշմարտութենէն մոլորածները առաջնորդենք Քրիստոսի առողջ եւ առողջացուցիչ ուսուցումներու սուրբ կաթին:

5- Կասկած չկայ որ հիւանդ մարդը նաեւ Ֆիզիքապէս հիւանդ մարդն է: Վերել յիշուած չորս կէտերուն նման այս կէտը նաեւ նո՛յնքան արժէք եւ կարեւորութիւն կը ներայացանէ Աստուծոյ համար: Ֆիզիքապէս հիւանդները Քրիստոսի խնամքին արժանացան (Մտ 4.24): Քրիստոս թելադրեց մեզի նոյնը ընել (Մտ 10.8, Մր 16.18, Յկ 5.14):

«ԲԱՆՏԻ ՄԷՋ ԷՒ ԵՒ ԱՅՑԵԼ ԵՑԻՔ ԻՆԾԻ»

«Բանտի մէջ էի եւ այցելեցիք ինձի» (Մտ 25.36): Ի՞նչ են այն բանտերը որոնց մէջ անհամար թիւով մարդիկ կիսապրին:

1- Մեղքի բանտը: Ան որ Քրիստոսով չէ ազատագրուած իր մեղքերուն կապանքներէն՝ բանտարկեալ մըն է: Սողոմոն կիբւէ. *«Չարագործը® իր մեղքին չուաններովը պիտի կապուի»* (Առ 5.22): Դարձի չէկած մարդը՝ կապուած մարդ է: Քրիստոս ի՛նքն է արձակիչն ու ազատարարը մարդկային ցեղին (Յհ 8.36): Բանտարկեալներուն այցելելը հետեւաբար, երթալ եւ զանելն է բոլոր այն մարդիկը՝ որոնք կիսապրին մեղքի կեանք մը եւ զանոնք Քրիստոսի խաչին առաջնորդել:

2- Յուսահատութեան բանտը: Ամենագէշ բանը որուն մարդը կրնայ հանդիպիլ յուսահատութեան բանտն է: Իր յոյսը կորսնցուցած մարդը՝ կը կորսնցնէ նաեւ իր աշխատելու եռանդը, պայքարելու ոգին, յառաջանալու փափաքը, լաւ ապագայի մը հասնելու տեսիլքը, բան մը իրագործելու երազը: Յուսահատութեամբ լեցուած մարդը՝ նեղութեանց դիմաց ընկրկող, ճկող, նահանջող եւ պարտուող մարդն է:

Այս բոլորին մէջ ամենավատը այն է, որ յուսահատ մարդը կը կորսնցնէ նաեւ վերականգնելու եւ Աստուծոյ դառնալու ամեն իդձ եւ տրամադրութիւն, ինչպէս եղաւ պարագան Յուդայի եւ Երուսաղէմի բնակիչներուն (Եր 18.12): Աստուածատուր մեր կոչումն է այցելել յուսահատութեան բանտը ինկած մարդիկը եւ յոյսով գօտեպնդել զանոնք եւ յիշեցնել անոնց որ *«յոյսը երբեք ամօթով չի ձգեր»* (Հո 5.5):

3- Մահուան բանտը: Մահէն վախցող մարդիկը կարելի է բաժնել երկու խումբի.- (1) Մահէն կը վախնան անոնք՝ որոնք Քրիստոսի արիւնով իրենց մեղքերուն համար թողութիւն չեն գտած եւ (2) անոնք՝ որոնք չունին մահուան ճշգրիտ իմացութիւնը: ՉԱստուած եւ մահը չճանչցողը բնականօրէն կը վախնայ անոնցմէ: Անորոշ եւ մթին բաները միշտ կը մտահոգեն մարդ արարածը:

Քրիստոսով Աստուծոյ հետ հաշտուածներու պաշտօնն է՝ *«որ այս հաշտութիւնը պատգամենք բոլոր մարդոց»* (Հո 5.19) եւ յիշեցնենք անոնց, որ հաւատացեալ մարդը պետք չունի վախնալու մահէն, որովհետեւ երբ ան իր աչքերը փակէ երկրի

վրայ՝ ինքզինք իսկոյն կը գտնէ Քրիստոսի ներկայութեան մէջ, յաւիտենապէս ապահով: Այս իմաստով, բանտին մէջ եղողներուն այցելել, կը նշանակէ օգնութեան ձեռք երկարել մեր բոլոր եղբայրներուն եւ քոյրերուն եւ ազատագրել զանոնք մեղքի ու մահուան բանտէն, վախի եւ կասկածամտութեան բանտէն, յաւիտենական դատապարտութեան եւ կորստեան բանտէն:

Սիրելի՛ ընթերցող, անհաշիւ է թիւը իրական բանտարկեալներուն եւ հոգեւոր իմաստով բանտարկեալներուն: Իբրեւ Ազատարարին զաւակը, քու կոչումդ է ճշմարիտ ազատութեան փողը հնչեցնող զինուոր մը ըլլալ: Մարդիկ պէ՛տք ունին նման Քրիստոսաւէտ զինուորներու:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԿԱՆԽԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՉՕԳՏԱԳՈՐԾԵՆՔ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԴԷՄ

Ոմանք կը տրամաբանեն ըսելով. *«Քանի որ Աստուած ամենագէտ ու կանխագէտ է, ուրեմն, ոչինչ կրնայ պատահիլ առանց իր գիտութեան»*: Սկզբունքով մենք համաձայն ենք որ ոչինչ կրնայ պատահիլ առանց Աստուծոյ գիտութեան: Այլապէս, եթէ աշխարհի մէջ որեւէ բան կրնայ պատահիլ առանց Աստուծոյ գիտութեան, Աստուած պիտի դադրէր ամենագէտ եւ նախագէտ Աստուած ըլլալէ:

Առողջ տրամաբանութիւն ունեցող մարդը սակայն, չընդունիր որ տեղի ունեցող չարիքները Աստուծոյ կամքով է որ տեղի կրունենան: Նախ յստակ տարբերութիւն պէտք է դնել Աստուծոյ կանխագիտութեան եւ կամեցողութեան միջեւ: Գիտնալը ուրիշ բան է, կամենալը՝ ուրիշ բան: Աստուած սկիզբէն գիտէ թէ ի՛նչ չարիքներ պիտի պատահին, բայց այդ չի՛ նշանակեր որ ի՛նչ կը կամենայ անոնց պատահումը:

Ենթադրեցէք պահ մը որ երկու տարեկան փոքրիկ մը իր տան դռնէն փողոց ելածին պէս, մեքենայ մը ճգմեց զայն: Ո՞վ կը յանդգնի ըսել որ գորովագութիւն Աստուած ի՛նքն էր որ կամեցաւ փոքրիկին այդ ձեւի մահը: Եթէ մենք որ չար ենք՝ գիտենք բարին կամենալ եւ գործել, մեր երկնաւոր Հայրը որքա՛ն աւելի բարին կը կամենայ եւ կը գործէ (Հմմտ Մտ 7.11):

Ոմանք կրնան մտածել որ Աստուած սկիզբէն գիտէր որ այդ երկու տարեկան փոքրիկը պիտի ճգմուէր, հետեւաբար, ինչո՞ւ չփրկեց ու չազատեց զայն: Թէ Աստուած սկիզբէն գիտէր՝ կասկած չունինք, քանի որ ան կանխագէտ Աստուած է: Բայց զգո՛յ՛ն ըլլանք սիրելիներ: Աստուծոյ կանխագիտութիւնը պէտք չէ օգտագործենք Աստուծոյ դէմ: Պէ՛տք է զԱստուած մեղադրենք իր կանխագէտ ըլլալուն համար: Աստուծոյ կանխագիտութիւնը երբե՛ք զԱստուած պատասխանատու չի՛ դարձներ պատահող չարիքներուն:

Փոխանակ Աստուծոյ վրայ յարձակելու եւ մեր ձայնը անոր դէմ բարձրացնելու, նախ փորձենք արկածին պարագաները քննել: *«Աստուած ինչո՞ւ փոքրիկը չազատեց»* ըսելու փոխարէն, հարց տանք նախ, թէ *«ինչո՞ւ փոքրիկին մայրը ուշադրութիւն*

չդարձուց անոր: Ինչո՞ւ դուռը փակ չպահեց: Ինչո՞ւ մեքենավարը տունին դուռին առջեւէն արագօրէն անցաւ: Ինչո՞ւ աւելի ուշադրութեամբ չքշեց»:

Քանի որ Աստուած սկիզբէն գիտէ ինչ որ պիտի պատահի, այդ չի՛ նշանակեր որ ի՛նքն է պատճառն ու պատասխանատուն ամէն բանի որ կը պատահի: Խօսինք օրինակներով: Աստուած սկիզբէն գիտէ որ ամբարիշտ եւ անօրէն մարդը եթէ դարձի չգայ՝ առ յաւէտ պիտի կորսուի: Բայց անոր սկիզբէն գիտնալը զինք յանցաւոր չի դարձներ:

Եսայի մարգարէն կ'իբրսէ. *«Թող ամբարիշտը՝ իր ճամբայէն ու անօրէն մարդը իր խորհուրդներէն հրաժարի եւ Տիրոջը դառնայ ու անհկա պիտի ողորմի անոր»*Փ վասնզի *անհկա առատապէս կը ներէ»* (Ես 55.7): Եթէ երբեք ամբարիշտ եւ անօրէն մարդը կը մերժէ ընդառաջել Աստուծոյ այս հրաւերին՝ ի՛նք կը դառնայ պատճառն ու պատասխանատուն ինքնիր կորստեան եւ ո՛չ թէ Աստուած: Ո՞վ կրնայ արգելք հանդիսանալ մարդուն եթէ ան ուզէ հրաժարիլ իր ամբարշտութենէն:

Մարդը կատարեալ ազատութիւնը ունի ընդառաջելու Աստուծոյ փրկութեան հրաւերին եւ կամ մերժելու զանհկա: Աստուած մարդուն ազատ կամք շնորհած եղաւ երբ անոր առջեւ դրաւ կեանքի ու մահուան ճամբան (Բ.Օր 30.19): Այնքան ատեն որ երկու ճամբայ կայ մարդուն առջեւ դրուած, մարդը իրաւունք չունի մեղադրելու զԱստուած իրեն պատահող դժբախտութեանց համար:

Մարդիկ աստուածապարգեւ իրենց ազատութիւնը չարաչար օգտագործեցին եւ կ'օգտագործեն: Պետրոս առաքեալ կ'իբրսէ. *«Ձեր ազատութիւնը չարիք գործելու պատրուակ թող չդառնայ»* (Ա.Պտ 2.16): Երբ մէկուն կը յանձնարարենք որոշ բան մը չընել եւ ան մեզի կ'իբրսէ. *«Ես ազատ եմ, կ'իբրսեմ՝ կ'իբրնեմ, չեմ ուզեր՝ չեմ քնէր»*, եւ չարիք կը գործէ ու ապա չարիքի կը հանդիպի. ասոր համար պէ՞տք է մեղադրենք զԱստուած: Պէ՞տք է այսպանենք զԱստուած աղէտի մը համար որ մարդոց ազատ կամեցողութեան չարաբար օգտագործման արդիւնքն է:

Ինչպէս շատ բաներ կան որոնց նախքան պատահիլը մենք կրնանք գիտնալ, բայց այդ բնա՛ւ մեզ անոնց պատահումին պատասխանատուն չեն դարձներ, այնպէս ալ Աստուած սկիզբէն

գիտե թե ի՞նչ պիտի պատահի, բայց այդ չի նշանակեր որ ի՞նքն է պատճառը անոնց պատահումին:

Օրինակ, Աստուած սկիզբէն չէ՞ր գիտեր որ Ադամ եւ Եւա անհնազանդ պիտի ըլլային իրեն: Սկիզբէն չէ՞ր գիտեր որ Կայէն պիտի սպաննէր Աբելը, չէ՞ր գիտեր որ Սողոմն ու Գոմորը պիտի կործանէին, չէ՞ր գիտեր որ Յովսէփ պիտի չարչարուէր իր եղբայրներուն ձեռքով, չէ՞ր գիտեր որ Դաւիթ պիտի հալածուէր Սաուլիին կողմէ, չէ՞ր գիտեր որ Սամփսոն դժբախտ մահով մը պիտի մահանար, չէ՞ր գիտեր որ Յովհաննէս Մկրտիչ պիտի գլխատուէր Հերովդէս չորրորդապետին հրամանով, չէ՞ր գիտեր որ իր միածին Որդին պիտի մատնուէր Յուդա Իսկարիոտացիին ձեռքով, չէ՞ր գիտեր որ Ստեփանոս պիտի քարկոծուէր իր ազգակիցներուն կողմէ, չէ՞ր գիտեր որ Յակոբոս սրամահ պիտի ըլլար Հերովդէս Ագրիպպաս Ա.ի կողմէ:

Աստուած այդ բոլորը սկիզբէն գիտէր ըսելով, արդեօք ի՞նք պէտք է նկատուի պատճառն ու պատասխանատուն այդ բոլորին: Աստուած գիտէր այդ բոլորը, այո՛, բայց ինք չէ՛ր կամեցողն ու կատարողը այդ բոլորը: Անոնք որոնք կփուսուցանեն որ Աստուած իր ազատ կամքով նեղութիւն կու տայ մարդոց, անոնք կը հակասեն Աստուածաշունչին որ կը հաստատէ որ *«Աստուած իր կամքովը նեղութիւն չի տար ու մարդու որդիները չի տրտմեցներ»* (Եր 3.33):

Միրելի՛ս, ի՞նչ պիտի ըլլար մեր վիճակը եթէ Աստուած կանխագէտ Աստուած չըլլար: Ան սկիզբէն գիտնալով մեզի պատահելիք չարիքները, իր հզօր բազուկով կը խափանէ անոնցմէ շատերը եւ կամ ալ կփօզտագործէ զանոնք մեր փրկութեան համար: Ուստի, շնորհակալ ըլլանք որ Աստուած կանխագէտ է եւ ո՛չ թէ այպանենք զինք իր կանխագիտութեան համար:

ԱՍՏՈՒԱԾ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿԸ ՓՈԽԷ ԵԹԷ ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԸՆԹԱՅՔԸ ՉՓՈԽԵՆՔ

Թեպետ Աստուծոյ ծրագիրն է գեղեցիկ ապագայ մը շնորհել մարդուն (Եր 29.11), փրկել եւ ազատել զայն (Եր 15.20), բարին գործել անոր համար (Եր 32.40), եւ սակայն, եթէ մարդը յամառի իր անգիղջ եւ անապաշխար ընթացքին մէջ մնալ, Աստուած իր բարի ծրագիրը ի գործ պիտի չդնէ անոր կեանքին մէջ: Աստուածաշունչը բազմաթիւ կերպերով նո՛յն այս իրողութիւնը կը հաստատէ:

Աստուած Երեմիա մարգարէին բերնով կիրսէ. *«Եթէ ազգի մը կամ թագաւորութեան մը համար ըսելու ըլլամ թէ պիտի քակեմ, պիտի փլցնեմ, ու պիտի կորսնցնեմ, բայց եթէ այն ազգը, որուն մասին խօսեցայ, իր չարութենէն դառնայ, ես ալ պիտի չընեմ այն չարիքը, որ մտածեր էի անոր ընել: Իսկ երբ ազգի մը կամ թագաւորութեան մը համար ըսելու ըլլամ թէ պիտի շինեմ ու պիտի տնկեմ, բայց եթէ անիկա իմ խօսքիս մտիկ չընելով՝ իմ առջեւ չարութիւն ընէ, ես ալ պիտի չընեմ այն բարիքը, որ խոստացեր էի անոր ընել»* (Եր 18.7-10):

Համաձայն այս խօսքին, Աստուած ո՛չ միայն կը փափաքի «տնկել» եւ «շինել» մարդ արարածը, այլեւ որոշում առած է զանիկա «տնկելու եւ շինելու»: Մարդուն կը մնայ «տնկուելու եւ շինուելու» փափաք յայտնաբերել: Չսպասենք որ Աստուած մեզ վերականգնէ երբ մենք վերականգնելու փափաք չունինք: Չակնկալենք որ Աստուած միփթարէ մեզ երբ մենք մեղքի կեանք մը ապրելով սուգի կը մատնենք մեր հոգիները:

Աստուած Երեմիա մարգարէին ճամբով կը յայտնէ որ իր նպատակը մեղքի մէջ ինկած մարդը վերականգնելն է, բայց եթէ մեղքի տիղմին մէջ թաւալող մարդը մերժէ Աստուծոյ գալ մաքրուելու համար մեղքի տիղմէն, Աստուած պիտի «պատժէ» զայն թոյլ տալով որ աւելի՛ մխրճուի մեղքի տիղմին մէջ: Երբ Աստուած թոյլ տայ որ մարդը դառնայ ստրուկը մեղքին՝ աստիկա արդէն անոր համար պատիժ կը սեպուի: Պօղոս առաքեալ կիրսէ. *«Քանի որ չուզեցին զԱստուած ճանչնալ, Աստուած ալ թոյլ տուաւ որ անոնք իրենց անարգ միտքերուն անձնատուր եղած՝ ընեն ինչ*

որ պէտք չէ ընել» (Հո 1.28): Աստուած չի պարտադրեր մարդուն զինք ճանչնալ:

Դարձի եկող մարդը կիսագատի պատիժէն: Ասոր լուսագոյն օրինակը կը տեսնենք Յովնանի մարգարէութեան մէջ: Երբ Յովնան Աստուծոյ հրամանով գնաց եւ Նինուէցիներուն ըսաւ, որ Աստուած քառասուն օր ետք իրենց քաղաքը պիտի կործանէ, «*Նինուէցիները հաւատացին Աստուծոյ եւ ծոմապահութիւն քարոզեցին ու մեծէն մինչեւ պզտիկը քուրձ հագան*»: Իսկ Նինուէի թագաւորը, ըսաւ. «*Ամէն մարդ իր չար ճամբայէն թող դառնայ եւ թող դադրի անիրաւութիւն գործելէ. Ո՞վ գիտէ, թերեւս Աստուած դառնայ ու գթայ եւ իր սաստիկ բարկութիւնը իջնէ եւ չկորսուիմք*»: Երբ Աստուած տեսաւ որ Նինուէցիները «*իրենց չար ճամբաներէն դարձան, ուստի Աստուած գթաց անոնց վրայ, եւ այն չարիքը որ անոնց վրայ պիտի բերէր, չբերաւ*» (Յվն 3.1-10):

Ինչպէս կը տեսնէք, եթէ հրաժարինք մեր չար գործերէն, Աստուած ալ պիտի հրաժարի իր բարկութիւնը մեր վրայ թափելու իր «ծրագիրէն»: Աստուած «*բարկութիւն եւ զայրոյթ պիտի վերապահէ անոնց՝ որոնք հակառակութենէ տարուած չեն հաւանիր ճշմարտութեան, այլ անիրաւութեան մէջ կը մնան*» (Հո 2.8): Աստուած օրհնութիւն պիտի չվերապահէ անիծեալ կեանք մը ապրող մարդուն համար:

Աստուծոյ սպառնալիքները պայմանական են: Աստուած կը ջնջէ մեր պարտամուրհակին վրայ արձանագրուած պատիժները եթէ երբեք ներումի համար իրեն դիմենք: Լաւ է ապաւինիլ Աստուծոյ բարութեան. բայց եթէ երբեք ապաւինինք Աստուծոյ բարութեան եւ սկսինք չարիք գործել՝ Աստուած երբե՛ք ալ բարի որոշումներ պիտի չառնէ մեր նկատմամբ: Աստուած բարի ու ներող է ըսելը մեզ չի փրկեր: Աստուած մեզ կը փրկէ երբ իրեն դառնանք: Նո՛յնը կը հաստատէ Սաղմոսագիրը. «*Ո՞վ Տէր, դո՛ւն բարի ու ներող ես եւ խիստ ողորմած այն ամէնուն նկատմամբ, որոնք քեզի կը կանչեն*» (Սղ 86.5): Երբե՛ք արդարութիւն պիտի չըլլար ողորմութիւն ակնկալելինք Աստուծմէ երբ մենք անողորմ ենք մեր անձերուն նկատմամբ:

Վերել ըտուածներէն պէտք չէ հետեւցնենք այն, որ Աստուծոյ բարի ըլլալը պայմանաւորուած է մեր բարի ըլլալով: Աստուած բարի է եւ բարի պիտի մնայ իրեն դառնանք կամ ոչ: Յիշեցէք որ Աստուած Ադամին եւ Եւային փրկութեան խոստում մը տուաւ

Երբ Ադամ եւ Եւա գղջումի կամ ապաշխարութեան նուագագոյն տրամադրութիւն անգամ ցոյց չէին տուած (Ծն 3.15): Աստուածաշունչի գիրքերէն որեւէ մէկուն մէջ չենք կարդար որ Ադամ եւ Եւա գղջացին եւ ապաշխարեցին:

Աստուած փրկութիւն խոստացաւ երբ փրկութիւն աղաղակող չկար: Աստուած փնտռեց Ադամն ու Եւան երբ անոնք կը փորձէին փախչիլ իրմէ եւ պահուրտիլ «պարտեզին ծառերուն մէջ» (Ծն 3.8): Աստուած այսօր ալ կը շարունակէ փնտռել պատմութեան բոլոր Ադամներն ու Եւաները, իսկ անոնք իրենց յատուկ ծառեր շինած են, որոնց ետին կը փորձեն պահուրտիլ ամէնուրեք Աստուծմէ:

Սիրելի՛ բարեկամ, Աստուած պատուիրեց Երեմիա մարգարէին որ երթայ եւ Յուդայի բնակիչներուն խօսի իրենց չար ճամբաներէն հրաժարելու մասին, եւ ըսաւ. *«Թերեւս մտիկ ընեն եւ ամէն մարդ իր չար ճամբայէն դառնայ, եւ ալ գղջամ այն չարիքին համար որ անոնց չար գործերուն պատճառով իրենց վրայ բերել կը խորհիմ»* (Եր 26.2-3): Երբ կը հեռանաս Աստուծմէ, գլխուդ եկած չարիքներուն պատճառն ու պատասխանատուն դո՛ւն կ'ըլլաս եւ ո՛չ թէ Աստուած: Նո՛յնը Երեմիա մարգարէն կ'ըսէ. *«Չէ՞ որ ասիկա դուն քու վրայ բերիր քու Տէր Աստուածդ ձգելով, երբ անիկա ճամբուն մէջ քեզի առաջնորդութիւն կ'ընէր»* (Եր 2.17): Աստուծմէ հեռանալը աղիտաբեր է:

ԱՍՏՈՒԱԾՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՐԴԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչո՞ւ աստուածսիրութեան եւ մարդասիրութեան պատուիրանները իրարմէ անբաժան կը ներկայացուին (Մր 29-31, Մտ 22.37-39, Ղկ 10.27): Աստուածասէր եղողը չի՛ կրնար մարդասէր չըլլալ: Ան որ աստուածամօտ է, նաեւ մարդամօտ պէտք է ըլլայ: Աստուածսիրութիւնն ու մարդասիրութիւնը միեւնոյն ճիւղին վրայ հասունցած երկու պտուղներ են: Միեւնոյն երկնակամարին վրայ քով-քովի պսպղացող երկու աստղեր են: Անոնք երկաթուղիի զուգահեռ երկու գիծերուն նման զուգընթացաբար կ'առաջնորդեն մէկ եւ նոյն տեղը՝ արքայութիւն:

Ինչպէս մարմինը կը մեռնի առանց շունչի, այնպէս ալ մարդկային մեր հոգիները կը մեռնին առանց սիրոյ: Մէրն է որ կեանք կը պարգեւէ մեր հոգիներուն: Ինչպէս արեւագունդին լոյսն ու կրակը իրարմէ չեն բաժնուիր, նմանապէս ալ այս երկու առաքինութիւնները իրարմէ չեն բաժնուիր: Ամպը իրական ամպ ընողը անոր մէջի ջուրն է, իսկ աստուածսիրութիւնը իրական աստուածսիրութեան վերածողը անոր ետին կանգնող մարդասիրութիւնն է:

Ինչպէս իր ներսիդին առատ ջուր ունեցող ամպն է որ կ'անձրեւէ եւ կ'ոռոզէ ցամքած արտերը, այնպէս ալ Քրիստոսի առատ սիրով լիացածները միայն կրնան առատապէս յագեցնել ծարաւը կաթիլ մը սիրոյ պսպակը ունեցողներուն: Չնմանինք ամպերու որոնք կ'որոտան եւ սակայն տեղացնելիք անձրեւ չունին: Մեր եղբայրսիրութեամբ փաստենք որ լոկ որոտացող ամպեր չենք:

Մարդասէր ըլլալը մահէն կեանքի անցնիլ է: *«Մենք գիտենք՝ թէ մահէն կեանքի անցած ենք. ապացոյց՝ որ մեր եղբայրները կը սիրենք»* (Ա.Յհ 3.14): Ամէն բան որ իր ապացոյցը ունի, վաւերական կը նկատուի: Մեր եղբայրսիրութիւնը ապացոյց մըն է որ Քրիստոսով եւ Քրիստոսի մէջ յայտնուած նոր կեանքին ժառանգորդներն ենք: Եթէ երբեք մեր նմանը սիրելը մահէն կեանքի անցած ըլլալու ապացոյց է, ուրեմն, մեր նմանը չսիրելը՝ մեր մեռած ըլլալուն ապացոյցն է: Փաստէ՛նք հետեւաբար, որ

մահէն կեանքի անցած ենք՝ սիրելով մեր նմանը: Անմարդասիրութիւնը մահասիրութիւն է:

Անմարդասիրութիւնը մահասիրութիւն ըլլալուն կողքին նաեւ մարդասպանութիւն է: «Ով որ իր եղբայրը կ'իտէ՝ մարդասպան մըն է» (Ա.Յհ 3.15): Կայէնին եղբայրատեցութիւնը չէր որ զինք առաջնորդէր իր եղբայրը սպաննելու (Ծն 4.8, Ա.Յհ 3.12): Օրէնքի ուսուցիչներուն եւ Փարիսեցիներուն ատելութիւնը չէր որ զիրենք մղէր Քրիստոսի մահը պահանջելու: Սաւուղ ալ կ'իտէր Դաւիթը եւ սպաննել կ'իտէր զանիկա:

Ինչ ահաւոր բան է ատել մարդը որ Աստուծոյ գորգուրանքին եւ սիրոյն առարկան է: Ով գիտէ թէ որքան կը խոցոտենք Աստուծոյ քաղցր սիրտը երբ կ'իտենք իր սիրով ու իր սիրոյն համար ստեղծուած մարդը: Պէտք է խոցոտել մարդը՝ որուն վերքերը Աստուած իր վերքերով բուժէ: Պէտք է անհանգստացնել մարդը որուն մէջ Աստուած հանգչիլ կ'իտէ: Մեզմէ ո՞վ պիտի ուզէր որ իր սիրասուն զաւակը բոլորին ատելութեան առարկան դառնար: Մեզմէ ո՞վ պիտի ուզէր որ իր ուրախութեան պատճառը եղող իր զաւակը՝ ուրիշներուն նախանձին պատճառը դառնար:

Ինչպէս որ մենք չենք ուզեր որ մարդիկ ատեն մեր սիրածները, այնպէս ալ Աստուած չ'իտէր որ ատենք մեր նմանները՝ որոնց հանդէպ անչափ սէր ունի ան: Ահա թէ ինչո՞ւ ըսաւ. «Ինչպէս ես ձեզ սիրեցի՝ դուք ալ իրար սիրեցէք» (Յհ 13.34): Սա խօսքով, Քրիստոս կը թելադրէ որ իրար սիրենք այնքան եւ այնպէս՝ որքան եւ ինչպէս ի՞նք մեզ սիրեց: Ան մեզ ա՛յնքան սիրեց՝ որ իր կեանքը զոհեց մեզի համար: Հետեւաբար, Քրիստոսի ըսել ուզածը այն է, որ մենք ա՛յնքան պէտք է իրար սիրենք, որ պատրաստ ըլլանք մեր կեանքն իսկ տալու իրարու համար:

Միայն զԱստուած սիրողը չէ որ քրիստոնէայ է: Քրիստոս միայն զԱստուած չէր որ սիրեց, այլեւ՝ մարդը: Քրիստոս կատարեալ աստուածասէր եւ կատարեալ մարդասէր էր: Ան կատարեալ աստուածսիրութեան եւ կատարեալ մարդասիրութեան ախոյեանը հանդիսացաւ:

Քրիստոնէութիւնը աստուածսիրութեան եւ մարդասիրութեան կրօնք է: Ա՛յս է նաեւ Նոր Կտակարանին ուսուցումը. «Ով որ զԱստուած կը սիրէ, պէտք է իր եղբայրն ալ

սիրէ» (Ա.Յհ 4.21): 13-րդ դարու Վարդապետ՝ Յովհաննէս Երզնկացի, կիրսէ. «Ամէն մարդ որ զԱստուած կը սիրէ՝ պէտք է սիրէ նաեւ իր եղբայրը, որովհետեւ մեր եղբայրը սիրելով է որ մեր սէրը յայտնած կըրլլանք Աստուծոյ նկատմամբ»:

Մարդիկ իրե՛նք է որ մեր սիրոյն կարօտ են եւ ո՛չ թէ Աստուած: Յովհաննէս առաքեալ կիրսէ. «Ով որ չի սիրեր իր եղբայրը՝ որ կը տեսնէ, ի՞նչպէս կրնայ սիրել զԱստուած՝ որ չի տեսներ» (Ա.Յհ 4.20): Անտեսանելիին հանդէպ մեր սէրը կրկնապացուցուի տեսանելիին հանդէպ մեր ցուցաբերած սիրով: Ի՞նչ է իմաստը «Ով որ չի սիրեր իր եղբայրը՝ որ կը տեսնէ» քառերուն: Առաքեալին ըսել ուզածը այն է, որ եթէ չենք սիրեր գործնականօրէն օգտակար դառնալ մեր եղբօր որ կը տեսնենք կարօտեալ եւ թշուառ վիճակի մը մէջ, ինչպէ՞ս կը յանդգնինք մենք զմեզ աստուածասէր յայտարարել:

Արդարեւ, ի՞նչ օգուտ էրբ սէր կը ցուցաբերենք Աստուծոյ հանդէպ որուն կարօտ չէ բնաւ, եւ սիրոյ ո՛չ մէկ կաթիլ մարդոց՝ որուն այնքան կարօտ են: Ի՞նչ օգուտ էրբ կը սիրենք զԱստուած բայց չենք սիրեր մարդը որուն սիրոյն համար Աստուծոյ սիրտը սրախողխող եղաւ խաչին վրայ: Ինչո՞վ կ'օգտուինք էրբ սիրոյ անթիւ մարգարիտներ ունինք մեր սիրտի գանձանակին մէջ, մինչ մեր շրջապատը կը լեցնեն սիրոյ անթիւ մուրացկաններ: Միայն դրամներու կարիքը ունեցող մարդոց թիւը շա՛տ աւելի է քան ոսկեայ դրամներու կարիքը ունեցող մարդոց:

Չանանք երկրի վրայ ձեռք ձգել աստուածասէր եւ մարդասէր ըլլալու վարժութիւնը, որովհետեւ յաւիտենականութեան մէջ մեր ժամանակը աստուածսիրութեամբ եւ մարդասիրութեամբ պիտի անցընենք:

ՄԱՐԴ ԶԻ՝ ԿՐՆԱՐ ԵՐԿՈՒ ՏԵՐԵՐՈՒ ԾԱՌԱՅԵԼ

«Ուել մարդ չի կրնար երկու տերերու ծառայել. որովհետև կա՛մ մէկը պիտի սիրէ եւ միւսը ատէ, կա՛մ մէկը պիտի մեծարէ եւ միւսը արհամարհէ: Նոյնպէս ալ դուք, չէք կրնար Աստուծոյ ծառայել, որքան ատեն որ կը ծառայէք դրամին» (Մտ 6.24):

Աշխարհի մէջ ապրող ամէն մարդ կամայ թէ ակամայ ծառայութիւն մատուցանող էակ մը կը նկատուի: Կարելորը այն է, թէ որո՞ւ կամ ի՞նչ բանի է որ կը ծառայենք: Ընդհանրապէս մենք կը ծառայենք ա՛յն բանին կամ ա՛յն անձին որ կը սիրենք: Եթէ զԱստուած կը սիրենք, բնականաբար պիտի ծառայենք Աստուծոյ, իսկ եթէ դրամը կը սիրենք՝ դրամին է որ պիտի ծառայենք: Երկուքը սիրել եւ երկուքին հաւասարապէս ծառայել կարելի բան չէ:

Ասորեստանի հողերուն վրայ գերութեան մէջ եղող Յուդայի բնակիչներուն վերաբերեալ կը կարդանք. *«Թէպէտ Տիրոջմէ կը վախնային, բայց իրենց կուռքերուն ալ ծառայութիւն կը քրնէին»* (Դ.Թգ 17.41): Ոչինչ փոխուած է պատմութենէն: Այսօր ալ քիչ չէ թիւը այն մարդոց, որոնք թէեւ կը յայտարարեն թէ կը վախնան Աստուծմէ, եւ սակայն, երբեք ալ չեն քաշուիր ապրելու կռապաշտ կեանք մը: Կռապաշտութիւնը միայն փայտէ կամ քարէ շինուած կուռքը պաշտելը չէ: Ինչ բան որ կը սիրենք, ինչ բանի որ կապած ենք մեր սիրտն ու հոգին, ատիկա մեզի համար կը դառնայ կուռք:

«Անոնք Տիրոջմէ կը վախնային, նաեւ իրենց աստուածներուն ծառայութիւն կը քրնէին» (Դ.Թգ 17.33): Զարմանալի թող չթուի այս խօսքը: Մեզմէ ո՞վ չէ հանդիպած այնպիսի դրամասէրներու որոնք ո՛չ կրօնէն դրամէ հրաժարիլ եւ ո՛չ ալ կրօնէն Աստուծմէ հեռանալ: Մարդիկ այնքա՛ն անձնասէր դարձած են որ կը փորձեն իրենց մէկ ձեռքին մէջ ունենալ Աստուած եւ միւս ձեռքին մէջ ունենալ դրամ: Այդպիսի մարդիկ կամաւորապէս կը մոռնան մեր Տիրոջ խօսքը. *«Մարդ չի կրնար երկու տերերու ծառայել»*: Հետաքրքրական է որ Քրիստոս "տէր" բացատրութիւնը կը գործածէ նիւթեղէն աշխարհին համար, աւելի նեղ առումով մը՝ դրամին համար:

Դրամը ի՛նքն ալ «տէր» մըն է այն իմաստով, որ կատարելապէս կը տիրէ եւ կրիշխէ զինք սիրողներուն սիրտին վրայ: Դրամը կը ստրկացնէ հոգիները բոլոր անոնց՝ որոնք

պաշտամունք կը մատուցանեն իրեն: Ան բռնակալ եւ դաժան տէր մըն է: Չկա՛յ ազատութիւն դրամասէր մարդոց համար: Չկա՛յ հանգիստ եւ խաղաղութիւն անոնց համար: Դրամը անագորոյն բռնապետ մըն է որ մեզ կը հեռացնէ մեր գթառատ Փրկիչէն:

Դրամասէր մարդուն համար դրամը արգելք մըն է սիրելու եւ վստահելու Աստուծոյ: Զարեհ Արք. Ազնաւորեան կիրսէ. «*Դրամ ունեցող մարդը Աստուծմէ հեռանալու փորձութեան ենթակայ է: Ինչո՞վ դրամը մարդը կը հեռացնէ Աստուծմէ: Կը հեռացնէ անով, որ փոխանակ իր վստահութիւնը Աստուծոյ վրայ դնելու, կը դնէ դրամին վրայ: Դրամը կարծէք զԱստուած փոխարինելու կու գայ: Պօղոս առաքեալի, ինչպէս նաեւ Յակոբոս առաքեալի մտածողութեան մէջ կը տեսնենք որ դրամը կուտք նկատուած է: Դրամասիրութիւնն ու ազահութիւնը կռապաշտութիւն նկատուած են, որովհետեւ դրամը սիրող մարդուն համար դրամը տեսակ մը կուտք կը դառնայ: Կուտք մը, որուն սիրահարը կը դառնայ, անոր ծառայ ու հպատակ եւ զանհկա կըրնդունի իբրեւ տէր»:*

Կռապաշտութեան համագօր խօսք մը չէ՞ ժողովրդական բացատրութիւնը. «*Վերը Աստուած, վարը դրամ*» կամ «*Դրամը ամէն բան կըրնէ*»: Դրամը ամէն բան չի՛ կրնար ընել: Օրինակ, դրամը չի՛ կրնար մարդոց սիրտերը սիրով եւ խաղաղութեամբ լեցնել իրարու նկատմամբ: Դրամը անկարող է աստուածսիրութեան եւ աստուածպաշտութեան առաքինութիւններով զարդարել մեր հոգիները: Դրամը երբեք չի կրնար մեզ առաջնորդել հաւատքի, փրկութեան եւ արդարութեան:

Դրամը կրնայ մեզ տիրող եւ իշխող դարձնել աշխարհի մէջ, բայց նաեւ կրնայ տիրապետութիւն եւ իշխանութիւն հաստատել մեր ներաշխարհին վրայ: Այլ խօսքով, դրամը մեզ կը վերածէ իշխուած իշխողներու, տիրապետուած տիրապետողներու:

Յիշեցէք մեծահարուստ երիտասարդին պարագան (Մր 10.17-23): Ան վստահաբար իր ունեցած հարստութեան պատճառով տիրող ներկայութիւն մըն էր իր շրջապատին մէջ. բայց միւս կողմէն չենք կրնար ուրանալ որ ան միաժամանակ տիրապետուած եւ ստրկացուած անձ մըն էր իր հարստութեան կողմէ, որովհետեւ երբ Քրիստոս կոչ ուղղեց իրեն իր ունեցածը

ծախելու եւ աղքատներուն տալու, ան ո՛չ միայն չհնազանդեցաւ կոչին, այլեւ տրտում-տխուր հեռացաւ Քրիստոսէ:

Դրամ ունենալը սխալ բան չէ: Միալը դրամին կապուիլն է: Միալը դրամէն չկարենալ բաժնուիլն է: Մեծահարուստ երիտասարդը դրամէն բաժնուելու Տէրունական հրահանգին չէր կրցած հնազանդիլ: Երբ բան մը կայ որմէ չենք կրնար բաժնուիլ, կը նշանակէ թէ այդ բանին ստրուկը դարձած ենք:

Դրամէն շա՛տ աւելին կփարժէ հօրենական տուն մը կամ զաւակ մը: Աբրահամ երբ հրաման ստացաւ Աստուծոյ կողմէ բաժնուելու իր հօրենական տունէն (Մն 12.1) կամ իր միածին զաւակէն (Մն 22.2-3), ան կատարեալ հնազանդութիւն ցուցաբերեց: Պէտք չէ թիւր մեկնութեան երթալ ըսելու համար, որ Աբրահամ իր ամբողջ սիրտով չէր սիրեր իր Իսահակ որդին: Ամէն կասկածէ վեր է որ Աբրահամ իր ամբողջ սիրտով կը սիրեր իր որդին, բայց ան իր սիրտը լիովին կապած էր Աստուծոյ: Իրեն համար Աստուծոյ հրահանգին հնազանդիլը կփարժէր հազար հատ Իսահակ: Աբարահիմ սրտին տէրը Աստուած ի՛նքն էր եւ ո՛չ թէ դրամը, զաւակը, հօրենական տունը կամ ազգականները:

Միրելի՛ ընթերցող, մի՛ ընդունիր գերեվարուիլ ոեւէ մէկու մը կամ որեւէ բանի մը կողմէ: Աստուծմէ զատ ուրիշ բան չսիրելու կոչ մը չէ որ կփուղղեմ քեզի, այլ՝ զԱստուած ամէն բանէ աւելի սիրելու կոչ մը:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՍՏՈՒԱԾ ՄԵՁ ՍՏԵՂԾԵՑ

Աստուածաշունչ մատեանը կը հաստատէ որ «Տէրը ամէն բան իր նպատակին համար ստեղծեց» (Առ 16.4): Այս խօսքը յստակօրէն ցոյց կու տայ որ Աստուած յատուկ նպատակով մը ստեղծեց նաեւ մարդը: Արդ, հարց կու տանք թէ ի՞նչ էր այն նպատակը որուն համար Աստուած ստեղծեց մեզ: Աստուած ի՞նչ կու տայ այս հարցումին պատասխանը ըսելով. «Չանոնք իմ փառքիս համար ստեղծեցի» (Ես 43.7):

Աստուած փառքի եւ փառաւոր Աստուած մը ըլլալով, չուզէր իր փառքը միայն իրե՛ն համար պահել: Աստուծոյ համար ուրախութիւն է մեզ իր փառքին մասնակից դարձնել: Աստուած իր փառքէն բան չի կորսնցնէր եթէ մեզ իր փառքին մասնակից դարձնէ եւ ո՛չ ալ իր փառքին վրայ բան կ'իջարկէր եթէ երբեք զինք փառաւորենք առաւօտէն մինչեւ իրիկուն:

Աստուած անկարօտ Աստուած է, հետեւաբար, ան չստեղծեց մեզ որովհետեւ պէտք ունէր մեզի, կամ որովհետեւ փառաւորուիլ ու սիրուիլ կը մուրար, այլ որովհետեւ, իր կամքն ու ծրագիրն էր իր կեանքէն կեանք շնորհել մեզի, իր լիութենէն՝ լիութիւն, իր փառքէն՝ փառք, իր զօրութենէն՝ զօրութիւն եւ իր երջանկութենէն՝ երջանկութիւն:

Երբ մարդիկ մոռնան որ իրենք ստեղծուած են Աստուծոյ կողմէ եւ Աստուծոյ համար, երբ անգիտանան որ իրենք կոչուած են ժառանգելու զԱստուած եւ ժառանգուելու Աստուծոյ կողմէ, երբ չմտաբերեն որ իրենք սահմանուած են յաւիտենական կեանք ունենալու եւ ապրելու Աստուծոյ հետ եւ Աստուծոյ գրկին մէջ, երբ չյիշեն որ իրենք ստեղծուած են հրեշտակներուն փառակից եւ փառաբանակից ըլլալու համար, այն ատեն անոնք կը սկսին ապրելու անաստուածահաճոյ կեանք մը, անառակ կեանք մը, մեղքի կեանք մը: Բայց այդ ընթացքը երկար չի տեւեր. ուշ կամ կանուխ, ծանր փորձութիւններ կու գան զիրենք ինքնագիտակցութեան բերելու: Անոնց խիղճերը կ'արթնան եւ կը սկսին տանջել զիրենք:

Երբ մեղքով բթացած մարդոց խիղճերը արթնան իրենց թմբիրէն, այն ատեն անոնց հոգիները կը սկսին բողբոջել եւ անոնց սիրտերը ընդվզիլ իրենց դէմ: Անոնց սիրտերը դէպի Աստուած ետդարձ կը սկսին պահանջել: Ա՛յն ատեն է որ մարդիկ

կիանդրադառնան թե իրենք իրաւունք չունին ապրելու Աստուծմէ հեռու կեանք մը: Կը գիտակցին թե իրենց սիրտերուն բացարձակ իրաւունքն է բարձրեալ Աստուծոյ շունչին ներքեւ գտնուիլը: Ինչպէս զուակ մը իրաւունք չունի լքելու եւ մոռնալու իր մայրը, այնպէս ալ մարդ արարածը իրաւունք չունի լքելու զԱստուած:

Միթէ մենք ալ Աստուծոյ զուակները ըլլալու համար չե՞նք ստեղծուած (Եբր 2.12-13): Զգո՛ւ ըլլանք, չըլլայ որ Աստուծոյ խօսքը ըսուած Եսայի մարգարէին միջոցաւ մեզի եւս պատշաճի. *«Զուակներ մեծցուցի եւ բարձրացուցի, բայց անոնք ինծի դէմ ապստամբեցան»* (Ես 1.2): Աստուծոյ դէմ ապստամբիլը՝ անոր դէմ յեղափոխութիւն կազմակերպելը չէ, այլ անոր տիրութիւնն ու իշխանութիւնը չճանչնալն է: Ահա թէ ինչո՛ւ յաջորդ համարին մէջ Աստուած կիբւտէ. *«Եզը իր տէրը կը ճանչնայ ու էշը իր տիրոջ մտորը, բայց Իսրայէլ զիս չի ճանչնար, իմ ժողովուրդս չիմանար»* (Ես 1.3):

Մեր կեանքերուն մէջ Աստուծոյ տեղ չտալը, զԱստուած բանի տեղ չդնելը՝ անոր դէմ ապստամբիլ է: Տուեալ համարին ըսել ուզածը այն չէ որ զԱստուած չճանչցող մարդը եզէն եւ էշէն տարբերութիւն չունի, այլ ատոր ըսել ուզածը այն է, որ իր տէրը ճանչցող եզը եւ իր մտորը ճանչցող էշը աւելի՛ լաւ է քան այն մարդը որ չի ճանչնար եւ չի դաւանիր զԱստուած իբրեւ իր Տէրը:

Չի՛ բաւեր ընդունիլ Աստուծոյ տիրութիւնը կամ Տէր ըլլալը, այլ պէտք է ընդունիլ զանիկա իբրեւ մե՛ր Տէրը: Իսկ զայն իբրեւ մեր Տէրը ընդունիլը՝ զայն Տէ՛ր, Տէ՛ր կոչելը չէ, այլ անոր կամքը կատարելն է (Մտ 7.21), անոր վստահիլն ու ապաւինիլն է, անոր թագաւորութեան աշխարհի մէջ տարածման եւ հաստատման համար ժրաջանօրէն աշխատիլն է:

Աստուծոյ փառքին համար ստեղծուած մարդը պէտք է Աստուծոյ փառքը պատմէ: *«Ես այս ժողովուրդը ինծի համար ստեղծեցի, անոնք իմ գովութիւնս պիտի պատմեն»* (Ես 43.21): Մարդուն համակ կեանքը Աստուծոյ գովքը հիւսող, Աստուծոյ փառք բերող, Աստուծոյ փառաբանութիւնը կատարող կեանք մը պէտք է ըլլայ:

Ցաւալի է որ Աստուծոյ գովքը հիւսելու համար ստեղծուած մարդիկ ոչ միայն իր գովքը չեն հիւսեր, այլ ամէն տեսակի աստուածուորաց խօսք եւ արտայայտութիւն կիւնենան: *«Ո՛ւր է Աստուած»* կը բացականչեն ամէնուրեք Աստուծոյ երեսն ի վեր:

«Ինչո՞ւ քան մը չըրաւ» կ'իտարակեն անդու կերպով գործող Աստուծոյ ներկայութեան: «Թող քան մը ընէ՛» կը հրամայեն, որպէս թէ Աստուած իրենց ծառան եւ իրենք Աստուծոյ վարպետները ըլլային:

Տակաւին, մենք ստեղծուեցանք որպէսզի սիրալիր եւ քաղցր յարաբերութեան մէջ ըլլանք Աստուծոյ հետ, որպէսզի աշխարհ գալով՝ մեզի հետ գԱստուած բերենք աշխարհ, որպէսզի Աստուծմով լուսաւորուած՝ դառնանք լո՛յսը աշխարհի, Աստուծմով կենսաւորուած՝ դառնանք կեա՛նքը աշխարհի: Աստուծոյ համար մեծ վիշտ է տեսնել աշխարհի վրայ իշխելու համար ստեղծուած մարդիկ իշխուած աշխարհին կողմէ: Աստուծոյ համար տրտմութիւն է ականատես ըլլալ որ մարդիկ աշխարհը լեցնելու փոխարէն լեցուին աշխարհով:

Սիրելի՛ ընթերցող, Աստուած մեզ ստեղծեց որպէսզի իր յաւերժութիւնը տայ մեզի, իր ուրախութիւնն ու խաղաղութիւնը պարգեւէ մեզի, իր սէրն ու սրբութիւնը թափէ մեր վրայ: Ան մեզ ստեղծեց որպէսզի սիրով լեցուն յաւիտենականութիւն մը շնորհէ մեզի: Աստուած յաւիտենական սէր է, եւ անոր համար ալ խոստացաւ տալ մեզի յաւիտենականութիւն մը որ ամբողջութեամբ սէր է:

Ինչպէս մանուկ մը իր ուրախութիւնն ու ապահովութիւնը իր մօրմէն հեռու տեղ չի փնտռեր, այնպէս ալ մենք, մեր ուրախութիւնն ու ապահովութիւնը Քրիստոսէ հեռու տեղ չփնտռենք:

ԽԱՉԻՆ ՀՐԱՇԱԼԻ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ

Խաչն՝վ էր որ մարդակարօտն Աստուած եւ աստուածակարօտ մարդը իրարու հանդիպեցան եւ կը հանդիպին: Խաչի՛ն վրայ գամուած Քրիստոսի անձին մէջ էր, որ իրար փնտռող Աստուած եւ մարդ գտան իրար: Խա՛չը, երկինքն ու երկիրը իրարու մօտեցուց: Խա՛չը, հրեղէններն ու հողեղէնները բարեկամացուց:

Խա՛չը, մեղքի խաւարին մէջ ապրող մարդիկը լոյսով ողողեց եւ զանոնք լոյսի վկաներն ու ջահակիրները դարձուց: Խա՛չը անչափ համարձակութիւն տուաւ մեղքի իբրեւ հետեւանք իրենց համարձակութիւնը կորսնցուցած մարդոց, եւ կաշկանդեց Սատանան որ ամենայն համարձակութեամբ կը գործէր:

Խա՛չը եղա՛ւ այն սիւնը որուն կոթնեցաւ եւ կը կոթնի իյնալու վրայ եղող մարդը: Խա՛չը եղա՛ւ այն վեմը որուն վրայ շինուողը անասան կը մնայ առ յաւէտ: Եղա՛ւ այն հիմը որուն վրայ կառուցուեցաւ տիեզերական փրկութեան եւ եղբայրութեան շէնքը: Եղա՛ւ այն սուրը որով պատռուեցաւ Աստուած եւ մարդ իրարմէ բաժնող տաճարին վարագոյրը: Եղա՛ւ շնորհքի այն աթոռը որուն գահակալը եղաւ Քրիստոս եւ որուն մօտեցողը թողութիւն ստացած տուն մեկնեցաւ:

Խա՛չը եղա՛ւ մեզ կատարելութեան եւ Կատարելիին առաջնորդող տապանը: «*Ամէն բան կատարուեցաւ*» (Յհ 19.30): Քրիստոս այս խօսքը խաչին վրայ արտասանեց, ցոյց տալու համար որ ամէն բանի կատարումը եւ կատարելութեան ձեռք բերումը իրագործելի է մի՛այն խաչով: Այո՛, ամէն բան խաչն՝վ էր որ կատարուեցաւ: Խաչն՝վ էր որ մարդկութեան պարտքը վճարուեցաւ:

Խաչն՝վ էր որ Հին Կտակարանի քահանայութիւնը իր աւարտին հասաւ, եւ Նոր Կտակարանի քահանայութիւնը սկզբնաւորուեցաւ: Խաչն՝վ էր որ Աստուծոյ տիեզերական փրկագործութեան ծրագիրը իրագործուեցաւ: Խաչն՝վ էր որ Օրէնքն ու մարգարէութիւնները իրենց լրումը գտան: Խաչն՝վ էր որ Աստուծոյ շնորհքին դուռը լայնօրէն բացուեցաւ Օրէնքին ստրկութենէն ձերբազատիլ ուզող մարդկային ցեղին առջեւ:

Ու դեռ, խաչն՝վ էր որ այս աշխարհի իշխանը՝ Սատանան, հեռացուեցաւ իր իշխանութենէն եւ զօրութենէն: Խաչն՝վ էր որ

կատարուեցաւ Հին Կտակարանի մէջ յիշուող Աստուծոյ տաճարին, Շաբաթ օրուան, քահանայութեան, եւ կենդանական բոլոր գոհերուն վերաբերող օրէնքները, որոնք շուքն էին գալիք իրականութեանց, «*իսկ իրականութիւնը Քրիստոսի մէջ է*» (Կդ 2.17 Հմմտ Եբր 10.1):

Խա՛չը եղա՛ւ Յակոբ նահապետին յայտնուած այն «*սանդուխը որ երկրի վրայ հաստատուած էր եւ որուն գլուխը երկինք կը հասնէր*» (Ծն 28.12): Այդ սանդուխին մէկ ծայրը երկրի վրայ հաստատուած էր, ցոյց տալու համար որ Աստուած ներկա՛յ էր իր ժողովուրդի կեանքին մէջ, կը տիրապետէր հոն, եւ կ'առաջնորդէր զանոնք, իսկ միւս ծայրը կը հասնէր մինչեւ բարձունքը երկինքներուն, լեցնելու համար զանոնք խնդրանքներովը տառապակոծ մարդկութեան:

Հրեշտակները այդ խաչասանդուխէն կ'ելլէին եւ կ'իջնէին, Աստուծոյ օգնութիւնն ու օրհնութիւնը բերելու համար մարդոց: Ինչպէս հրեշտակները կ'ելլէին այդ սանդուխին վրայէն Աստուած եւ մարդ փոխ յարաբերութեան մէջ դնելու համար, այնպէս ալ Քրիստոս, խաչի՛ն ճամբով կ'ելլէին մեր կեանքերուն մէջ, մեզ սերտ ու սիրոյ յարաբերութեան մէջ պահելու իր Հօրը հետ:

Խաչո՛վ ուրեմն, հաստատուեցաւ նոր եւ սիրալիր յարաբերութիւն մը Աստուծոյ եւ մարդուն միջեւ: Խա՛չը եղա՛ւ արարիչն ու արարածները իրար զօդող ոսկեզօծ օղակը: Եղա՛ւ ճանապարհ մը, ուրկէ Աստուած եկաւ մարդուն եւ ուրկէ մարդը գնաց Աստուծոյ: Եղա՛ւ կամուրջ մը, որուն բարձունքին վրայ Ստեղծիչը հանդիպեցաւ ստեղծուածին եւ անոր ճակատին դրոշմեց նոր ստեղծագործութեան կնիքը:

Խա՛չը եղա՛ւ Մովսէսի այն գաւազանը, որով Աստուծոյ ծարաւը ունեցող մարդիկ, զարկի՛ն, անխո՛նջ կերպով զարկի՛ն, յարատեւութեամբ զարկի՛ն, զարկի՛ն մինչեւ փշրեցի՛ն մեղքերով քարացած իրենց սիրտերը, անկէ բղիւսեցնելու համար արցո՛ւնք ապաշխարութեան, դա՛ոն արցունք՝ դա՛ոն զղջումի իբրեւ արտայայտութիւն, անով յագեցնելու համար ծարաւը Աստուծոյ եւ շիջեցնելու համար կրակը մեղքին:

Խա՛չը եղա՛ւ Ահարոնի այն քալող գաւազանը, որուն դիմաց ո՛չ միայն փարաւոնի իմաստուններուն եւ կախարդներուն վիշապները կուլ տրուեցան (Ել 7.10-12), այլ նաեւ ու մանաւանդ,

անոր դիմաց կուլ տրուեցաւ այն *«մեծ վիշապը, այն առաջին օձը, որ քանսարկու եւ Մատանայ կը կոչուի եւ որ ամբողջ աշխարհը մոլորեցուց»* (Յտ 12.9):

Խա՛չը եղա՛ւ կենսատու այն ծառը, որ զԱստուած տեսնել ուզող մարդիկ, Աստուծոյ ընկերակցութիւնը ձեռք ձգել փափաքող մարդիկ, առին եւ իրենց կեանքի անդաստաններուն մէջ տնկեցին: Այդ խաչածառը ա՛յնքան մեծցաւ որ հսկայ ծառի մը վերածուեցաւ. ծառի մը, որուն շուքին ներքեւ բնակութիւն հաստատելու եկան ամէ՛ն գոյնէ, ամէ՛ն ազգէ, ամէ՛ն ցեղէ հաւատացեալներ. ծառի մը, որուն վրայ զԱստուած տեսնել ուզող Զակքէոսներ բարձրացան պատմութեան ընթացքին, աւելի մօտէն եւ աւելի յստակ տեսնելու համար աստուածորդին:

Խա՛չը եղա՛ւ կրակէ այն սիւնը, որ անապատագնաց Իսրայէլի որդիներուն ցոյց տուաւ խոստացեալ Քանանու երկրին ճամբան: Ինչպէս անապատներուն մէջէն գացող Իսրայէլի որդիները ցերեկը ամպին կը հետեւէին եւ գիշերը կրակէ սիւնին որպէսզի հասնէին խոստացեալ երկիրը, այնպէս ալ քրիստոնէայ մարդը, պարտի խաչով առաջնորդուիլ կեանքի այս անապատին մէջ, որպէսզի կարենայ ապահովութեամբ եւ յաղթական հասնիլ խոստացեալ աստուածակեդրոն թագաւորութեան:

Ապաւինի՛նք խաչին, քանի որ անիկա Աստուծոյ թագաւորութեան բանալին է: Փարինք խաչին որ մեր փարելի Փրկիչին անկոտրելի ցուպն է:

ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԷ՞ԾՔ, ԹԷ՛ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Հարստութիւնը կը դառնայ անէծք երբ մեր օրհնութիւնը անոր մէջ կը տեսնենք: Սողոմոն իմաստուն կ'ըսէ. «*Տիրոջ օրհնութիւնն է որ հարստութիւն կու տայ ու անոր հետ տրտմութիւն չի խառնէր*» (Առ 10.22): Տուեալ համարին մէջ երկու հիմնական ճշմարտութիւններ կան որոնց նշումը կ'աւարտէ.

Առաջին.- «*Տիրոջ օրհնութիւնն է որ հարստութիւն կու տայ*» խօսքով, հեղինակը ըսել կ'իւզէ, որ հարստութիւնը Աստուծոյ օրհնութեան արդիւնքն է եւ ո՛չ թէ օրհնութիւնը հարստութեան արդիւնքը: Եթէ երբեք մենք նիւթապէս աղքատ ենք այդ չի՛ նշանակեր որ զուրկ ենք Աստուծոյ օրհնութենէն: Աստուծոյ օրհնութիւնը կրնայ հաւասարապէս ներկայ ըլլալ թէ՛ աղքատ եւ թէ՛ հարուստ մարդուն կեանքին մէջ: Աստուծոյ օրհնութիւնը վայելելը պայմանաւորուած չէ մեր աղքատ կամ հարուստ ըլլալով: Եթէ երբեք մենք Աստուծոյ կապուած մարդիկ ենք, ո՛չ հարստութիւնը կրնայ մեզ հեռացնել Աստուծոյ օրհնութիւնը վայելելու պարզեւէն եւ ո՛չ ալ աղքատութիւնը:

Երկրորդ.- «*Անոր (հարստութեան) հետ տրտմութիւն չի խառնէր*»: Կարելոր ճշմարտութիւն մը կայ թաքնուած այս բառերուն ետին զոր պէտք է հանդէս բերել: Կան մարդիկ որոնք այն սխալ համոզումն ու տպաւորութիւնը ունին, ըստ որուն, Աստուած չ'իւզէ որ մարդիկ վայելեն իրենց ունեցած հարստութիւնը եւ ուրախանան անով: Վերոյիշեալ բառերը կու գան հերքելու այս համոզումն ու տպաւորութիւնը:

Աստուած կ'իւզէ որ վայելենք իր տուած հարստութիւնը եւ ուրախ կեանք մը ապրինք, բայց ան չ'իւզէ որ մեր կեանքին վայելքն ու ուրախութիւնը տեսնենք նիւթական հարստութեան մէջ: Ո՞վ է այն հայրը որ չ'իւզէ իր զաւակը հանգիստ եւ ուրախ կեանք մը ապրի: Եթէ երբեք երկրաւոր հայրեր իրենց զաւակներուն համար կը ցանկան երջանկութեամբ լի կեանք մը, որքա՞ն աւելի Աստուած որ երջանկութեան աղբիւրն ու նոյնիսկ երջանկութիւնն է, կը ցանկայ մեզի համար լաւն ու գեղեցիկը:

Աստուած չ'ուրախանար երբ մեր ուրախութեան աղբիւրը նիւթական հարստութիւնը նկատենք: Իր յոյսը հարստութեան

վրայ դնողը ո՛չ միայն անարգած կերլլայ զԱստուած, այլ աստուածացուցած կերլլայ իր հարստութիւնը: Նիւթական հարստութիւնը ինքնիր յոյսը նկատող մարդը խորքին մէջ անյոյս մարդ է, եւ մնայուն կերպով իյնալու եւ կործանելու մտավախութիւնը կը կրծէ իր միտքը:

Սողոմոն կը րսէ. *«Իր հարստութեան վրայ յոյս դնողը պիտի իյնայ, բայց արդարները կանաչ տերեւի պէս պիտի ծաղկին»* (Առ 11.28): Սողոմոնին ըսել ուզածը այն է, թէ անոնք որոնք իրենց յոյսը կը դնեն Աստուծոյ վրայ՝ անոնք արդար են եւ արժանի յաւիտենական կեանքը ժառանգելու: Այստեղ յիշուած «կանաչ տերեւը» խորհրդանիշ է կեանքի՝ յաւիտենական կեանքի: Յաւիտենական կեանքին ժառանգորդները պիտի ըլլան անոնք՝ որոնք իրենց յոյսը կը կապեն այդ կեանքին Տիրոջ եւ տուիչին՝ Քրիստոսի: Նիւթական հարստութիւնը ժամանակաւոր հանգամանք ունի: Ահա թէ ինչո՛ւ բնագիրը կը հաստատէ թէ *«իր հարստութեան վրայ յոյս դնողը պիտի իյնայ»*®:

Հաստատեցինք թէ Աստուած կօրուախանայ երբ վայելենք իր պարգեւած հարստութիւնը, բայց ասիկա բնականօրէն ճշմարիտ է միայն այն մարդոց պարագային՝ որոնք Քրիստոսի միջոցաւ հաշտուած են իրեն հետ: Աստուծոյ համար առաջնահերթը հոգեւոր հարստութիւնն է, այլ խօսքով՝ փրկութիւնն է: Փրկութիւնը ձգելով հարստութեան ետեւէն վազելը կը տրտմեցնէ զԱստուած: Աստուծոյ պահանջքն է որ նախ ինդրենք որ իր արքայութիւնը գայ եւ աշխատինք իր կամքը կատարել, ապա ան պէտք եղած հարստութիւնը եւ աւելի՛ն պիտի տայ մեզի (Մտ 6.33):

Կան շատ մարդիկ որոնք ամէն գնով կ'աշխատին նիւթական հարստութիւն դիզել, եւ սակայն, չեն յաջողիր: Աստուած ի՛նքն է որ երբեմն թոյլ չի տար որ կարենանք հարստութիւն հաւաքել, որովհետեւ ան գիտէ որ հարստութիւնը կրնայ պատճառ ըլլալ որ ո՛չ միայն զինք մոռնանք, այլեւ ուրանանք: Ահա թէ ինչո՛ւ Սողոմոն կը րսէ. *«Ինծի աղքատութիւն կամ հարստութիւն մի՛ տար: Իմ սովորական հացո՛վս զիս կերակրէ, որպէսզի չըլլայ թէ կշտանամ եւ քեզ ուրանամ ու "Տէրը ո՞վ է" ըսեն: Եւ չըլլայ թէ աղքատանամ եւ գողութիւն ընեն եւ իմ Աստուծոյս անունը պարսպ տեղ բերանս առնեն»* (Առ 30.8-9):

Հեղինակը այստեղ կը խօսի այն երկու վտանգներուն մասին որոնց կրնայ հանդիպիլ հարուստ մարդը իր հարստութեան պատճառով եւ աղքատ մարդը իր աղքատութեան պատճառով: Ի՞նչ են այդ վտանգները: Հարուստին պարագային վտանգը այն է, որ ան անգամ մը որ հարստութեան տէր դառնայ, կրնայ այլեւս Աստուծոյ կարիքը չգգալ, եւ նոյնիսկ կրնայ պահ մը մտածել թէ ինք ամէն ինչ ունի իր ձեռքին մէջ եւ թէ կրնայ ընել այն ինչ որ կը կամենայ, իսկ աղքատին պարագային վտանգը այն է, որ ան իր կրած աղքատութեան պատճառով կրնայ «*Աստուծոյ անունը պարապ տեղ իր բերանը առնել*», այսինքն՝ կրնայ տրտնջալ եւ դժգոհիլ Աստուծոյ դէմ եւ զինք մեղադրել մարդոց միջեւ խտրութիւն դնողի մը յանցանքով:

Քիչ չէ թիւը այն մարդոց որոնք կը յայտարարեն որ Աստուած խտրութիւն կը դնէ մարդոց միջեւ, մէկուն առատօրէն տալով, իսկ ուրիշի մը՝ բնա՛ւ չտալով: Այսպիսի յայտարարութիւն ընողներ Աստուծոյ անունը պարապ տեղ իրենց բերանը առնողներ են:

Ճի՛շդ է որ «*աղքատացնողն ու հարստացնողը, ցածցնողն ու բարձրացնողը Տէրն է*» (Ա.Թգ 2.7), եւ ճի՛շդ է որ առանց Աստուծոյ կամքին ո՛չ ոք կրնայ հարստանալ կամ աղքատանալ եւ կամ միջակ մակարդակի վրայ մնալ, բայց մէ՛կ բան յստակ պէտք է գիտնալ, որ Աստուած երբեք չբարգիլեր որ մարդը հարստանայ եթէ երբեք գիտնայ որ այդ մարդը հարստանալէ ետք պիտի շարունակէ հաւատարիմ մնալ իրեն:

ՄԱՏԱՆԱՆ ՍԿԻԶԲԷՆ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ Է

«Անիկա (Սատանան) սկիզբէն մարդասպան էր եւ ճշմարտութեան կողմնակից չէ եղած բնաւ, որովհետեւ անոր մէջ ճշմարտութիւն չկայ: Երբ սուտ խօսի՝ իր նկարագիրը ցոյց կու տայ, քանի որ ստախօս մըն է եւ սուտին հայրը» (Յհ 8.44): Տուեալ համարէն երեք բաներ կը սորվինք Սատանային մասին.

*Առաջին.- անիկա մարդասպան է: Մարդասպանը միայն մարմնապէս մարդը սպաննողը չէ: Իրական մարդասպանը մարդուն հոգին սպաննողն է, այլ խօսքով, մարդուն հոգիին յաւիտենական կորստեան պատճառ եղողն է: Քրիստոս կը պատուիրէ մեզի չվախնալ *«անոնցմէ, որոնք մարմինը կը սպաննեն եւ սակայն հոգին չեն կրնար սպաննել»*, այլ վախնալ *«անկէ, որ կրնայ թէ՛ հոգին եւ թէ՛ մարմինը կորուստի մատնել դժոխքին մէջ»* (Մտ 10.28):*

Քրիստոս այստեղ Աստուծոյ մասին է որ կը խօսի եւ ո՛չ թէ Սատանային մասին, ինչպէս յաջորդող համարները կը պարզեն: *«Ան կրնայ»*®: Այս բառերով Քրիստոս ըսել կ'իբրզէ որ Աստուած կատարեալ իրաւասութիւնն ու իշխանութիւնը ունի մարդուն *«թէ՛ հոգին եւ թէ՛ մարմինը կորուստի մատնել դժոխքին մէջ»*: Թէեւ Աստուած կրնայ մարդը յաւիտենական կորստեան մատնել, եւ սակայն, ինք չէ պատճառը մարդուն կորստեան: Պատճառը մարդը ի՛նքն է, որ յանձն կ'իւնէ կամաւորաբար Սատանային կամքը կատարել:

Աստուած մարդասպան չէ, այլ՝ մարդասէր: Մարդասպանը Սատանան ի՛նքն է որ մարդատեաց է: Ան կը սպաննէ մարդուն մէջ մարդկային բաժինը եւ մարդը կը դարձնէ զազան: Ան կը բնաջնջէ մարդուն մէջ Աստուծոյ պատկերն ու նմանութիւնը: Ան արմատախիլ կ'իբրնէ մարդէն ամէն բան որ բարի ու գեղեցիկ է, ամէն լաւ ցանկութիւն ու փափաք: Ան կը չեզոքացնէ մարդուն կեանքէն երջանկութեան ամէն աղբիւր: Ան ահաւոր քինախնդիր մէկն է:

Ան երբ տեսաւ թէ անկարող է պայքարիլ Աստուծոյ դէմ, իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուց մարդկային ցեղին վրայ: Ան եղաւ եւ կը շարունակէ մնալ մարդկութեան դժբախտութեան պատճառ եւ առիթ: Իր ոխակալութեան ոգիէն ան դրաւ եւ կը դնէ մարդուն մէջ: Ան չհանդուրժեց եւ չի հանդուրժեր հանդուրժողութեան ոգի

տեսնել մարդոց մօտ իրարու նկատմամբ: Ան չներեց եւ չի ներեր իրարու ներող մարդիկը:

Երկրորդ.- «Անհկա սկիզբէն մարդասպան էր»: Սատանան ժամանակի ընթացքին չէր որ մարդասպան եղաւ, այլ սկիզբէն այդպիսին էր: Ի՞նչ կը հասկնանք «սկիզբէն» ըսելով: «Սկիզբէն» ըսելով ակնարկութիւնը Սատանային ստեղծման օրուան չէ: Յստակ է որ Աստուած Սատանան իբրեւ Սատանայ չստեղծեց, այլ իբրեւ Աստուծոյ սուրբ լերանը վրայ ապրող քերովբէ (Եզ 28.14):

Աստուած խօսքը ուղղելով իրեն կըրսէ. *«Դուն ճամբաներուդ մէջ կատարեալ էիր, քու ստեղծուած օրէդ մինչեւ այն օրը, երբ քու վրադ անօրէնութիւն գտնուեցաւ»* (Եզ 28.15): Որոշ է որ «անօրէնութիւնը» որուն մասին կը խօսի Աստուած, Սատանային կողմէ ի գործ դրուած Աստուծոյ գահը գրաւելու ճիգն էր (Ես 14.13-14) եւ ոչ թէ Ադամն ու Եւան խաբելու գործողութիւնը:

Եթէ երբեք «սկիզբէն» ըսելով չփականարկուիր իր ստեղծման օրուան եւ ո՛չ ալ Աստուծոյ գահը գրաւել փորձելու օրուան, հապա ի՞նչ բանի կ'փականարկուի: «Սկիզբէն» բառը պէտք է կապել մարդկային ցեղի սկզբնաւորութեան, որովհետեւ Սատանան մարդասպան է եւ ո՛չ թէ աստուածասպան:

Աստուած Արուսեակ քերովբէին մեղանշումէն ետք էր որ ստեղծեց Ադամն ու Եւան: Արուսեակ որ արդէն իսկ Սատանայի վերածուած էր Աստուծոյ տեղը առնել փորձելուն համար, նախանձով, ատելութեամբ եւ դառնութեամբ լեցուեցաւ երբ տեսաւ որ Աստուած իր պատկերով ու նմանութեամբ, իր ձեռքով ու Հոգիով, իր շունչով ու փառքով ստեղծեց երկու անձեր՝ Ադամն ու Եւան, որոնցմէ *«ամբողջ մարդկութիւնը յառաջ բերաւ, որպէսզի աշխարհի բոլոր կողմերը բնակին»* (Գրծ 17.26): Իր նախանձին արդիւնքը եղաւ այն՝ որ Ադամն ու Եւան եւ ապա ամբողջ մարդկութիւնը իր թիրախը դարձնէ:

Երրորդ.- «Ճշմարտութեան կողմնակից չէ եղած բնաւ, որովհետեւ անոր մէջ ճշմարտութիւն չկայ: Երբ սուտ խօսի՝ իր նկարագիրը ցոյց կու տայ, քանի որ ստախօս մըն է եւ սուտին հայրը»: Ստախօսութիւնը Սատանային նկարագիրին գիծերէն ամէնէն գլխաւորն է: Ստախօսը կամայ թէ ակամայ Աստուծոյ կամքին եւ խօսքին հակադրուող մէկն է:

Աստուած Ադամին ըսաւ. *«Բարիի ու չարի գիտութեան ծառէն մի՛ ուտեր. քանզի այն օրը որ անկէ ուտես՝ անշուշտ պիտի մեռնիս»* (Ծն 2.17, 3.3): Իսկ Սատանան հերքած եղաւ Աստուծոյ խօսքը երբ Եւային ըսաւ. *«Ո՛չ թէ անշուշտ պիտի մեռնիք. քանզի Աստուած գիտէ թէ այն օրը որ անկէ ուտէք, աչքերնիդ պիտի բացուին եւ աստուածներու պէս պիտի ըլլաք՝ բարին ու չարը գիտնալով»* (Ծն 3.4-5):

Աստուած ուտելու եւ մեռնելու մասին կը խօսի, իսկ Սատանան՝ ուտելու եւ չմեռնելու մասին: Ստախօսը միշտ կը հակասէ Աստուծոյ խօսքին քանի որ անիկա *«Ճշմարտութեան կողմնակից չէ»*: Զուր տեղը չէ որ Քրիստոս Հրեաները կը կոչէ Սատանային զաւակները (Յհ 8.44): Ինչպէս Սատանան ստախօս եւ ճշմարտութեան անկողմնակից մէկն էր, այնպէս ալ Հրեաները ստախօս եւ ճշմարտութեան հակադրուող ժողովուրդ եղան:

Անոնք չկահադրուեցա՞ն Քրիստոսի որյայտարարեց. *«Ե՛ւ եմ ճշմարտութիւնը»* (Յհ 14.6): Անոնք չփորձեցի՞ն *«Յիսուսի դէմ սուտ վկայութիւն գտնել»* որպէսզի զայն սպաննէին (Մտ 26.59-61): Սատանան հեռացաւ ճշմարտութենէն երբ հեռացաւ Աստուծմէ: Ան Աստուծմէ հեռանալով սկսաւ հակադրուիլ ճշմարտութեան, հակադրուիլ Քրիստոսով իրագործուած փրկութեան: Աստուծմէ հեռացողը կը դառնայ թշնամի Աստուծոյ եւ իր ժողովուրդին:

ՍՈՎՈՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ ՄԵՐ ՀԱԻԱՏՔԸ

Ամեն ժողովուրդ կամ ազգ, ամեն անհատ կամ հաւաքականութիւն, ամեն կառոյց կամ հաստատութիւն իր կեանքին մէջ կրունենայ սովորութիւններու շարք մը, որ կը ջլատէ զօրութիւնը ու կը վտանգէ յաջողութիւնը տուեալ ժողովուրդին, ազգին, անհատին, հաւաքականութեան, կառոյցին եւ հաստատութեան:

Այս իրողութիւնը իրականութիւն է նաեւ Քրիստոսի մարմինին՝ եկեղեցիին մէջ: Սա մեր օրերուն պատկանող ճշմարտութիւն մը չէ միայն, այլ մի՛շտ այդպէս եղած է, եւ կը շարունակէ այդպէս մնալ դժբախտաբար ամեն տեղ, ամեն եկեղեցի մէջ: Փարիսեցիներն ու Օրէնքի ուսուցիչները քննադատական մօտեցումով մը Քրիստոսի ուշադրութեան յանձնեցին թէ իր աշակերտները *«ճաշելէ առաջ չեն լուար իրենց ձեռքերը»* (Մտ 15.2): Ահաւասիկ սովորութիւն մը որ այնքա՛ն զօրեղ տիրապետութիւն հաստատած էր Փարիսեցիներուն եւ Օրէնքի ուսուցիչներուն կեանքին մէջ, որ զայն կը նկատէին նուիրական եւ անխախտելի աւանդութիւն մը: Նման սովորութիւններ մոռցնել կու տան հիմնականն ու կենսականը:

Օրինակ, Փարիսեցիներն ու Օրէնքի ուսուցիչները մոռցած էին որ կենսականը եւ Աստուծոյ պահանջածը ձեռքերու լուացումը չէր, այլ սիրտի լուացումը: Աստուած նորահաւատ մարդուն կը խօսի նո՛ր սիրտ եւ նո՛ր հոգի ունենալու անհրաժեշտութեան մասին, մինչդէռ Փարիսեցիներն ու Օրէնքի ուսուցիչները նորահաւատ մարդուն կը խօսին իրենց հայրերու աւանդութեանց եւ սովորութեանց իւրացման մասին:

Երկրորդ օրինակ մը, անոնք ամեն միջոցի կը դիմէին *«մէկը նորահաւատ ընելու համար»* (Մտ 23.15). իսկ իրենց հասկացողութեամբ նորահաւատ ըլլալ, կը նշանակէ Փարիսեցիներուն աղանդին համակիր ըլլալ: Այս ձեւով, իրենց համար աւելի կարեւոր էր մարդիկը անդամ դարձնել իրենց աղանդին քան Աստուծոյ ընտանիքին: Փարիսեցիի մը համար աւելի կարեւոր էր մարդիկը Փարիսեցի դարձնել քան Աստուծոյ զաւակ: Անոնք նորահաւատներէն օրինապահութիւն կը

պահանջէին փոխանակ հաւատք, հայրերու աւանդութեանց պահպանում կը պահանջէին փոխանակ Աստուծոյ խօսքին պահպանում:

Գալով մեր այսօրուայ իրականութեան, կը տեսնենք որ Փարիսեցիական սովորամոլ ոգին կատարեալ տիրութիւն հաստատած է եկեղեցիներուն մէջ: Եկեղեցի յաճախելը շատերու համար սովորութեան մը արդիւնքն է եւ ո՛չ թէ հաւատքի: Մարդոց մեծ մասը եկեղեցի կը յաճախէ առանց ակնկալութեան: Եկեղեցի յաճախող մը Աստուծոյ հրեշտակներուն փառաբանակից դառնալու եւ Սուրբ Հոգիով լեցուելու ակնկալութեամբ պէտք չէ՞ յաճախէ:

Նոյնիսկ Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը ճաշակելն ալ սովորութիւն դարձած է շատերուն համար: Սուրբ Հոգորդութեան մօտեցողը պէտք չէ մոռնայ որ հաղորդութեամբ կը ստանայ մեղքերու քաւութիւն, կը դառնայ բնակարան Քրիստոսի, անդամ անոր մարմինին եւ զաւակ Աստուծոյ: Կը զարմանանք երբ կը տեսնենք թէ Աստուծոյ հետ երբեք հաղորդութիւն չունեցող մարդիկ Սուրբ Հաղորդութեան կը մերձենան համարձակութեամբ:

Հաւատքով ստացուած Հաղորդութիւն մը հոգեւոր այլակերպում յառաջ կը բերէ ստացողին սիրտին մէջ: Հոգեւոր այլակերպումի մը բացակայութիւնը հաղորդուողներուն կեանքին մէջ, ցոյց կու տայ այն՝ որ անոնք Սուրբ Հաղորդութիւն ստանալը վերածած են հոգիէ պարպուած սովորութեան:

Մոմավառութիւնը նաեւ սովորութիւն չէ՞ դարձած եկեղեցիներուն մէջ: Ոմանք նոյնիսկ մեծ ամօթ կը նկատեն մոմավառութեան սովորութիւնը յարգելը: Ուրիշներ իրաւունք չեն սեպեր մոմին մօտենալու եթէ իրենց գրպանները պարապ են: Մոմ վառելը մեր հաւատքի կրակին արծարծումին պատկերացումը չէ՞: Ի՞նչը աւելի կարեւոր է, եկեղեցի երթալ եւ մո՞մ վառել, թէ եկեղեցի երթալ մեր հաւատքի կրակը առաւել եւս արծարծելու համար:

Դժբախտութիւն է որ կարգ մը մարդիկ իրենց սիրտը Քրիստոսի հաւատքով լեցնելու փոխարէն կը ջանան իրենց վառած մոմերուն թիւը շատցնել, մնայուն կերպով Հաղորդութիւն ստանալ, բոլորին կողմէ երեւելու համար առաջին կարգին վրայ նստիլ, ձեռքերնին դէպի երկինք բարձրացնել եւ իրենց

շուրջինները անհագստացնելու աստիճան բարձրաձայն պատարագը երգել, եւ այս բոլորը կը ընեն համոզելու համար ուրիշները որ իրենք հաւատքի տէր մարդիկ են: Այդպիսիներն են որոնք կը խրտչեցնեն Աստուծոյ Հոգին:

Ոմանք եկեղեցի յաճախելը, եկեղեցական արարողութիւններու մասնակցիլը կամ զանոնք կատարելը բարոյական պարտականութիւն կը սեպեն, ատոնք կը մոռնան սակայն, որ մեր պարտականութիւնները ընելով մենք չենք կրնար զԱստուած պարտաւոր դարձնել մեր նկատմամբ: Եկեղեցական արարողութիւններու մասնակցիլը կամ զանոնք կատարելը պէտք չէ պարտականութիւն կամ պարտաւորութիւն նկատենք, այլ կոչում եւ առաքելութիւն: Եկեղեցի երթալով մենք Աստուծոյ բարիք կամ ծառայութիւն ըրած չենք ըլլար:

Աղքատի մը օգնելով մենք չենք կրնար զԱստուած մեզ վարձատրելու ստիպողութեան տակ դնել: Փարիսեցիներուն հիմնական սխալը այն էր, որ անոնք կը կարծէին թէ իրենց բարի գործերը զիրենք բարի մարդոց կը վերածէ: Մարդկային կամ աշխարհի չափանիշով բարին ան է՝ որ բարերարութիւններ կը ընէ եւ այլոց կարիքին կը հասնի, իսկ Աստուծոյ հայեացքով բարին ան է՝ որ իր Որդիին կը վստահի, կ'ապաւինի եւ զայն կ'ընդունի իբրեւ Տէր ու Փրկիչ: Բարերարութիւն ընելու կարեւորութիւնը չէ որ կ'ուրանանք հարկաւ, բայց Աստուծոյ բարերար Որդիին գալու բացարձակ անհրաժեշտութիւնն է որ կը շեշտենք:

Սիրելիներ՝, զգուշանանք սովորամոլութենէ եւ աւանդամոլութենէ. ատոնք մեզ կը դարձնեն ներկայացուցիչները Փարիսեցիական ոգիին, ատոնք կրօնքը կը վերածեն ծիսակատարութեան ուր չկա՛յ Սուրբ Հոգի:

ՎՍՏԱՀԷ՛ ՅԻՍՈՒՍԻ ԱՆ ԿԸ ԽԱՂԱՂԵՑՆԷ ԿԵԱՆՔԻ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ

Ղուկաս 8.22-25ին մեջ կը կարդանք փոթորիկի մը խաղաղեցման մասին Յիսուսի ձեռքով: Յիսուս իր աշակերտներուն հետ նաւակ մը բարձրանալէ ետք անոնց ըսաւ. *«Եկէք լիճին միւս կողմը անցնինք»* (Ղկ 8.22): Լիճը որուն մասին կը խօսի բնագիրը նոյնինքն *«Գալիլէայի լիճն է, իսկ միւս կողմը Դեկապոլիս կոչուած նահանգն էր, գլխաւորաբար խառն է հեթանոս ազգերով բնակուած»* կ'ըսէ Չարեհ Արք. Ազնաւորեան:

«Եկէք լիճին միւս կողմը անցնինք»: Չվախնանք կեանքի լիճերն ու ծովերը ճեղքելով անցնիլ անոնց միւս կողմը՝ ուր աստուածային օրհնութիւններ կը սպասեն մեզի: Իւրաքանչիւր փորձութիւն որուն վրայ յաղթանակ կը տանինք՝ նոր օրհնութեան մը դուռն է որ կը բանայ մեր առջեւ: Կեանքի փոթորիկներուն դիմաց մենք առանձին չենք: Այդ բոլորին վրայ իշխանութիւն ունեցող Աստուածորդին մեզի հետ է՝ մեզ յաղթող դարձնելու համար այդ բոլորին դէմ: Քրիստոս իր զաւակները առանձին չի դրկեր փորձութեանց գիրկը: Ան կը միանայ անոնց: Ան իր աշակերտները առանձին չըրկեց *«լիճին միւս կողմը»:* Բնագիրը կ'ըսէ որ *«Յիսուս նաւակ ելաւ իր աշակերտներուն հետ»:* Յիսուս այսօր ալ մեր կեանքի նաւակներուն մէջ է: Ան մեզի հետ է եւ մեզի զօրավիգ:

Այս իրողութիւնը ամէն բանէ աւելի եկեղեցին ի՛նք պէտք է յիշէ: Եկեղեցին որ կը ծփայ կեանքի կատաղի ալիքներուն վրայ՝ կարիքը ունի Քրիստոսի առաջնորդութեան: Դժբախտութիւն է տեսնել եկեղեցիներ որոնք երբեք չեն տեսներ եւ չեն փնտռեր Քրիստոսի ներկայութիւնը իրենց կեանքին մէջ: Առանց Քրիստոսի շնորհած պաշտպանութեան՝ եկեղեցին ենթակայ է ընկղմելու մեղքի ու անհաւատութեան տիղմին մէջ:

Եկեղեցին վտանգի մէջ կ'ըլլայ երբ եկեղեցւոյ Գլուխին՝ Քրիստոսի ջանձնուի եկեղեցւոյ դէկը: Նոյնը չեղա՛ւ աշակերտներուն պարագան: Աշակերտները իրենք է որ կը ղեկավարէին նաւը, բայց երբ փորձութիւնը վրայ հասաւ՝ անոնք դիմեցին Քրիստոսի եւ խնդրեցին իր միջամտութիւնը: Սա կը պարզէ, որ երբ կը փորձենք մեր անձնական ճիգերով եւ մեզի

ճիշդ թուացող կերպերով եւ ճամբաներով ղեկավարել մեր կեանքի նաւը՝ կորսնցուցած կիրլլանք մեր ապահովութիւնը:

«Մինչ աշակերտները կը նաւարկէին, Յիսուս քնացաւ»: Երբ փորձութիւններով շրջապատուած ըլլանք, երբեմն այն տպաւորութիւնը կ'իյնանք որ Քրիստոս «քնացած» է, այսինքն՝ կը կարծենք որ Աստուած անտարբեր է մեզի հանդէպ եւ բնաւ չի տագնապիր երբ մեզ տագնապի մէջ կը տեսնէ: Սուրբ Գիրքը սակայն կը հաստատէ որ Աստուած նեղութեան մէջ կ'իյնայ երբ մեզ նեղութեան մէջ ինկած կը տեսնէ (Ես 63.9):

Աստուած կը փափաքի որ մենք նեղութիւններէ զերծ կեանք մը ապրինք, բայց միւս կողմէն, ան գիտէ որ առանց նեղութեանց բովին մենք չենք կրնար իր Որդիին պատկերը դառնալ: Յաճախ մեզի պատահող չարիքներն են որ մեր ներսիդին կը կերտեն բարութեան հոգին: Ինչպէս մուրճի հարուածներուն տակ անձեւ երկաթը ձեւի կը բերուի, այնպէս ալ փորձութեանց հարուածներուն տակ, մեղքով տձեւ դարձած մարդուն հոգին կը սկսի ճառագայթել փառքը Քրիստոսի պատկերին:

Հետաքրքրական է նկատի առնել որ լիճը խաղաղ էր այնքան ատեն երբ Յիսուս եւ իր աշակերտները նաւակ չէին բարձրացած նաւարկելու համար: Փոթորիկը չսկսաւ երբ անոնք նաւակ բարձրացան: Փոթորիկը սկսաւ անոնց նաւարկութենէն որոշ ժամանակ ետք միայն: Հոգեւոր դասը որ այստեղէն կը քաղենք այն է, որ երբ փորձենք յառաջանալ մեր հաւատքի նաւարկութեան մէջ՝ ա՛յն ատեն է որ դժուարին պահեր կը սկսին գլուխ ցցել մեր դիմաց: Սատանան չի յարձակիր մէկու մը վրայ որ երբեք ճիգ չի թափեր եւ փափաք ալ չունի Քրիստոսի գալու: Կեանքի ծովը կը փոթորկի երբ հաւատքի նաւարկութեան ձեռնարկենք:

Ան որ կը ձեռնարկէ հաւատքի նաւարկութեան իր հայեացքները կեղրոնացած ունենալով Քրիստոսի անձին վրայ՝ անոր համար չկա՛յ կորսուելու վախ: Չեմ ըսեր թէ չկա՛յ վտանգ ու պատահար, դժնդակ ու դժուարին պահեր: Կա՛ն այդ բոլորը, բայց մանաւանդ կայ այդ բոլորին յաղթելու յո՛յսն ու միջոցը: Այդ յոյսն ու միջոցը Քրիստոս ի՛նքն է: Մենք Քրիստոսի՛ միջոցաւ միայն կրնանք յաղթող ըլլալ կեանքի պատերազմին մէջ:

Երբ Քրիստոս բացակա՛յ է մեր կեանքէն՝ զօրեղ փորձութեանց դիմաց մնայուն կերպով կորսուելու երկիւղը կը

շրջապատե մեզ, եւ ստիպուած կ'ըլլանք աղաղակելու. «Վարդապե՛տ, Վարդապե՛տ, ահա կը կորսուինք»: Եւ ասիկա կարծէք կո՛չ մը կ'ըլլայ Քրիստոսի՝ շարժելու եւ բան մը ընելու. բայց դժբախտաբար բնաւ չենք անդրադառնար որ շարժելու եւ բան մը ընելու կարիքը մե՛նք է որ պէտք ունինք եւ ո՛չ թէ Քրիստոս: Ա՛յս է որ ցոյց կու տայ Քրիստոսի խօսքը ուղղուած իր առաքեալներուն. «Ո՛ւր է ձեր հաւատքը»: Այո՛, ո՞ւր է մեր հաւատքը երբ փորձութեանց ժայռերուն կը բաղխինք: Ա՛յն հաւատքը՝ որ մեզ անդրդուելի ու անյողողող կը պահէ ծանրակշիռ փորձանքներու առջեւ:

Փորձանքներն են որ կ'բապացուցանեն եթէ երբեք մենք հաւատք ունինք թէ ոչ: Երբ փորձանքներու իբրեւ հետեւանք՝ վա՛խ յառաջ գայ մեր սիրտերուն մէջ՝ հաւատքը կ'բանհետանայ: Վախը Աստուծոյ կարողութեան եւ ամենահասութեան նկատմամբ հաւատքի ու վստահութեան պակաս կ'ենթադրէ: Աշակերտները վախցան, բայց թէպէտ Քրիստոս զիրենք երեսի վրայ չձգեց, սակայն յանդիմանած եղաւ զիրենք երբ անոնց ըսաւ. «Ո՛ւր է ձեր հաւատքը»: Քրիստոս հաւա՛տք է որ կ'ծուզէ տեսնել մեր մէջ երբ աղէտի հանդիպինք:

Ծովերու ու լիճերու, հովերու ու որոտումներու Տէրն ու ստեղծիչը՝ Քրիստոս, ոտքի կանգնեցաւ ու սաստեց այդ բոլորը: Աշակերտները հիացած բացականչեցին. «Ո՛վ է արդեօք այս մարդը»: Այս Մարդը պատուհասն է Չարին: Այս Մարդը լոկ հրաշագործ մը չէ, այլ՝ Հրաշքն իսկ, մե՛ծ Հրաշք, մե՛ծ Սէր: Այս Մարդը պաշտպանն է մարդկային ցեղին:

ՆԵՂՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՋ ՀԵՌՈՒ ԿԸ ՊԱՀԷ ՀՊԱՐՏՈՒԹԵՆԷՆ

Աստուած կրնայ իր հաւատացեալ զաւակներուն յայտնութիւններ եւ տեսիլքներ ցոյց տալ, որոնք կրնան հպարտութեան առաջնորդել հաւատացեալը: Նման պարագայի, Աստուած սերէ մղուած թոյլ կու տայ որ նեղութեան հանդիպի ենթական՝ որպէսզի զինք պահէ խոնարութեան մէջ: Պօղոս առաքեալ ունեցաւ այս փորձառութիւնը: Ան կ'ըսէ. *«Որպէսզի չըլլայ որ ունեցած բացառիկ յայտնութիւններովս հպարտանամ, Աստուած փուշի պէս ծակող ցաւ մը տուաւ մարմինիս, կարծես Սատանային ներկայացուցիչը ըլլար մարմինիս մէջ, որպէսզի անով զիս զգաստացնէ եւ չհպարտանամ»* (Բ.Կր 12.7):

Համաձայն առաքեալին այս խօսքին, Աստուծոյ կողմէ թոյլատրուած նեղութիւնը հաւատացեալը կը հրաւիրէ զգաստութեան եւ հեռո՛ւ կը պահէ հպարտութենէն: Մեղքեր կան որ եթէ գործենք՝ Աստուած կը ներէ, բայց հպարտութեան մեղքը ան ո՛չ միայն չի ներէր, այլեւ կը հակառակի հպարտ ու ամբարտաւան մարդուն. *«Տէրը հակառակ է ամբարտաւաններուն, մինչդէռ շնորհք կու տայ խոնարհներուն»* (Յկ 4.6):

Երբ հպարտութենէ մղուած կը պատմենք մեր ունեցած տեսիլքներուն եւ յայտնութիւններուն մասին, կամ երբ Աստուծմէ պարզեւ կը ստանանք եւ ասիկա մեզ հպարտութեան կ'բառաջնորդէ՝ Աստուած կը տրտմի, որովհետեւ կը տեսնէ որ իր զաւակները փոխանակ զինք փառաւորելու իր բաշխած պարգեւներուն համար, ընդհակառակը, իրենք զիրենք է որ կը փառաւորեն իրենց ստացած պարգեւներուն մասին պատմելով ասոր անոր:

Աստուած չբուզեր իրեն համար յատկացուելիք փառքը իրացուած տեսնել իր զաւակներուն կողմէ: Ան կ'ըսէ. *«Իմ փառքս ուրիշին չեմ տար»* (Ես 42.8): Հպարտ ու ամբարտաւան մարդն է որ փառք կը փնտռէ: Երբեմն հաւատացեալ մարդը անգամ կրնայ բռնուիլ այդ ախտէն: Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ. *«Պիտի պարծենամ, ձեզի պատմելով այն տեսիլքներուն եւ յայտնութիւններուն մասին, որ Տէրը ինծի տուաւ»* (Բ.Կր 12.1): Այս

պարծենկոտութիւնը առաքեալին մօտ կրնար փոխուիլ հպարտութեան եւ նոյնիսկ ամբարտաւանութեան եթէ երբեք Աստուած «*փուշի պէս ծակող ցաւ*»ով մը չմիջամտէր անոր կեանքէն ներս:

Ո՛վ գիտէ, թերեւս Պետրոս առաքեալ երբ տեսաւ որ ջուրերուն վրայէն քալելով Քրիստոսի կիերթար՝ սկսաւ հպարտանալ միւս աշակերտներուն դիմաց: Եթէ ան յաջողէր ջուրերուն վրայէն քալելով Յիսուսի հասնիլ՝ փառքը իրէ՛ն պիտի երթար եւ ո՛չ թէ Յիսուսի: Յիսուս չէր որ զինք ջրամոյն ըրաւ, բայց կարծէք ինքն էր որ միջամտեց եւ թոյլ տուաւ որ ջրամոյն ըլլար առաքեալը, նախ որպէսզի զինք հեռո՛ւ պահէր հաւանական հպարտութենէն, եւ երկրորդ, որպէսզի սորվէր մի՛այն իրեն վստահիլ: Պետրոս ջրամոյն եղած ատեն Յիսուսէ զատ չունէր ուրիշ մէկը որուն դիմէր ու աղաղակէր:

Այո՛, կեանքի նեղութիւնները երբեմն կը ստիպեն մեզ գալու այն եզրակացութեան՝ թէ Աստուծմէ զատ չկայ ուրիշ մէկը որ կրնայ մեր օգնութեան հասնիլ: Պետրոս առաքեալ բոլոր աշակերտներէն աւելի ճարտար ձկնորս ու միաժամանակ վարպետ լողորդ էր: Ան ջրամոյն եղած ժամանակ լողալ անգամ չկրցաւ: Ինչո՞ւ արդեօք: Ո՛չ ոք գիտէ այս «ինչո՞ւ»ին պատասխանը: Արդեօք աստուածայի՞ն միջամտութիւն էր: Արդեօք վախի՞՞ հետեւանք էր: Արդեօք իրարանցումի՞՞ արդիւնք էր:

Կրնանք գիտնալ թէ ինչո՞ւ սկսաւ ընկղմիլ, բայց դժուար է գիտնալ թէ ինչո՞ւ չկրցաւ լողալով Քրիստոսի հասնիլ: Մէկ բան գիտենք սակայն, որ Աստուած կրնայ խլել մեր ձեռքէն մեր այն բոլոր կարողութիւնները որոնց մենք կը վստահինք՝ որպէսզի սորվեցնէ մեզի իրէ՛ն, միայն իրէ՛ն վստահիլ: Այս իմաստով, կրնայ ըլլալ որ աստուածային միջամտութեամբ մըն էր որ այդ վայրկեանին Պետրոս չկրցաւ լողալ՝ որպէսզի ան անդրադառնար որ այդ պահուն Քրիստոսէ զատ ուրիշ ապաւեն չունէր:

Աստուած չբուզէր որեւէ տեսակի կուռք ունենանք մեր կեանքերուն մէջ: Վստահ եմ մեզմէ որեւէ մէկը հեթանոսական հասկացողութեամբ քարաշէն, փայտաշէն կամ պղնձաշէն արձան մը առնելով իբրեւ կուռք չէ կանգնեցուցած իր տան մէջ, բայց կուռքերը միայն ասոնք չեն: Ինչ բան որ կը սիրենք

Աստուծմէ աւելի կամ ինչ բանի որ կը վստահինք Աստուծմէ աւելի՝ զայն մեր կեանքին կուռքը դարձուցած կ'ըլլանք:

Օրինակ, եթէ դիզած դրամ ունինք եւ մեր դիզած դրամին հանդէպ վստահութիւն ունինք՝ այդ դրամը արդէն կը դառնայ կուռք. կուռք մը՝ որ մեզ հպարտութեան կ'առաջնորդէ եւ թոյլ չի տար ամբողջական խոնարհութեամբ վստահութիւն տածելու Աստուծոյ նկատմամբ: Նման պարագայի, Աստուած կրնայ իլել այդ կուռքը, այսինքն՝ դրամը մեր ձեռքերէն, որպէսզի մեզ առաջնորդէ խոնարհելու իր ձեռքին տակ:

Ոմանց կուռքը կրնայ դրամը ըլլալ, իսկ ուրիշներուն կուռքը՝ իրենց Ֆիզիքական առողջութիւնը: Տակաւին, կուռքի կրնան վերածուիլ մեր ձեռք ձգած յաջողութիւնները, յաղթանակները, մեր զաւակները, բարեկամ մը, գործ մը, նախասիրութիւն մը, աշխատանք մը, որեւէ բան կամ ոեւէ անձ: Աստուած կրնայ հարուածել որեւէ բան կամ ոեւէ անձ որ կուռքի կը վերածենք, կրնայ իլել մեր ձեռքէն մեր զօրութեան աղբիւրները՝ նախ որպէսզի ցոյց տայ մեզի աշխարհի ոչնչութիւնը, եւ երկրորդ, որպէսզի մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնէ իր վրայ:

Աստուած կ'ընդէմ դրամը հաւատքին եւ վստահութեան միակ առարկան դառնալ: Ան չ'ընդէմ դրամը կամ ուրիշ անձի մը նկատմամբ հաւատք ունենանք եւ մեր յոյսը անոր կապենք: Հաւատքն ու յոյսը միայն Աստուծոյ նկատմամբ պէտք է ցուցաբերուին:

Ան չ'ընդէմ մեր կեանքին մէջ իրեն մրցակից բան մը տեսնել: Ուստի, ան երբ տեսնէ թէ կը յիստրտանք եւ կը հպարտանանք մեր ունեցածով՝ փորձութեամբ մը կու գայ միջամտելու մեր կեանքէն ներս, ո՛չ թէ որպէսզի մե՛զ տկարացնէ, այլ որպէսզի տկարացնէ եւ ոչնչացնէ բոլոր այն բաները՝ որոնց կը վստահինք եւ որոնցմով կը հպարտանանք, ատով, մեզ իրե՛ն դարձնելու համար:

ՆԵՐԵԼԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿԵԼ ԵՒ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԻԼ Է

Աններողամիտ մարդը ո՛չ միայն իր նմանը կը կապէ եւ կը կաշկանդէ, այլեւ՝ ինքզինք: Չուր տեղ չէ որ Քրիստոս կ'ըսէ. «*Ինչ որ կապէք երկրի վրայ՝ կապուած պիտի ըլլայ երկինքի մէջ, եւ ինչ որ արձակէք երկրի վրայ՝ արձակուած պիտի ըլլայ երկինքի մէջ*» (Մտ 18.18): Երբ կը ներենք մէկու մը որ մեզի դէմ յանցանք գործած է եւ մեր սիրտը խորապէս վիրաւորած է՝ ազատ արձակած կ'ըլլանք զինք եւ մենք զմեզ:

Ինչպէս ազատ չարձակուող բանտարկեալը չի՛ կրնար իր ազատութիւնը առնել, այնպէս ալ մեր կողմէ չներուած մարդը չի կրնար ազատ եւ հանգիստ զգալ: Պետք է նկատի առնել, սակայն, որ չներելը՝ որքան անհանգիստ եւ բանտարկուած վիճակի մէջ կը պահէ մեր եղբայրը, նոյնքան ալ անհանգիստ եւ բանտարկուած վիճակի մէջ կը պահէ մեզ:

Ներող մարդը մնայուն կերպով խաղաղութեամբ համակուած կ'ըլլայ: Ան որ կը մերժէ ներել, մի՛շտ պրկուած եւ լարուած, մի՛շտ գրգռուած եւ խռոված վիճակի մէջ կ'ըլլայ: Չներող մարդը ո՛չ միայն ինք անձնապէս խռովութեամբ լի կ'ըլլայ, այլ նաեւ իր ներկայութիւնը խռովութիւն տարածող ներկայութիւն կ'ըլլայ:

Ինչ ցաւալի երեւոյթ է հանդիպիլ այնպիսի՛ քրիստոնէաներու որոնք քիչ մը նախանձի համար, չնչին հաշիւներու համար, կը զլանան ներում շնորհել իրենց եղբօր կամ քրոջ: Այսպիսի մարդոց սրտին մէջ ատելութեան մաղձը աւելի՛ մեծ է քան Քրիստոսի սէրը: Այսպիսիները կը թունաւորեն իրենք իրենց կեանքը եւ իրենց նմաններուն կեանքը: Ո՛չ իրենց անձերուն հանգիստ կը շնորհեն եւ ո՛չ ալ ուրիշին: Այսպիսիներ, ատելը աւելի՛ դիրին կը գտնեն քան սիրելը, քինախնդիր ըլլալը աւելի՛ հաճելի կը նկատեն քան ներողամիտ ըլլալը: Այսպիսիներուն համար, ներողամտութիւնը պարտութեան նշան է, ահա թէ ինչո՛ւ չեն ուզեր ներել:

Մէկը որուն սրտին մէջ Քրիստոսի շնորհքին լոյսը չէ ծագած՝ ո՛չ միայն չբուզեր ներել, այլեւ չի՛ կրնար ներել իր նմանին: Աստուծոյ կողմէ մեր գործած մեղքերուն համար քաւութիւն

ստանալը անբացատրելի խաղաղութեամբ կը լեցնէ մեր սիրտը: Նման խաղաղութեամբ լեցուած մարդը չի՝ կրնար չներել: Աստուծոյ կողմէ ներուած մարդը սիրով եւ ուրախութեամբ կը ներէ իր հակառակորդներուն:

Ան որ չի ներեր իր եղբօր՝ ապացուցած կիբըլլայ որ ինք Աստուծոյ կողմէ ներում չէ ստացած, եւ հետեւաբար, Աստուծոյ զաւակը չէ: Աստուծոյ զաւակը դարձած մարդը, իր նմանը եղբայր եւ քոյր կը նկատէ եւ ո՛չ թէ մրցակից եւ թշնամի:

Ներողամտութիւնը լաւագոյն ճամբան է թշնամի մը բարեկամի վերածելու: Ինչպէս մէկը չի կրնար կրակին վրայ քարիւղ նետելով կրակը շիջեցնել, այնպէս ալ ո՛չ ոք կրնայ թշնամիին թշնամութիւն ընելով վերջ դնել թշնամութեան: Թշնամութիւնը թշնամութեամբ փոխարինող մարդը կը նմանի անոր, որ կը փորձէ ածուխով մուրին սեւութիւնը մաքրել: Վերջ դնելու համար թշնամութեան պէտք է սկիզբ դնել բարեկամութեան: Թշնամին չներող մարդը թշնամիին հաւասարած կիբըլլայ:

Խորքին մէջ, չներող մարդը Քրիստոսի է որ թշնամութիւն ըրած կիբըլլայ, որովհետեւ փակած կիբըլլայ այն ճամբան որ կրնայ մեղաւոր մարդը առաջնորդել Քրիստոսի: Երբ ներողամտութիւն, ազնուութիւն եւ քաղցրութիւն կը ցուցաբերենք մեզ չսիրողներուն նկատմամբ, առիթ մը տուած կիբըլլանք իրենց ճանչնալու Քրիստոսի սերն ու քաղցրութիւնը:

Պատմութիւնը կը վկայէ որ անհաշիւ թիւով մարդիկ դարձի եկած են Քրիստոսի պարգապէս որովհետեւ հանդիպած են ներողի մը: Յիշեցէք Քրիստոսի խաչակիցը եղող աջակողմեան աւազակին պարագան: Ան ականատես եւ ականջալուր եղած էր թէ ինչպէս Քրիստոս կը խնդրէր իր Հօրմէն ներել անոնց՝ որոնք զինք խաչեցին (Ղկ 23.34): Աւազակին սիրտը ճմլուեցաւ երբ Քրիստոսի մօտ ա՛յսքան ներողամտութիւն տեսաւ եւ իսկոյն դարձի եկաւ:

Յաճախ ըսուած է որ *«Վեհանձն մարդը չի կրնար չներել»*: Վերածնած քրիստոնէայ մարդը, սակայն, պէտք է ներէ ո՛չ թէ որովհետեւ իր վեհանձնութիւնը ա՛յդ է որ կը պահանջէ իրմէ, ո՛չ թէ որովհետեւ իր հոգիին խաղաղութիւնը ա՛յդ է որ ընել կը թելադրէ իրեն, այլ որովհետեւ Աստուած Քրիստոսի միջոցաւ ներած է իր անհամար մեղքերը: Աստուծոյ ներումին

արժանացած մարդը եթե չներե իր նմանին, օր մը Քրիստոսի կողմէ պիտի լսէ հետեւեալ խօսքը. *«Չա՛ր ծառայ, ամբողջ պարտքերդ շնորհեցի քեզի, որովհետեւ աղաչեցիր ինձի: Պէտք չէ՞ր որ դուն ալ ողորմէիր ընկերոջդ, ինչպէս որ ես քեզի ողորմեցայ»* (Մտ 18.32-33):

Աստուծոյ ողորմութեամբ փրկուածներուն երբեք չի վայելեր անողորմ ըլլալ: Մեր անողորմութիւնը զԱստուած եւս անողորմութեան կը մղէ: Ահա թէ ինչո՛ւ Քրիստոս կիրսէ. *«Եթէ մարդոց չներէք իրենց յանցանքները, ձեր Հայրն ալ պիտի չներէ ձեր յանցանքները»* (Մտ 6.15): Այս խօսքը թող մեզի այն տպաւորութիւնը չտայ որ Աստուծոյ շնորհած ներումը պայմանաւորուած է մեր շնորհած ներումով:

Աստուած կը ներէ մեզի առանց սպասելու որ մենք ներենք իրարու: Աստուած կը ներէ մեզի Քրիստոսի՛ սիրոյն եւ ո՛չ թէ մեր ցուցաբերած ներողամտութեան սիրոյն: Բայց կարելոր է յիշել, որ եթէ շարունակենք աններողամտութիւն սնուցանել մեր սիրտերուն մէջ, Աստուած վերստին պիտի արձանագրէ մեր պարտամորիակներուն մէջ մեր բոլոր այն մեղքերն ու յանցանքները որոնք ջնջած էր իր Որդիին միջոցաւ:

Պօղոս առաքեալ կիրսէ. *«Ինչպէս Աստուած Քրիստոսի միջոցաւ ներեց ձեզի, այնպէս ալ դուք իրարու ներեցէք»* (Կղ 3.13, Եփ 4.32): Պէտք է անսահմանօրէն ներենք իրարու, որովհետեւ Քրիստոս անսահմանօրէն ներեց մեզի: Չըսէ՛նք ինչպէս ուրիշներ կիրսեն. *«Բաներ կան կը ներուին, իսկ բաներ ալ կան որ չեն ներուիր»*: Քրիստոսի սէրը ունեցող մարդուն համար չկա՛յ մեղք մը որ չի ներուիր: Ունի՞ս նման սէր:

ԻՆԿԱՍՏՐԱԿՏԱՊԱՐՏԵԼՈՎ ԶԱՅՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆԵԼ ԶԵՆՔ ԿՐՆԱՐ

«Եղբայրներ՝ ը, եթե պատահի որ մեկը որևէ յանցանքի վրայ բռնուի, դուք՝ որ Սուրբ Հոգիով կրթառաջնորդուիք՝ պետք է հեղութեամբ զայն ուղիղ ճամբու բերեք» (Գղ 6.1):

Շուրջ երկու հազար տարիներ առաջ արձանագրուած այս բառերը ա՛յնքան այժմեական են որքան երբ գրուեցան: Մարդ չկա՛յ որ յանցանք չի գործեր: Ոմանք կը գործեն եւ կը բռնուին, իսկ ոմանք ալ կը գործեն եւ չեն բռնուիր: Առաքելը Սուրբ Հոգիով առաջնորդուողներուն կը թելադրէ հեղութեամբ ճամբու բերել յանցանքի վրայ բռնուող մարդը:

Շատ քիչ կը հանդիպինք հեղութեամբ ուրիշները ճամբու բերող մարդոց, որովհետեւ քիչ է թիւը այն մարդոց՝ որոնք Սուրբ Հոգիով կրթառաջնորդուին: Ընդհանրապէս մարդիկ բռնի ուժով կը փորձեն ուղղութեան բերել ուրիշը: Բռնութիւն եւ բռնակալութիւն բանեցնողը, չի կրնար Աստուծոյ զուակը ըլլալ, որովհետեւ հոն *«ուր որ Տիրոջ Հոգին ներկայ է՝ հոն ազատութիւն է»* (Բ.Կր 3.17):

Վա՛յ եկեր է եթէ յանցանք գործող մեկը իյնայ Աստուծմէ չվախցող եւ Սուրբ Հոգիով չառաջնորդուող մարդոց ձեռքը: Անոնք իրենց կծու եւ բարկ լեզուով ա՛յնքան սուր կերպով կը քննադատեն, կը բամբասեն եւ կը չարախօսեն զայն, այն տպաւորութիւնը տալով իրենց շուրջիններուն, որ իրենց գլխաւոր նպատակը յանցագործը առաջնորդելն է դէպի ամբողջական խորտակում եւ կործանում:

Այսպիսի մարդիկ Սատանային պաշտօնեաներն ու կամակատարներն են: Սատանային յատուկ գործելակերպն է յարձակիլ յանցագործին վրայ եւ ջանալ զայն ճզմել: Սատանան կը փորձէ յանցագործը համոզել որ իր գործած յանցանքը ահաւոր եւ աններելի յանցանք մըն է, որպէսզի զայն առաջնորդէ դէպի կատարեալ յուսալքութիւն: Սատանան շատ լաւ գիտէ որ եթէ կրցաւ յանցագործ մարդը մղել յուսալքութեան՝ անոր համար վերականգնելու յոյս չի մնար:

Երբ յանցագործը հանդիպի հարուածի մը, Սատանան կը ջանայ իսկոյն ուրիշ հարուած մը եւս հասցնել անոր, որպէսզի ան առիթը չունենայ ինքզինք գտնելու եւ ինքնագիտակցութեան

գալու: Այս երեւոյթը ինծի կը յիշեցնէ կռփամարտիկներու կռուածելը: Երբ կռփամարտիկներէն մին յաջողի բռունցքի ջախջախիչ հարուած մը հասցնել հակառակորդին եւ երբ նշմարեալ արեան հետք անոր երեսին վրայ, ո՛չ միայն չի գթար, այլ ընդհակառակը, իսկոյն իրերայաջորդ հարուածներով կ'աշխատի անոր ցաւին վրայ ցաւ եւ խոցին վրայ խոց աւելցնելով, զինք տապալել միանգամընդմիջտ:

Եթէ երբեք կռփամարտիկը իր մրացակիցին դէմքին վրայ յոգնածութիւն նկատէ, աւելի՛ կատաղօրէն կը յարձակի անոր վրայ, առիթ չտալու համար անոր ինքզինք գտնելու եւ վերստին բռնցքահարելու: Իր յանցագործ եղբայրը քննադատող եւ պախարակող մարդը արինոռուշտ կռփամարտիկէն ո՛չ մէկ տարբերութիւն ունի: Դատապարտիչ լեզու ունեցողները նաեւ, կռփամարտիկներու նման չեն գթար եւ չեն խղճար երբ կը տեսնեն իրենց եղբայրը կամ քոյրը վիրաւոր եւ ցաւի մէջ, ընդհակառակը, իրենց բերանները լայն բանալով կ'ըսեն. *«Աստուած գիտէ թէ ի՛նչ մեղք գործած է որ այս բռնորը իր գլխուն եկան»*: Այսպիսիները չեն գիտակցիր թէ իրենք մահացո՛ւ մեղք է որ կը գործեն երբ իրենց նմանը մեղապարտ եւ յանցապարտ կը հռչակեն:

Այսպիսիներուն եղբայրակործան վերաբերմունքը անհունօրէն կը վշտացնէ Աստուծոյ սիրտը: Պօղոս առաքեալ *«գայն ուղիղ ճամբու բերեք»* բառերով կը յանձնարարէ մեզի որ մեր նմանները վերականգնեցնող մարդիկ ըլլանք եւ ո՛չ թէ զգետնող մարդիկ: Աստուծոյ կա՛մքն է որ իւրաքանչիւր մարդ վերականգնեցնող, վերագորացնող, եւ իր եղբօր թեւ ու թիկունք կանգնող մարդ ըլլայ:

Եթէ երբեք իւրաքանչիւր մարդ որ լոյս աշխարհ կու գայ, փորձէ վիշտ մը կամ թշուառութիւն մը վերացնել այս աշխարհէն, եւ կը հաւատամ, որ ամէն տեսակի դժբախտութիւն կը վերնայ այս աշխարհէն եւ աշխարհ կը լեցուի խաղաղութեամբ եւ երջանկութեամբ: Դժբախտաբար սակայն, մարդիկ վիշտն ու թշուառութիւնը հալածելու փոխարէն, վշտահարներն ու թշուառներն են որ կը հալածեն: Ո՛չ ոք թշուառները հալածելով կրնայ վերջ դնել թշուառութեան: Ինչպէս մէկը կրակին մէջ փայտ նետելով չի կրնար կրակը շիջեցնել, այնպէս ալ ո՛չ ոք կրնայ

դատապարտութեան փայտահարումներով ուղղութեան բերել իր նմանը:

Երբեմն կը հանդիպինք քննադատող, բամբասող ու մեղադրող մարդոց, որոնք սակայն իրենք զիրենք աւելի սրբագրող, ուղղութեան բերող եւ ճշդող կը կոչեն քան մարդակործան էակներ: Այսպիսիներուն կը յիշեցնեմ որ քննադատութիւնը անուղիղ բան մըն է:

Անուղիղ միջոցներով չենք կրնար ուրիշները ուղղութեան հրաւիրել: Թերիները մատնանշելով մէկը չի՛ կրնար այլոց մղել իրենց դերակատարութեան: Ուրիշներուն սխալները մատնացոյց ընելով չենք կրնար զիրենք սրբագրել: Կոշտ վերաբերմունք եւ կծու լեզու ունեցող մարդը չի կրնար այլոց ճամբու բերել: Ահա թէ ինչո՛ւ առաքեալը կիրսէ. *«Պէտք է հեզութեամբ զայն ուղիղ ճամբու բերէք»*: Գոռոզ մարդը չի կրնար իր նմանը խոնարհութեան առաջնորդել: Ժողովրդական առածը կիրսէ. *«Անոյշ լեզուն օձը ծակէն կը հանէ»*: Կարելի բան չէ որ դառն լեզու մը յաջողի Քրիստոսի քաղցրութեան վկան դառնալ:

Մենք չենք զարմանար երբ աշխարհով առաջնորդուող մարդոց մօտ գտնենք աւերիչ լեզու եւ կորստաբեր վարուելակերպ, բայց կը զարմանանք երբ Սուրբ Հոգիով առաջնորդուող հաւատացեալներու մօտ գտնենք այդպիսի լեզու եւ վարուելակերպ:

«Եթէ պատահի որ մէկը որեւէ յանցանքի վրայ բռնուի»: Խօսքին շրջագիծը կը պարզէ որ առաքեալը հոս յանցանք գործող հաւատացեալ եղբօր մը մասին է որ կը խօսի եւ ո՛չ թէ պատահական մէկու մը մասին: Ան կը յանձնարարէ որ հաւատքի մարդը մեղքի մէջ ինկած իր հաւատակից եղբօր նկատմամբ աստուածահաճոյ վերաբերմունք ունենայ եւ օգնէ իրեն ձերբազատելու մեղքի ճիրանէն:

ԽԱԲՈՒԱԾ ՀԱԻԱՏԱՑԵԱԼՆԵՐ ԿԱՄ ԱՆՀՈԳԻ ԿՐՕՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Որքա՛ն մարդիկ կան որոնք իրենց ամբողջ սիրտով կը հաւատան թէ իրենք փրկուած են կամ փրկութեան արժանի: Եթէ ասոնցմէ մէկուն կամ միւսին մօտենանք եւ հարց տանք թէ ի՞նչ բանը իրեն կը վստահեցնէ թէ ինք փրկուած մըն է, ան պիտի պատասխանէ ըսելով. *«Ես ամէն օր Սուրբ Գիրք կը կարդամ: Ես ամէն Կիրակի եկեղեցի կ'երթամ եւ Սուրբ Հաղորդութիւն կը ստանամ: Ես երկար տարիներէ ի վեր այսինչ կամ այնինչ հոգեւոր ժողովարանը կը յաճախեմ: Ես@ Ես@ Ես@»:*

Ո՛հ, այս ես-ը քանի՛ քանի՛ հազարաւոր մարդոց տունը քանդած է: Այս ես-ը ապացոյց մըն է մեր կորսուած ըլլալուն եւ ո՛չ թէ մեր փրկութեան: Երբ Քրիստոս վերադառնայ այս աշխարհ դատաստանի համար, անհամար թիւով եկեղեցի յաճախող մարդիկ պիտի աղաղակեն ըսելով. *«Տէ՛ր, չէ՞ որ մենք ամէն Կիրակի եկեղեցի կու գայինք: Չէ՞ որ մենք միշտ մարմինդ եւ արիւնդ կը ճաշակէինք: Չէ՞ որ մենք Սուրբ Գիրքդ կը կարդայինք եւ ուրիշներուն ալ կը թելադրէինք կարդալ»:* Եւ այսպէս, «չէ՞ որ մենք»-երու անհուն շարք մը պիտի լսուի: Տէրը այդպիսիներուն պիտի պատասխանէ ըսելով. *«Բնա՛ւ ձեզ չեմ ճանչնար: Հեռացէ՛ք ինձմէ դուք բոլորդ, որ չարիք կը գործէիք»* (Մտ 7.23):

Այսօր որքա՛ն որքա՛ն Փարիսեցիներ կան մեր մէջ որոնք Փարիսեցիացած են կամայ, իսկ ոմանք ալ՝ ակամայ: Փարիսեցիներ, որոնք աղօթքի ընթացքին իրենց ձեռքերը կ'երկարեն դէպի Աստուած, բայց կը զլանան զանոնք երկարել դէպի իրենց ինկած եւ անօթի եղբայրը: Փարիսեցիներ, որոնք իրենց ծունկերը կը խոնարհեցնեն եկեղեցիներուն մէջ Աստուծոյ ներկայութեան, բայց անդին, կ'բանարգեն եւ կ'բոտնակոխեն խոնարհն ու հեզը: Փարիսեցիներ, որոնք եկեղեցի մտնելուն պէս մոմ կը վառեն, առանց անդրադառնալու որ նախ իրենց սիրտերուն մէջ Յիսուսի սէրն ու հաւատքն է որ պէտք է արծարծեն: Փարիսեցիներ, որոնք պատարագի ներկայ կ'ըլլան կամ պատարագ կը մատուցանեն, բայց սակայն երբեք չեն քաշուիր նուազագոյն շահի կամ չնչին հաշիւի համար պատարագելու իրենց եղբայրը կամ քոյրը:

Փարիսեցիները ձեռապաշտութեան, ձեռականութեան եւ ծիսակատարութեան մէջ անմրձելի էին: Քրիստոս իրենց այս վերաբերմունքին համար խի՛ստ կերպով յանդիմանեց զիրենք (Մտ 23): Աստուած չի հանդուրժեր ձեռապաշտութիւն, ձեռականութիւն, չոր ու ցամաք ծիսակատարութիւն եւ բարեպաշտական արտաքին կերպեր: Ծէւր կը մեռնի՛ երբ Աստուծոյ Հոգին բացակայ է անկէ: Ծիսակատարը կը դառնայ ձեռապաշտ եւ կեղծաւոր երբ իր կատարածը հաւատքի արդիւնք չէ: Աշխարհի մէջ ո՛չ ոք փրկուած է եւ ո՛չ ոք պիտի փրկուի ծիսակատար, խորհրդակատար, քարոզիչ կամ քարոզ լսող ըլլալուն համար:

Ո՛չ մնայուն կերպով եկեղեցի յաճախողը իր եկեղեցագնացութեամբ թող պարծի եւ ո՛չ ալ եկեղեցիէն ներս առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Աստուծոյ աղաղակողը: Ո՛չ յարատեւօրէն Սուրբ Գիրք կարդացողը թող հպարտանայ եւ ո՛չ ալ Սուրբ Գիրք քարոզողը: Ո՛չ մոմ վառողը թող կարծէ որ զԱստուած կը գոհացնէ եւ ո՛չ ալ ինքզինք վառողը (Ա.Կր 13.3): Ո՛չ Աստուծոյ մասին խօսող եկեղեցականը թող ենթադրէ որ ինք զԱստուած կը ճանչնայ եւ ո՛չ ալ ուրիշները Աստուծոյ բերող մը թող խորհի որ ինք Աստուծոյ եկած անձ մըն է:

Աստուծոյ համար երբեք կարեւորութիւն չի ներկայացնէր թէ քանի՛ անգամ եկեղեցի գացած ենք, քանի՛ անգամ Սուրբ Գիրքը կարդացած ենք, քանի՛ անգամ Սուրբ Հաղորդութիւն ստացած ենք, քանի՛ անգամ եւ քանի՛ անհատներու օգնած ենք, քանի՛ մարդ կրցած ենք իրեն բերել, քանի՛ քարոզ տուած կամ լսած ենք, քանի՛ աղօթատեղիներ գացած ու աղօթած ենք: Աստուծոյ համար մէ՛կ բան կարեւոր է. ընդունա՞ծ ենք իր Որդին իբրեւ մեր անձերուն Տէրն ու Փրկիչը:

Աստուծոյ մասին խօսող ամէն մարդ Աստուծոյ սրտին խօսող մը չէ: Եկեղեցի եկող ամէն անհատ Աստուծոյ եկող մը չէ: Եկեղեցիին անդամ եղող մը Քրիստոսի չէ որ անդամ եղած կ'ըլլայ: Հաղորդութիւն ստացող իւրաքանչիւր անձ Աստուծոյ հետ հաղորդութիւն ունեցող մը չէ: Ո՛չ մեր թափած արցունքները կրնան իբրեւ փաստ ծառայել որ մենք Աստուծոյ գաւակներն ենք եւ ո՛չ ալ մեր ծունկի գալը անոր խաչին ներքեւ: Ո՛չ մեր բարձրացուցած ձեռքերը ապացոյց են որ մենք իսկապէս

զԱստուած պաշտողներ ու փառաբանողներ ենք եւ ո՛չ ալ մեր երգած հոգեւոր երգերը:

Քրիստոս կիրքսէ. *«Ճշմարիտ երկրպագուները հոգիով եւ ճշմարտութեամբ պիտի պաշտեն Հայրը, որովհետեւ Հայրն ալ կրօնով որ իր երկրպագուները այդպիսին ըլլան»* (Յհ 4.23): Ի՞նչ է Քրիստոսի ըսել ուզածը այստեղ: Իր ըսել ուզածը այն է, որ Աստուած իր երկրպագուներուն մէջ սի՛րտ եւ հոգի՛ կրօնով տեսնել եւ ո՛չ թէ պարզապէս շարժող շրթունք եւ ծնրադրող ծունկ: *«Ճշմարտութեամբ պիտի պաշտեն Հայրը»:* Դժբախտութիւն է տեսնել մարդիկ, հոգեւորական թէ աշխարհական, որոնք ճշմարիտ Աստուածը ստութեամբ կը պաշտեն: Կրօնասէր կամ կրօնաւոր ըլլալ բնա՛ւ չի նշանակեր աստուածասէր ըլլալ:

Պօղոս առաքեալ խօսքը ուղղելով Աթենացիներուն, ըսաւ. *«Ո՛վ Աթենացիներ, կը տեսնեմ որ ծայր աստիճան կրօնասէր էք ամէն ինչով. որովհետեւ երբ կը պտըտէի եւ աչքէ կրանցընէի ձեր պաշտամունքի վայրերը, տեսայ բազին մը, որուն վրայ գրուած էր "Անծանօթ Աստուծոյ": Ահա, ինչ որ դուք առանց ճանչնալու կը պաշտէք՝ նոյնը կը քարոզեմ ես ձեզի»* (Գրծ 17.22): Համաձայն այս բառերուն, մեր կրօնասիրութիւնը փաստ մը չէ որ մենք աստուածասէր եւ զԱստուած ճանչցող մարդիկ ենք: Տուեալ բառերով առաքեալը մեզ կրօնասիրութենէ դէպի աստուածսիրութիւն եւ աստուածճանաչողութիւն կը հրաւիրէ:

ՄԵՐ ԱԶ ԵՐԵՍԸ ԱՊՏԱԿՈՂԻՆ ՄԻՒՍ ԵՐԵՍՆ ԱԼ ՊԷՑՔ Է ԴԱՐՉՆԵՆՔ

«Մի՛ հակառակիր քեզի չարիք ընողին: Եթէ մէկը աջ երեսիդ ապտակ զարնէ՝ միւս երեսդ ալ դարձուր անոր» (Մտ 5.39): Այս համարը Աստուածաշունչի ամենէն պարզիմաստ համարներէն մէկն է, բայց զարմանալիօրէն յաճախ ասիկա սխալ բացատրուած եւ մեկնաբանուած է մարդոց կողմէ: *«Եթէ մէկը աջ երեսիդ ապտակ զարնէ՝ միւս երեսդ ալ դարձուր անոր».* այս խօսքին իմաստն ու նշանակութիւնը պարզ կը դառնայ եթէ երբեք աչքի առջեւ ունենանք զինք նախորդող խօսքը. *«Մի՛ հակառակիր քեզի չարիք ընողին»:*

Հիմնական դասը որ Քրիստոս կ'ընէ այստեղ մեզի սորվեցնել այն է, որ մարդ արարածը պէտք չէ փորձէ վրէժխնդիր ըլլալ անձնապէս: Ո՛չ Հին Կտակարանը եւ ո՛չ ալ Նոր Կտակարանը կը խօսին անձնական վրէժխնդրութեան սկզբունքին մասին: Ընդհակառակը, անոնք բազմիցս կը շեշտեն որ վրէժխնդրութիւնը Աստուծոյ կը պատկանի (Բ.Օր 32.35, Ես 34.8, Հո 12.19):

«Աչքի դէմ աչք պիտի հաստուցանես եւ ակռայի դէմ՝ ակռայ» (Մտ 5.38): Քրիստոսէ առաջ, ինչպէս նաեւ Քրիստոսի ժամանակակից Հրեաներ այս բառերուն ետին անձնական վրէժխնդրութեան սկզբունքի մը հաստատումն էր որ կը տեսնէին: Ճշմարտութիւնը սակայն տարբեր էր: Աստուծոյ պահանջածը իր ժողովուրդէն չարիքը չարիքով չհակադարձելն էր: Աստուած կ'ընէ մեզի սորվեցնել որ մեր աչքը հանողին աչքը հանելով ո՛չ յաղթանակ է որ ձեռք ձգած կ'ըլլանք եւ ո՛չ ալ արդարութիւնն որ տիրած կ'ըլլայ:

Նման խի՛ստ օրէնքի մը տրւելութեամբ, Աստուած հիմնական մէ՛կ նպատակ կը հետապնդէր՝ հեռո՛ւ պահել մարդը չարիք գործելու իր տրամադրութենէն: Արդարեւ, չենք կրնար ուրանալ որ նման օրէնք մը կը սանձէ եւ կը զսպէ չարագործ մարդուն չարաբոյր ախորժակը: Չարագործ մարդը եթէ ուզէ դիմացինին աչքը հանել, նախ բնականօրէն պիտի մտածէ որ ի՛ր ալ աչքը պիտի հանեն, եւ այս մտածումը, պատճառ կ'ըլլայ որ հրաժարի դիմացինին աչքը հանելու իր չար մտադրութենէն: Մեզմէ ո՞վ

պիտի ուզեր իր նմանին ակռան փշրել եթէ երբեք գիտնար որ իր ալ ակռան պիտի փշրուի:

Բայց Քրիստոսի մեզի սորվեցուցածը այն չէ, որ չարիքէ հեռու կենանք որպէսզի չարիքի չհանդիպինք: Քրիստոս երկու քայլ առջեւ գնաց իր ուսուցումին մէջ: Առաջին քայլը կը տեսնենք Մտ 5.39-ին առաջին բաժինին մէջ. *«Մի՛ հակառակիր քեզի չարիք ընողին»*: Քրիստոս անոխակալութեան սկզբունք մըն է որ կը հաստատէ այստեղ: Մէկու մը աչքը հանելը չարիք մըն է: Նման արարքի մը կատարումը որեւէ ձեւով յիարդարացուիր:

Մեզի հակառակողին հակառակիլը՝ անոր մակարդակին իջնել է: Բամբաստողին բամբասելը՝ բամբասող դառնալ է: Չարիք ընողին չարիք ընելը՝ չարագործութիւն է: Զարեհ Արք. Ազնաւորեան խօսելով վերոյիշեալ համարին մասին կը ըսէ. *«Երբ մէկը չարիք կը ընէ, յստակ կը դառնայ որ ան բարիին գիտութիւնը եւ ծանօթութիւնը չունի, բարիին զօրութիւնը չի գիտեր: Մեզի չարիք գործողին դէմ չարիք որդեգրել եւ նոյն ձեւի պատասխան տալ, կը նշանակէ ուրանալ այդ բարիքը»*:

Երկրորդ քայլը կը տեսնենք տուեալ համարին երկրորդ կէսին մէջ. *«Եթէ մէկը աջ երեսիդ ապտակ զարնէ՝ միւս երեսդ ալ դարձուր անոր»*: Քրիստոս չի գոհանար չարիք գործողին չհակառակիլ թելադրելով, այլ քայլ մը եւս առջեւ կը երթայ եւ կը պատուիրէ ի պահանջել հարկին զիջում կատարել. *«Միւս երեսդ ալ դարձուր անոր»*: Այս խօսքը բառացիօրէն պէտք չէ հասկնալ: Քրիստոս ի՛նքն իսկ իր այս խօսքը բառացիօրէն չհասկցաւ: Յիշեցէք որ երբ Յիսուս Հաննա քահանայապետին առջեւ կանգնած էր եւ համարձակութեամբ կը խօսէր, քահանայապետին *«սպասաւորներէն մէկը, որ հոն կեցած էր, ապտակ մը զարկաւ Յիսուսի»*: Յիսուս իր միւս երեսը չդարձուց եւ ո՛չ ալ լուռ կեցաւ, ընդհակառակը, ձեւով մը արդարութիւն է որ պահանջած եղաւ երբ ըսաւ. *«Եթէ սիսալ բան մը խօսեցայ՝ ցոյց տուր սիսալը. իսկ եթէ շիտակ է ըսածս՝ ինչո՞ւ կը զարնես ինձի»* (Յհ 18.23):

Մտաբերեցէք նաեւ Պօղոս առաքեալին օրինակը: Երբ ան Ատեանին առջեւ կանգնելով իր անձին վերաբերեալ վկայութիւն մը տուաւ, *«Անանիա քահանայապետը սպասաւորներուն հրամայեց որ անոր բերանին զարնեն»* (Գրծ 23.2): Պօղոս լուռ չկեցաւ եւ ո՛չ ալ ապտակող սպասաւորին ըսաւ. *«Հաճիս անգամ*

մը եւս զիս ապտակէ», այլ իր աչքերը յառելով Անանիա քահանայապետին, ըսաւ. «Թող Աստուած քեզի զարնէ, ճերմկցուա՛ծ պատ. նստեր ես՝ Օրէնքով զիս դատելու համար, եւ ապօրէն հրաման կու տաս որ զարնե՛ն ինձի» (Գրծ 23.3):

Առաքեալին ընդվզումը հարկաւ միայն իր ապտակուելուն համար չէր, այլ նաեւ Օրէնքի խախտումին եւ անարգումին համար էր: Եթէ երբեք ո՛չ քրիստոնէութեան հիմնադիրը՝ Քրիստոս, եւ ո՛չ ալ քրիստոնէութեան մեծագոյն տարածիչը՝ Պօղոս, ապտակուելով լուռ կեցան կամ խնդրեցին որ անգամ մը եւս ապտակուին, մե՛նք նաեւ, միշտ չէ որ լուռ պէտք է կենանք երբ մեր իրաւունքը կը խլեն, երբ ճշմարտութիւնը կը խեղաթիւրեն եւ երբ աղքատը կ'իծուծուին:

Քրիստոնէայ մարդը կոչուած է ըլլալու ձայնը արդարութեան, շեփորահարը ճշմարտութեան: Պատահեցաւ որ Քրիստոս ապտակուի եւ լռէ եւ պատահեցաւ որ ապտակուի եւ արդարութիւն պահանջէ: Պօղոս առաքեալ նաեւ, երբեմն լռեց, երբեմն բարկացաւ եւ յանդիմանեց, երբեմն թելադրեց եւ սաստեց: Այս իրողութիւնը կը պարզէ, որ քրիստոնէայ մարդը պէտք է գիտնայ թէ ե՛րբ պէտք է լռէ եւ ե՛րբ պէտք է խօսի, ե՛րբ պէտք է խաղաղ մնայ եւ ե՛րբ պէտք է տագնապի:

Հետեւաբար, «*միւս երեսդ ալ դարձուր*» խօսքով, Քրիստոս լռութեան եւ անտարբերութեան կոչ մը չէ որ կ'իւրաքանչեւ մեզի, ո՛չ ալ սկարանալու եւ վախնալու հրաւեր մըն է որ կը կարդայ, այլ պարզապէս, չարին չընդդիմանալու, զիջում ընելու, ներողամիտ կեցուածք ունենալու, եւ չարին բարիով յաղթելու թելադրանք մըն է որ կ'իւրաքանչեւ:

ԱՅՆ ԾՆՈՂԸ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԷ ԻՐ ԶԱԻԱԿԸ՝ ԹՈՂ ԶԱՅՆ ՄՕՏԵՑՆԷ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Եթէ երբեք կը կարծենք որ մեր սերն է որ արտայայտած կ'ըլլաք մեր զաւակներուն նկատմամբ տալով անոնց ինչ որ կ'ընեն ու կը փափաքին, ասիկա զանոնք սիրել չեղաւ, այլ զանոնք կործանել: Ծնողներ իրենց զաւակներուն պէտք չէ տան ու արտօնեն ինչ որ անոնք կ'ընեն ու կը սիրեն, այլ պէտք է տան ու արտօնեն միայն այն՝ ինչ որ օգտակար է անոնց: Պօղոս առաքեալ այս ուղղութեամբ կ'ըսէ. «*Ամէն ինչ արտօնուած է ինձի, բայց ամէն ինչ օգտակար չէ*» (Ա.Կր 10.23 Հմմտ 6.12):

Կեանքի մեջ շատ բաներ կան որ կրնանք ընել որոնք սակայն օգտակար չեն: Եթէ մէկը ուզէ շատակերութիւն ընել՝ արգիլող չկա՛յ, բայց մեզմէ ո՞վ չի գիտեր շատակերութեան վնասները: Եթէ մայր մը ուզէ իր զաւակին արգիլել որ եկեղեցի յաճախէ կամ Սուրբ Գիրք կարդայ՝ մէկը չի կրնար պահանջել իրմէ որ փոխէ իր վերաբերմունքը, բայց դարձեալ, ո՞վ չի գիտեր որ այդ մայրը դէպի ամբողջական կործանում կ'առաջնորդէ իր զաւակը. ո՞վ չի գիտեր որ ան պատասխանատու է Աստուծոյ առջեւ, իր զաւակին առջեւ, եւ բոլոր այն մարդոց առջեւ՝ որոնց գայթակղութեան պատճառ դարձած է ու կը դառնայ:

Յիշեցէք Հեղի քահանային օրինակը: Ան իր զաւակներուն՝ Ոփնիին ու Փենէհէսին նկատմամբ իր ցուցաբերած անտարբեր ու անհոգ վերաբերմունքին պատճառով՝ գայթակղութեան պատճառ դարձած էր ամբողջ ժողովուրդին համար (Ա.Թգ 2.22-24): Աստուածաշունչը կը պարզէ որ Հեղի քահանան երբեք խիստ չէ եղած իր զաւակներուն հանդէպ: Ան նոյնիսկ չէ սանձած ու չէ յանդիմանած զիրենք երբ անոնք խախտած ու անարգած են աստուածադիր օրէնքներն ու պատուիրանները: Ա՛յս է ինչ որ ցոյց կու տայ Աստուծոյ խօսքը ուղղուած Հեղի քահանային. «*Իմ տանս համար պատուիրած զոհերս ու ընծաներս ինչո՞ւ կ'անարգես եւ քու որդիներդ ինձմէ աւելի կը փառաւորես, որպէսզի իմ ժողովուրդիս Իսրայէլի ընտիր զոհերովը դուք ձեզ գիրցնէք*» (Ա.Թգ 2.29):

Հաւանաբար հայրական «սերէ» մղուած, Հեղի քահանան չէ ուզած իր զաւակները հեռացնել քահանայական պաշտօնէն. բայց

այսպիսի սխալներու լռելը սիրոյ կամ բարեացակամութեան արտայայտութիւն չէ, այլ բացարձակ անպատասխանատուութեան եւ անտարբերութեան արտայայտութիւն: Մայր մը կամ հայր մը պէտք չէ լռեն իրենց զաւակին սխալին, մանաւանդ եթէ երբեք այդ սխալը ուղղուած է Աստուծոյ դէմ:

Ուփնիին եւ Փենէիէսին սխալն ու մեղքը ուղղուած էր Աստուծոյ դէմ. նոյնինքն Հեղի այս բանը կը հաստատէ. «*Եթէ մարդ մը մարդու դէմ մեղք գործէ, անոր դատաստանը Աստուած կ'ընդունէ, բայց եթէ մարդ մը Տիրոջը դէմ մեղք գործէ, անոր համար ո՞վ աղաչանք պիտի ընէ*» (Ա.Թգ 2.25): Իր զաւակին աստուածանարգութեան նկատմամբ հաղորժողութիւն յայտնաբերող մայրը՝ անհանդուրժելի կը դառնայ Աստուծոյ համար:

Ծնողներ իրենց ծնողական պարտականութիւնը լիովին կատարած կ'ըլլան միայն ա՛յն ատեն՝ երբ առաջնորդեն իրենց մանուկները մանուկներու մեծ սիրահարին՝ Յիսուսի մօտ. «*Ձգեցէ՛ք որ մանուկները ինձի գան, արգելք մի՛ ըլլաք անոնց*» (Մտ 19.14): Ի՛նչ ցաւալի բան է հանդիպիլ այնպիսի՝ ծնողներու որոնք չեն ուզեր որ իրենց զաւակները իրենց կանուխ տարիքէն յանձնուին Քրիստոսի՝ այն տրամաբանութեամբ կամ առարկութեամբ, որ իրենց զաւակները պիտի չկրնան վայելել իրենց մանկութիւնը, իրենց երիտասարդութիւնը, իրենց կեանքերը: Անոնք չեն անդրադառնար որ Քրիստոսի հետ ըլլալն ու ապրիլը մեծագոյն հաճոյքն է, գերագոյն վայելքն է: Քրիստոսէ հեռու ոչինչ կրնայ հաճելի ըլլալ:

Ո՞վ ըսաւ որ Քրիստոսի յանձնուող մարդը կը դժբախտանայ: Փորձառո՞ւ մէկը: Քրիստոսի հետ ապրած ու անոր սիրոյն մէջ աճա՞ծ մէկը: Ո՛չ մէկ անձ որ ապրած է Քրիստոսի հետ եկած է այն եզրակացութեան որ Քրիստոսի յանձնուիլն ու անոր հետ ապրիլը աղէտ է: Եթէ կայ այդպիսի անձ մը, մեր ամուր համոզումը այն է, որ այդ անձը երբեք ալ չէ ընդունած զՔրիստոս իր սրտին եւ հոգիին մէջ:

Դիտեցէք մարդկային կեանքի փորձառութիւնը եւ պիտի տեսնէք, թէ բոլոր այն ծնողները որոնք յանձնուած են Քրիստոսի՝ քաջալերած են նաեւ որ իրենց զաւակները յանձնուին, իսկ անոնք

որոնք չեն յանձնուած Քրիստոսի՝ փորձած են նաեւ արգելք հանդիսանալ իրենց զաւակներուն այդ քայլը առնելու:

Իսկապէս իր զաւակը սիրող մայրը կամ հայրը, ամէն բանէ առաջ պէտք է ապահովեցնէ յաւիտենականութիւնը իր զաւակին: Իսկ զաւակին յաւիտենականութիւնը ապահովեցնելու միակ կերպը զայն Քրիստոսի ծանօթացնելն է: Քրիստոսէ հեռու չկա՛յ ապահովութիւն: Ոեւէ մայր կամ հայր իր սեփական ճիգերով թող ի գուր տեղ չփորձէ ապահովութեան եւ վստահութեան զգացում ներշնչել իր զաւակին:

Ապահովութեան զգացումը մեր զաւակներուն մօտ հանդէս չի գար երբ անոնց անունով մեծ գումարներ դիզենք դրամատուներու մէջ, ո՛չ ալ եթէ յարկաբաժիններ արձանագրենք անոնց անուններով: Մեր զաւակներուն ապահովութիւնն ու յաջողութիւնը կախեալ չէ անոնց ունեցած նիւթականէն, կարելիութիւններէն, հանգստաւէտ պայմաններէն կամ գործերու առատութենէն: Մեր զաւակները ապահովութեան զգացումով կը լեցուին միայն ա՛յն ատեն՝ երբ օգնենք անոնց իրենց սիրտերը բանալու Քրիստոսի շնորհքին առջեւ:

Սիրելի՛ ընթերցող մայր եւ հայր, *«Տէրը իր սիրածը կը խրատէ, ինչպէս հայր մը իր սիրական զաւակին կըրնէ»* (Առ 3.12), ուստի, եթէ զաւակիդ կը սիրես, հետեւէ Տիրոջ օրինակին եւ քաղցրութեամբ «խրատէ» ու յանդիմանէ զայն երբ սխալ ընթացքի մէջ ըլլայ: Խրատելը անուշ-անուշ խօսիլը չէ միայն, այլ ի պահանջել հարկին պատժելն է նաեւ, քաղցրօրէն պատժելը: Զաւակիդ սխալ ընթացքին դիմաց մնայուն կերպով ներողամիտ ըլլալովդ կրնաս անոր յաւերժ կորստեան պատճառ դառնալ:

ԱՍՏՈՒԱԾ ՉԻ՝ ԿԱՐԾՐԱՑՆԵՐ ՄԱՐԴՈՒՆ ՄԻՐՏԸ

Աստուած *«որուն որ ուզէ՝ կրողորմի եւ որուն որ սիրտը կարծրացնել ուզէ՝ կը կարծրացնէ»* (Հո 9.18): Ոմանք հիմնուելով այս համարին վրայ, կրուսուցանեն որ Աստուած որուն որ փրկել կրուզէ՝ կը կակուղցնէ անոր սիրտը եւ ապաշխարութեան արցունք կը շնորհէ անոր, իսկ որուն որ կորսնցնել կրուզէ՝ կը կարծրացնէ անոր սիրտը: Նման բացատրութիւն մը հեռո՛ւ է ճշմարիտ ըլլալէ: Պօղոս եւ Պետրոս կրուսուցանեն որ Աստուած քաղցրութիւն եւ համբերատարութիւն կը ցուցաբերէ մեր նկատմամբ որպէսզի մեզ ապաշխարութեան բերէ (Հո 2.4 Հմմտ Բ.Պտ 3.9): Անկարելի է որ Աստուած չողորմի մէկու մը որ իր ողորմութեան կրպայաւինի:

«Որուն որ սիրտը կարծրացնել ուզէ՝ կը կարծրացնէ»: Աստուած իսկապէս կը կարծրացնէ՞ մարդուն սիրտը: Աստուած երբեք չի՛ կարծրացնէր մարդուն կակուղ սիրտը, ո՛չ ալ կը դառնացնէ քաղցրութեամբ լեցուն հոգի մը: Ելից գիրքին մէջ կը կարդանք որ երբեմն Փարաւոն կարծրացուց ինքնիւր սիրտը (Ել 8.32) եւ երբեմն ալ Աստուած ի՛նք կարծրացուց Փարաւոնին սիրտը (Ել 10.20):

Աստուած չկարծրացուց Փարաւոնին սիրտը: Աստուած պարզապէս Փարաւոնին սիրտին կարծրութիւնը օգտագործեց իր ծրագիրը իրականացնելու համար: Մէկը կրնայ չարիք մը ընել մեզի եւ Աստուած կրնայ օգտագործել այդ չարիքը եւ անկէ հոգեւոր օրհնութիւն մը քաղել մեզի համար, բայց այդ չի՛ նշանակէր որ Աստուած ի՛նքն է այդ չարիքը ընողը կամ ընելու արտօնութիւնը տուողը:

Աստուած կրնայ թոյլ տալ որ կարծր սիրտ ունեցող մը պահէ իր սիրտին կարծրութիւնը, այդպէս ընելուն պարագային, կարծէք Աստուած ի՛նք կը նկատուի պատճառը անոր սիրտին կարծրութեան: «Կարծէք» կըրեսէմ, որովհետեւ իրողութիւնը այդպէս չէ: Աստուած ինքզինք չի ճանչցնէր մէկու մը որ չբուզեր զինք ճանչնալ: Այս ուղղութեամբ Պօղոս առաքեալ կըրեսէ. *«Քանի որ չուզեցին զԱստուած ճանչնալ, Աստուած ալ թոյլ տուաւ որ անոնք իրենց անարգ միտքերուն անձնատուր եղած՝ ընեն ինչ որ*

պէտք չէ ընել» (Հո 1.28): Ըստ այս համարին, անոնք որոնք «*չուզեցին զԱստուած ճանչնալ»*, Աստուած անոնց է որ թոյլ տուաւ որ «*իրենց անարգ միտքերուն անձնատուր եղած՝ ընեն ինչ որ պէտք չէ ընել»*: Կարելի՞ քան էր որ Աստուած անարգ միտքերու անձնատուր դարձնէ այնպիսի մարդիկ՝ որոնք զինք ճանչնալ կ'իուզէին:

Երբ դէմ դնենք Սուրբ Հոգիին՝ ան կը հեռանայ մեզմէ (Ա.Թգ 16.14): Եթէ խաւարի գործեր կատարենք, անշուշտ որ Աստուած իր լոյսը պիտի չշողացնէ մեր վրայ: Եթէ մեր սիրտը կամաւորապէս կարծրացնենք, բնականօրէն մեր սիրտին մէջ աստուածադիր գորովի եւ գութի ամէն զգացում պիտի չքանայ: Նոյնը չպատահեցաւ Փարաւոնին հետ: Ան կամաւորապէս չկարծրացուց իր սիրտը: Թէպէտ Փարաւոն կարծր սիրտ մը ունէր, բայց այդ բոլոր նշաններն ու հրաշքները որոնց ականատեսը եղաւ, իրեն համար առիթ մը չէի՞ն դառնալու Աստուծոյ: Փարաւոն օգտագործեց առիթը: Հետեւաբար, «*Տէրը կարծրացուց Փարաւոնին սիրտը»* բացատրութիւնը, պարզապէս կը նշանակէ, որ Աստուած թոյլ տուաւ որ ան շարունակէր իր կարծր եւ կամակոր ընթացքին մէջ մնալ:

«Այս ժողովուրդին սիրտը թանձրացուր եւ ականջները ծանրացուր ու անոր աչքերը գոցէ, որպէսզի չըլլայ թէ աչքերովը տեսնէ ու ականջներովը լսէ եւ սիրտովը իմանայ եւ դարձի գայ ու բժշկուի» (Ես 6.10): Դարձեալ, անոնք որոնք կը հաւատան որ Աստուած որու որ չիուզէր փրկել՝ կը կարծրացնէ անոր սիրտը, այս համարը կը վկայակոչեն: Սա ողջմիտ մարդու տրամաբանութիւն չէ:

Ո՞վ է ան՝ որուն Աստուած «չիուզէր» կամ «չի՛ կրնար» փրկել: Կարելի՞ քան է որ Աստուած կարծրացնէ մեր սիրտը, ի՛նք՝ որ խոստացաւ ըսելով. «*Ձեր մարմիններէն քարեղէն սիրտը պիտի հանեմ ու ձեզի մարմնեղէն սիրտ պիտի տամ»* (Եզ 36.26): Կարելի՞ քան է որ Աստուած ուրախանայ սիրտի կուրութիւն տալով մեզի, ի՛նք՝ որ տրտմեցաւ մեր սիրտի կուրութեան համար (Մր 3.5): Կարելի՞ քան է որ սկիզբէն որոշած ըլլայ թէ որոնք պիտի չփրկուին, ի՛նք՝ որ աշխարհի սկիզբէն պատրաստած է երկինքի արքայութիւնը մարդոց համար (Մտ 25.34):

Աստուած կը հրամայէ Եսայի մարգարէին որ աստուածպաշտութիւն քարոզէ: Բնական է որ նման քարոզ մը

աստուածապաշտ ըլլալ չուզողի մը սիրտը աւելի՛ կը կարծրացնէ: Մեղքով թմրած եւ մեղկացած մարդիկ երբ լսեն արթնութեան կոչեր աւելի՛ «կը քնանան» ու կը թմրին: Ո՞ր խաւարասէր մարդը լոյսի մասին դասախօսութիւն կ'ընէ լսել: Ո՞ր չարագործ մարդը բարեգործութեան մասին ճառ կը սիրէ լսել: Ո՞ր ժլատ մարդ ինքնիր ունեցածը եւ ինքզինք յանձնելու կոչ կ'ընէ լսել:

Ինչպէս եթէ Ֆիզիքապէս անօթի եղող մեր «թշնամին» կերակրենք *«անոր գլխուն վրայ կրակի կայծեր»* դիզած կ'ըլլանք (Առ 25.21-22), այնպէս ալ եթէ Աստուծոյ խօսքը քարոզենք Աստուծոյ թշնամի եղող մարդոց, զանոնք դատապարտութեան տակ դրած կ'ըլլանք: Երբ ճշմարտութիւնը քարոզենք մարդոց, անոնք պատասխանատու կը դառնան իրենց անձերուն, որովհետեւ եթէ ընդունին ճշմարտութիւնը՝ կ'ազատին (Յհ 8.32), իսկ եթէ մերժեն զանիկա՝ կը կորսուին (Հո 2.8):

Երբ դարձի գալու կոչ կ'ընողները մեկու մը որ դարձի գալ չ'ընողներ, խորքին մէջ անոր պատիժը աւելի՛ անտանելի դարձուցած կ'ըլլանք: Երբ *«Բացէ՛ք ձեր հոգեւոր աչքերը»* կ'ընենք այնպիսի մարդոց, որ բնա՛ւ չեն հետաքրքրուած հոգեւոր կեանքով, կարծէք մե՛նք է որ գոցած կ'ըլլանք անոնց աչքերը: «Կարծէք» կ'ընենք, որովհետեւ երբ ճշմարտութիւնը կը հռչակենք, ձեռով մը անոնց աչքերուն գոց ըլլալուն իրողութիւնն է որ բացայայտած կ'ըլլանք: Սիրելի՛ բարեկամ, ինչպէս արեւէն միայն լոյս դուրս կ'ելլէ, այնպէս ալ մեր քաղցր Տիրոջմէն միայն քաղցրութիւն դուրս կ'ելլէ: Աստուած չի՛ խստացներ մարդուն սիրտը: Ուրեմն, մի՛ խստացներ սիրտդ ըսելով. *«Աստուած կը խստացնէ մարդուն սիրտը»*:

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆ ՈՒ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ

Ոմանք այս դարը կը կոչեն *«կրօնի դար»* իսկ ուրիշներ՝ *«գիտութեան դար»*: Երկու որակումներն ալ ճիշդ են: Ընդվզեցուցիչը սակայն այն է, որ կարգ մը «գիտուն» մարդիկ, իրենց գիտուն ըլլալը փաստելու համար կ'իյնան գիտական Ամենագէտին ներկայութիւնը:

Պէտք է անտեսել Անհասանելիին, Ամենահասին, Արագահասին եւ Մշտահասին գոյութիւնը՝ մեր երագներուն հասնելու համար:

Կարելի՞ քան է որ մենք զմեզ արդարացնելու համար՝ արդարութեան Աստուածն ու արդարացնող Աստուածը յանցաւոր հանենք:

Կարելի՞ քան է մեր սխալները պարտկելու համար՝ անսխալականն Աստուած սխալած յայտարարենք:

Կարելի՞ քան է մեր անպարտ ըլլալը փաստելու համար՝ Աստուծոյ պարտապան ըլլալը հռչակել:

Կարելի՞ քան է հրէշաբար կատարած մեր գործերը հրաշալիք սեպել, իսկ Աստուծոյ հրաշալուր հրաշագործութիւնները՝ նանրապատիր:

Գիտութիւնը սիրող մարդիկ խօսելով գիտութեան մասին, կ'ըսեն. *«Գիտութիւն եւ գիտնականներ հրաշք է որ կը գործեն: Անոնք հեզասահ ընթացք մը կու տան մեր կեանքին»*: Նո՛յն այս մարդիկը որոնք կը յայտարարեն որ գիտութիւնը հրաշք է որ կը գործէ, երբ կը լսեն Սուրբ Գիրքի հրաշքներուն մասին, կ'ըսեն. *«Անոնք առասպելներ են»*: Ո՞ր ողջմիտ մարդը չ'ընդվզիր այս երեւոյթին դիմաց:

Եթէ երբեք հրաշագործ անունը կու տանք մեր հաւասարներուն, հապա ինչո՞ւ հրաշագործ անունը չտանք անհաւասարին՝ Աստուծոյ:

Եթէ երբեք կը պարծենանք ինքնիր անձին տէրը ըլլալ չկրցող մարդու մը կատարած աշխատանքով, հապա ինչո՞ւ չպարծենանք աշխարհի Տէրն ու տիրականը եղող ամենակալ Աստուծոմով եւ մեր կեանքներուն մէջ անոր կատարած մեծամեծ գործերով:

Եթէ երբեք կարելի է հրաշք կոչել այն ինչ որ ողորմելի մարդիկ Աստուծոյ ողորմութեամբ կը կատարեն, հապա ինչո՞ւ

հրաշք չկոչել այն ինչ որ ողորմածն Աստուած իր հրաշափառ զօրութեամբ կը կատարէ:

Հեղինակ մը ըսած է. «Պարգեւները ոչինչ կ'ընեն առանց Պարգեւատուին»: Մարդիկ որոնք իրենց տրուած պարգեւներով, իմաստութեամբ եւ բանականութեամբ մեծամեծ իրագործումներ կը կատարեն, պէտք չէ ուրանան զԱստուած, որ այդ բոլորին ետին կանգնողն ու այդ բոլորը յաջողութեամբ պսակողն է:

Քրիստոնէայ մարդուն վերաբերմունքը հիմնովին տարբեր պէտք է ըլլայ նման գիտնականներէ: Գիտնական մարդը երբ իր կատարած մեծ գործերով կը հպարտանայ իր անձն է որ փառաբանած կ'ըլլայ, մինչ անդին, քրիստոնէայ մարդը իր կատարած գործերուն մէջ Աստուծոյ գործակցութիւնն ու միջամտութիւնն է որ կը տեսնէ, եւ փառքը միայն փառքի թագաւորին՝ Քրիստոսի կը յատկացնէ:

Եթէ գիտութեան հետամուտ եղող մարդը իր կարողութիւնները ի գործ կը դնէ հասկնալու համար հիմնադրութիւնը այս աշխարհին, ապա, քրիստոնէայ մարդը կոչուած է իր հաւատքը օգտագործելու, հասկնալու համար ո՛չ թէ հիմնադրութիւնը այս աշխարհին, այլ՝ Հիմնադիրը, Ապրեցնողը, Հայթայթիչը, Տէրն ու Տիրականը այս աշխարհին:

Եթէ գիտնականին հետաքրքրութեան առարկան այս տեսանելի աշխարհն է, ապա քրիստոնէայ մարդուն հետաքրքրութեան առարկան պէտք է ըլլայ անտեսանելի աշխարհը. այն աշխարհը՝ որուն յոյսով ապրիլ եւ որուն մասին խոկալ կը սորվեցնէ մեզի Աստուածաշունչը (Կդ 3.2):

Եթէ գիտնականներ կը ջանան դէպի մոլորակները տանող ճամբայ գտնել, ապա քրիստոնէայ մարդը կ'աշխատի ցոյց տալ մեզի այն ճամբան՝ որ մեզ կ'առաջնորդէ մոլորակներուն Ստեղծիչին եւ Պահապանին:

Եթէ մոլորակներուն մեծութիւնը մեզ կը զարմացնեն, որքա՞ն աւելի մեզ պէտք է զարմացնէ Աստուած, որուն ձեռքերուն մէջ մոլորակները ա՛յն են՝ ինչ որ է կաթիլ մը ջուրը ամբողջ ովկիանոսին մէջ:

Եթէ երբեք անխորատես գիտնականներ խորխորատներուն խորերը կը խորասուզուին խորապէս ճանչնալու համար անոնց խրթութիւններն ու խնդիրները, անդին քրիստոնէայ մարդը՝ խոնարհ եւ խոհեմ, Աստուծոյ խորախորհուրդ սիրտին մէջ է որ

խորամուխ ըլլալ կը խորհի՝ իսկամուտ դառնալու անոր անխար, անխախտ եւ անխարդախ սիրոյն:

Եթէ գիտնականը կը փորձէ գիտնալ թէ մարդն ու աշխարհ ինչպէ՞ս եւ ե՞րբ գոյացան, անդին, քրիստոնէայ մարդը պէտք է փորձէ գիտնալ ո՛չ թէ մարդն ու աշխարհ ինչպէ՞ս ստեղծուեցան, այլ ինչո՞ւ ստեղծուեցան եւ ինչո՞ւ Քրիստոս աշխարհ գալով իր արինը թափեց: «Ինչպէս»-ին պատասխանը կը կայանայ Աստուծոյ ամենակարողութեան մէջ, իսկ «ինչու»-ին պատասխանը՝ անոր սիրոյն մէջ:

Վերեւ ըսուածներէն պէտք չէ եզրակացնել, որ քրիստոնէութիւն եւ գիտութիւն զիրար հակասող իրականութիւններ են: Գարեգին Ա. Կաթողիկոս Յովսէփեան կ'ըսէ. *«Քրիստոնէութիւն եւ գիտութիւն տարբեր են իրարմէ, բայց անոնք հակադրութիւններ չեն: Աւետարանի ազատ ոգին ամենեւին դէմ չէ գիտութեան. ընդհակառակը, Աւետարանի քարոզած բարոյական կատարելութեան համար նպաստաւոր միջոցներ են գիտութիւնն ու արուեստը: Իսկական գիտութիւնը հետամուտ է միմիայն ճշմարտութեան, իսկ ճշմարտութիւնը ազատութիւն (Յհ 8.32) եւ զօրութիւն կու տայ մարդուն: Ճշմարտութիւնը ըմբռնելու երկու ճանապարհ ունինք, կրօնք եւ գիտութիւն. երկուքն ալ® միջոցներ են, որոնք կ'օգնեն մեզի հասկնալու Աստուծոյ տնօրինութիւններն ու վերջնական նպատակները»:*

Այն գիտութիւնը որ չ'օգնէր մեզի հասկնալու *«Աստուծոյ տնօրինութիւններն ու վերջնական նպատակները»*, կե՛ղծ գիտութիւն է: Ճշմարիտ գիտութիւնը մեզ ճշմարտութեան է որ պէտք է առաջնորդէ, իսկ ճշմարտութիւնը Քրիստոս ի՛նքն է (Յհ 14.6):

ԻՆՔՉԻՆՔ ԽՈՆԱՐՀԵՑՆՈՂԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Քրիստոս ինքզինք կոչեց հեզ ու խոնարհ (Մտ 11.29), ուստի ան չի կրնար աշխատիլ կամ գործակցիլ մեկու մը հետ որ հպարտ ու ամբարտաւան է: Ամբարտաւան մարդը յանձնապաստան մարդ կը ըլլայ, այսինքն, ան կը ըլլայ մեկը որ ինքզինքին նկատմամբ կոյր վստահութիւն կ'ընենայ, մեկը՝ որուն յոյսը ինքնիւր անձն է, մեկը՝ որուն ապաւենը ինքնիւր կարողութիւններն են: Այսպիսի մարդ մը չի կրնար Սուրբ Հոգիին օրհնութիւնը վայելել, որովհետեւ ան ինքզինք է որ օրհնութիւն կը սեպէ:

Աշխարհի մէջ չէ ապրած անձ մը որ փորձած ըլլայ ինքզինք բարձրացանել եւ վայելած ըլլայ Աստուծոյ առաջնորդութիւնը: Աստուած չի մեծցներ մեկը որուն կեանքին նպատակը մեծնալն է: Չի փառաւորեր մեկը որ ուրիշներէն փառք կը փնտռէ: Երբ կը տեսնենք մեկը որ կը հարստանայ, տուներու, գործերու ու բարձր պաշտօններու տէր կը դառնայ, այս բոլորը երբեք իր յաջողութեան ապացոյց իբրեւ չեն ծառայեր:

Աշխարհի ակնոցով դիտուած, յաջող մարդը ա՛յն մարդն է, որ մեծ հարստութեան տէր կը դառնայ եւ կը շրջապատուի կեանքի լաւ պայմաններով, իսկ Աստուծոյ ակնոցով դիտուած, յաջող ու երանելի մարդը ա՛յն մարդն է, որ դարձի կու գայ Քրիստոսի եւ ձեռք կը ձգէ փրկութիւն, քաւութիւն, արդարացում եւ յաւիտենական կեանք:

Աստուած կը բարձրացնէ ո՛չ թէ ինքզինք բարձրացնողը, այլ զինք բարձրացնողը: Ան խօսքը ուղղելով Հեղիին կը ըսէ. *«Ես զիս փառաւորողները պիտի փառաւորեմ»* (Ա.Թգ 2.30): Փիլիպպեցիներուն նամակին մէջ կը կարդանք որ Քրիստոս *«ինքզինքը խոնարհեցուց եւ Աստուծոյ հնազանդեցաւ»* եւ *«աստոր համար ալ Աստուած զայն շատ աւելի բարձրացուց եւ իրեն տուաւ այն անունը, որ վեր է բոլոր անուններէն»* (Փլպ 2.8-9):

Յովհաննէս Մկրտիչ ինքզինք խոնարհեցուց երբ Քրիստոսի վերաբերեալ ըսաւ. *«Անիկա ինձմէ աւելի հզօր է, եւ ես անոր կօշիկները կրելու իսկ արժանի չեմ»* (Մտ 3.11), իսկ Քրիստոս զայն բարձրացուց ու պատուեց երբ ըսաւ. *«Վստահ եղէք, թէ մարդոց մէջ Յովհաննէս Մկրտիչէն մեծը չէ ծնած»* (Մտ 11.11):

Պօղոս առաքեալ նաեւ անչափօրէն խոնարհ անձնաւորութիւն մըն էր: Ան երբ կը խօսի ինքզինքին եւ առաքեալներուն մասին կ'ըսէ. *«Առաքեալներուն մէջ յետինն եմ եւ եւ արժանի իսկ չեմ առաքեալ կոչուելու, քանի Աստուծոյ եկեղեցին հալածեցի»* (Ա.Կր 15.9). իսկ երբ կը խօսի մեղաւորներուն մասին, ինքզինք կը կոչէ «առաջին մեղաւորը» (Ա.Տմ 2.15): Տարօրինակ չէ՞ որ Պօղոսին պէս մէկը ինքզինք նկատէ յետինը առաքեալներուն մէջ եւ առաջինը մեղաւորներուն մէջ: Մարդիկ ընդհանրապէս հակառակն է որ կ'ընեն: Մարդիկ միշտ ուրիշն է որ մատնացոյց կ'ընեն երբ խօսքը մեղաւոր կամ յանցապարտ ըլլալու մասին է, իսկ երբ խօսքը արդար ու բարի ըլլալու մասին է, իրենք զիրենք մատնացոյց կ'ընեն:

Գողիաթին ինքնավստահութիւնը զինք գոռոզութեան առաջնորդէ: Ան նոյնիսկ յանդգնեցաւ զԱստուած նախատել (Ա.Թգ 17.26): Ան վստահեցաւ իր յաղթակազմ եւ հուժկու մարմինին, ապաւինեցաւ իր տարիներու պատերազմական փորձառութեան, իր սուրին, նիզակին ու գեղարդին, բայց Աստուած զինք խոնարհեցուց պատանի Դաւիթին ձեռքով, որ զայն տապալեց ու գլխատեց (Ա.Թգ 17.49-51):

Մարդիկը ընդհանրապէս հպարտութեան ու գոռոզութեան առաջնորդողը Գողիաթի հոգեբանութիւնն է: Անոնք որոնք Գողիաթի նման կ'բապաւինին իրենց անձերուն ճարպիկութեան եւ կարողութեան, եւ կը կարծեն որ իրենց սեփական զօրութեամբ ու միջոցներով կրնան իրագործել իրենց փափաքները, երազները, աշխատանքերը, տեսիլքները, յաղթանակները, անոնք ուշ կամ կանուխ յուսախար կ'ըլլան:

Ամբարտաւան մարդը յանձնապաստան մարդ կ'ըլլայ միշտ: Ահա թէ ինչն՝ ի Աստուած հակառակ է անոնց: Յակոբոս առաքեալ կ'ըսէ. *«Տէրը հակառակ է ամբարտաւաններուն, մինչդէռ շնորհք կու տայ խոնարհներուն»* (Յկ 4.6): Ինչն՝ ի Աստուած հակառակ է ամբարտաւաններուն: Ամբարտաւան մարդը Աստուծոյ յուսալու եւ ապաւինելու փոխարէն, ինքնիր անձին կը յուսայ եւ կ'բապաւինի, եւ այս երեւոյթը կը գրգռէ զԱստուած, որովհետեւ ան որ ինքնիր անձին կը յուսայ եւ կ'բապաւինի՝ ինքզինք է որ պատուած ու փառաւորած կ'ըլլայ, մինչդէռ ան որ Աստուծոյ կը յուսայ եւ կ'բապաւինի՝ զԱստուած է որ պատուած ու փառաւորած կ'ըլլայ:

Աստուած թոյլ չի տար որ մարդիկ հպարտութեամբ յափշտակեն իր փառքն ու պատիւը: Ան կը յայտարարէ ըսելով. *«Իմ փառքս ուրիշին չեմ տար»* (Ես 42.8, 48.11): Աստուած մերժեց իր փառքը տալ Հերովդէս Ագրիպպասին: Երբ Հերովդէս խնդիր մը լուծելու համար իր թագաւորական զգեստը հագաւ եւ եկաւ ատեան նստաւ ու խօսելու սկսաւ, ամբոխը աղաղակեց ըսելով. *«Մարդ մը չէ՛ խօսողը, այլ Աստուած»*: Այս խօսքին վրայ *«տեղնուտեղը Տիրոջ հրեշտակը հարուածեց զայն, քանի որ փառքը Աստուծոյ չվերագրեց»* (Գրծ 12.21-23): Ասիկա դաս մը պէտք է ըլլայ բոլոր անոնց՝ որոնք Հերովդէս Ագրիպպասի հոգիէն կը կրեն իրենց ներսիդին:

Յիշենք նաեւ Նաբուգոդոնոսորին օրինակը: Երբ ան իր պալատին պատշգամբ կը ճեմէր, շուրջի գեղեցիկ շինարարութիւններուն նայեցաւ եւ հպարտանալով ըսաւ. *«Այս չէ՞ այն մեծ Բաբելոնը որ ես իմ զօրութեամբս ու կարողութեամբս իմ՞ փառքիս՞ համար շինեցի»*: Խօսքը տակաւին չաւարտած, երկինքէն ձայն մը իրեն ըսաւ թէ թագաւորութիւնը խլուեցաւ իր ձեռքէն եւ թէ ինք անասուններու նման խոտաճարակ պիտի ըլլայ, մինչեւ որ գիտնայ *«թէ մարդոց թագաւորութեանը վրայ Բարձրեալը կը տիրէ ու զանիկա իր ուզածին կու տայ»* (Դն 4.28-33):

ԻՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԾԱՌԱՅԵԼ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Աստուծոյ ծառայելը իւրաքանչիւր մարդու կոչումն է, բայց միաժամանակ պարտաւորութիւնը: Երբեմն մարդիկ Աստուծոյ անունով կը գործեն, բայց իրենց գործն է որ կը գործեն եւ ո՛չ թէ Աստուծոյ: Աստուծոյ ծառայելը՝ Աստուծոյ կամքին հնազանդիլն է: Իսկ Աստուծոյ կամքը միշտ ալ դիւրին չէ կատարելը: Կրնայ պատահիլ որ Աստուծոյ կամեցածը մեր կամեցածին հակառակ ըլլայ:

Օրինակ, կրնայ ըլլալ որ ես ուզեմ Աստուծոյ խօսքը քարոզել Լիբանանի մէջ, մինչ Աստուած ուզէ զիս ուրիշ երկիր մը դրկել իր խօսքը այդտեղ քարոզելու համար: Ահաւասիկ երկու կամքերու բաղխում: Հո՛ւ է որ ցոյց պէտք է տամ, թէ ես իսկապէս Աստուծո՞յ է որ կը ծառայեմ, թէ՛ Աստուծոյ անունով ես իմ անձիս է որ կը ծառայեմ: Դիւրին ու հաճելի է Աստուծոյ խօսքը տարածել հոն ուր մենք կ'իւզենք, հոն ուր մեզ փառաբանողներ եւ ունկնդրողներ կան:

Ընդհանրապէս մարդիկ կը սիրեն ծառայել Աստուծոյ, ծառայելով իրենց սիրած միջավայրին մէջ եւ իրենց սիրած մարդոց: Բայց պէտք չէ մոռնանք որ Աստուծո՛յ իրաւունքն է որոշել մեր ծառայութեան դաշտը, ինչպէս նաեւ մարդիկը՝ որոնց պէտք է ծառայենք: Ինչպէս զինուորը իր ուզած տեղը եւ իր ուզած մարդոց չէ որ ծառայութիւն կ'ընէ, այլ իր զօրավարին ուզած տեղն ու ուզած մարդոց, այնպէս ալ մենք իբրեւ զինուորները Քրիստոսի, պատրաստ պէտք է ըլլանք երթալու հոն՝ ուր ինք կը կամենայ եւ ծառայելու անոնց՝ որ ինք կ'որոշէ:

Հարց չէ թէ մենք որո՛ւ կը ծառայենք, որովհետեւ որու որ ալ ծառայենք, Աստուծոյ է որ ծառայած կ'ըլլանք եւ Աստուած ի՛նքն է որ մեզի պիտի հատուցանէ: Պօղոս խօսքը ուղղելով ծառաներուն կ'ըսէ. *«Ծառանէ՛ր, ամէն բանով հնազանդեցէ՛ք ձեր տէրերուն: Ձեր ծառայութիւնը ըրէք՝ ո՛չ միայն երբ հսկող այք կայ ձեր վրայ, ինչպէս կ'ընեն անոնք՝ որոնք մարդոց հաճութիւնը կ'իւզեն շահիլ, այլ՝ անկեղծ սրտով, Տիրոջ հանդէպ ձեր ունեցած պատկառանքէն մղուած: Ինչ որ ալ ընէք՝ սրտանց ըրէք, այնպէս՝ ինչպէս պիտի ընէիք Տիրոջ, եւ ոչ՝ մարդոց: Գիտցէք, որ Տիրոջմէ՛ է որ պիտի առնէք ձեր հատուցումը, որ խոստացաւ ձեզի տալ,*

քանի որ Տիրոջ՝ այսինքն Քրիստոսին է որ կը ծառայէք» (Կղ 3.22-24):

Շատե՛ր կը վազվզեն ու կ'աշխատին պարզապէս մարդոց հաճութիւնը սիրաշահելու համար: Մարդիկ որքան ալ աշխատին, տքնին, յոգնին, ոչինչով կ'օգտուին եթէ Աստուծոյ հաճութիւնը շահելու համար չէ որ կ'ընեն իրենց գործը: Ինչ բարի գործ որ կը կատարենք, պէտք է նկատի առնել որ Աստուծոյ կամքն է որ կատարած կ'ըլլանք: Իսկ Աստուծոյ կամքը կատարողը՝ իր արժանի հատուցումը պիտի ստանայ:

Աստուծոյ իսկական ծառան ան է որ իր կեանքին դէկը կը յանձնէ Աստուծոյ եւ թոյլ կու տայ որ ան առաջնորդէ զինք կամ զրկէ զինք հոն ուր կը փափաքի: Աստուծոյ յանձնուած մարդուն կեանքին մէջ ամէն ինչ Աստուած ինքն է որ կ'որոշէ կամ որոշել կ'ընուի: Այս ընելու համար, Աստուած իր զաւակներէն կը պահանջէ ամբողջական ինքնայանձնում եւ բացարձակ վստահութիւն: Երբ Աստուած հարց տուաւ. *«Ո՞վ զրկեմ եւ մեզի համար ո՞վ պիտի երթայ»*, Եսայի մարգարէն իսկոյն պատասխանեց. *«Զի՛ս զրկէ»* (Ես 6.8): Մարգարէն Աստուծոյ չքաւ. *«Զիս հոս կամ հոն զրկէ»*, այլ՝ պարզապէս պատրաստակամութիւն յայտնեց երթալու հոն՝ ուր Աստուած կ'ընդունէր զինք զրկել:

Երբ կը խօսինք Աստուծոյ ծառայելու մասին, խօսած չենք ըլլար Աստուծոյ օգտակար դառնալու մասին: Նախ պէտք է գիտնալ որ երբ Աստուած մեզմէ ծառայութիւն կը պահանջէ, կը պահանջէ ո՛չ թէ որովհետեւ պէտք ունի մեզի, այլ որովհետեւ կ'ընդունէ պատուել մեզ: Ինչպէս ծառայի մը համար պատիւ է թագաւորի մը գործակից ըլլալը, այնպէս ալ մեզի համար պատիւ է Աստուծոյ ծառայ ըլլալը: Երկրորդ, Աստուած կ'ընդունէ որ ծառայենք իրեն որովհետեւ ան կ'ակնկալէ իր զաւակներէն որ իրենց մասնակցութիւնը բերեն փրկութեան տարածման աշխատանքին: Երրորդ, ծառայելը մեզ արժանի կը դարձնէ վարձատրութեան:

Աստուած կ'ընդունէ որ աշխատինք իր փառքին համար, իր սիրոյն տարածման համար, իր կամքին ծանուցման եւ կատարման համար, իր թագաւորութեան մարդոց սրտին ու կեանքին մէջ հաստատման համար, որպէսզի մեզ վարձատրէ: Ասիկա պատճառ մը պէտք չէ ըլլայ սակայն, որ Աստուծոյ

ծառայենք վարձատրուելու ակնկալութեամբ եւ նպատակով: Երբ վարձատրուելու նպատակով ծառայենք, ծառայութեան մեր սիրոյ ոգին կը վերածուի ստրուկի հոգեբանութեան:

Երբ կիաշխատինք Աստուծոյ փառքին համար, երբեք պետք չէ ունենանք այն մտածումը թէ մենք Աստուծոյ համար բան մը ըրինք կամ կ'ընենք: Այն ինչ որ կ'ընենք, Աստուած ի'նքն է որ կ'ընէ մեր անձերուն ընդմէջէն: Առանց Աստուծոյ գործակցութեան մենք ոչինչ կրնանք ընել: Յիսուս ըսաւ. *«Առանց ինձի դուք ոչինչ կրնաք ընել»* (Յհ 15.5): Յիշեցէք որ առաքեալները Յիսուսի գործակցութեամբ Աւետարանը կը քարոզէին (Մր 16.20):

Պօղոս առաքեալ կը հաստատէ թէ մենք *«Աստուծոյ գործակիցներ ենք»* (Ա.Կր 3.9): Հոն ուր չկայ աստուածային գործակցութիւն, հոն չի կրնար աստուածային ծրագիրի իրագործում ըլլալ: Ահա թէ ինչո՛ւ առաքեալը կը վկայէ թէ Աստուած ի'նքն է որ *«ամէն ինչ կը յաջողցնէ ըստ իր առաջադրած ծրագիրին ու կամքին»* (Եփ 1.11): Երբ Աստուած *«ամէն ինչ կը յաջողցնէ ըստ իր առաջադրած ծրագիրին ու կամքին»* մեր ընդմէջէն ու մեր ձեռքով, այդ չի նշանակեր որ մեզմով պայմանաւորուած է իր ծրագիրին ու կամքին իրագործումը: Մենք ինչ որ կ'ընենք՝ կ'ընենք շնորհիւ այն ոյժին որ մեր մէջ կը գործէ զօրեղապէս (Կղ 1.29):

Սիրելիներ, Աստուած ծառայութիւն չի պահանջեր ու չընդունիր մեզմէ եթէ չենք յանձնուած իրեն: Աստուած որպէսզի ընդունի մեր ծառայութիւնը, նախ ընդունած պետք է ըլլայ մեզ իբրեւ իր ծառաները: Եթէ իսկապէս կը սիրենք Աստուծոյ ծառայել, վստահ ըլլանք որ Աստուած առիթներ եւ պատեհութիւններ պիտի ստեղծէ որ ծառայենք իրեն:

ԱՍՏՈՒԱԾ ՉԻ՝ ԾԱԾԿԵՐ ՄԱՐԴՈՒՆ ՄԵՂՔԸ

Սուրբ Գիրքի ուսանող մը շատ լաւ գիտէ որ Աստուած չի վերաբերիր մեղքին հետ այնպէս ինչպէս մենք պիտի վերաբերէինք: Մենք սովորաբար չենք ուզեր որ մարդիկ գիտնան մեր մեղքերուն մասին, չենք ուզեր զանոնք հրապարակել: Աստուածաշունչը սակայն կը պարզէ որ Աստուած երբեք չի ծածկեր իր հաւատացեալներուն ու հետեւորդներուն մեղքերը:

Աստուածաշունչին նպատակը կատարեալ տիպարներ ներկայացնելը չէ: Օրինակ, Աստուած չծածկեց Յակոբին խաբեբայ նկարագիրը, եւ ինչո՞ւ. որպէսզի ցոյց տայ մեզի թէ ինչպէս ան աշխատեցաւ Յակոբին կեանքին մէջ, եւ աստիճանական կերպով ձերբազատեց զայն իր այդ նկարագիրէն: Աբրահամի կեանքին թերութիւնները նաեւ մատնանշուած են, բայց շնորհիւ Աստուծոյ հետ իր ունեցած մտերմութեան, ան դարձաւ ու ճանչցուեցաւ իբրեւ հաւատքի ջահակիր ու ախոյեան:

Մեզմէ ոեւէ մէկը պիտի չուզէր գիտնալ թէ Աստուծոյ մարդը, զԱստուած երես առ երես տեսնող մարդը՝ Մովսէս, օրին մէկը պիտի յանդգնէր Աստուծոյ փառքին մէկ մասը իւրացնել կամ իւրացնելու փորձ մը ընել, եւ աստիկա պատճառ պիտի ըլլար որ Աստուած արգիլէր իրեն, ժողովուրդը անձամբ առաջնորդելու դէպի խոստացեալ երկիր (Թւ 20.7-13): Մենք ընդհանրապէս վարժ ենք Աստուծոյ մարդիկը պատկերացնել կամ ներկայացնել առանց թերութեան եւ մեղքի: Մենք սովորաբար մեզի մօտիկ եղող մարդիկը կը սիրենք տեսնել առանց պակասութեան: Այս չէ՛ սակայն Աստուծոյ մօտեցման կերպը կամ գործելակերպը:

Աստուածաշունչը կը յայտնէ նոյնիսկ Աստուծոյ ամենէն մօտիկ եղող մարդոց մեղքերը, որպէսզի ցոյց տայ մեզի թէ Աստուած կը զգուի եւ կը նողկայ մեղքէն: Աստուած կրուզէ յայտնել մեղքը եւ օգնել մեզի ձերբազատուելու անկէ: Ինչպէս հիւանդ մը չի կրնար ազատագրուիլ իր հիւանդութենէն եթէ փորձէ ծածկել զանիկա, այնպէս ալ յատուկ մեղքէ մը գերուած մարդը, չի կրնար հրաժարիլ անկէ եթէ խոստովանութեամբ չյայտնէ զայն Աստուծոյ:

Ան որ կը փորձէ ծածկել իր մեղքը, կը նմանի այն մարդուն որ գորգը կ'բաւլէ եւ փոշին գորգին տակ կը պահէ, կամ կը նմանի

այն մարդուն որ որդնոտած ու նեխած խնձորը կը փորձէ պահել լաւ խնձորներուն տակ: Բոլորս ալ գիտենք նման արարքի մը հետեւանքը: Եթէ որդնոտած ու նեխած խնձորը մէկ կողմ չնետենք, ամբողջ խնձորները ի վերջոյ պիտի աւրուին: Ինչպէս մէկ որդնոտած խնձոր մը կրնայ ամբողջ սնտուկ մը ապականել, այնպէս ալ, եթէ ունինք միայն մէկ մեղք եւ եթէ թոյլ տանք որ այդ միակ մեղքը արմատ դնէ մեր ներսիդին եւ բոյն հաստատէ, կրնայ մեր ամբողջ բնութիւնը ապականել:

Մեղքը մե՛ղք է, ատիկա ըլլայ մէկ հատ թէ հազար հատ, փոքր թէ մեծ: Մեզմէ ո՞վ չի գիտեր որ մէկ մեղքը կ'առաջնորդէ ուրիշ մեղքի մը: Ո՞վ չի գիտեր թէ այսօր մեզի պզտիկ թուացող մեղքը, վաղը կրնայ անչափօրէն մեծնալ եւ լեցնել մեր կեանքը եւ մեզ ստրկացնել: Բարսեղ Մաշկեւորցին կ'ըսէ. *«Մեղքի բնութեան մի՛ նայիր, թէ փոքր է, այլ՝ նկատի առ որ մեղքը անհոգութենէ կը մեծնայ՝ ինչպէս մարմինի ցաւերը, որոնք իրենց փոքրութեան մէջ երբ անտեսուին հետզհետէ կը մեծնան: Այսպէս էր Յուդայի պարագան, ուր փոքր բաներէ մեծամեծ չարիքներ ծնան. աղբատներու ունեցածէն գողնալը եթէ ան փոքր բան չհամարէր, մատնութիւնն ալ չէր ըներ: Նոյնպէս են պոռնկութիւնն ու այլ չարիքները, որովհետեւ մէկը անմիջապէս չարիքի չի դիմեր, այլ աստիճանաբար»:*

Յիշեցէք Դաւիթ մարգարէին օրինակը: Դաւիթ որ Տիրոջ սրտին ուզածին պէս մարդ մըն էր (Ա.Թգ 13.14), անօրէնութիւն մը գործեց եւ այդ անօրէնութիւնը ո՛չ միայն յիշուած է Աստուածաշունչին մէջ, այլեւ լայն տեղ տրուած է անոր յիշատակութեան (Բ.Թգ 11-12): Ան սպաննեց կամ կարգադրեց սպաննութիւնը Ուրիային, ապա անոր կինը՝ Բերսաբէն քովը բերել տուաւ: *«Դաւիթին այս ըրած բանը Տիրոջ աչքերուն գէշ երեւցաւ»* (Բ.Թգ 11.27), եւ ատոր համար ալ Աստուած *«զարկաւ այն մանուկը, որ Ուրիային կինը Դաւիթին ծնէր էր»* եւ *եօթներորդ օրը մանուկը մեռաւ»* (Բ.Թգ 12.15-18):

Ինչո՞ւ Դաւիթ արձանագրած է այս պատմութիւնը թագաւորութեան գիրքին մէջ: Եթէ մեզմէ ոեւէ մէկը գիրք մը գրէր, արդեօք պիտի ուզէ՞ր այդ գիրքին մէջ յիշել իր գործած անօրէնութիւնները կամ յանցանքները: Աշխարհի մարդիկ երբեք չեն ուզեր խօսիլ կամ լսել իրենց մեղքերուն եւ գործած անիրաւութիւններուն մասին: Իսկ Աստուծոյ մարդիկը, չեն

քաջուիր իրենց մեղքերը հրապարակելու, որպէսզի օրինակ դառնան ուրիշներուն եւ բացայայտեն մեղքին կործանարար բնութիւնը:

Դաւիթ ո՛չ միայն յիշեց իր գործած մեղքը, այլեւ յիշեց այդ մեղքին հետեւանքները: Այդ մեղքին հետեւանքներէն էին Բերսաբէին ծնած մանուկին մահը եւ իր հարձերուն բռնաբարուիլը իր որդիին՝ Աբիսողոմին կողմէ (Բ.Թգ 16.22): Դաւիթի այս անբարոյութեան մեղքէն ետք աղէտները անպակաս եղան իր կեանքէն: Իր որդին՝ Ամմոնը սպաննուեցաւ, իր որդիէն՝ Աբիսողոմէն երկար ատեն հալածուեցաւ, թափառական դարձաւ, երեք տարիներու սովի հանդիպեցաւ, եւայլն: Ան երկար տարիներ տառապեցաւ ու զոջաց իր գործած մեղքին համար:

Դաւիթ քաջութիւնը ունեցաւ հրապարակելու իր մեղքը: Մէկը մեղքէն ազատած չըլլար եթէ քողարկէ զանհկա: Երբեմն մենք կը փորձենք եւ կը յաջողինք քողարկել այսինչ կամ այնինչ մեղքը, եւ կը կարծենք որ ձերբազատուեցանք անկէ: Ո՛չ որ կրնայ ազատիլ իր սրտին մէջ բնակութիւն հաստատած մեղքէն, եթէ թոյլ չտայ որ Սուրբ Հոգին Յիսուսի խաչով սրտի բաց գործողութիւն ընէ իրեն: Միրտ մը կրնայ խաղաղութիւն վայելել միայն ա՛յն ատեն՝ երբ յանձնուի Աստուծոյ:

Միրելի՛ ընթերցող, Աստուած գիտէ մեղքերուդ մասին, ուստի ապարդիւն է զանոնք ծածկելու ճիգդ: Մեղքերդ ծածկելը Աստուծոյ բաժինն է, իսկ քու բաժինդ՝ զանոնք հրապարակելն է:

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԱՐՄԱՏՆԵՐԸ
ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ՄԷՋ
(Մելքիսեդեկ եւ Քրիստոս)

Սուրբ Պատարագը երեք ձևերով նախապատկերացուած է Հին Կտակարանին մէջ: Այս յօդուածով պիտի անդրադառնամ անոնցմէ միայն մէկուն: Միւս երկուքը կարդալ յաջորդ յօդուածներուն մէջ:

Երբ Աբրահամ պատերազմէ յաղթական կը վերադառնար, դիմաւորուեցաւ Բարձրեալ Աստուծոյ քահանային՝ Մելքիսեդեկի կողմէ, որ իրեն հաց եւ գինի տուաւ եւ օրհնեց զինք (Ծն 14.18-19): Ո՞վ էր Մելքիսեդեկ: Նոր կտակարանը ցոյց կու տայ մեզի որ Մելքիսեդեկը Քրիստոսի նախատիպն էր յայտնուած Հին Կտակարանին մէջ: Եբր 7.3-ին մէջ կը կարդանք. *«Մելքիսեդեկի ո՛չ հայրը յայտնի է, ո՛չ մայրը եւ ո՛չ ալ ծագումը. իր կեանքին ո՛չ սկիզբը գիտենք եւ ո՛չ ալ վախճանը: Նման է Աստուծոյ Որդիին. մշտնջենական քահանայ է»* (Եբր 7.3):

Մենք գիտենք որ քահանայական պաշտօնը իբրեւ պարգեւ տրուեցաւ Ղեւիի սերունդին (Թւ 18.6-7), հետեւաբար, հետաքրքրական է գիտնալ, թէ ինչո՞ւ Ղեւտացի քահանայ մը չեղաւ նախատիպը Քրիստոսի, եւ անոր փոխարէն Մելքիսեդեկ ի՛նք եղաւ անոր նախատիպը: Մելքիսեդեկ Ղեւիի սերունդին չէր պատկաներ: Քրիստոս ի՛նքն ալ Ղեւիի սերունդին չէր պատկաներ: Թէ որո՞ն սերունդին կը պատկանէր Քրիստոս, առաքեալը կը պատասխանէ ըսելով. *«Քրիստոս, որուն մասին կը խօսուի, կը պատկանէր ուրիշ ցեղի մը, որուն անդամներէն ո՛չ մէկը քահանայութեան պաշտօնը ստանձնեց երբեւիցէ: Արդ, յայտնի է՝ թէ մեր Տէրը Յուդայի ցեղէն էր, մինչդեռ այդ ցեղէն գալիք քահանայութեան մը մասին Մովսէս որեւէ բան չըսաւ»* (Եբր 7.13-14):

Արդ, դարձեալ հարց կու տանք, ինչո՞ւ Մելքիսեդեկ ի՛նք եղաւ Քրիստոսի քահանայութեան նախատիպը եւ ո՛չ թէ Ղեւտացի քահանայ մը: Հիմնական երկու պատճառներով.-

1- Ղեւտացիներուն քահանայութիւնը ունեցաւ սկիզբ եւ վախճան, մինչդեռ Մելքիսեդեկի քահանայութիւնը ո՛չ սկիզբ ունի եւ ո՛չ ալ վախճան (Եբր 7.3), առո՞վ իսկ, ան կը դառնայ

կատարեալ նախատիպը կամ նախօրինակը Քրիստոսի, որովհետեւ Քրիստոսի ալ քահանայութիւնը անվախճան է, համաձայն Պօղոսի խօսքին. *«Որովհետեւ Յիսուս յաւիտեան կրկնապրի, իր քահանայութիւնն ալ անվախճան է»* (Եբր 7.24): Իսկ ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ. *«Դուն յաւիտեան քահանայ ես, Մելքիսեդեկ քահանային պէս»* (Եբր 5.6, 6.20, Սղ 110.4):

2- Երկրորդ պատճառը թէ ինչո՞ւ Ղեւտացի քահանայ մը չէր կրնար Քրիստոսի քահանայութեան նախատիպը ըլլալ, այն է, որ ո՛չ մէկ Ղեւտացի եղաւ քահանայ եւ թագաւոր միաժամանակ, ինչպէս էր պարագան Մելքիսեդեկի: Մելքիսեդեկ թէ՛ թագաւոր էր եւ թէ՛ քահանայ, համաձայն Սուրբ Գիրքի խօսքին. *«Եւ Սաղէմի թագաւորը՝ Մելքիսեդեկ՝ հաց ու գինի հանեց ու անկաւ Բարձրեալ Աստուծոյ քահանան էր: Եւ օրհնեց Աբրահամը»* (Օն 14.18): Քրիստոս ո՛չ միայն Մելքիսեդեկ քահանային պէս յաւիտեան քահանայ է, այլ նաեւ Մելքիսեդեկ թագաւորին նման յաւիտեան թագաւոր է:

Անդրադառնանք տուեալ մեջբերումին վերջին երեք բառերուն. *«Եւ օրհնեց Աբրահամը»*: Ի՞նչ բան ցոյց կու տայ օրհնելու արարողութիւնը: Օրհնելու արարողութիւնը ցոյց կու տայ քահանայական պաշտօնը: Քրիստոս օրհնեց հացն ու գինին որ իբրեւ իր մարմինն ու արիւնը պիտի տար իր աշակերտներուն (Մտ 26.26): Քրիստոս հացն ու գինին օրհնելով, խորքին մէջ իր քահանայապետական պաշտօնին մասին վկայութիւն մըն էր որ կու տար:

Քրիստոս միայն հացն ու գինին չէ որ օրհնեց, այլ նաեւ օրհնեց իր աշակերտները. *«Ապա տարաւ զանոնք մինչեւ Բեթանիա եւ ձեռքերը վեր բարձրացնելով՝ օրհնեց զանոնք»* (Ղկ 24.50): Չմոռնանք որ Մելքիսեդեկ եւս օրհնեց Աբրահամը: Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ. *«Մելքիսեդեկ Ղեւիի սերունդէն չըլլալով հանդերձ՝ տասանորդ առաւ եւ օրհնեց Աբրահամը, որ Աստուծմէ խոստումները ստացած էր: Եւ կասկած չկայ որ օրհնողը շատ աւելի բարձր է քան օրհնուողը»* (Եբր 7.7):

Ինչպէս Մելքիսեդեկ նախատիպն էր Քրիստոսի, այնպէս ալ Աբրահամ նախատիպն էր իւրաքանչիւր հաւատացեալի: Եւ ինչպէս Աբրահամ օրհնուեցաւ Մելքիսեդեկի կողմէ, այնպէս ալ քրիստոնէայ հաւատացեալը կ'օրհնուի Քրիստոսի կողմէ: Այն օրհնութիւնը որ Մելքիսեդեկ տուաւ Աբրահամին,

նախապատկերացումն էր այն ճշմարիտ օրհնութեան որ Քրիստոս ի՛նք պիտի տար բոլոր հաւատացողներուն:

Կէտ մը եւս որուն կ'իարժէ անդրադառնալ: Ե՞րբ է որ Մելքիսեդեկ օրհնեց Աբրահամը: Չորս թագաւորներ յարձակած էին Սոդոմի եւ Գոմորի վրայ եւ գերի տարած էին Աբրահամի եղբորորդին՝ Ղովտը: Աբրահամ իր մարդոց հետ միասին յարձակեցաւ անոնց վրայ եւ ազատեց Ղովտը: Երբ պատերազմէն յաղթական կը վերադառնար, դիմաւորուեցաւ Մելքիսեդեկ քահանային կողմէ եւ օրհնուեցաւ անկէ: Այսօր ալ, բոլոր անոնք որոնք յաղթական կը վերադառնան մեղքի պատերազմէն, ճշմարիտ Մելքիսեդեկը՝ Քրիստոս, զիրենք կը դիմաւորէ հացով եւ զինիով, այսինքն՝ իր մարմինով եւ արիւնով, եւ կ'օրհնէ զանոնք:

«Մելքիսեդեկ հաց եւ զինի հանեց» (Օն 14.18): Անցեալին սովորութիւն կար որ պատերազմէ յաղթական վերադարձող թագաւորներ հաց եւ զինի փոխանակէին իրարու հետ: Ինչո՞ւ: Իրարու հաց եւ զինի տալը պատկերացումն էր կամ խորհրդանիշն էր այն բարեկամութեան որ անոնք իրարու հետ կը կնքէին: Խորքին մէջ, կնքուածը ուխտ մըն էր: Ուխտ մը, ըստ որուն անոնք պէտք էր միասնաբար դիմագրաւէին բոլոր պատերազմները: Նման ուխտ մըն է որ կը կնքուի մեր եւ Քրիստոսի միջեւ երբ յաղթական կը մերձենանք անոր սուրբ մարմինին եւ արիւնին:

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԱՐՄԱՏՆԵՐԸ
ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ՄԷՋ
(Զատկական գառնուկը եւ Քրիստոս)

Քրիստոսի պատարագումին կատարեալ նախապատկերացումն էր Հին Կտակարանին մէջ յիշուած զատկական գառնուկին զենումը: Երբ Աստուած որոշեց ազատագրել Եփրայեցիները Եգիպտացիներուն ձեռքէն, հրահանգեց որ իւրաքանչիւր Եփրայեցի ընտանիք գառնուկ մը առնէ (Ել 12.3), զայն մորթէ եւ անոր արիւնէն քսէ իր տունին դրանը սեմին եւ երկու կողմի դրանդիքներուն վրայ (Ել 12.7), որպէսզի երբ սատակիչը Եգիպտոսէն անցընէր զարնելու համար Եգիպտացիներուն անդրանիկները, Աստուած թոյլ չտար անոր վնաս հասցնելու Եփրայեցիներու անդրանիկներուն (Ել 12.13, 23):

Դիւրին է կապն ու յարաբերութիւնը տեսնել Հին Կտակարանի գառնուկին եւ Նոր Կտակարանի Գառնուկին: Նոր Կտակարանի Գառնուկը նոյնինքն Քրիստոս է: Յովհաննէս Մկրտիչ երբ զայն Յորդանան գետի եզերքը տեսաւ, ըսաւ. *«Ահաւասիկ Աստուծոյ գառնուկը, որ աշխարհի մեղքը կը վերցնէ»* (Յհ 1.29): Իսկ Պետրոս առաքեալ կը ըսէ. *«Կորստական արծաթով կամ ոսկիով չէր որ փրկուեցաք ձեր հայրերէն ժառանգած ձեր ունայն կենցաղէն, այլ՝ անբիծ եւ անարատ Գառնուկին՝ Քրիստոսի թանկագին արիւնովը»* (Ա.Պտ 1.18):

Քիչ մը վերել, Հին Կտակարանի գառնուկը կոչեցինք «զատկական գառնուկ»: Ինչ կը նշանակէ «Զատիկ» եւ ուրկէ՞ եկած է այս բառը: Գտնելու համար այս բառին ետին կանգնող ճշգրիտ իմաստն ու նշանակութիւնը, մեր հայեացքը պետք է կեդրոնացնենք հետեւեալ համարին վրայ. *«Տէրը այն դրանը վրայէն պիտի ԱՆՅՆԻ եւ պիտի չթողու սատակիչը՝ որ ձեր տուները մտնէ ձեզ զարնելու համար»* (Ել 12.23): «Անցնիլ» բառը Եփրայեքէն լեզուին մէջ Փեսախ բառն է, որուն Գրաբարեան ձեռք Պասեք է: Նոր Կտակարանին մէջ յաճախ Զատիկը կոչուած է Պասեք: Հետեւաբար, Զատիկ բառը ԱՆՅՆՆԵԼՈՒ գործողութիւնը խորհրդանշող բառ մըն է:

Եփրայեքէն Փեսախ-անցնիլ բառը գործածուած է, խորհրդանշելու համար Աստուծոյ անցնիլը կամ Աստուծոյ

զայրոյթին եւ հարուածին անցնիլը Եբրայեցիներու տուներուն վրայէն՝ առանց որեւէ վնաս հասցնելու անոնց: Աստուած հարկաւ պէտք չունէր այդ երեւելի նշանին (տան դրան սեմին եւ անոր երկու դրանդիքներուն վրայ քսուած արիւնին), որպէսզի կարենար գիտնալ թէ ո՞ր ընտանիքները Եբրայեցի ընտանիքներ էին:

Եւ սակայն, Աստուած անպայման ուզեց եւ պահանջեց որ գառնուկը մորթուէր եւ անոր արիւնը քսուէր տան դրան սեմին եւ անոր երկու դրանդիքներուն վրայ, որովհետեւ աստիկա պիտի դառնար խորհրդանիշը եւ նախապատկերացումը այն փրկութեան, որ Աստուծոյ Գառնուկին՝ Քրիստոսի արիւնով պիտի իրագործուէր: Առանց արիւնի չկա՛յ մեղքերու թողութիւն եւ փրկութիւն (Եբր 9.22: Եփ 1.7):

Ինչպէս որ Հին Կտակարանին մէջ Եբրայեցիները գառնուկին արիւնը իրենց տուներուն սեմին քսելով, իրենցմէ հեռո՛ւ վանած եղան Աստուծոյ բարկութիւնն ու հարուածը, այնպէս ալ երբ մենք կ'իսկապուինք Քրիստոսի արիւնին, Աստուած կը խնայէ եւ կը փրկէ մեզ: Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ. *«Հիմա որ իր արիւնով արդարացած ենք՝ որքա՛ն աւելի վստահութեամբ կրնանք ըսել թէ Քրիստոսով պիտի փրկուինք Աստուծոյ բարկութենէն»* (Հռ 5.9): Այո՛, Քրիստոսի արիւնէն զատ ուրիշ ոչինչ կրնայ ազատագրել մեզ գալիք բարկութենէն:

Հին Կտակարանի զատկական գառնուկը, հետեւաբար, պիտի փոխարինուէր Քրիստոս-գառնուկով: Առաքելը կը վկայէ որ Քրիստոս ի՛նքն է մեր Զատիկին իսկական Գառնուկը որ մորթուեցաւ մեզի համար (Ա.Կր 5.7): Տակաւին նմանութիւնները բազմաթիւ են: Յիշենք ոմանք: Մովսէս զատկական գառնուկին համար կ'ըսէ. *«Անոր ռեւէ ոսկորը պիտի չկոտրէք»* (Ել 12.46), Յիսուսի ալ ռեւէ ոսկորը չկոտրուեցաւ (Յհ 19.33, 36): Մովսէս կը պատուիրէ որ գառնուկը ըլլար *«անարատ, արու եւ մէկ տարեկան»* (Ել 12.5):

Ինչո՞ւ զատիկի գառնուկը պէտք էր ըլլար «անարատ», այսինքն՝ մաքուր: Պարզ այն պատճառով, որ աստիկա Աստուծոյ ընծայուած պիտի ըլլար: Աստուծոյ ընծայուած որեւէ բան պէտք է կատարեալ ըլլայ: Անշնորհք եւ խոտելի բան պէտք չէ տալ շնորհաբաշխ մեր Տիրոջ (Հմմտ Մղ 1.7-8): Քրիստոս ի՛նքն նաեւ իբրեւ մեր Զատիկին իսկական Գառնուկը եղա՛ւ եւ է՛ անարատ,

այսինքն՝ սուրբ եւ արդար (Գրծ 3.14), կատարեալ (Եբր 7.28), եւ անմեղ, համաձայն առաքեալի խօսքին. «Աստուած մեզի համար մեղքի պատարագ ըրաւ Քրիստոսը, ան՝ որ բնաւ մեղք չէր գործած» (Բ.Կր 5.21): Ուրիշ տեղեր նաեւ կը յիշուի Քրիստոսի բացարձակապէս մեղք գործած չըլլալը (Յհ 8.46, Եբր 4.15, Ա.Յհ 3.5):

Գալով «արու» բացատրութեան. ոմանք կփենթադրեն որ գառնուկը պէտք էր արու ըլլար, որովհետեւ Աստուծոյ Գառնուկը՝ Քրիստոս ի՛նք, արու պիտի ըլլար: Մենք ճիշդ չենք գտներ այս բացատրութիւնը: Կենդանիներու աշխարհին մէջ արուն ընդհանրապէս նկատուած է ոյժի խորհրդանիշ: Այդ ոյժն ու զօրութիւնը Քրիստոսի անձին մէջ կատարեալ իրականութիւն են (Մտ 24.30, Ղկ 5.17, Գրծ 10.38, Բ.Պտ 1.16):

Իսկ «մէկ տարեկան» բացատրութեան վերաբերեալ, պարզապէս ըսենք, որ Հրեաներուն համար կենդանական աշխարհին մէջ մէկ տարեկանը իսկ մարդկային կեանքին մէջ երեսուն տարիքը կը խորհրդանշեն կատարելութիւն: Մէկ տարեկան կենդանին պատրաստ պէտք էր ըլլար զոհուելու, իսկ երեսուն տարեկան մարդը, դարձեալ զոհողութեան կեանք մը պէտք է ապրէր՝ ազգային կեանքին մէջ պատասխանատուութիւն մը յանձն առնելով:

ՅԱԻԵԼԵԱԼ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԳԱՌՆՈՒԿԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Քրիստոսի խաչելութիւնը տեղի ունեցաւ ճիշդ ա՛յն պահուն՝ երբ Հրեաներ պատրաստութիւն կը տեսնէին իրենց գատկական գառնուկները մորթելու (30 թուականի Ապրիլ 1-ին): Արդ, կարելո՞ր է գիտնալ թէ անոնք ե՞րբ կը մորթէին իրենց գատկական գառնուկները: Անոնք կը սկսէին մորթել երեկոյեան ժամը 3-ին տաճարի շրջափակին մէջ: Գառնուկին զենումը պէտք էր որ աւարտէր երեկոյեան ժամը 6-էն առաջ: Այս իմաստով, գառնուկին զենումը տեղի կրնանենար երեկոյեան 3-6-ի միջեւ:

Խորքին մէջ, ասիկա աստուածային հրահանգ մըն էր որ Հին Կտակարանէն կու գար. *«Իսրայէլի ժողովին բոլոր ժողովուրդը մորթեն զանհկա երկու իրիկուններուն մէջտեղ»* (Ել 12.6): Ի՞նչ կը նշանակէ *«երկու իրիկուններուն մէջտեղ»* բացատրութիւնը: Այստեղ «իրիկուն» բառը կը թագմանուի նաեւ «երեկոյ»: Եբրայեցիներուն համար երեկոն կը սկսէր կէսօրէ ետք ժամը 3-ին եւ կրաւարտէր ժամը 6-ին: Այս ժամանակամիջոցին էր որ գառնուկներուն զենումը պէտք էր սկսէր եւ աւարտէր: Կարելո՞ր է այս մանրամասնութիւնը մեր միտքին մէջ ունենալ, որովհետեւ մենք գիտենք որ Քրիստոս իբրեւ ամբողջ մարդկութեան գատիկին Գառնուկը՝ երեկոյեան մօտաւորապէս ժամը 3-ին իր հոգին պիտի աւանդէր եւ ժամը 6-էն առաջ արդէն թաղուած պիտի ըլլար:

Այս խօսքը կը հաստատուի աւետարանական վկայութիւններով նաեւ: Երբ կը կարդանք հին թարգմանութիւնը, մեզի կը իրարմոտի որ Յիսուս ժամը 9-ին իր հոգին աւանդեց (Մտ 27.45.50, Մր 15.34-37, Ղկ 23.44-46, Յհ): Հրեաներուն ժամը հաշուելու կերպը տարբեր է մերինէն: Անոնց ժամը 9-ըն մեր ժամով կը ըլլայ յետմիջօրէի ժամը 3-ը: Նոր թարգմանութիւնը արդէն 9-ի փոխարէն արձանագրած է ժամը 3-ը: Պարզ է հետեւաբար, որ Յիսուս իր հոգին աւանդեց շուրջ ժամը 3-ին (այն միջոցին երբ Հրեաներ իրենց գառնուկները կը մորթէին), եւ թաղուեցաւ ժամը 6-էն առաջ (երբ Հրեաներ գառնուկը արդէն ճաշակած պէտք է ըլլային):

Քրիստոսի թաղումը չէր կրնար ժամը 6-էն ետք տեղի ունենալ, որովհետեւ 6-էն ետք Հրեաներուն համար յաջորդ օրը սկսած կը սեպուէր, եւ նկատի ունենալով որ յաջորդ օրը Շաբաթ էր, *«Հրեայ դեկավարները չուզեցին որ մարմինները խաչերուն վրայ մնան Շաբաթ օրով»* (Յհ 19.31): Երկու հոգիներ, Յովսէփ՝ որ Արիմաթիա քաղաքէն էր եւ Նիկողեմոս՝ որ նախապէս գիշերով Յիսուսի մօտ գացած էր, առին Յիսուսի մարմինը եւ կտաներով փաթեցին՝ շուրջ երեսուն քիլօ հալուէով խառն գմուռսի հետ, ինչպէս Հրեաներուն սովորութիւնն էր պատանքել, եւ ապա զանիկա դրին ժայռափոր նոր գերեզմանի մը մէջ, ուր երբեք մէկը չէր թաղուած (Յհ 19.38-42):

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԱՐՄԱՏՆԵՐԸ
ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ՄԷՋ
(Քաւութեան գոհերը եւ Քրիստոս)

Ղեւտացւոց գիրքին 16-րդ գլուխը մեզի կը ներկայացնէ Եբրայեցիներուն տօներէն «Քաւութեան Օր» տօնը: Այս գլուխը մեզի կը խօսի մէկ զուարակի (մատղաշ ցուլ) եւ երկու նոխազներու (արու այծ) մասին: Զուարակը պէտք էր զենուէր Քահանայապետին՝ ձեռքով՝ Քահանայապետին եւ բոլոր քահանաներուն մեղքերուն քաւութեան համար (11-րդ համար): Իսկ երկու նոխազներուն վրայ Քահանայապետը վիճակ պիտի ձգէր՝ ճշդելու համար թէ ո՛ր մէկ անոնցմէ Աստուծոյ պիտի ընծայուէր իբրեւ մեղքի պատարագ, եւ ո՛ր մէկը անապատ պիտի տարուէր՝ իբրեւ «Քաւութեան նոխազ» (8-10-րդ համարներ): Աստուծոյ վիճակուած նոխազը պիտի մորթուէր ժողովուրդին մեղքերուն քաւութեան համար եւ անոր արիւնը պիտի սրսկուէր «Քաւութեան» առջեւ, իսկ միւս նոխազին գլխուն Քահանայապետը իր ձեռքերը պիտի դնէր եւ խնդրէր Աստուծմէ որ ներէր իր ժողովուրդին մեղքերը, եւ ապա ան որոշուած մարդու մը ձեռքով անապատ պիտի տարուէր:

Նոխազին գլխուն ձեռքերը դնելը՝ ժողովուրդին մեղքերը անոր փոխանցել էր: Իսկ նոխազը անապատ տանիլը՝ ժողովուրդին գործած մեղքերը անոնցմէ հեռացնել էր: Խորքին մէջ, ինչպէս կը տեսնէք, թէ՛ մորթուած նոխազը եւ թէ՛ դէպի անապատ տարուած նոխազը, երկուքն ալ խորհրդանշականօրէն ժողովուրդին մեղքերը սրբելու կը ծառայէին: Քրիստոս ի՛նք եղաւ այն ճշմարիտ զոհը որուն վրայ Աստուած մեր մեղքերը դրաւ իր ձեռքերով եւ Քրիստոսով զանոնք հեռացուց մեզմէ:

Եբրայեցիներուն նամակին ծանօթ ռեւէ անձ, գիտէ որ Պօղոս առաքեալ «Քաւութեան տօնը», ինչպէս նաեւ այդ տօնին ընթացքին մատուցուող քաւութեան զոհերն ու (անապատ տարուող) «Քաւութեան նոխազը», կը նկատէ գալիքին (Քրիստոսի զոհագործումին) շուքը: Ան կ'իբրսէ. *«Մովսիսական Օրէնքը պարզապէս գալիք նոր կարգերուն շուքը, այսինքն՝ մօտաւոր նմանութիւնը միայն կը ներկայացնէ եւ ո՛չ թէ անոր հարազատ պատկերը: Այդ պատճառով ալ՝ նոյն զոհերը տարուէ տարի*

շարունակ կը մատուցուին, որովհետեւ չեն կրնար կատարելութեան հասցնել այդ զոհերով Աստուծոյ մօտիկ եկողները» (Եբր 10.1):

Քրիստոսի պարագային տարուէ տարի զոհագործուելու հարց չկայ, ահա թէ ինչո՛ւ առաքեալը կիրսէ. *«Քրիստոս երկնային Սրբարան չմտաւ բազմաթիւ անգամներ ինքզինքը ընծայելու համար. այլապէս՝ պէտք էր աշխարհին սկիզբէն ի վեր բազմաթիւ անգամներ չարչարուէր: Մինչդեռ այժմ, ահաւասիկ, երբ ժամանակները իրենց կատարումին կը մօտենան, Քրիստոս յայտնուեցաւ՝ միանգամընդմիջտ ինքզինքը իբրեւ զոհ ընծայելով, մեղքը բնաջինջ ընելու համար» (Եբր 9.25-26):*

Քրիստոս պէտք չունի բազմաթիւ անգամներ պատարագուելու որպէսզի մեր մեղքերը սրբէ: Ան *«միակ պատարագով մը՝ յաւիտենապէս կատարեալ դարձուց մեղքերէ սրբուած մարդիկը» (Եբր 10.14):* Ճի՛շդ է որ ամէն անգամ երբ Սուրբ Պատարագ կը մատուցանենք՝ Քրիստոս կը պատարագուի, բայց ասիկա, մեր եկեղեցոյ հայրերուն իսկ բնութագրումով, «անարին պատարագ» է: Պօղոս առաքեալ Քրիստոսի զոհագործումը կը բնորոշէ իբրեւ «անկրկնելի» զոհագործում (Եբր 10.10, 12): Քրիստոսի պատարագումով կը դադրին կենդանական ամէն տեսակի զոհագործութիւններ: Պօղոս առաքեալ նո՛յն բանը կիրսէ. *«Աստուած բոլոր նախկին զոհերը կը վերցնէ եւ անոնց տեղ Քրիստոսի զոհը կը հաստատէ» (Եբր 10.9, 14):*

Նախկին բոլոր զոհերը պէտք էր որ վերցուէին, որովհետեւ չէին կրնար սրբել պաշտամունքը մատուցանողին մեղքերը (Եբր 10.2): Արդարեւ, *«ցույներու եւ նոխսագներու արիւնը բնաւ չի՛ կրնար մեղքերը ջնջել» (Եբր 10.4):* Միայն Աստուծոյ Որդիին արիւնը կրնայ Աստուծոյ նմանութեամբ ստեղծուած մարդոց մեղքերը սրբել: Քրիստոս ի՛նք եղաւ այն ճշմարիտ Գառնուկը, որ *«յաւիտենական Հոգիին միջոցաւ ինքզինք որպէս անարատ զոհ Աստուծոյ մատուցանեց»*, որպէսզի իր արիւնով մաքրէ մեր խղճմտանքը մեռելական գործերէ, եւ մենք կարենանք կենդանի Աստուածը պաշտել (Եբր 9.6-15):

Եթէ երբեք *«Օրէնքին համաձայն՝ գրեթէ ամէն ինչ արիւնով կը սրբուի. մեղքերու թողութիւնն ալ առանց արեան հեղումի չի՛րլլար» (Եբր 9.22)*, այդ պարագային, ինչո՛ւ կենդանիներուն

արիւնը չէր կրնար սրբել մեր մեղքերը: Ինչո՞ւ անպայման Աստուած պէտք էր իր արիւնը թափեր խաչին վրայ: Մեղքը կրնայ սրբել միայն ա՛ն՝ որուն դէմ գործուած է ատիկա: Մենք կենդանիներուն դէմ չէ որ մեղք գործած ենք կամ կը գործենք, այլ՝ Աստուծոյ, համաձայն Դաւիթի խօսքին. «Քեզի՛, մի՛ այն քեզի դէմ մեղանչեցի» (Սղ 51.4):

Յաճախ հարց կը տրուի. «Աստուած չէ՞ր կրնար տարբեր միջոցով մը սրբել մեր մեղքերը եւ մեզ փրկել: Իր Որդին անպայման պէ՞տք էր զոհուէր»: Շատ կարելու է հետեւեալը մեր միտքին մէջ ունենալ: Աստուած յաւիտենական է: Յաւիտենական Աստուծոյ դէմ գործուած մեղքը՝ յաւիտենական մեղք կը նկատուի: Յաւիտենական մեղք մը ջնջելու համար յաւիտենական զոհի մը կարիքը կար, որ կարող ըլլար յաւիտենական քաւութիւն պարգեւել: Այդ զոհը Քրիստոսէ զատ ո՛չ ոք կրնար ըլլալ:

Մեղքի ապականութենէն ձերբազատելու համար անապական զոհի մը կարիքը կար: Կենդանիները անապական զոհեր չեն, եւ հետեւաբար, անոնք չեն կրնար մեզ առաջնորդել անապականութեան: Քրիստոս՝ ս է մէկ եւ միակ անապական եւ անապականացնող զոհը, սուրբ եւ սրբող զոհը: Սուրբ Հաղորդութեամբ մեր մարմինին մեղանչականութիւնն է որ սրբուի Քրիստոսի մարմինին անմեղութեամբ:

**ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻԼ ՍՈՒՐԲ
ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ
(Ինքնաքննություն եւ Ծոմապահություն)**

Չորս բաներ հիմնական են Սուրբ Խորհուրդին մօտենալէ առաջ.- ինքնաքննություն, ծոմապահություն, խոստովանություն եւ աղօթք: Այս յօդուածով պիտի անդրադառնամ առաջին երկուքին: Միւս երկուքին մասին կարդալ յաջորդ յօդուածին մէջ:

1- Ինքնաքննություն: Պօղոս առաքեալ կիրսէ. *«Ամէն մարդ նախ ինքզինքը թող քննէ եւ ապա միայն այս հացէն ուտէ եւ բաժակէն խմէ»* (Ա.Կր 11.28): Սուրբ Հաղորդություն ստանալէ առաջ պէտք է մենք զմեզ ինքնաքննութենէ անցընենք: Ինքնաքննութեան գործողութիւնը Սուրբ Հոգիին առաջնորդութեան ներքեւ պէտք է ըլլայ: Սուրբ Հոգին ի՛նքն է որ իր լոյսը կը ճառագայթէ հաւատացեալ մարդուն սիրտին մէջ եւ հանդէս կը բերէ անոր գործած մեղքերը որոնք կրնան իր յիշողութենէն վրիպած ըլլալ:

Քննէ՛նք մենք զմեզ: Իրապէս կը հաւատա՞նք որ սրբագործեալ հացն ու գինին Քրիստոսի մարմինն ու արիւնն են: Յովհաննէս Մանդակունի կիրսէ. *«Հացին եւ գինիին լոկ որպէս հաց եւ գինի պիտի չնայիս, որովհետեւ սուրբ խորհուրդին ահաւորութիւնը տեսանելի չէ, այլ՝ իմանալի է անոր զօրութիւնը»*: *Մենք Քրիստոսը ճշմարիտ հաւատքով կրիմանանք սեղանին վրայ. իրեն կը մօտենանք, զինք կը տեսնենք, զայն կը շօշափենք, կը համբուրենք, մեր ներսիդին կըրնդունինք, իրեն կըրլլանք մարմին ու անդամներ, ինչպէս նաեւ Աստուծոյ որդիներ»*:

Քննէ՛նք մենք զմեզ: Իսկապէս կը հաւատա՞նք Քրիստոսի փրկագործութեան: Կը հաւատա՞նք որ մեր սիրոյն համար էր որ անոր սիրտը սրախողխող եղաւ: Կը հաւատա՞նք որ մեղքի մէջ կորսուածներու համար էր որ ան ցաւի փուշերուն մէջ կորսուեցաւ: Քննէ՛նք մենք զմեզ, տեսնելու համար եթէ երբեք քէնն ու ոխը բոյն դրած են մեր ներսիդին, դառնութիւնն ու ատելութիւնը կը կրծեն մեր ոսկորները, անապաշխար եւ անզիղջ ոգին կը կարծրացնէ մեր սիրտերը:

Քննե՛նք մենք զմեզ, տեսնելու համար թե ի՞նչ բան է մղուած կը մօտենանք Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդին: Քրիստոսի մարմինին եւ արիւնին մօտենալը արդեօք հաւատքի մը կամ հոգեւոր ծարաւի մը արտայայտութի՞ւնն է, թէ՛ չոր ու ցամաք սովորութեան մը: Անհամար է թիւը այն հաւատացեալներուն, որոնք հաղորդուիլը սովորութեան վերածած են, որոնք չեն գիտեր թե ինչո՛ւ կամ ինչո՛վ է որ կը հաղորդուին:

Վա՛յ մեզի եթէ կը համարձակիմք *«Ես եմ ճշմարտութիւնը»* յայտարարող աստուածորդիին մարմինը առնելու մեր բերաններուն մէջ, իսկ անդին՝ կրկնապարհի ստութեան կեանք մը: Վա՛յ մեզի եթէ մէկ կողմէն կենսատու Հացէն կը ճաշակենք, իսկ միւս կողմէն կը շարունակենք ապրիլ մահաբեր եւ մահաբոյր կեանք մը: Վա՛յ մեզի եթէ Քրիստոսի փառաւորիչ մարմինին կը մերձենանք, իսկ զինք փառաւորելը հաճոյք չէ մեզի համար: Վա՛յ մեզի եթէ ներում շնորհող Հացին ու Գինիին կը մօտենանք, իսկ մենք՝ աններողամիտ ենք իրարու հանդէպ: Չյանդգնի՛նք մօտենալու Տիրոջ մարմինին եւ արիւնին, եթէ երբեք կը մերժենք ներողամտութեամբ մօտենալ իրարու: Երբ մեր սիրտերուն մէջ սէր ու ներում կայ, գութ եւ կարեկցութիւն կայ, ա՛յն ատեն միայն սրբագործեալ հացն ու գինին կրնան մեզ սրբագործել եւ դարձնել Քրիստոսի տունը (Եբր 3.6):

2- Ծոմապահութիւն: Ծոմապահութիւնը որոշ ուտելիքներէ հեռու կենալը չէ միայն, այլեւ աշխարհային ամէն տեսակի ցանկութիւններէ հեռու մնալն է: Ի՞նչ օգուտ երբ կենդանիներու միւս չենք ուտեր բայց «իրարու միւս կիւտենք»: Ի՞նչ օգուտ երբ երկրայինէն կը պարպուիմք բայց երկնայինով չենք լեցուիր: Ի՞նչ օգուտ երբ Ֆիզիքապէս անօթի կը մերձենանք Սուրբ Հաղորդութեան, իսկ հոգեպէս՝ բնաւ երբե՛ք անօթի չենք զգար: Հոգեւոր ծարաւ չունեցող մարդուն համար Սուրբ Հաղորդութիւնը որեւէ ձեւով օգտակար չիլլար: Հոգեպէս անօթի մարդն է որ Քրիստոս-գոհին արժէքը գիտէ եւ ո՛չ թէ աշխարհով կշտացած մարդը:

Ծոմապահութեան նպատակը եկեղեցական հայրերուն այս կամ այդ կանոնը պահելը պէտք չէ ըլլայ: Փարիսեցիները շատ հպարտ էին ծոմապահութեան օրէնքին գործադրութեամբ: Ղուկաս կը յիշէ որ աղօթող Փարիսեցին շատ հպարտ էր որ շաբաթը երկու անգամ ծոմ կը պահէր (Ղկ 18.12):

Ծոմապահութիւնը սակայն խոնարհելու առիթ մը պէտք է ըլլայ եւ ո՛չ թէ հպարտութեամբ ուռելու: Ծոմապահութիւնը կը խոնարհեցնէ մեզ, որովհետեւ անոր ընթացքին է որ մեր Ֆիզիքական աշխարհին ամբողջ տկարութիւնները կը յայտնաբերուին: Սուրբ Հաղորդութեան ճամբով, Աստուած կը խոնարհի եւ կը բնակի այնպիսի մարդոց մէջ՝ որոնք կը խոնարհին դառնալու համար բնակարան Աստուծոյ:

Զգո՛յ՛ջ պէտք է ըլլանք որ միայն ստամոքսով հեռու չկենանք որոշ ուտելիքներէ, այլեւ՝ սիրտով: Ոչինչով կթօգտուինք եթէ երբեք ստամոքսով հեռու ենք մտեղէններու տեսակներէն, եւ սակայն, սիրտով ո՛չ միայն կը ցանկանք զանոնք, այլ նաեւ մեծապէս կը տանջուինք անոնց համար: Ծոմապահութիւնը պէտք է օգնէ մեզի աշխարհային բեռէ մը ազատելու, բայց ինչպէ՞ս կրնայ օգնել մեզի ազատելու աշխարհային բեռէ մը, երբ ծոմապահութիւնը ի՛նք բեռ ըլլայ մեզի համար: Սուրբ Հաղորդութիւնը թերեւութիւն չի բերեր այն հոգիին որ նման բեռի մը տակ ճնշուած է:

Զգո՛յ՛ջ ըլլանք անոնցմէ որոնք կիրսեն. *«Կարելոր չէ ծով պահել Սուրբ Հաղորդութիւն ստանալէ առաջ: Կարելորը սիրտը մաքուր պահելն է: Աստուած գիտէ մեր սիրտերը»*: Այս խօսքը, Սուրբ Հոգիին շնորհքով ինքնիր սիրտը մաքուր պահած հաւատացեալ մարդու խօսք չէ: Այս խօսքը Քրիստոսի մարմինին եւ արինին նկատմամբ սաստիկ ծարաւ ունեցող մարդու խօսք չէ: Բոլորս ալ գիտենք, որ աշխարհային վատ մտածումներ դիրութեամբ չեն կրնար մուտք գործել աղօթող սիրտ եւ անօթի ստամոքս ունեցող մարդոց սիրտերէն ներս:

**ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻԼ ՍՈՒՐԲ
ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ
(Խոստովանութիւն եւ Աղօթք)**

1- Խոստովանութիւն: Մեղքերու խոստովանութեամբ պէտք է պատրաստենք մեր սիրտերը դառնալու բնակարան Անմեղին: Չխոստովանուած մեղքեր արգելք են որ Քրիստոս մուտք գործէ մեր հոգիներէն ներս: *«Եթէ խոստովանինք մեր մեղքերը, վստահ եղէք՝ թէ Աստուած, որ արդար է, պիտի ներէ մեր մեղքերը եւ մեզ պիտի սրբէ մեր բոլոր անհրաւութիւններէն»* (Ա.Յհ 1.9): Շատ ողորմելի ենք եթէ երբեք խոստովանութեան ճամբով մեղքերու թողութիւն ստանալու առիթը ունինք, իսկ մենք մեր մեղքերուն բեռը մեր ուսերուն վրայ պահել կը շարունակենք: Խոստովանիլը՝ մեղքերուն բեռը մէկդի ձգելն է:

Բարսեղ Մաշկետրցի խօսելով խոստովանութեան մասին կ'իբրսէ. *«Ինչպէս որ պղնձագործը ժանգոտած անօթը քուրայէն անցրնելով՝ մուրճի հարուածներով զայն կը փայլեցնէ, նոյնպէս դուն եւս մեղքերով ժանգոտած հոգիդ խոստովանութեան քուրային մէջ նետէ, եւ ասպա բարձրէն իջեցուր մուրճը, այսինքն՝ մեղադրանքի եւ յանդիմանական խօսքերը, որպէսզի հոգիդ վերստին պայծառանայ»*: Բարսեղին ըսել ուզածը այն է, որ քրիստոնէայ մարդը խոստովանութեան պահուն ինքնամեղադրութեան եւ ինքնայանդիմանումի ճամբան պէտք է ընտրէ, որպէսզի կարենայ մեղքի ժանգը մաքրել իր հոգիէն: Ինչպէս երբ ծառի մը ճիւղերը յօտուին, ծառը իր զօրութիւնը կը վերագտնէ, այնպէս ալ երբ քրիստոնէայ մարդը կը խոստովանի իր մեղքերը՝ Սուրբ Հաղորդութեան միջոցաւ իր զօրութիւնն ու հոգեւոր պայծառութիւնն է որ գտնէ:

Սուրբ Հաղորդութիւնը դեղ է մեր հոգիին եւ մարմինին համար: Այս դեղը մեզի օգտակար կ'իբրլայ միայն ա՛յն ատեն՝ երբ խոստովանինք մեր մեղքերը: Ինչպէս եթէ հիւանդ մարդը չխոստովանի եւ չհրապարակէ իր հիւանդութիւնը՝ դեղ չբստանար եւ չի դարմանուիր, այնպէս ալ, ան որ Սուրբ Հաղորդութեան կը մօտենայ առանց խոստովանելու իր մեղքերը՝ թողութիւն եւ հոգիի խաղաղութիւն չի գտներ:

Սիրելի՛ հաւատացեալ, թոյլ չտանք որ Սատանան կամ մեր նման մարդիկ ամչնեն մեզ եւ հեռու պահեն խոստովանութենէն: 13-րդ դարու հեղինակ, Յովհաննէս Երզնկացի կը ըսէ. «Քահանային ներկայութեան ձեր ունեցած փոքր վախով ու ամօթով կը փրկուիք այն մեծ ամօթէն որ տիեզերական ահեղ հրապարակին վրայ տեղի պիտի ունենայ»⁶ երբ մարդոց բոլոր ծածուկ գործերը պիտի յայտնուին: Այդ վախը եւ ամօթը շատ աւելի սաստիկ է, երբ երկինքն ու երկիրը ի մի պիտի գան եւ ոչ ոք պիտի կարենայ ծածկել իր մեղքերը, այլ պիտի յանդիմանուի, ամչնայ ու դողայ մեծ հրապարակին վրայ: Ամօթէն ետք գեհենի հուրին եւ յախտենական տանջանքին պիտի մատնուի Սատանային հետ⁷, ուր աչքերը պիտի լան եւ ակոսները կը ճտեն»:

2- Աղօթք: Եթէ երբեք խոստովանութիւնը մեր մեղքերուն ճիւղերը յօտել է, ապա աղօթքը նոր ճիւղեր պատուաստել է: Ճիւղեր՝ որոնց վրայ հաւատքի եւ հաւատարմութեան, սիրոյ եւ սրբութեան պտուղները միասնաբար կը հասունանան: Չաղօթող մարդը կը նմանի անպտուղ ծառի մը՝ որուն ո՛չ թռչունները կը մօտենան, ո՛չ մարդիկը եւ ո՛չ ալ Աստուած՝ Սուրբ Հաղորդութեան ճամբով:

Աղօթքը մեր սիրտին դուռն ու ցանկապատն է: Ինչպէս դուռ եւ ցանկապատ չունեցող պարտեզ մը, ամէն տեսակ կենդանի կրնայ մտնել եւ աւեր գործել, այնպէս ալ աղօթքը իբրեւ դուռ եւ ցանկապատ չունեցող սիրտ մը, յարձակումի կիենթարկուի չար դէւերուն եւ ոգիներուն կողմէ: Նման սիրտ մը չի կրնար պարուրուիլ Քրիստոսի մարմինով եւ արիւնով:

Աղօթքով պէտք է մաքրենք մեղքի թարախը մեր հոգիներէն: Մեզմէ ո՛վ չի պժգար թարախոտած ձեռքով կերակուր ուտելու: Եթէ երբեք թարախոտած ձեռքով ճաշ չենք ուտեր, հապա որքա՞ն աւելի զգոյշ պէտք է ըլլանք Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը մեղքերով թարախոտած մեր մարմիններուն մէջ առնելու:

Ինչպէս խի՛ստ պատիժի կիարժանանայ ան որ փշրուած ու կոտրուած գահ մը կու տայ իր երկրի թագաւորին եւ անկէ կը խնդրէ անոր վրայ բազմիլ, այնպէս ալ մեծապէս պիտի պատժուին բոլոր անոնք՝ որոնք Սուրբ Հաղորդութեամբ զՔրիստոս կը հրաւիրեն բազմելու մեղքով փշրուած ու կոտրուած իրենց սիրտի գահին վրայ: Աստուծոյ կողմէ եւ Աստուծո՛յ համար

մեր սիրտերուն մէջ դրուած այդ գահը, մի՛այն աղօթքով կրնայ նորոգուիլ: Այդ նորոգութեան կը յաջորդէ Սուրբ Հոգիին ներգործութիւնը երբ կը ճաշակենք Քրիստոսի մարմինէն եւ արիւնէն: Ուրեմն, աղօթե՛նք արարչագործութեան եւ արարածներուն Նորոգիչին եւ Վերանորոգիչին մերձենալէ առաջ Աստուծոյ մարմինին եւ արիւնին:

Աղօթե՛նք, որպէսզի մեր սիրտերը վերածուին սկիհի՝ պատրաստ իր մէջ առնելու Տէր Յիսուսի մարմինն ու արիւնը: Աղօթե՛նք, որպէսզի կաւէ զանգուածներս չայրինք աստուածորդիին հրանման մարմինին եւ արիւնին առջեւ: Աղօթե՛նք, որպէսզի մեր հոգիները դո՛ւրս շարտեն իրենց ներսիդէն մահառիթ մեղքը եւ միանան կենսատու Նշխարին եւ առատահոս սրբարար Գինիին:

Աղօթե՛նք, որպէսզի կասեցնենք չար խորհուրդներուն հոսքը մեր կեանքերուն մէջ եւ Սուրբ Հաղորդութեամբ Աստուծոյ բազմապիսի բարերարութիւններով լի գետին ուղղութիւնը դարձնենք դէպի մեր կեանքերը: Չաղօթող մարդը չի՛ բարերարուիր մեր Տիրոջ բարեգործ եւ բարեբաշխ մարմինէն եւ արիւնէն: Սուրբ Հաղորդութիւնը կը կենագործէ երբ կ'իւրացնենք կեանքի Արարիչին ու Տուիչին:

Եկե՛ք ինքնաքննութեան, ծոմապահութեան, խոստովանութեան եւ աղօթքի ճամբով, մաքրենք մեր սիրտերէն եւ հոգիներէն մեղքի տիղմը, որպէսզի փառքի թագաւորը՝ Քրիստոս, իր յաղթական մուտքը գործէ մեր կեանքերէն ներս, Սուրբ Հաղորդութեան միջոցաւ:

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳԸ՝ ՅԻՇԱՏԱԿ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Քրիստոս Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդը հաստատեց Վերջին Ընթրիքի ընթացքին (Ղկ 22.14-23). այնպիսի ժամանակ մը՝ երբ ան կը պատրաստուէր իր աշակերտները ձգելով հեռանալ այս աշխարհէն Ֆիզիքապէս: Ինչպէս երբ մարդ մը պիտի բաժնուի իր սիրելիներէն բան մը կու տայ անոնց որպէսզի անով միշտ յիշեն զինք, այնպէս ալ Քրիստոս երբ պիտի բաժնուէր իր աշակերտներէն, իրմէ բան մը տուաւ, աւելի ճիշդ՝ ինքզինք տուաւ անոնց եւ անոնց ընդմէջէն մեզի, որպէսզի միշտ յիշենք զինք, զօրանանք իր ներկայութեամբ եւ լեցուինք իր սիրով:

Քրիստոս հացն ու գինին օրհնելէ եւ իր աշակերտներուն տալէ ետք ըսաւ. «*Ասիկա կատարեցէք իմ յիշատակիս համար*» (Ղկ 22.19): Քրիստոս իր այս խօսքով, խնդրանք մը չէր որ կը ներկայացնէր, այլ՝ հրահանգ էր որ կու տար: «Կատարեցէք» բացատրութիւնը մեզ կը դնէ պարտականութեան եւ պարտաւորութեան մը առջեւ: Խորհուրդին կատարումը մեր ազատ կամքին թողուած չէ: Մենք (եկեղեցականներս) չէ՛ որ պիտի որոշենք եթէ Սուրբ Պատարագ մատուցանել կ'իւրեւնք կամ ոչ: Սուրբ Պատարագ մատուցանելը ո՛չ նախնորութեան եւ ո՛չ ալ նախասիրութեան հարց է, այլ աստուածային հրահանգ ու պահանջ է:

Այդ հրահանգը ի գործ դնողները առաջին հերթին առաքեալները իրենք պիտի ըլլային: Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդին հաստատումով կ'աւարտի Հին Կտակարանի քահանայական պատմութիւնը եւ սկիզբ կ'առնէ Նոր Կտակարանի քահանայական պատմութիւնը: Առաքեալները Հաղորդութեան խորհուրդին առաջին քահանաները եղան, զՔրիստոս ունենալով իբրեւ առաջին եւ յաւիտենական քահանայապետ: Պէտք է յիշել նաեւ որ Աստուծոյ վերջնական նպատակն ու ծրագիրն ալ, մեզ քահանաներու թագաւորութեան մը վերածելն է (Ա.Պտ 2.9, Յտ 1.6): Աստուած իր այս նպատակը պիտի յաջողցնէ երբ իր Որդին երկրորդ անգամ յայտնուի (Յտ 20.6):

«*Յիշատակիս համար*» բացատրութիւնը, բնականօրէն չի՛ նշանակեր յիշատակումը անցեալին պատահած դէպքի մը եւ կամ անցեալին պատկանող դէմքի մը: Քրիստոս մեր կողմէ

յիշուիլ չէ որ կԻադաչէ: Իր յիշատակը միշտ վառ պահել չէ որ խնդրէ: «Յիշատակիս համար» բացատրութեամբ, Քրիստոս կը պահանջէ մեզմէ որ յիշենք եւ յիշեցնենք ամբողջ աշխարհին խաչելութեամբ իր իրագործած փրկութիւնը: Ան կԻուզէ որ պատմենք իրարու իր անչափ սիրոյն մասին. այն սիրոյն մասին՝ որ զինք խաչ բարձրացուց: Պօղոս առաքեալ նաեւ կը յանձնարարէ որ Տիրոջ մահը պատմենք ամէն անգամ երբ ուտենք սուրբ Հացէն եւ խմենք սուրբ Բաժակէն (Ա.Կր 11.26): Մեր կոչումն է սիրելի՛ ընթերցող, որ ամէն անգամ երբ հաղորդուինք Քրիստոսի մարմինով եւ արիւնով, յիշե՛նք եւ յիշեցնե՛նք ուրիշներուն նաեւ, որ Քրիստոս մեռաւ մեզի համար՝ մեզ դարձնելու համար որդիները Աստուծոյ զաւակները:

ՍՈՒՐԲ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՄԲ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒԱԾ ՄԷԿՈՒԹԻԻՆԸ

«Մենք բոլորս մէկ հաց, մէկ մարմին ենք, որովհետեւ նոյն եւ միակ հացէն կը ճաշակենք» (Ա.Կր 10.17): Տիրոջ մարմինն ու արիւնը ո՛չ միայն մեզ հաղորդակցութեան մէջ կը դնեն եւ մէ՛կ կը դարձնեն Աստուծոյ հետ, այլ նաեւ հաղորդակցութեան մէջ կը դնեն եւ մէ՛կ կը դարձնեն եկեղեցոյ բոլոր անդամներուն հետ: Արդարեւ, Քրիստոսի մարմինէն եւ արիւնէն զատ ուրիշ ո՛չ մէկ բան կրնայ վերամիացնել եւ հաշտեցնել իրարու հետ Աստուած եւ մարդ, եւ մարդ ու մարդ:

Ինչո՞ւ արդեօք Հին կտակարանին մէջ յիշուած զատկական գառնուկին վերաբերեալ, Աստուած պատուիրեց ուտել զանիկա առանց անոր ոսկորներէն որեւէ մէկը փշրելու կամ կոտրելու (Ել 12.46, Թւ 9.12): Աստուած չուզեց որ զատկական գառնուկին ոսկորներէն որեւէ մէկը կոտրուէր, որովհետեւ ասիկա Քրիստոս-Գառնուկին կատարեալ նախապատկերացումը պիտի ըլլար: Ինչպէս Հին Կտակարանի գառնուկին ոսկորներէն որեւէ մէկը չկոտրեցաւ, այնպէս ալ Նոր Կտակարանի Գառնուկին ոսկորներէն որեւէ մէկը չկոտրեցաւ:

Յովհաննէսի Աւետարանին մէջ կը կարդանք. *«Զինուորները® երբ Յիսուսի եկան, տեսան որ անիկա արդէն իսկ մեռած էր, ուստի չկոտրեցին անոր սրունքները®: Ասիկա պատահեցաւ՝ որպէսզի իրականանայ Սուրբ գիրքերուն մէջ ըսուածը. - Անոր որեւէ մէկ ոսկորը պիտի չփշրուի»* (Յհ 19.33, 36, Ել 12.46, Թւ 9.12, Սղ 34.20):

Աստուած գիտէր որ հետագային եկեղեցին պիտի կազմէր Քրիստոսի մարմինը (Ա.Կր 12.27-28, Կղ 1.18, Եփ 5.23, 29), ահա թէ ինչո՞ւ ան թոյլ չտուաւ որ իր Որդիին մարմինին ոսկորներէն որեւէ մէկը փշրուի կամ կոտրուի: Այլ խօսքով, Աստուած չուզեց որ իր Որդիին մարմինը ըլլալու կանչուած եկեղեցին, իր մէջ ունենայ փշրուած ոսկորներ, այսինքն՝ պառակտումներ եւ բաժանումներ:

Դերենիկ Եպս. Փոլատեան խօսելով Սուրբ Հաղորդութեան ճամբով բոլոր եկեղեցիներուն միջեւ ստեղծուող միութեան մասին, կ'ըսէ. *«Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդի մատուցմամբ*

*տեսանելի եւ անտեսանելի, զինուորեալ եւ յաղթական
եկեղեցիներ, մէկ կը հանդիսանան. հրեշտակներ եւ սուրբեր,
ննջեցեալներ եւ ապրողներ, ու տաճարին մէջ ու բոլոր
տաճարներուն մէջ հաւաքուած մարդիկը, նոյն Սուրբ Հոգւոյն
հաղորդակից՝ իրարու հետ տիեզերական միութեան մը մէջ կը
մտնեն»:*

Թող որ Տէր Յիսուս Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը մեզ
սերտօրէն միացնեն իրեն եւ իրարու, որպէսզի կարենանք ապրիլ
եւ գործել իրարու հետ իբրեւ մե՛կ եկեղեցի, մե՛կ մարմին,
սպասելով մեր միակ Գլուխին՝ Քրիստոսի երկրորդ գալուստին,
որուն համար ամէն մէկ հաւատացեալ բերանը թող բանայ եւ ըսէ.
«Ամէն: Եկո՛ւր, Տէր Յիսուս» (Յյտ 22.20):

ՍՈՒՐԲ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՅԼԱԿԵՐՊԻՉ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդին հաստատումը Քրիստոսի խորախորհուրդ մարդասիրութեան բացառիկ եւ բացարձակ արտայայտութիւնն է: Քրիստոս երկինք համբարձաւ, բայց իր մարմինն ու արիւնը թողուց երկրի վրայ՝ երկիրը երկնայնացնելու, օրհնելու, պաշտպանելու, արգասաբեր դարձնելու եւ երկինք առաջնորդելու: Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը երկինքն ու երկիրը իրարու կը կապեն: Երկնաւորն ու երկրաւորը իրարու հետ յարաբերութեան մէջ կը պահեն:

Սուրբ Հաղորդութիւն ստանալը Աստուծոյ մէջ խորանալ է, դէպի աստուածայինը խոյանալ է, Աստուծոյ սրբութեամբ սրբուիլ է, ամենակալին ձեռքերուն յանձնուիլ է, մեր սիրտերուն վրայ Քրիստոսի իշխանութիւնը ճանչնալ է, մեր հոգիներուն մէջ Աստուծոյ թագաւորութիւնը գոյացնել է, մեր միտքերուն մէջ մեղքի հուրը շիջեցնել է, մեր միտքերուն վահանուիլն է Չարին արձակած նետերուն դիմաց:

Տակաւին, Տէր Յիսուսի մարմինն ու արիւնը ճաշակելը՝ Աստուծոյ պարուրուիլ է, Սուրբ Հոգիով նորոգուիլ է, Քրիստոսի սիրոյ թելերուն տակ ապաստան գտնել է, մեր երկնաւոր Հօր մտերմութիւնը վայելել է, Բարձրեալը բարձրացնել եւ Բարձրեալին կողմէ բարձրացուիլ է, Հրեշտակներուն կողմէ երանուիլ է, երկինքի իւղով օծուիլ է, Աստուծոյ մէջ, Աստուծոյ համար եւ Աստուծոյ հետ առանձնանալ է:

Տէր Յիսուս լոկ ուտելիք կամ խմելիք չէ: Սուրբ Հաղորդութիւնը պարզ մարդոց կը տրուի, բայց պարզ բան մը չէ: Ան Սուրբ Հոգիին բուրմունքն է մեր ներսիդին: Ամենասուրբ Երրորդութեան փառքին եւ զօրութեան, իմաստութեան եւ սրբութեան հանգչումն է մեր վրայ: Մեր սիրտերուն տաճարացումն է: Մեր հոգիներուն կենսաւորումն է: Յաւիտենական այլակերպութեան նախաքայլն է: ԶԱստուած ստանալն ու շակելն է: Աստուծոյ զօրութեան պատգամաբերը դառնալն է:

Սուրբ Հաղորդութեամբ Տէր Յիսուսի սէրը կը հոսի մեր կեանքերուն մէջ, եւ իր մարդասիրութեան նման

մարդասիրություն մը կ'ընենանք, իր անկեղծության նման՝ անկեղծություն մը, իր քաղցրության նման՝ քաղցրություն մը: Ինչպէս զուլալ ջուրով լեցուած բաժակը տարբեր եւ գերազանց արժէք ունի քան տղմոտ ջուրով լեցուած բաժակը, այնպէս ալ Սուրբ Հաղորդութեան ճամբով աստուածորդիով լեցուած մարդը, տարբեր է եւ տարբեր պէտք է ըլլայ աշխարհի մարդէն:

Կեանքի Հացէն ճաշակելն ու կենսատու Արիւնը ըմպելը՝ յաւիտենական կեանք ունենալ է (Յհ 6.54), Աստուծոյ մէջ բնակիլն ու Աստուծոյ բնակարան դառնալ է (Յհ 6.56), յարութեան համար նախապատրաստուիլ է (Յհ 6.54), Քրիստոսով ապրիլ (Յհ 6.57) ու անմահանալ է (Յհ 6.50): Երբ կը հաղորդուինք անմահ եւ անմահարար Աստուծոյ մարմինով եւ արիւնով՝ անոր անմահութիւնը կ'իսնուցնի մեր մահկանացու մարմիններուն մէջ, եւ մենք կը դառնանք անմահ որդիները անմահ Աստուծոյ:

Քրիստոս իր մարմինն ու արիւնը բնորոշէ իբրեւ ճշմարիտ կերակուր եւ ճշմարիտ խմելիք (Յհ 6.55): Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը յագեցում կը շնորհեն ճշմարիտին եւ ճշմարտութեան ծարար ունեցողներուն: Ճշմարիտ կեանքի որոնիչներուն համար ան ճշմարիտ կեանք պարզեւող հացն է: «*Ես եմ կենդանի հացը՝ որ երկինքէն իջած է*» (Յհ 6.51): Երկնաէջ Հա՛ցը միայն կրնայ կեանք պարգեւել մարդուն հոգիին եւ կշտացնել զանիկա:

Հաղորդուիլը յաւիտենական կեանքին փափաքը մեր ներսիդին բորբոքել է: Ինչպէս ծառին վրայ հաստատուած ճիւղը կ'ըմպէ ծառէն եկած ամբողջ հարուստ աւիշը, այնպէս ալ երբ Քրիստոսի մարմինով եւ արիւնով կը հաղորդուինք՝ Քրիստոսի կեանքը եւ Քրիստոս իբրեւ կեանք կը հոսի մեր անձերուն մէջ՝ մեր հաւատքի երակներուն ճամբով:

Սուրբ Հաղորդութեամբ Տէր Յիսուս Քրիստոսի բարեգործ ձեռքերուն նման ձեռքեր կ'ընենանք: Ձեռքեր՝ որոնք կրնան հասնիլ տառապեալին, օգնել՝ անկեալին, գրկել՝ մերժուածը եւ տալ՝ կարօտեալին:

Սուրբ Հաղորդութեամբ Տէր Յիսուսի մշտաշարժ ոտքերուն նման ոտքեր կ'ընենանք: Ոտքեր՝ որոնք կ'առաջնորդեն եւ կ'առաջնորդուին դէպի Կատարեալն ու կատարելութիւնը, դէպի Ճշմարիտն ու ճշմարտութիւնը:

Սուրբ Հաղորդութեամբ Տէր Յիսուսի բերանին նման բերաններ կ'ընենանք: Բերաններ՝ որոնք կը վկայեն Մեծ

Վկայեալին համար, կը պատմեն անոր անպատմելի գործերուն մասին, անիծողը՝ կ'օրհնեն, հալածողին համար՝ կ'բաղօթեն:

Սուրբ Հաղորդութեամբ Տէր Յիսուսի աչքերուն նման աչքեր կ'իյնանանք: Աչքեր՝ որոնք մարդուն մէջ Աստուծոյ գուրգուրանքին կարօտ մարդը կը տեսնեն: Աչքեր՝ որոնք կը տեսնեն՝ անտեսուածը, կը նշմարեն՝ աննշմարը:

Որքա՛ն անմեղ եւ իրատես պիտի ըլլան մեր հայեացքները երբ Աստուած ըլլայ անոնցմով նայողը: Որքա՛ն մաքուր պիտի ըլլան մեր ձեռքերը երբ աստուածորդին ըլլայ անոնցմով գործողը: Որքա՛ն արագագնաց պիտի ըլլան մեր ոտքերը բարեգործութեան ճամբուն վրայ երբ Քրիստոս ըլլայ անոնցմով քալողը:

Երբ կը ճաշակենք Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը, Անհունն Աստուած մուտք կը գործէ հունաւորներու սիրտէն ներս: Հաղորդուիլը՝ սահմանաւորներու անսահմանօրէն բացուիլն է Անսահման Աստուծոյ առջեւ: Հաղորդուիլը՝ ժամանակաւորներու լուծուիլն Անժամանակին մէջ եւ երկրաւորներու պատուաստուիլն է Երկնաւորին վրայ:

Սիրելի՛ ընթերցող, հաւա՛տք ունեցիր սիրտիդ մէջ երբ կը մերձենաս Տիրոջ մարմինին եւ արիւնին, եւ ան պիտի փոխէ կեանքդ, պիտի նորոգէ սիրտդ, պիտի կենդանացնէ հոգիդ եւ պիտի լուսաւորէ միտքդ:

ԶԳՈ՝ՅՇ ԵՂԻՐ ԵՐԲ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՍ ԿԵԱՆՔԻ ՀԱՑԻՆ ՈՒ ԳԻՆԻՒՆ

Ան որ անհոգութեամբ կը մօտենայ սրբագործեալ հացին եւ գինիին, ոտնակոխ ըրած կ'ըլլայ Աստուծոյ Որդին, համաձայն Պօղոս առաքեալի խօսքին. *«Եթէ Մովսիսական Օրէնքը իսախտողը երկու կամ երեք հոգիի վկայութեամբ մահուան կը դատապարտուի առանց գթութեան, որքա՛ն աւելի ծանր պատիժի արժանի պիտի համարէք այն անձը՝ որ ոտնակոխ կ'ընէ Աստուծոյ Որդին, կ'արհամարհէ Նոր Ուխտի կնքումին համար թափուած արիւնը, որով Քրիստոս զինք սրբեց, եւ կ'բանարզէ շնորհքները պարզեւող Սուրբ Հոգին»* (Եբր 10.28-29):

Երբ մարմնասէր մարդը Քրիստոսի մարմինը ուտէ եւ ինքնիր արիւնը մեղքի տիղմով շաղախած անձը Քրիստոսի արիւնը խմէ, ան ո՛չ միայն ոտնակոխ ըրած կ'ըլլայ Աստուծոյ Որդին, այլեւ սպաննած կ'ըլլայ զանիկա: Նո՛յնը կը հաստատէ Յովհաննէս Մանդակունի երբ կ'ըսէ. *«Մարդը որ մարդ կը սպաննէ, մարդասպան կ'բանուանուի. իսկ ան որ անարժանութեամբ Տիրոջ մարմիննէն հաղորդուի, աստուածասպան կ'ըլլայ. որովհետեւ անգամ մը եւս իսաչ կը հանէ Աստուծոյ Որդին»*:

Արդարեւ, աստուածասպանութիւն է անհաւատութեամբ ճաշակել մեր հաւատքի Հիմնադիրին մարմինն ու արիւնը: Յաւիտենական արցո՛ւնք պիտի ըլլայ բաժինը անոր որ արցունքով չի՛ մօտենար Սուրբ Հաղորդութեան: Կրա՛կ պիտի ըլլայ բաժինը անոր որ կրակէ հաւատքով չի՛ մերձենար Տիրոջ բաժակին: Մա՛հ պիտի ըլլայ բաժինը անոր որ անմահանալու համար չէ որ կը հաղորդուի: Արդարեւ, մեռած հաւատքով Անմահին մօտենալը կրնայ մեզ մահուան առաջնորդել:

Մտաբերեցէք որ երբ Բեթսամիւսի մարդիկը Տիրոջ տապանակին մէջ նայեցան, Տէրը անոնցմէ յիսուն հազար եօթանասուն մարդ սպաննեց: Ի տես պատահածին, Բեթսամիւսի մարդիկը աղաղակեցին ըսելով. *«Ո՞վ կրնայ կենալ այս սուրբ Աստուծոյ ներկայութեան»* (Ա.Թգ 6.19-20): Այս իրողութիւնը ահով պէտք չէ լեցնէ մեր սիրտերը եթէ երբեք անհոգութեամբ է որ Տիրոջ մարմինին կը մօտենանք:

Բեթսամիւսացիներուն եւ մեր ըրածին տարբերութիւնը շատ մեծ է: Անոնք պարզապէս նայեցան Տիրոջ տապանակին մէջ, իսկ մենք որ հաղորդուելու կը մօտենանք՝ միայն սկիհին մէջ չէ որ կը նայինք, այլ սկիհին մէջ եղած Աստուծոյ սրբաբար մարմինն ու արիւնը՝ կ'առնենք մեր բերաններուն մէջ: Աստուծոյ մարմինն ու արիւնը սկիհէն առնելով մեր սիրտերուն սկիհին մէջ է որ կը դնենք:

Մեռած հաւատքով պէտք չէ մերձենալ անմահատու կեանքի Հացին եւ Գինիին: Սուրբ Հաղորդութիւնը կրնայ թէ՛ փրկութեան եւ թէ՛ կորուստի պատճառ հանդիսանալ: Փրկութեան պատճառ կը դառնայ երբ փրկութեան կարօտ մեր հոգին է որ մեզ անոր կ'առաջնորդէ, եւ կորուստի պատճառ կը դառնայ՝ երբ մեղքի մէջ կորսուած վիճակով եւ անտարբերօրէն կը մօտենանք անոր: Սուրբ Խորհուրդին անտարբերութեամբ մօտենալը վտանգումն է մեր փրկութեան, խաթարումն է մեր յաւիտենականութեան:

Նշխարն ու գինին կը փրկեն երբ փրկութեան կարօտ հոգիներու հանդիպին: Ինչպէս ջուրը ծարաւ մարդուն համար աւելի օգտակար է քան յագեցածին, նոյնպէս ալ Սուրբ Հաղորդութիւնը Աստուծոյ ծարաւը ունեցողներո՛ւն աւելի կ'օգտէ եւ ո՛չ թէ անտարբերներուն: Սուրբ Հաղորդութիւնը մեզ այլակերպել չի՛ կրնար եթէ երբեք մենք այլակերպուելու փափաք չունինք: Ինչպէս սերմը եթէ բերրի հողի մէջ իյնայ կը ծլի, կ'աճի եւ պտուղ կը բերէ, այնպէս ալ եթէ Տիրոջ մարմինն ու արիւնը Աստուծոյ սիրով եւ հաւատքով բերրի դարձած հոգիի մը հանդիպին՝ կ'այլակերպեն եւ կ'արդիւնաւորեն զանիկա: Հաղորդութեամբ Տէրը կը հանդիպի մեզի եթէ մեզ հոգեպէս պատրաստ վիճակի մէջ գտնէ: Իսկ մեզ հոգեպէս պատրաստողը Սուրբ Հոգին ի՛նքն է:

Ինչպէս երբ մէկը պիտի հրաւիրենք մեր տունը, մաքրութիւն կ'ընենք եւ պատրաստութիւններ կը տեսնենք, այնպէս ալ երբ Հաղորդութեան համար սուրբ սեղան մօտենանք, պէտք է աղօթքով եւ ծոմապահութեամբ պատրաստած ըլլանք մեր հոգիներն ու սիրտերը: Հաղորդութեամբ մեր սիրտերէն ներս մուտք գործողը պարզ անձ մը չէ, այլ մեր փրկութեան Աստուածն է, փառքի ու փառաւոր Թագաւորն է, երկինքի եւ երկրի Իշխանն է: Երբ կը հաղորդուինք, խաղաղութիւնն է որ կ'իջի մեր

հոգիներուն մէջ, որովհետեւ խաղաղութեան իշխանը՝ Քրիստոս, կու գայ բազմելու մեր սիրտի գահին վրայ:

Ս. Ներսէս Շնորհալի խօսելով Սուրբ Հաղորդութեան մասին, կ'իբրսէ. *«Եթէ Աստուած հրահանգեց Սովսէսին որ մեռած կենդանիի մորթէ շինուած կօշիկով չկոխել այն վայրը, ուր երեւաց Աստուածութեան հուրը, հապա որքա՛ն աւելի անհրաժեշտ է որ մենք նախ վանենք մեր ներսիդէն մեղքերու մեռելութիւնը եւ յետո՛յ միայն մերձենանք աստուածային խորհուրդին, որովհետեւ մենք Սովսէսի նման Աստուծոյ հետ չէ որ կը խօսինք կամ անոր թիկունքը չէ որ կը տեսնենք միայն, այլ մեր ձեռքով կը շօշափենք Անշօշափելին, մեր շրթունքներով կը համբուրենք Սէրը, մեր բերանով կը ճաշակենք բոլոր մարդիկը Կերակրողը, Չայն կ'ընդունինք մեր սիրտին մէջ եւ հոգիով կը միանանք Աստուծոյ հետ»:*

Բարսեղ Մաշկետորցին խօսելով Եբրայեցիներուն գատկական գառնուկին եւ զանիկա ուտելու կերպին մասին, կ'իբրսէ. *«Հրեաները եթէ ոտքի կանգնած, կօշիկով, ցուպը իրենց ձեռքը բռնած կ'իտուէին (Ել 12.11) գառնուկը, որչա՞ փ աւելի դուն պէտք է արթուն ըլլաս երբ սուրբ սեղանին կը մերձենաս ճաշակելու Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը: Անոնք Պաղեստինցիներու երկիրը պիտի երթային, իսկ դուն՝ երկինք»:* Քանի որ Սուրբ Հաղորդութիւնը մեզ երկրէն երկինք կ'առաջնորդէ եւ Ամենատեսին տեսութեան կը տանի՝ պէտք չէ լուրջ կերպով պատրաստուինք ատոր:

ՀԱՅ ԵՒ ԳԻՆԻ՞, ԹԷ ՄԱՐՄԻՆ ԵՒ ԱՐԻՒՆ

«Ով որ անարժանությամբ կրուտէ եւ կը խմէ՝ այդ ուտելովն ու խմելովը ինքզինք դատապարտութեան կրենթարկէ, քանի որ զանազանութիւն չի՝ դներ սովորական հացին եւ Տիրոջ մարմինին միջեւ» (Ա.Կր 11.29): Չենք կրնար Սուրբ Պատարագի ընթացքին սրբագործեալ հացին եւ գինիին հետ վերաբերիլ այնպէս՝ ինչպէս պիտի վերաբերէինք մեր տան սեղանին վրայ գտնուող հացին եւ գինիին հետ: Եթէ անսահմանօրէն իրարմէ տարբեր են եկեղեցւոյ սեղանն ու մեր տուներուն սեղանները, հապա որքա՞ն աւելի իրարմէ տարբեր են այդ երկու սեղաններուն վրայ դրուող տարբերը՝ հացն ու գինին:

Հացն ու գինին որոնք նիւթական տարրեր են, սուրբ Պատարագի ընթացքին կրաննիւթականանան եւ կրաննիւթականացնեն սիրտերն ու հոգիները բոլոր անոնց՝ որոնք նիւթի եւ նիւթականի տիրապետութենէն ձերբազատիլ կրաղերսեն: Սուրբ Պատարագի ընթացքին մատուցուած հացին եւ գինիին մէջ լոկ հաց եւ գինի պէտք չէ տեսնենք: Քրիստոս զանոնք իր անձով փոխարինեց: Եթէ անոնք լոկ հաց եւ գինի ըլլային, ո՛չ հաւատքով հաղորդուողին կեանքին մէջ իրենց սրբարար եւ փրկարար ազդեցութիւնը պիտի ունենային եւ ո՛չ ալ անհաւատութեամբ հաղորդուողին որեւէ ձեւով պիտի վնասէին:

Հայ Եկեղեցւոյ տեսակէտը այն է, որ երբ Սուրբ Պատարագ կը մատուցանենք, Սուրբ Հոգիին վայրէջքով եւ ներգործութեամբ, հացն ու գինին սրբագործման պահուն կը փոխուին եւ կը փոխակերպուին Քրիստոսի ճշմարիտ մարմինին եւ արիւնին: Դերենիկ Եպիսկոպոս կը ըսէ. *«Արտաքնապէս հացին եւ գինիին տարրերը նոյնը կը մնան, սակայն կը ստանան նոր զօրութիւն մը, անոնց մէջ խորհրդաւոր կերպով մը կը հաստատուի Քրիստոսի մարմինին եւ արիւնին իսկութիւնը Սուրբ Հոգիին ներգործութեամբ»:* Ներսէս Լամբրոնացի նաեւ նոյն իմաստը ընդգրկող հաստատում մը կը կատարէ. *«Նիւթը (հացն ու գինին) չեն այլայլիր, այլ պարզապէս իմանալի զօրութիւն մը կը իրենցին»:*

Ս. Գրիգոր Տաթեւացի եւ Ներսէս Լամբրոնացի գրեթէ նոյն բառերով, կը ըսեն. *«Հացն ու գինին "կը փոխարկուին" Քրիստոսի մարմինին եւ արիւնին»:* Դարձեալ, մեր եկեղեցւոյ

վարդապետներէն, Ներսէս Լամբրոնացի, Խոսրով Անձեւացի եւ Արճիշեցի, կը հաստատեն. «*Հացն ու գինին իսկապէս "կիրլլան" անոր մարմինն ու արիւնը*»: Յիշենք որ ոմանք հացին եւ գինին փոխուելուն համար գործած են ուրիշ եզրեր նաեւ, ինչպէս օրինակ, «*կիանդրակերպուին, կիանդրագոյաւորուին, կը հրաշակերպուին*»:

Յովհան Մանդակունի կ'ըսէ. «*Հացին եւ գինին մօտենալով մենք Քրիստոսի՝ է որ կը մօտենանք, անո՛ր է որ կը տեսնենք, կը շօշափենք, կը համբուրենք, մեր ներսիդին կ'ընդունինք, եւ կը դառնանք մարմին եւ անդամ Քրիստոսի եւ որդիներ Աստուծոյ*»:

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳԸ՝ ԻՆՔՆԱՄԱՏՈՒՑՈՒՄ Է

Պօղոս առաքեալ կիրսէ. *«Յաւիտենական Հոգիին միջոցաւ Քրիստոս ինքզինք որպէս անարատ զոհ Աստուծոյ մատուցանեց»* (Եբր 9.14): Քրիստոս Սուրբ Հոգիին միջոցաւ է որ ինքզինք Աստուծոյ մատուցանեց: Ան *«մեզ փրկելու համար ինքզինքը Աստուծոյ ընծայեց որպէս անուշահոտ ընծայ եւ զոհ»* (Եփ 1.2): Քրիստոս ի՛նքն է պատարագուողն ու պատարագողը, ի՛նքն է բաշխողն ու բաշխուողը: Ա՛յս է որ կրօնուցանեն Սուրբ Գիրքն ու Հայց. Եկեղեցոյ Խորհրդատետրը: Պարգեւողն ու պարգեւուածը Քրիստոսէ տարբեր չեն կրնար ըլլալ, քանի որ Քրիստոս ինքզինքն տարբեր բանով մը չի՛ կրնար մեր մեղքերը սրբել:

Արիւնը կեանքի խորհրդանիշ է: Արիւնը մարմինին կեանք պարգեւողն է (Ղւ 17.14): Ուրեմն, Քրիստոս իր արիւնը խաչին վրայ թափելով, *սոսջին*.- իր կեանքը տուած եղաւ մեզի համար: *Երկրորդ*.- ան ինքզինք իբրեւ կեանք տուած եղաւ մեզի: Եւ *երրորդ*.- ան ինքզինք մեր յաւիտենական կեանքին համար տուած եղաւ: Կեանքը տալ, իբրեւ կեանք տալ եւ մեր կեանքին համար տալ: Ա՛յս է ճշմարիտ իմաստը Քրիստոսի պատարագումին խաչին վրայ: Ան խաչապարգեւ իր կեանքով կազմեց մարդկային ցեղին «առաւել կեանքը», փառքի կեանքը, յաւերժ կեանքը:

Չուր տեղ չէ որ Քրիստոս հացի եւ զինիի տեսակին տակ իր մարմինն ու արիւնը շնորհեց մեզի: Քրիստոս իր մարմինով սրբեց մարմինով գործած մեր մեղքերը եւ իր արիւնով սրբեց հոգիով գործած մեր մեղքերը: Նո՛յնը Մովսէս կիրսէ. *«Հոգիին համար քաւութիւն ընողը արիւնն է»* (Ղւ 17.11): Քրիստոսի մարմինին եւ արիւնին հետ միասին, անոր հոգին եւս փրկութեան աշխատանքին լծուած էր. *«Թէպէտ մեռաւ մարմինով, բայց կենդանի մնաց հոգիով: Եւ հոգիով ալ՝ զնաց քարոզեց բանտարկուած հոգիներուն»* (Ա.Պոտ 3.18-19):

Հացն ու զինին գոր Քրիստոս մեզի տուաւ իբրեւ իր սեփական մարմինն ու արիւնը կը պատկանին երկրի բերքին: Քրիստոս առնելով երկրային այս երկու տարբերը անոնց երկնային նշանակութիւն եւ զօրութիւն տուաւ: Անոնք իր իսկ օրհնած եւ պահպանած երկրին արգասիքն են: Մենք մեր քովէն չէ

որ Քրիստոսի բան մը կու տանք, որովհետեւ Տիրոջն է երկիրն ու անոր լիութիւնը (Սղ 24.1): Հետեւաբար, ինչ որ Քրիստոսի կու տանք արդէն իսկ Քրիստոսի կը պատկանի:

Երբ կ'ըսենք որ Քրիստոս մեզի տուաւ իր մարմինն ու արիւնը, այդ կը նշանակէ որ ան ինքզինք տուաւ ամբողջովին: Տրւչութիւնը մասնակի չէր, այլ՝ ամբողջական: Ան ինքզինք տուաւ ամբողջապէս որովհետեւ ամբողջական սէր ունէր մեզի հանդէպ: Քրիստոս ինքզինք տուաւ կատարելապէս, որպէսզի մեզ առաջնորդէ կատարելութեան: Աստուած կատարեալ ըլլալով՝ իր պարգեւներն ալ կատարեալ են: Աստուած կ'իս-կատար բան չի՛ տար: Քրիստո՛ս է Աստուծոյ մեծագոյն պարգեւը մարդկային ցեղին: Ընդունա՞ծ ես այդ մեծագոյն պարգեւը սիրտիդ մէջ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- 1- «Ե՛ս եմ ճամբան»
- 2- «Ե՛ս եմ ճշմարտութիւնը»
- 3- «Ե՛ս եմ կեանքը»
- 4- «Ե՛ս եմ աշխարհի լոյսը»
- 5- «Ե՛ս եմ յարութիւնը»
- 6- «Ե՛ս եմ իրաւ հովիւր»
- 7- «Ե՛ս եմ ոչխարներուն դուռը»
- 8- «Ես եմ ճշմարիտ որթատունկը»
- 9- «Ե՛ս եմ կեանքի հացը»
- 10- Գործածենք այն ինչ որ ունինք
- 11- Հեղի, Սամուէլ եւ մենք
- 12- «Անօթի էի եւ զիս կերակրեցիք»
- 13- «Ծարաւ էի եւ ջուր տուիք»
- 14- «Օտարական էի եւ ընդունեցիք զիս»
- 15- «Մերկ էի եւ հագցուցիք ինձի»
- 16- «Հիւանդ էի եւ հոգ տարիք ինձի»
- 17- «Բանտի մէջ էի եւ այցելեցիք ինձի»
- 18- Աստուծոյ կանխագիտութիւնը
չօգտագործենք Աստուծոյ դէմ
- 19- Աստուած իր ծրագիրը կը փոխէ
եթէ մենք մեր ընթացքը չփոխենք
- 20- Աստուածսիրութիւն եւ մարդասիրութիւն
- 21- Մարդ չի՛ կրնար երկու տէրերու ծառայել
- 22- Ինչո՞ւ Աստուած մեզ ստեղծեց

- 23- Խաչին հրաշալի իրագործումները
- 24- Հարստութիւնը անէ՞ծք, թէ՛ օրհնութիւն
- 25- Սատանան սկիզբէն մարդասպան է
- 26- Սովորամոլութիւններ
կը սպաննեն մեր հաւատքը
- 27- Վստահէ՛ Յիսուսի
ան կը խաղաղեցնէ կեանքի փոթորիկները
- 28- Նեղութիւնը մեզ հեռու
կը պահէ հպարտութենէն
- 29- Ներելը ազատ արձակել
էւ ազատ արձակուիլ է
- 30- Ինկածը դատապարտելով
զայն վերականգնել չենք կրնար
- 31- Խաբուած հաւատացեալներ
կամ անհոգի կրօնասիրութիւն
- 32- Մեր աջ երեսը ապտակողին
միւս երեսն ալ պէ՞տք է դարձնենք
- 33- Այն ծնողը որ կը սիրէ իր զաւակը՝
թող զայն մօտեցնէ Քրիստոսի
- 34- Աստուած չի՛ կարծրացներ մարդուն սիրտը
- 35- Գիտնականն ու քրիստոնէան
- 36- Ինքզինք խոնարհեցնողը կը բարձրանայ
- 37- Ի՞նչ կը նշանակէ ծառայել Աստուծոյ
- 38- Աստուած չի՛ ծածկեր մարդուն մեղքը
- 39- Սուրբ Պատարագի արմատները
Հին Կտակարանի մէջ
(Մելքիսեդէկ էւ Քրիստոս)
- 40- Սուրբ Պատարագի արմատները
Հին Կտակարանի մէջ

- (Զատկական գառնուկը եւ Քրիստոս)
- 41- Յաւելեալ մանրամասնութիւն մը
զատկական գառնուկին վերաբերեալ
- 42- Սուրբ Պատարագի արմատները
Հին Կտակարանի մէջ
(Քաութեան զոհերը եւ Քրիստոս)
- 43- Ինչպէ՞ս պատրաստուիլ Սուրբ Հաղորդութեան
(Ինքնաքննութիւն եւ Ծոմապահութիւն)
- 44- Ինչպէ՞ս պատրաստուիլ Սուրբ Հաղորդութեան
(Խոստովանութիւն եւ Աղօթք)
- 45- Սուրբ Պատարագը՝ յիշատակ Քրիստոսի
- 46- Սուրբ Հաղորդութեամբ
իրագործուած մէկութիւնը
- 47- Սուրբ Հաղորդութեան
այլակերպիչ զօրութիւնը
- 48- Զգո՛յշ եղի՛ր երբ կը մօտենաս
կեանքի Հացին ու Գինիին
- 49- Հաց եւ գինի՞, թէ մարմին եւ արիւն
- 50- Սուրբ Պատարագը՝ ինքնամատուցում է